302

Lei 6,75

EDITURA UNIVERS

Michel TOURNIER

Vineri SAU LIMBURILE PACIFICULUI

«Romanul lui Tournier nu e un roman cu teză. Nici un roman cu personaje, de vreme ce nu există decît un singur personaj. Nici un roman de analiză interioară, Robinson fiind foarte puţin interiorizat. Ci un uimitor roman de aventuri comice, ca şi un roman de transformări cosmice.»

Gille Deleuze

GLOBUS

7

MICHEL TOURNIER

Vineri SAU LIMBURILE PACIFICULUI

1978

MICHEL TOURNIER

Vineri sau limburile Pacificului

Colecţia GLOBUS / Editura Univers

COPERTA COLECŢIEI DE ION STATE
Grafica : Viorel Popescu — Ilustraţia : Dan Stanciu

MICHEL TOURNIER
Vendredi ou les limbes du Pacifique

GLOBUS

Michel TOURNIER

Vineri sau limburile Pacificului

Traducere de
Ileana Vulpescu

Prefaţă de
Micaela Slăvescu

EDITURA UNIVERS
Bucureşti
1978

Prefață

Acel naufragiat grav al copilăriei noastre, Robinson, care-și anexa cu îndărătnicie un pămînt nelocuit și primitor, căutînd sub imboldul unei conștiințe modelate de o educație și o morală anglo-saxonă puritană să-l supună tiparului ideal al lumii după care tînjea, nu mai constituie pentru oamenii secolului al XX-lea formula exemplară a unui comportament. Mutații și prefaceri felurite au împins granițele lumii terestre aproape pînă la limitele sale extreme. Pămîntul e învins. E rîndul altor lumi, extra- sau inter-terestre, să fie domesticite în mileniile ce urmează.

Robinson Crusoe, fiul Luminilor, al unei Europe maturizate și sărăcite, dornică de expansiune teritorială, convinsă de absoluta ei superioritate morală și materială, și paradoxal disprețuitoare de nou, nu putea avea alt țel decît acela care era și al contemporanilor: să exploreze lumea, să-și însușească pămînturile nou descoperite, să le cultive conform tradițiilor milenare europene, sădind, dacă ar fi fost cu putință, grînele și fructele cunoscute în pofida chiar a celor indigene, să impună eventualilor locuitori-băștinași credința creștină, singura valabilă, catolică sau protestantă — întrecerea dintre misionarii celor două confesiuni începînd încă de pe-atunci — să-i deprindă cu regulile bunei-cuviințe și a conformismului social

din țara sa. Era, aventura lui Robinson, o aventură posibilă oricărui european destul de cutezător ca s-o pornească spre țărmuri depărtate, pe calea încă nesigură a mărilor, și pe care Furtuna Soartei îl putea azvîrli, gol-goluț, pe un pămînt necunoscut, înconjurat de ape, lume în miniatură ce devenea imperiul său.

Astfel, în persoana lui Robinson se aflau, în secolul Luminilor, concretizate gîndurile pe ascuns nutrite ori arogant date în vileag ale cîtorva generații de oameni cu piele albă, condottieri și aventurieri îndrăzneți, dornici de putere și de bogăție : să ocupe, să biruie, să exploateze, să frămînte, să modeleze, să prefacă — dar apoi să înapoieze societății din care făceau parte o lume nouă, mimetic organizată după modelul celei vechi, ai cărei suverani deveniseră și care le aducea deopotrivă glorie și avuție. Asemenea aventură și izbîndă nu erau posibile decît pe o insulă, tot închis, lume autarhică în stare de creștere și dezvoltare ca însăși ființa umană, — și care căpăta, pentru a sublinia mai bine această asemănare — un nume, botezul consfințindu-i astfel nașterea, zămislirea din neantul necunoașterii. Iar individul cu căiță-n cap, ce urma să prezideze la „creșterea" și la „educația" ei, trebuia, la rîndul său, conform ritualelor ancestrale, să pornească precum pruncul nou-născut și neputincios, de la zero, trecînd prin apa botezului și prin anii de ucenicie, treptat, la cunoaștere, la putere și la înțelepciune.

Aventura exemplară a lui Robinson relevă de domeniul mitului : un mit al genezei în care omul joacă rolul demiurgului organizator, afirmîndu-și puterea morală și spirituală asupra lumii.

Robinson Crusoe II, eroul lui Tournier, nu poate să mai urmeze calea înaintașilor săi, naufragiații-făuritori, aleși pentru a descoperi, a organiza și a anexa domenii pămîntești : asemenea tărîmuri nu mai există de mult pe suprafața globului, răscolită în toate sensurile de semințiile lui Sem, Ham și Iafet. De aceea, aventura lui, pornită sub auspicii similare cu acelea ale străbunului său, va viza cuceriri de altă natură. Și, ca să nu existe dubii, Tournier ne-o lămurește premonitoriu, chiar din primele rînduri ale cărții : soarta noului Robinson stă scrisă, simbolic, în cărțile magice ale Tarocului Trismegistului pe care i le tălmăcește sibilinic căpitanul Van Deyssel cu cîteva clipe înainte de naufragiul fatal al Virginiei. Robinson va fi — în ordinea în care trage cărțile — demiurg războinic — organizator al unui univers haotic pe care-l va stăpîni cu mijloace improvizate, clădind o lume iluzorie, o ordine iluzorie, după chipul și asemănarea celei cunoscute, dar și după chipul lui „cucernic, avar, pur", încercare majoră căci : „Nu există ceva care să-ți dezvăluie mai bine sufletul unui om decît să ți-l închipui învestit cu o putere absolută, grație căreia-și poate impune, fără piedică, voința". Va căpăta apoi conștiința însingurării și va renaște din adîncul ei, simțitor acum la frumusețe și la dragoste. Apoi, în luptă cu puterile malefice ale teluricului Saturn care va reuși să introducă haosul în lumea exterioară clădită de Robinson, și purificat cu ajutorul eu-lui său dedublat (al geamănului său), va cuceri treptat înțelegerea sensului cosmosului, atingînd perfecțiunea spirituală umană, stăpîn în primul rînd pe universul său interior, mai greu de strunit decît cel exterior, și armonizat cu muzica inefabilă a elementelor primordiale.

Din materială, concretă, aventura lui Robinson devine spirituală, şi se exprimă, fireşte, prin simboluri.

Fiind un itinerar iniţiatic, calea pe care o urmează Robinson, este, în primul rînd, lungă şi anevoioasă; iar el, inconştient la început de calitatea lui de „ales", nu o va întreprinde decît silit, împins de împrejurări, într-o răzvrătire a întregii sale fiinţe: desprinderea de trecut, părăsirea căilor bătute de demult, sigure, reconfortante, nu se face fără greutate. Aventură umană ajunsă la o clipă de răscruce de care nu este conştientă încă.

Să fie, aventura noului Robinson, aventura premonitorie spirituală a omenirii actuale, cucerită din ce în ce mai mult de mirajul ştiinţei dătătoare de confort, a societăţii de consum care, fără să-şi dea seama, îşi pierde, încetul cu încetul, bărbăţia şi elevaţia spiritului? A devenirii umane în mileniile ce urmează, zămislită simbolic şi incert de o minte de poet meditînd asupra miturilor veşnice?

Oricum, ca şi străbunul său, Robinson II, erou inconştient şi tînăr al epocii noastre, este supus catastrofei genezice iniţiale, ritualului unui nou botez semnificînd renaşterea spirituală, şi însingurării totale. Dar, deosebire calitativă esenţială, ceea ce-l sperie pe Robinson II nu este posibilitatea unui atac al fiarelor, deci nu ostilitatea distrugătoare a lumii exterioare: îl îngrozeşte singurătatea, ce l-ar putea aduce la demenţă sau la sinucidere, altă formă a demenţei. Nu de viaţa lui materială se înspăimîntă, ci de cea spirituală, semn că între epoca lui şi cea a străbunului său diferenţa este totală şi ireversibilă. Robinson I, bărbat cu sufletul tare, cu convingeri adînc

înrădăcinate, stăpîn pe mintea lui dar înspăimîntat precum cei din generaţia sa de lipsurile materiale pe care le-ar putea întîmpina, îşi îndreaptă toate eforturile către acumulare şi tezaurizare de bunuri, strîngînd cu grijă pînă şi obiectele inutile de pe nava ameninţată de pieire. Cu suflet şovăitor, Robinson II nu se gîndeşte la buna lui stare, ci la felul de a-i regăsi pe oameni, de a se întoarce printre ei, de a le afla iar sprijinul moral. Robinson I începuse prin a se chivernisi. Robinson II, care „simţea o aversiune de neînvins pentru orice semăna a muncă de instalare pe insulă", începe prin a construi o corabie, botezată chiar înainte de a exista: Evadarea. Gest inconştient simbolic: Robinson construieşte o corabie sau arcă, o lume nouă, dar închisă, găsindu-şi salvarea în resursele interioare — Evadarea nefiind, în fapt, altceva decît o primă tentativă de recuperare a trecutului. Robinson I nu cunoscuse eşecul: îndeplinise victorios tot ce-şi pusese în gînd, pentru că nu-şi pierduse cumpătul, îşi drămuise posibilităţile şi-şi socotise sorţii de izbîndă înainte de a porni la făptuire, ambiţiile lui fiind în funcţie de realitatea ambiantă. Robinson II învaţă de pe urma eşecurilor sale, totale şi răsunătoare, pentru că, impulsiv cum este, nu-şi pierde prea mult timp cu socotitul, ci se avîntă în urma ideii de-abia mijite, fără a-şi cîntări forţele. Astfel, de pildă, cînd porneşte construitul corăbiei: îndeplineşte o muncă istovitoare, făptuită „într-un fel de toropeală de somnambul, dincolo de oboseală şi de nerăbdare", care-l aduce într-o stare animalică ce-l înspăimîntă pe cîinele Tenn, supravieţuitorul Virginiei, pînă la a-l face să fugă, urlînd, din faţa arătării cu chip omenesc în care sperase

să-și găsească un nou stăpîn, izbăvire a spaimelor lui de dobitoc sociabil. Muncă animalică, neștiutoare de durată și de preget, a cărei suferință este scrisă adînc în trupul lui Robinson, prima etapă a lungului său drum al Patimilor. Construcția terminată va fi inutilă, căci Robinson nu o poate tîrî pînă la apă. Prilej de regret al prezenței omului, al Celuilalt, factor de distracție dar și de dialog — deci de mai bună înțelegere și cumpănire a urzelilor vieții și ale destinului.

Primul eșec îl azvîrle pe Robinson într-o semi-demență, simbolizată prin stadiul mocirlei, pierdere aproape totală a umanității, prin demisia acceptată în fața vitregiei soartei, prin retragerea într-un trecut considerat edenic, în mijlocul miasmelor nefitice amețitoare. Depășirea mocirlei — a puterii trecutului, a fazei impulsurilor iraționale, a animalității — îl lansează în aventura mimetică a re-creării, asemenea lui Robinson I, a lumii cunoscute, idealizate din depărtare. Aventură aproape identică cu cea a străbunului, cu o mobilizare a tuturor forțelor sale fizice și psihice întru acumulare și tezaurizare, cu, în plus, un simț întrucîtva ridicol al decorului și al ritului care-i lipseau primului. Prin aceasta, își recapătă demnitatea umană și, ca dovadă, prietenia cîinelui Tenn. Voință de fier, îndîrjire, neprecupețire, inteligență, toate facultățile lui Robinson sînt puse în slujba noului țel, controlul strict pe care-l exercită asupră-și, carnetul de însemnări pe care se obligă să le scrie simbolizînd forțele morale represive obligatorii pentru menținerea omului pe făgașul tradiției. Dar, ca un fapt revelator, carnetul său, spre deosebire de jurnalul străbunului, cuprinde considerații filozofice determinate de meditație și nicidecum rezultatele practice ale unei munci dedicate pricopsirii, îmbogățirii, iar filozofia ce se așterne pe filele albite, re-create, ale cărților găsite pe Virginia, se întemeiază în chip firesc pe un trecut abolit, cu deliberare ignorat, din cenușa căruia urmează să renască. Regenerarea morală a lui Robinson, chiar și în formele moștenite, reprezintă dovada puterii demiurgice zăcînd în el, care a reușit să învingă Spaima, Disperarea însingurării, tentația Demenței, și acceptă aspra obligație de a se re-crea, de a re-naște într-o lume nouă, prin propriile sale mijloace. Iar insula, căreia îi dăduse la început numele Deznădejdii, capătă acum pe cel al Speranței.

Începe să se organizeze. Explorează metodic insula. Îi catagrafiază avuția. Sădește. Cultivă. Recoltează. Domesticește și crește capre sălbatice. Durează o casă, un hambar, o magazie. Născocește legi, dă decrete, elaborează pînă și un Cod Penal, pe care și-l aplică întocmai, pedepsindu-se aspru pentru orice abatere. Respectă repausul duminical și sărbătorile legale pe care le întîmpină în straie adecvate. Reintroduce o măsurare a timpului, a zilelor, ba chiar fabrică o clepsidră pentru a fi conștient de curgerea orelor. Recuperează trecutul. Sau — mai exact — se lasă recuperat de Trecut. Ordinea domnește, desăvîrșită, pe Speranța. Și disciplina. Ordinea, disciplina dar nu și veselia, fantezia, imaginația, bucuria spiritului creator. Robinson s-a lăsat copleșit de o gravitate demnă care-i permite supraviețuirea morală, dar nu-i îngăduie să depășească acest stadiu. Or, simpla supraviețuire, pentru om, nu înseamnă oare moarte? „Să supraviețuiești înseamnă să mori."

Cîteva indicii trădează însă mutații iminente, prefaceri viitoare. Întîi, Robinson își interzice, pînă la

absurd, consumarea bunurilor pe care le acumulează. Străbunul său nu producea mai mult decît consuma; el însă produce cu un fel de voluptate, convins fiind că tezaurizarea, conferind independență morală și materială, este singurul mijloc prin care se poate rezista eficient timpului și procesului de distrugere, asimilînd deci producția sporită cu însăși ideea de stabilitate. Încearcă apoi să pătrundă în tainele adînci ale Insulei, întîi cu sfială, pe urmă cu nețărmurită dragoste. Speranța, umanizată, feminizată, i se înfățișează în dubla ei calitate de genitrice (în matricea telurică și fecundă a căreia se ghemuiește, răpit de fericire, pentru a-i sorbi seva dătătoare de viață), și de iubită, de soție, una și aceeași ființă cu el. Cunoașterea, îngemănată cu Iubirea, creează între Pămînt și Om legături noi, o însoțire de o neînchipuită și tainică frumusețe. Robinson, cu toate simțurile ascuțite, le pîndește, le adulmecă, se lasă încet pătruns de ele.

Totuși, comprehensiunea totală nu se poate realiza atîta vreme cît mai dăinuie puterea opresivă a trecutului în formula excesiv-materială a acumulării inutile, sterile. Apariția lui Vineri, benefică, eliberatoare, îi va permite lui Robinson să atingă bucuria solară, inconștient rîvnită, înfrățirea totală cu elementele firii. Vineri, dublul lui Robinson, geamănul său, fațetă pînă atunci neînțeleasă a Eului său, dar esențială, cum ne-o destăinuie însuși titlul cărții, transferînd interesul epopeii robinsoniene asupra ei, întîi robit voinței călăuzite de tradiție și de conformismul rațiunii burgheze europene civilizate, își cucerește, suveran, locul ce i se cuvine, răsturnînd echilibrul creat la începuturi. Prin el învață Robinson magia rîsului, a veseliei, a dansului fericit. Lui îi datorează explozia mîntuitoare, distrugătoare, care zădărnicește munca sterilă, apăsătoare, a multor ani, năruie casă, hambar și magazie, obligîndu-l să-și caute adăpost la umbra prietenoasă a copacilor, în leagănul înfrunzit al crengilor lor. Cu ajutorul lui deprinde contemplarea și înțelegerea minunilor firii și prețul vieții — a lui și-a altora. Iar înjunghierea bătrînului țap, transformarea lui într-o harfă eoliană cu zbor neostenit, nu este altceva decît simbolul morții și a regenerării lui Robinson cu și prin Eul său slobozit.

Omul, ființă dedublată, dar una și aceeași, vibrînd solar în armonie cu cosmosul înconjurător, dezbărat de cupiditate și de meschinărie, ființă liberă și generoasă într-o lume infinită și binevoitoare — către acest adevăr al firii lui trebuie să năzuiască, să rîvnească ; Speranța, ascunsă în „limburile Pacificului" pașnic, și Vineri, universul său lăuntric spiritual, i-au destăinuit-o lui Robinson.

Adevăr încă îndepărtat — nerealizabil atîta vreme cît oamenii se vor purta ca mărunta comunitate de matelоți de pe Whitebird, unde domnesc răutatea, lăcomia și împilarea. De astădată, Vineri va fi acel ce se va lăsa înșelat, atras de miraje meschine, de parcă un transfer ar fi avut loc între spiritul vechiului Robinson și-al lui ; iar Robinson va rămîne pe insulă, în tovărășia unui copil plăpînd, pe care, la rîndul lui, îl va iniția în tainele pătrunse. Experiența nu-i va rămîne sterilă atîta vreme cît nu se va sfîrși odată cu el. Și, într-o bună zi, va da roade. Marele Pan se va întrupa încă odată din Speranță.

MICAELA SLĂVESCU

Cu exactitatea firului-cu-plumb, felinarul, atîrnat de tavanul cabinei, măsura, cu oscilațiile lui, amploarea înclinării pe care-o căpăta Virginia, *datorită furtunii din ce în ce mai puternice. Căpitanul Pieter Van Deyssel se-apleacă peste pepenele burții ca să-i întindă lui Robinson cărțile de taroc.*

— Taie și-ntoarce prima carte, îi spuse el.

Apoi, se răsturnă iar în fotoliu și pufăi din pipa de porțelan.

— Demiurgul, comentă căpitanul. Unul dintre cele trei arcane majore fundamentale. Înfățișează-un scamator în fața unei tarabe-ncărcate cu tot felul de lucruri. Asta-nseamnă că-n tine zace-un organizator. Luptă-mpotriva unui univers alandala pe care se străduiește să-l stăpînească prin mijloace improvizate. Pare să reușească, dar să nu uităm că demiurgul ăsta-i și scamator : opera lui este iluzie, ordinea lui — iluzorie. Din nefericire, el n-o știe. Nu strălucește prin scepticism.

O izbitură surdă zgudui corabia, în timp ce felinarul descria cu tavanul un unghi de patruzeci și cinci de grade. O voltă neașteptată derivase Virginia *cu vîntul aproape la travers și-un talaz se prăvălise pe punte cu un bubuit*

de canonadă. Robinson mai întoarse-o carte. Înfățișa, pătat de grăsime, un personaj purtînd coroană, ținînd un sceptru-n mînă, și stînd în picioare într-un car de lupte tras de doi trăpași.

— Marte, spuse căpitanul. Micuțul demiurg a cîștigat o victorie-aparentă asupra naturii. A triumfat prin forță și impune-n juru-i o rînduială după chipul și-asemănarea lui.

Înfundat în fotoliu, ca un Buddha, Van Deyssel îl învălui pe Robinson cu-o privire scînteind de maliție.

— O rînduială după chipul și-asemănarea dumitale, repetă el c-un aer îngîndurat. Nu există ceva care să-ți dezvăluie mai bine sufletul unui om decît să ți-l închipui investit cu-o putere absolută, grație căreia-și poate impune, fără piedică, voința. Robinson-Rege... Ai douăzeci și doi de ani. Ai părăsit... hm... ai lăsat în York o soție tînără și doi copii ca să-ți încerci norocu-n Lumea-Nouă, urmînd pilda multor compatrioți de-ai dumitale. Mai tîrziu, are să-ți vină și familia. În fine, dacă dă Dumnezeu... Părul dumitale scurt, barba roșcovană și patrată, privirea limpede, foarte dreaptă, dar avînd ceva fix și limitat, felul de-a te-mbrăca de-o austeritate soră cu afectarea, toate astea te clasează-n fericita categorie-a celor care n-au căzut niciodată pradă-ndoielii. Ești cucernic, avar și pur. Regatul peste care-ai fi suveran ar semăna cu marile dulapuri casnice în care femeile de la noi pun teancuri de cearșafuri și de fețe de masă imaculate și parfumate cu pungulițe de levănțică. Nu te supăra.

Nu roși. Ceea ce-ți spun eu n-ar fi jignitor decît dac-ai avea cu douăzeci de-ani mai mult. De fapt, trebui' să-nveți totul. Nu mai roși și-alege-ți o carte... Ia te uită, ce-ți spuneam eu ? Mi-ai dat Pustnicul. Războinicul a devenit conștient de singurătatea lui. S-a retras în fundul unei peșteri ca să-și regăsească sursa originară. Dar, afundîndu-se-așa-n inima pămîntului, săvîrșind călătoria asta-n adîncul lui însuși, a devenit alt om. Dac-are să iasă vreodată din singurătatea asta, are să bage de seamă că sufletul lui monolitic a suferit fisuri lăuntrice. Mai întoarce, te rog, o carte.

Robinson șovăi. Era clar că silenele ăsta olandez, cuibărit în acest materialism al plăcerii, rostea niște cuvinte cu-o rezonanță-ngrijorătoare. De cînd, la Lima, se-mbarcase pe Virginia, Robinson izbutise să nu rămîie niciodată-ntre patru ochi cu dracul ăsta de om, fiind numaidecît șocat de inteligența lui distrugătoare și de epicureismul cinic de care făcea paradă. Fusese nevoie de furtuna asta ca s-ajungă-ntr-un fel prizonier în cabina lui — singurul loc de pe corabie care, în asemenea împrejurare, mai oferea un pic de confort. Olandezul părea hotărît să profite din plin de ocazia asta ca să facă haz pe socoteala naivului său pasager. Cum Robinson refuzase să bea, tarocul răsărise din saltarul mesei, iar Van Deyssel dădea frîu liber vervei lui de predicător, în timp ce vacarmul furtunii răsuna-n urechile oaspetelui ca un sabat de vrăjitoare,

însoțind jocul malefic în care era amestecat fără voia lui.

— Uite ce-o să-l scoată pe Pustnic din bîrlog! Venus în persoană iese din ape și face primii pași în răzoarele dumitale. Te rog, înc-o carte. Mulțumesc! Arcanul al șaselea: Săgetătorul. Venus, prefăcută-n înger înaripat, azvîrle săgeți spre soare. Înc-o carte. Uite-o. Aoleo! Ai întors arcanul al douăzeci și unulea, al Haosului! Fiara-Pămîntului e-n luptă cu un monstru de flăcări. Omul pe care-l vezi, prins între forțe potrivnice, e un nebun; îl recunoști după scufia cu clopoței. Ai putea să-nnebunești și din mai puțin. Mai dă-mi o carte. Foarte bine. Era de-așteptat, e Saturn, din arcanul al doisprezecelea, înfățișînd un spînzurat. Dar, vezi, cel mai semnificativ la personajul ăsta e faptul că se află spînzurat de picioare. Iată-te și cu capu-njos, Crusoe, săracul de tine! Dă-mi repede cartea următoare. Arcanul al cinsprezecelea: Gemenii. Mă-ntrebam care-avea să fie noul avatar al Vénerei noastre prefăcute-n arcaș. A devenit fratele dumitale geamăn. Gemenii sunt înfățișați legați de gît la picioarele Îngerului cu două sexe. Ține minte asta!

Robinson nu era atent. Totuși, gemetele corăbiei sub asaltul valurilor nu-l îngrijorau din cale-afară. Nu mai mult decît rotirea mîinii de stele care dănțuia-n dreptul hubloului situat ceva mai sus de creștetul căpitanului. Virginia — biet velier oarecare pe timp frumos — se dovedea un vas de nădejde cînd era vorba de o-ncercare grea. Cu arborada scundă și lipsită de cutezanță, cu pîntecele scurt și rotofei de două sute cincizeci de tone, aducea mai mult a oală sau a hîrdău decît a drumeț al mărilor, iar încetineala ei era un subiect de haz în toate porturile lumii pe unde poposise. Dar oamenii velierului puteau dormi liniștiți în toiul uraganului, dacă țărmul cel mai apropiat nu constituia o primejdie. La asta, se-adăuga firea căpitanului, care nu era om să lupte-mpotriva primejdiilor mării — furtuni și maree — și să riște de dragul de-a nu se-abate din drum.

La sfîrșitul după-amiezei acelui 29 septembrie 1759, pe cînd Virginia trebuia să se afle la nivelul paralelei 32 latitudine sudică, barometrul marcase o scădere bruscă, în timp ce, la capetele catargelor și-ale vergelor, anunțînd o furtună de-o rară violență, scăpărau jerbe luminoase: «focurile Sfîntului Elm». Orizontul meridional spre care luneca leneș galiota era atît de-ntunecat, încît atunci cînd primele picături se izbiră de punte, Robinson se miră că erau incolore. O noapte de pucioasă cobora peste corabie, cînd izbucni vijelios o briză de nord-vest — inegală și schimbătoare de fapt — care oscila probabil între cinci și șase carturi de compas. Pașnica Virginie lupta vitejește din toate slabele-i puteri împotriva unei mări furtunoase și prăpăstioase cu hulă adîncă dînd-o-n bot la fiecare mișcare, dar își croia drumul cu-o-ncăpățînare fidelă care-aduse o lacrimă de-nduioșare-n ochii batjocoritori ai lui Van Deyssel. Totuși, cînd, peste două ore, o detunătură sfîșietoare îl sili să dea buzna pe punte și cînd văzu că mizena plesnise ca un balon

și-ajunsese-o cîrpă zdrențuită-n bătaia vîntului, socoti că onoarea fusese suficient apărată-n felul ăsta și că n-ar mai fi fost cuminte să se-ncăpățîneze. Hotărî să pună la capă, coborî deci pînzele-n pană, ca de vreme rea, și ordonă timonierului să vină sub vînt. Din acel moment, ai fi zis că furtuna-i era recunoscătoare Virginiei pentru supunere. Vasul aluneca fără zguduiri pe-o mare-n clocot a cărei furie părea brusc a nu se mai interesa de el. După ce-nchise cu grijă tambuchiurile, Van Deyssel trimise echipajul sub punte, cu excepția unui matelot și-a lui Tenn, cîinele vasului, care-aveau să rămînă de cart. Apoi, se cuibări și el în cabină, înconjurat de toate mîngîierile filozofiei olandeze : clondir de rachiu de ienupăr, brînză cu chimen, pesmeți de secară, ceainic greu ca un bolovan, tutun și pipă. Cu zece zile-n urmă, o linie verde la orizontul babord vestise echipajul că, trecînd de tropicul Capricornului, ocolea insulele Desventurados. Punînd cap compas spre sud, corabia ar fi trebuit să intre de-a doua zi în apele insulelor Fernández, dar furtuna o-mpingea spre est, în direcția coastei chiliene, de care-o despărțeau încă o sută șaptezeci de mile marine, fără nici o insulă și fără nici o stîncă, judecînd după hartă. Nu era, deci, nici un motiv de-ngrijorare.

Acoperită un moment de zgomot, vocea căpitanului răsună din nou :

— Dăm iară peste perechea Gemenilor într-al nouăsprezecelea arcan major, arcanul Leului. Doi copii se țin de mînă în fața unui zid care simbolizează Cetatea solară. Zeul-soare ocupă toată-nălțimea acestui parapet ce-i este-nchinat. În Cetatea solară — suspendată-ntre timp și eternitate, între viață și moarte — locuitorii sunt investiți cu nevinovăție copilărească, atingînd sexualitatea solară, care este mai mult decît androgină, este circulară. Un șarpe mușcîndu-și coada, iată-ntruchiparea acestei erotici închise-n ea însăși, ireproșabile. Înseamnă apogeul perfecțiunii umane, infinit de greu de cucerit, mai greu încă de păstrat. Dumneata pare să fii chemat să te ridici pîn-acolo. Cel puțin așa spune tarocul egiptean. Omagiile mele, tinere ! — Și-ndreptîndu-se-n perne, căpitanul se-nclină-n fața lui Robinson, cu un gest pe jumătate ironic, pe jumătate serios. — Te rog, mai dă-mi o carte. Mulțumesc. Ah ! Capricornul ! Poarta prin care ies sufletele, adică moartea. Scheletul pe care-l vezi că seceră o pajiște plină de capete, de mîini, de picioare tălmăcește suficient sensul funest legat de cartea asta. Prăvălit din înaltul Cetății solare, ești în mare primejdie de moarte. Sunt nerăbdător și mi-e teamă să văd cartea care-o să-ți cadă-acum. Dacă e-un semn slab, s-a terminat cu dumneata...

Robinson ciuli urechea. N-auzise, oare, o voce omenească și-un lătrat de cîine amestecate cu marea orchestră a mării și-a vîntului dezlănțuit ? Era greu de spus și poate că pe Robinson îl preocupa peste măsură gîndul la marinarul legat acolo sus, la adăpostul precar

al gheretei de pe dunetă, în mijlocul acelui infern inuman. Omul era atît de bine legat de cabestan, că nu putea să se dezlege singur şi să dea alarma. Dar strigătele lui s-ar auzi. Nu strigase şi mai adineauri ?

— Jupiter ! exclamă căpitanul. Robinson, eşti salvat, însă, ce dracu, treci printr-o mare primejdie ! Te scufundai, iar zeul cerului îţi sare-n ajutor la momentul oportun. Ia-nfăţişarea unui copil de aur ieşit din măruntaiele pămîntului — ca un bulgăre de aur smuls din mină — care-ţi dă-napoi cheile Cetăţii solare.

Jupiter ? Oare nu cuvîntul ăsta străpungea urletele furtunii ? Jupiter ? Da' de unde ! Terra *!*

Omul de cart strigase : Terra *! Şi-ntr-adevăr, ce putea fi mai urgent de semnalat, la bordul vasului ăstuia fără stăpîn, decît apropierea de-un ţărm necunoscut, cu nisipurile sau cu stîncile lui ?*

— Toate astea ţi se pot părea o bălmăjeală de ne'nţeles, comenta Van Deyssel. Dar tocmai asta e-nţelepciunea Tarocului : că nu te lămureşte niciodată asupra viitorului în termeni clari. Îţi poţi închipui la ce harababură ar da naştere o previziune lucidă a viitorului ? Nu, el ne permite cel mult să ne presimţim viitorul. Vorbele pe care ţi le-am spus eu sunt într-un fel cifrate iar cheia lor este chiar viitorul dumitale. Fiecare eveniment viitor din viaţa dumitale, întîmplîndu-se, are să-ţi dezvăluie adevărul cutărei sau cutărei preziceri de-ale mele. Acest fel de profeţie nu-i chiar aşa de iluzorie cum poate părea la prima vedere.

Căpitanul supse-n tăcere muştiucul curb al lungii lui pipe alsaciene. Era stinsă. Scoase din buzunar un briceag, îi trase potricala şi cu-ajutorul acestui instrument goli găvanul de porţelan într-o scoică de pe masă. Robinson nu mai auzea nimic neobişnuit prin urletul sălbatic al elementelor. Căpitanul îşi deschisese butoiaşul de tutun trăgînd de limba de piele a căpăcelului de lemn care-l astupa. Cu gingaşe precauţii, îşi strecură pipa mare şi fragilă într-un fel de horn amenajat în stratul de tutun care umplea butoiaşul.

— În felul ăsta, explică el, pipa e la adăpost de lovituri şi capătă mireasmă mierie de „Amsterdamer"*.*

Apoi, deodată imobil, îl privi pe Robinson cu un aer sever.

— Crusoe, zise el, ascultă ce-ţi spun eu : fereşte-te de puritate. E vitriolul sufletului.

În momentul acela, descriind un brutal sfert de cerc la capătul lanţului, felinarul se făcu ţăndări de tavanul cabinei, în timp ce căpitanul cădea cu capu-nainte peste masă. În întunericul plin de trosnete care-l înconjura, Crusoe bîjbîia spre clanţa uşii. Nu găsi nimic, şi-o rafală violentă-l făcu să afle că uşa nu mai exista şi că se găsea pe culoar. Tot trupul i se-ncrîncena de groaza de-a simţi sub tălpi înspăimîntătoarea imobilitate ce urmase zvîrcolirilor vasului. Pe puntea vag luminată de lucirea tra-

gică a lunei pline, văzu un grup de mateloți care coborau o barcă pe scripeți. Se-ndrepta spre ei, cînd îi fugi podeaua de sub picioare. Ai fi zis că o mie de berbeci izbiseră cu toată puterea galiota la babord. Îndată, un zid de apă neagră se prăbuși pe punte și-o mătură de la un capăt la altul, cărînd totul după el, trupuri și lucruri.

CAPITOLUL ÎNTÎI

Un val se-apropié, străbătu iute prundișul umed și scăldă picioarele lui Robinson, care zăcea cu fața-n nisip. Pe jumătate inconștient încă, omul se ghemui și se tîrî cîțiva metri spre plajă. Apoi, se rostogoli pe spate. Pescăruși negri și albi se-nvîrteau gemînd pe cerul albăstrui în care-o urzeală albă ce se destrăma spre răsărit era tot ce mai rămăsese de pe urma furtunii din ajun. Robinson făcu un efort să se așeze și simți numaidecît o durere crîncenă-n umărul stîng. Țărmul era plin de pești cu burta spartă, de crustacee sfărîmate și de tufe de varec maroniu, cum există doar la o anumită adîncime. La nord și la est, orizontul se deschidea liber spre largul mării, dar la vest era-nchis de-o faleză stîncoasă ce-nainta-n mare și părea că se prelungește-ntr-un lanț de recife. Acolo, cam la trei-patru sute de metri, se-nălța, printre stînci, silueta ridicolă și tragică a *Virginiei* ale cărei catarge mutilate și-ale cărei sarturi fluturînd în vînt clamau tăcut nenorocirea.

Cînd începuse furtuna, galiota căpitanului Van Deyssel se aflase, desigur, la nord-est de arhipelagul Juan Fernández, și nu la nord, cum crezuse el. Din acel moment, corabia, fugind sub vînt, fusese desigur mînată către țărmul in-

sulei Mas a Tierra, în loc să plutească liber în derivă în golul marin de-o sută șaptezeci de mile care se-ntinde-ntre-această insulă și coasta chiliană. Cel puțin asta era ipoteza cea mai puțin defavorabilă pentru Robinson, de vreme ce Mas a Tierra, descrisă de William Dampier, hrănea o populație de origine spaniolă, destul de risipită, e drept, pe cei nouăzeci și cinci de kilometri patrați de păduri tropicale și de pajiști. Dar tot la fel de posibil era ca Van Deyssel să nu fi făcut nici o greșeală de apreciere și *Virginia* să se fi izbit de-o insulă necunoscută, situată pe undeva între Juan Fernández și continentul american. Orice-ar fi fost, trebuia să-i caute pe cei eventual salvați din naufragiu și pe locuitorii-acestor meleaguri, dacă erau cumva locuite.

Robinson se ridică și făcu doi-trei pași. N-avea nimic frînt, ci doar o enormă vînătaie la umărul stîng. Temîndu-se de razele soarelui care se-nălțase de mult pe cer, își puse-n cap o frunză de ferigă, făcută cornet, feriga abundînd la limita dintre pădure și plajă. Apoi, luă o creangă în chip de baston și se-afundă-n hățișul de spini ce-acoperea poalele promontoriilor vulcanice din vîrful cărora spera să se poată — orienta.

Încetul cu-ncetul, pădurea se-ndesea. După spini, apărură dafini parfumați, cedri roșii, pini. Trunchiurile copacilor morți și putrezi alcătuiau o asemenea-ngrămădeală, încît Robinson aci se tîra prin tuneluri vegetale, aci mergea la cîțiva metri de sol, ca pe niște punți naturale. Împletitura de liane și de ramuri îl înconjura

ca o rețea gigantică. În liniștea zdrobitoare-a pădurii, zgomotul pe care-l făcea el înaintînd izbucnea cu ecouri înspăimîntătoare. Nu numai că nu exista nici urmă de om pe-acolo, dar chiar și animalele păreau să lipsească din aceste catedrale de verdeață care se succedau în fața pașilor lui. De-aceea, cînd zări, cam la o sută de pași, o formă imobilă care semăna a oaie sau a căprioară mai mare, se gîndi la o buturugă ceva mai ciudată. Dar, treptat, în penumbra verde, obiectul se transformă-ntr-un fel de țap sălbatic, cu părul foarte lung. Cu capul sus, cu urechile-mpungînd înainte, împietrit într-o imobilitate minerală se uita la Robinson cum se-apropie. Pe om îl trecu un fior de frică superstițioasă gîndindu-se că trebuia să treacă pe lîngă animalul ăsta bizar, doar dacă nu se-ntorcea din drum. Azvîrlind bățul prea ușor, puse mîna pe-o bîtă neagră și noduroasă, destul de grea ca să stăvilească țapul dacă s-ar fi repezit la el.

Se opri la doi pași de animal. Din desimea părului, un ochi mare, verde, îl fixa cu-o pupilă ovală, sumbră. Robinson și-aduse-aminte că majoritatea patrupedelor, din cauza poziției ochilor, nu pot fixa un obiect decît chiorîș, și că un taur care-atacă nu vede nici pic adversarul la care se repede. Din marea statuie de păr care-astupa cărarea se-auzi un rînjet de ventriloc. La frică adăugîndu-se marea lui oboseală, pe Robinson îl apucă o furie bruscă. Ridică parul și izbi din toate puterile între coar-

nele țapului. Se-auzi un pîrîit surd, animalul căzu-n genunchi, apoi alunecă pe-o parte. Fusese prima ființă vie pe care Robinson o-ntîlnise-n insulă. O omorîse.

După cîteva ore de urcuș, ajunse la poalele unui masiv stîncos la baza căruia se deschidea gura neagră-a unei peșteri. Intră-n ea și constată că era de dimensiuni atît de mari, și-atît de-adîncă, încît nu putea fi vorba s-o exploreze pe loc. Ieși din peșteră și se-apucă să se cațere-n vîrful masivului ce părea să fie punctul cel mai înalt al acestor meleaguri. De-acolo,--ntr-adevăr, putu cuprinde cu privirea orizontul jur-împrejur : peste tot mare. Se afla, deci, pe-o insuliță mult mai mică decît Mas a Tierra, lipsită de orice urmă de-așezare omenească. Înțelegea acum ciudata comportare a țapului pe care-l omorîse : animalul ăsta nu văzuse niciodată ființă omenească, prin urmare, curiozitatea-l țintuise locului. Robinson era prea sleit ca să mai fie-n stare să-și cîntărească proporțiile nenorocirii... «Dacă nu-i Mas a Tierra, atunci este insula Dezolării», zise el simplu, rezumîndu-și situația prin acest botez spontan. Ziua era pe sfîrșite. De foame simțea într-însul un gol și-i era greață. Disperarea presupune un minimum de răgaz. Rătăcind pe culmea muntelui, descoperi un fel de ananas sălbatic, mai mic și mai puțin dulce decît cel de California, pe care-l tăie pătrățele cu briceagul și-l mîncă. Apoi, se strecură sub un stei de piatră și căzu-ntr-un somn fără vise.

*

Un cedru uriaș care creștea-n apropierea peșterii se-nălța cu mult deasupra haosului stîncos, ca o divinitate tutelară a insulei. Cînd se trezi Robinson, o briză moale dinspre nord-est clătina ramurile copacului cu mișcări liniștitoare. Această prezență vegetală îl încurajă și, dacă-ntreaga lui atenție n-ar fi fost atrasă și sorbită de mare, l-ar fi făcut să presimtă ce putea să-nsemne insula pentru el. Dacă acest pămînt nu era Mas a Tierra, trebuia să fie vorba de-o insulă măruntă pe care hărțile n-o menționau, situată undeva-ntre marea insulă și țărmul chilian. Arhipelagul Juan Fernández la vest, iar continentul sud-american la est se aflau la distanțe cu neputință de stabilit, însă depășind desigur posibilitățile unui om singur pe-o plută sau pe-o pirogă improvizată. În afară de asta, de vreme ce era complet necunoscută, fără-ndoială că insulița se găsea-n afara drumului obișnuit al corăbiilor.

În timp ce-și făcea această tristă socoteală, Robinson cerceta configurația insulei. Toată partea de apus părea acoperită de vegetația deasă-a unei păduri tropicale și părea că se termină printr-o faleză abruptă, stîncoasă, deasupra mării. Spre răsărit, dimpotrivă, se-ntindea o cîmpie puternic irigată, care se prefăcea-n mlaștini de-a lungul unui țărm jos, ca o lagună. Numai nordul insulei părea accesibil. Era alcătuit dintr-un vast golf nisipos, mărginit la nord-est de niște dune-aurii, la nord-vest — de stîn-

cile pe care se zărea înfiptă cu pîntecele ei mare carcasa *Virginiei*.

Cînd prinse-a coborî din nou spre țărmul de unde plecase-n ajun, în Robinson se petrecuse-o primă schimbare. Era mai grav — adică mai împovărat, mai trist — fiindcă-și dăduse pe de-a-ntregul seama și cîntărise-acea singurătate ce-avea să-i fie poate multă vreme destinul.

Uitase de țapul ucis cînd îl descoperi în mijlocul cărării pe unde mersese-n ajun. Se bucură să găsească la-ndemînă, aproape din întîmplare, bîta pe care-o azvîrlise cîțiva pași mai încolo, căci vreo cinci-șase vulturi, cu capul vîrît între aripi, cu ochii lor mici, trandafirii, se uitau la el cum se-apropie. Țapul zăcea sfîrtecat printre pietre, iar gușa stacojie și golașă care se rotunjea umflată din penetul stîrvarilor arăta-ndeajuns că ospățul începuse.

Robinson înaintă-nvîrtind parul în aer. Păsările se-mprăștiară fugind greoi cu picioarele lor strîmbe și izbutiră anevoie să-și ia una cîte una zborul. Unul dintre stîrvari se roti pe sus și slobozi-n trecere-un găinaț verde care căzu pe-un buștean lîngă Robinson. Păsările lucraseră cu mare precizie. Mîncaseră doar mațele, măruntaiele și testiculele țapului și se vede treaba că restul n-avea să fie comestibil pentru ele decît după multe zile de stat la soare. Robinson luă vînatu-n spinare și-și văzu de drum.

*

Ajuns din nou pe plajă, tăie o bucată din el și, atîrnată de trei bețe-ncrucișate, o fripse la

un foc de eucalipt. Flacăra jucăușă-l întremă mai mult decît carnea tare și cu miros de tămîie, pe care-o mesteca, țintind orizontul. Se hotărî să țină mereu aprins focul ăsta și ca să-și încălzească inima și ca să economisească amnarul și cremenea pe care le găsise-ntr-un buzunar, dar și pentru a-și semnala prezența față de eventualii salvatori. Pentru moment, nimic nu putea atrage mai mult echipajul unei corăbii trecînd pe lîngă insulă decît epava *Virginiei* în echilibru pe stînca ei, vizibilă și-ntristătoare, cu odgoanele care-i atîrnau din catargele frînte, în stare însă a trezi pofta oricărui aventurier din lume. Robinson se gîndea la armele și la proviziile de tot felul care se aflau în pîntecele ei și pe care trebuia să le salveze înainte ca o altă furtună să nu măture definitiv epava. Dacă șederea-n insulă avea să se prelungească, supraviețuirea îi depindea de-această moștenire pe care i-o lăsaseră tovarășii de drum, despre care acum nu se mai putea-ndoi că muriseră cu toții. Înțelept ar fi fost să se-apuce numaidecît de operațiile de debarcare, acestea prezentînd imense dificultăți pentru un om singur. Totuși, nu făcu nimic, pe motiv că golind-o, corabia devenea mult mai vulnerabilă în fața oricărei suflări de vînt și el pierdea astfel cea mai mare șansă de-a fi salvat. De fapt, simțea o aversiune de ne'nvins pentru orice semăna a muncă de instalare pe insulă. Nu numai că persista să creadă că șederea lui acolo n-avea să fie de lungă durată, dar, dintr-o teamă su-

perstițioasă, i se părea că făcînd indiferent ce pentru a-și organiza viața pe-acele tărîmuri, renunța la șansele de-a fi repede găsit. Întorcînd cu-ncăpățînare spatele pămîntului, nu-i erau ochii decît la suprafața bombată și metalică a mării, de unde-n curînd avea să-i vină salvarea.

Zilele următoare nu făcu altceva decît să-și semnaleze prezența prin toate mijloacele care-i trecură prin minte. Alături de focul continuu aprins pe plajă, adună crengi uscate și o grămadă de varec în stare să se transforme rapid într-un foc fumegător, dacă s-ar fi arătat vreo pînză la orizont. Apoi, îi veni ideea unui catarg în vîrful căruia să pună, în cumpănă, o prăjină al cărei braț lung atingea pămîntul. În caz de nevoie, avea să fixeze de ea o uscătură aprinsă, apoi, trăgînd, cu ajutorul unei liane, de partea mai scurtă avea să ridice-n înaltul cerului brațul mai lung și felinarul improvizat. Dar renunță la stratagema asta cînd descoperi pe faleză, înălțîndu-se deasupra golfului, spre vest, un eucalipt uscat care putea să aibă vreo două sute de picioare-nălțime, al cărui trunchi găunos forma un coș lung, deschis spre cer. Îngrămădind în el uscături și surcele, se gîndi că avea să prefacă-ndată copacul într-o făclie uriașă, reperabilă de la mare distanță. Neglijă să pună semnale care să fie văzute-n lipsa lui, căci n-avea de gînd să se depărteze de țărm unde-n cîteva ore poate, mîine sau poimîine cel mai tîrziu, o corabie-avea s-arunce ancora pentru el.

Nu făcea nici un efort pentru hrană, mîncînd tot timpul ce se nimerea — scoici, foi de iarbă-grasă, rădăcini de ferigă, nuci de cocos, muguri de palmier, moșmoane, ouă de păsări sau de broască țestoasă. A treia zi, azvîrli cît mai departe și lăsă pradă vulturilor hoitul țapului, al cărui miros ajunsese insuportabil. Regretă numaidecît gestul care, drept efect, atrase-asupra lui atenția vigilentă a sinistrelor păsări. De-acinainte, unde s-ar fi dus, unde s-ar fi aflat, un areopag de capete albite și de gîturi chelboase se-aduna inexorabil la oarecare distanță de el. Păsările se fereau leneș de pietrele sau de vreascurile cu care le izbea-n exasperarea lui, ca și cînd, slujitoare-ale morții, ar fi fost ele însele nemuritoare.

N-avea grijă să țină socoteala zilelor care treceau. Avea să afle din gura salvatorilor cîtă vreme se scursese de la naufragiul *Virginiei.* Așa încît nu știú niciodată precis după cîte zile, săptămîni sau luni inactivitatea și supravegherea pasivă a orizontului începură să-l apese. Vasta-ntindere oceanică, ușor bombată, sclipitoare și verde-albăstruie, îl fascina, și-ncepu să se teamă că poate-ajunge victimă a unor halucinații. Mai întîi, uită că la picioarele lui se afla doar o masă lichidă-n perpetuă mișcare. Văzu-n ea o suprafață dură și elastică pe care numai de el depindea să se-azvîrle și să sară-n sus. Dup-aceea, mergînd mai departe, își închipui că era vorba de spinarea unui animal fabulos al cărui cap trebuia să se afle dincolo de orizont.

Pe urmă, i se păru deodată că insula, stîncile, pădurile ei nu erau altceva decît pleoapa și sprînceana unui ochi imens, albastru și umed, scrutînd adîncurile cerului. Această ultimă imagine îl obsedă-ntr-atîta încît trebui să renunțe la așteptarea lui contemplativă. Se scutură și hotărî să se-apuce de ceva. Pentru prima oară, teama de-a-și pierde mințile-l atinse cu aripa. N-avea să-l mai slăbească deloc.

*

«Să se-apuce de ceva» nu putea să aibă decît un singur înțeles : să construiască un vas suficient de mare ca s-ajungă la coasta chiliană de apus.

În ziua-aceea, Robinson hotărî să-și învingă aversiunea și să facă o incursiune la epava corăbiei pentru a-ncerca s-aducă de-acolo scule și materiale folositoare planului său. Cu ajutorul unor liane legă vreo doisprezece butuci, făcînd din ei o plută grosolană, utilizabilă, totuși, pe-o mare liniștită. O prăjină solidă-i putea servi ca mijloc de propulsare căci, în timpul refluxului, apa era mică, pînă-n dreptul primelor stînci. Ajuns la umbra monumentală a epavei, legă pluta de stînci și dădu înot ocol vasului, încercînd să găsească un loc pe unde să pătrundă. Carena ce nu prezenta aparent nici o avarie, era-nfiptă-ntr-o stîncă ascuțită, desigur cufundată-n apă tot timpul, și care-o ținea ca un soclu. De fapt, dacă echipajul, încrezîndu-se-n această vajnică *Virginie*, ar fi rămas sub punte

în loc să se expună pe duneta măturată de valuri, poate că toată lumea ar fi scăpat cu viață. Cățărîndu-se cu ajutorul unei parîme care-atîrna dintr-o nară de ancoră, Robinson se gîndea chiar că-l putea găsi la bord pe căpitanul Van Deyssel, pe care e drept că-l lăsase rănit, dar în viață și-n siguranță-n cabina lui. Cînd sări pe dunetă, unde era o asemenea-ngrămădeală de catarge, de verge, de saule, de odgoane rupte și-ncîlcite că-ți era greu să-ți tai drum printre ele, zări cadavrul matelotului de cart, strîns legat de cabestan, ca un condamnat de stîlp. Nenorocitul, zdrobit de loviturile teribile pe care le primise fără să se poată feri, murise la post după ce dăduse alarma zadarnic.

Aceeași harababură domnea și-n magazii. Cel puțin aici nu pătrunsese apa, așa că găsi, închise-n lăzi, provizii de pesmeți și de carne uscată, din care mîncă atît cît putu în lipsă de apă dulce. Bine-nțeles, rămăseseră și damigene de vin și de rachiu de ienupăr, dar obișnuința abstinenței lăsase intactă-n el repulsia pe care organismul o simte-n mod firesc față de băuturile fermentate. Cabina era goală, dar îl zări pe căpitan zăcînd la postul de comandă. Robinson avu o tresărire de bucurie cînd îl văzu pe grăsan făcînd un efort, ca și cînd auzindu-se chemat, ar fi vrut să se ridice. Catastrofa lăsase va să zică doi supraviețuitori ! De fapt, capul lui Van Deyssel, care nu era decît o masă-nsîngerată și păroasă, atîrna pe spate, clătinîndu-se, în timp ce trunchiul îi tresărea ciudat. Cînd silueta lui

Robinson ajunse în cadrul a ceea ce mai rămăsese din ușa punții de comandă, vesta murdară a căpitanului se-ntredeschise și-un șobolan enorm o luă la fugă de sub ea, urmat de alți doi mai mici. Robinson se depărtă poticnindu-se și vomită peste sfărîmăturile de pe podea.

Robinson nu se-arătase prea curios în privința-ncărcăturii pe care-o transporta *Virginia*. La puțin timp după ce se-mbarcase, îl întrebase, bine-nțeles, pe Van Deyssel, dar cînd acesta-i răspunsese printr-o glumă scîrboasă, nu mai insistase. Se specializase, îi explicase grăsanul, în brînză de Olanda și-n guano, acest ultim produs înrudindu-se cu primul prin consistența lui unsuroasă, prin culoarea galbenă și prin miros. De-aceea, Robinson nu fu prea surprins cînd descoperi patruzeci de butoaie de praf de pușcă, bine legate în mijlocul calei.

Îi trebuiră cîteva zile ca să transporte pe plută și ca să ducă pe uscat tot explozibilul ăsta, căci jumătate din timp era-ntrerupt de flux. Atunci, profita de răgaz și-l punea la adăpost de ploaie sub un strat de frunze de palmier fixate cu pietre. Mai aduse de pe epavă două lăzi de biscuiți, o lunetă, două muschete cu cremene, un pistol cu două țevi, două barde, o teslă, un ciocan, o cuțitoaie, un balot de cîlți și-o bucată mare de pînză roșie — țesătură ieftină destinată operațiilor de schimb cu eventualii indigeni. În cabina căpitanului, găsi faimosul butoiaș de „*Amsterdamer*", ermetic închis, și-năuntrul lui pipa mare de porțelan, intactă-n hornul de tutun, în ciuda fragilității ei. Încărcă pe plută și-o mare cantitate de scînduri smulse din puntea și din pereții corăbiei. În sfîrșit, găsi-n cabina secundului o *Biblie*-n stare bună, pe care-o luă învelită-ntr-un petec de velă, ca s-o protejeze.

De-a doua zi, se-apucă să construiască o ambarcație pe care-o boteză dinainte *Evadarea*.

CAPITOLUL AL DOILEA

La nord-vestul insulei, falezele se prăvăleau spre-un golfuleţ cu nisip fin, uşor accesibil printr-o pantă de grohotiş stîncos presărat cu buruieni pipernicite. Scobitura asta-n ţărm era dominată de-o poiană cam de-un acru şi jumătate, perfect netedă, în care Robinson descoperi sub ierburi un trunchi de mirt, lung de peste-o sută patruzeci de picioare, uscat, sănătos, drept, din care se gîndi să taie chila *Evadării*. Transportă materialele aduse de pe *Virginia* şi hotărî să-şi stabilească şantierul pe-acest mic platou care prezenta marele avantaj de-a domina orizontul marin de unde-i putea veni salvarea. În sfîrşit, eucaliptul găunos se afla pe-aproape şi putea fi imediat aprins în caz de nevoie.

Înainte de-a se apuca de lucru, Robinson citi cu glas tare cîteva pagini din *Biblie*. Crescut în spiritul sectei quakerilor — de care ţinea mama lui — Robinson nu fusese niciodată mare cititor al textelor sfinte. Dar situaţia lui extraordinară şi-ntîmplarea — care-aducea atît de mult cu-o hotărîre a Providenţei — graţie căreia Cartea-cărţilor îi fusese dată ca singură hrană spirituală, îl îndemnau să caute-n acele pagini demne de veneraţie sprijinul moral de care-avea atîta nevoie. În ziua-aceea, i se păru că-n

capitolul al IV-lea din *Geneză* — cel care povesteşte despre potop şi despre arca făcută de Noe — găsise o aluzie evidentă la nava mîntuirii, care-avea să iasă din mîinile lui.

După ce curăţă de buruieni şi de tufe un loc de lucru destul de mare, rostogoli trunchiul de mirt şi-ncepu să-i taie ramurile. Apoi se-apucă să-l cioplească din bardă ca să-i dea formă de grindă dreptunghiulară.

Lucra-ncet şi pe bîjbîite parcă. Singura lui călăuză era amintirea : cea a hoinărelilor în care pornea, copil încă, la un şantier aşezat pe malul Ousei, în York, unde se construiau bărci de pescuit, precum şi cea a iolei de plimbare pe care el şi fraţii lui încercaseră s-o facă şi la care trebuise să renunţe. Dar dispunea de-un timp nelimitat şi era mînat în strădania lui de inevitabila nevoie. Cînd descurajarea ameninţa să pună stăpînire pe el, se compara cu puşcăriaşul care pileşte cu-o sculă improvizată zăbrelele de la fereastră ori scobeşte cu unghiile o gaură-ntr-un perete-al celulei, şi-atunci se considera favorizat în nenorocirea lui. Trebuie s-adăugăm că neglijînd să ţină un calendar de la naufragiu încoace, avea doar o vagă idee despre timpul care trecea. Zilele i se-ngrămădeau, toate la fel, în memorie, şi i se părea că-n fiecare dimineaţă începe din nou ziua din ajun.

Îşi amintea, bine-nţeles, tiparele cu aburi cu ajutorul cărora dulgherii de pe Ouse îndoiau piesele viitoarei bărci. Dar, în cazul lui, nu putea fi vorba nici să-şi facă rost de-o etuvă cu cazan de alimentare şi nici să şi-o construiască,

deci nu-i rămînea decît posibilitatea delicată și-anevoioasă de-a-mbina niște piese cioplite din bardă. Croitul etravei și-al etamboului se dovedi atît de greu că trebui să lase barda și să subțieze lemnul, în așchii mici, cu briceagul. Era obsedat de teama de-a nu strica mirtul, care-n mod providențial îi furnizase chila *Evadării.*

Cînd vedea vulturii-nvîrtindu-se pe deasupra epavei, îl sîcîiau remușcările că nu-nmormîntase rămășițele pămîntești ale căpitanului și-ale matelotului. Amînase mereu sarcina-ngrozitoare pe care-ar fi reprezentat-o pentru un om singur ridicarea și transportarea pe uscat a acestor cadavre voinice și descompuse. Aruncîndu-i peste bord, risca s-atragă-n golf rechinii, care-n așteptarea altor pomeni, n-ar mai fi plecat de-acolo. Îi erau de-ajuns vulturii pe care-i momise cu-o primă imprudență și care de-atunci îl pîndeau fără-ncetare. Își zise că după ce păsările și șobolanii aveau să curețe cadavrele, îi rămînea destul timp să ia scheletele curate și uscate și să le-ngroape cum se cuvine. Adresîndu-se sufletelor celor doi morți, le făgădui chiar să le-nalțe o capelă în care avea să se roage-n fiecare zi. Singurii lui tovarăși erau niște morți, era firesc deci să le-acorde-un loc de cinste-n viața lui.

Oricît scotocise el prin epavă, nu găsise nici un șurub și nici un cui. Cum n-avea nici burghiu, nici asamblarea cu cepuri nu era posibilă. Se resemnă să-mbine piesele prin scobire și-mbucare, pe cele care se-mbucau cioplindu-le-n coadă-de-rîndunică, pentru mai multă solidi-

tate. Chiar îi veni ideea să le-ntărească la flacără-nainte de-a le vîrî-n scobituri, și-apoi să le ude cu apă de mare ca astfel să se umfle și să se sudeze-n locaș. Lemnul crăpă de sute de ori — fie din cauza apei, fie dintr-a focului — dar Robinson o lua neabătut de la capăt, trăind într-un fel de toropeală de somnambul, dincolo de oboseală și de nerăbdare.

*

Averse bruște și dîre albe la orizont anunțară schimbarea vremii. Într-o dimineață, cerul care părea la fel de limpede ca de obicei, căpătase totuși o nuanță metalică, fapt care pe Robinson îl îngrijoră. Albastrul străveziu din zilele precedente se prefăcuse-ntr-un albastru mat și plumburiu. Curînd, o perdea compactă de nori se lăsă dintr-o parte-ntr-alta a orizontului și primele picături de ploaie răpăiră pe lemnăria *Evadării.* La-nceput, Robinson preferă să nu țină seamă de-această-ntîmplare potrivnică neprevăzută, însă, puțin după aceea, trebui să-și scoată hainele care, grele de apă, îl stînjeneau în mișcări. Le puse la adăpost în partea terminată a ambarcației. Se uită o clipă la apa călduță șiroindu-i pe corpul plin de tină uscată și de jeg care se topeau în pîrîiașe murdare. Mițele lui roșcate, lipite-n șomoioage lucioase, urmau liniile proeminente care le accentuau animalitatea. «O focă de aur», se gîndi el cu un zîmbet vag. Apoi urină, părîndu-i-se hazliu s-adauge partea lui modestă la potopul care-neca totu-mprejur. Se simțea deodată-n vacanță și cînd, orbit de

picături și șfichiuit de rafale, fugi să se adăpostească sub arbori, un acces de veselie-l făcu să schițeze-un pas de dans.

Ploaia nu pătrunsese încă prin miile de-acoperișuri suprapuse-ale frunzișului pe care bătea darabana cu un zgomot asurzitor. Un abur de etuvă se ridica din pămînt și se pierdea-n bolțile de frunze. Robinson se-aștepta ca apa să pătrundă-n orice clipă și să-l inunde. Dar pămîntul i se făcea din ce în ce mai noroios la picioare, fără ca o singură picătură de apă să-i cadă-n cap ori pe umeri. Înțelese,-n sfîrșit, cînd băgă de seamă că de-a lungul fiecărui copac, în niște jgheaburi săpate parcă anume-n scoarța lui, curgea un mic torent. Peste cîteva ore, fără ca violența ploii să scadă, apunînd, soarele se-arătă între orizont și linia de jos a stratului de nori și scăldă insula-ntr-o lumină de foc.

Veselia puerilă care-l apucase pe Robinson pierise în timp ce se risipea beția-aceea-n care-l ținea munca lui turbată. Simțea cum se prăbușește-ntr-o prăpastie de pustietate a sufletului, gol și singur, în acel peisaj de Apocalips, doar cu tovărășia a două cadavre putrezind la bordul unei epave. Abia mai tîrziu avea să-nțeleagă importanța acestei experiențe a goliciunii, pe care-o făcea pentru prima oară. Sigur era că nici temperatura, nici vreun sentiment de pudoare nu-l obligau să poarte haine de om civilizat. Și dacă, pîn-atunci le păstrase din rutină, acum datorită disperării, simțea valoarea acelei armuri de lînă și de in cu care societatea umană încă-l ocrotea o clipă mai înainte. Goliciunea

este-un lux pe care numai omul înconjurat cu căldură de mulțimea semenilor lui și-l poate-ngădui fără primejdie. Pentru Robinson, atîta vreme cît sufletul avea să-i rămînă neschimbat, asta-nsemna o-ncercare de-o ucigătoare temeritate. Despuiată de-acele biete zdrențe (ponosite, sfîșiate, murdare, dar provenite din multe milenii de civilizație și impregnate cu umanitate) carnea lui se oferea — vulnerabilă și albă — strălucirii elementelor brute. Vîntul, cactușii, pietrele și pînă și-acea nemiloasă lumină-ncolțeau, atacau și răneau prada asta fără apărare. Robinson simți că moare. Mai fusese vreodată o ființă omenească supusă unei încercări atît de crude ? Pentru prima oară de la naufragiu, cuvinte de revoltă-mpotriva hotărîrilor Soartei țîșniră de pe buzele lui. «Doamne, șopti el, dacă nu Ți-ai întors cu totul fața de la făptura Ta, dacă nu vrei să se năruie-n clipele următoare, sub povara amărăciunii la care-o supui, atunci arată-Te. Învrednicește-mă cu un semn din care să-nțeleg că ești alături de mine!». Apoi așteptă, cu buzele strînse, asemenea primului om sub Arborele Cunoașterii, cînd întreg pămîntul era moale și încă umed după retragerea apelor. Atunci, în timp ce răpăitul ploii se-ntețea peste frunziș și totul părea că se destramă-n norul de abur care se ridica din pămînt, văzu apărînd la orizont un curcubeu mai mare și mai strălucitor decît poate crea natura singură. Era mai mult decît un curcubeu, era ca o aureolă aproape desăvîrșită, doar partea de jos dispărîndu-i în

valuri, și care desfășura cele șapte culori ale spectrului cu-o admirabilă intensitate.

Potopul încetă la fel de brusc cum pornise. Robinson regăsi, odată cu hainele, sensul muncii lui și stăruința. Înfrînse repede slăbiciunea asta de scurtă durată, însă plină de-nvățăminte.

*

Era ocupat să arcuiască o coastă la profilul ei exact, apăsînd pe ea cu toată puterea, cînd avu senzația neclară că cineva se uita la el. Săltă capul și privirea lui se-ncrucișă cu-a lui Tenn, cîinele de pe *Virginia*, *setter-laverack*-ul acela de rasă oarecare, dar afectuos ca un copil, care, în momentul naufragiului, se afla pe punte cu omul de cart. Animalul stătea-n aret la vreo zece pași, cu urechile ciulite, cu laba stîngă, dinainte, îndoită. Lui Robinson i se umplu inima de bucurie. Înaintă cîțiva pași spre animal strigîndu-l de cîteva ori pe nume. Tenn aparținea uneia dintr-acele rase de cîini care simt o nevoie vitală, imperioasă de prezența omului, de glasul și de mîna lui. Schelălăind, cu spinarea-ncovoiată, dînd din coadă, era de mirare că n-alerga spre Robinson. Omul era la cîțiva pași de el, cînd Tenn începu să bată-n retragere, arătîndu-și colții cu un mîrîit dușmănos. Apoi, se-ntoarse brusc și-o luă la fugă-n hățișu-n care dispăru. În ciuda dezamăgirii, lui Robinson îi rămase de pe urma acestei întîlniri o bucurie care-l ajută cîteva zile să trăiască. Pe deasupra, purtarea de ne'nțeles a

lui Tenn îl făcu să-și mute gîndul de la *Evadarea*, dîndu-i o preocupare nouă. Grozăviile și suferințele naufragiului să fi-nnebunit bietul animal ? Ori suferința pricinuită de moartea comandantului era atît de sălbatică încît îl făcea să nu mai suporte prezența unui alt om ? Dar o altă ipoteză-i veni-n minte și-l umplu de neliniște : poate că se afla de-atîta vreme-n insulă încît era firesc de fapt ca animalul să fi ajuns în stare de sălbăticie. Cîte zile, cîte săptămîni, cîte luni, cîți ani se scurseseră de la naufragiul *Virginiei* ? Pe Robinson îl apuca amețeala cînd își punea-ntrebarea asta. I se părea c-azvîrle-o piatră-ntr-o fîntînă și-așteaptă zadarnic s-o audă căzînd la fund. Se jură ca de-atunci înainte să facă-n fiecare zi o crestătură pe-un copac din insulă, și-o cruce la treizeci de zile. Pe urmă uită ce-și propusese, cufundîndu-se din nou în munca de construire-a *Evadării*.

Vasul căpăta-ncet formă de cuter mare, cu etravă joasă, cam greoi, care putea duce patru-cinci tone. Cam atîta-i trebuia lui Robinson ca să-ncerce, cu oarecare șanse de reușită, s-ajungă la țărmul chilian. Robinson se hotărîse la un singur catarg, cu velă triunghiulară latină, destul de mare, pe care totuși s-o poată ușor manevra un singur om, foarte potrivită pentru vîntul de travers (N.-S.) de-a cărui preponderență trebuia ținut seama, dat fiind că avea să navigheze cap la est. Catargul trebuia să treacă prin ruf și să se-mplînte-n călcîiul din chilă, în așa fel încît să facă una cu corpul navei. Înainte de-a monta puntea, Robinson mai dădu o

dată cu mîna pe partea dinăuntru — netedă şi bine îmbinată — a bordajelor vasului, şi-şi închipui cu plăcere picăturile care-aveau să apară-n mod firesc la toate-ncheieturile cînd avea să-l dea prima oară la apă. Trebuiau cîteva zile de stat la apă ca, umflîndu-se lemnul, coca să devină etanşă. Puntea singură, susţinută de traversele care-n acelaşi timp legau şi cele două borduri ale ambarcaţiei, ceru cîteva săptămîni de muncă-nverşunată ; nu putea fi însă vorba să renunţe la ea, căci în caz de vreme rea, vasul nu trebuia să-mbarce apă, iar proviziile necesare subzistenţei pasagerului în timpul traversării trebuiau puse la adăpost.

În tot ce făcea, Robinson suferea crunt că n-avea fierăstrău. Această sculă — imposibil de confecţionat cu mijloace improvizate — l-ar fi scutit de luni de trudă cu barda şi cu cuţitul. Într-o dimineaţă, crezu că e victimă a obsesiei lui cînd, trezindu-se, auzi un zgomot care nu putea fi luat drept altceva decît zgomotul pe care-l face-un tăietor de lemne la lucru. Din cînd în cînd, zgomotul înceta ca şi cînd tăietorul şi-ar fi schimbat poziţia, apoi începea din nou cu-o regularitate monotonă. Robinson ieşi-ncet din scobitura de stîncă unde-avea obiceiul să doarmă şi se-ndreptă cu pas uşor spre sursa zgomotului, străduindu-se să fie pregătit pentru emoţia pe care-ar fi avut-o dacă s-ar fi trezit faţă-n faţă cu o fiinţă omenească. Pînă la urmă descoperi, la rădăcina unui palmier, un crab uriaş care, ţinînd strîns o nucă de cocos, o tăia cu cleştele. La douăzeci de picioare-nălţime, în

crengile copacului, alt crab tăia nucile la bază ca să le facă să cadă. Cei doi crustacei nu părură deloc tulburaţi de apariţia naufragiatului şi-şi văzură mai departe, liniştiţi, de ocupaţia lor zgomotoasă.

Acest spectacol îi inspiră lui Robinson un profund dezgust. Se-ndreptă spre pajiştea unde se afla *Evadarea,* întărit în credinţa că aceste meleaguri îi rămîneau străine, că erau pline de maleficii şi că vasul lui — a cărui formă simpatică şi masivă o vedea printre grozame — era singurul lucru care-l lega de viaţă.

În lipsă de lac sau măcar de catran cu care să dea un grund pe bordajul vasului, se-apucă să facă un fel de clei după un procedeu pe care-l văzuse-n şantierele de pe Ousa. Pentru asta trebui să taie aproape cu totul un desiş de ilice, pe care-l descoperise încă de cînd se-apucase de lucru, în apropierea mirtului. Timp de patruzeci şi cinci de zile jupui arbuştii şi le scoase-nvelişul dinuntru-al scoarţei, tăindu-l fîşii. Apoi fierse-ndelung într-un ceaun această materie fibroasă şi-alburie care-ncetul cu-ncetul se prefăcu-ntr-un lichid gros şi vîscos. Îl puse din nou pe foc şi-l turnă clocotit pe cheresteaua vasului.

Evadarea era gata, însă istoria construirii ei rămînea scrisă pentru totdeauna-n carnea lui Robinson. Tăieturi, arsuri, zgîrieturi pe faţă, bătături, pete de neşters şi cicatrice umflate povesteau lupta-ncăpăţînată pe care-o dusese-atîta vreme ca s-ajungă la vasul ăsta mic, bondoc şi-naripat. În lipsă de jurnal, cînd are

să vrea să-și aducă aminte, are să-și privească trupul.

Începu să strîngă proviziile pe care-avea să le-mbarce cu el. Dar se lăsă numaidecît de-această-ndeletnicire, gîndindu-se că trebuia mai întîi să dea noua ambarcație la apă ca să-i verifice stabilitatea și ca să-i asigure etanșeitatea. De fapt, o teamă surdă-l reținea, frica de eșec, de-o lovitură neașteptată care-ar fi redus la zero șansele de reușită-ale-acțiunii pe care-și juca viața. Și-nchipuia *Evadarea* dînd dovadă, la primele probe, de vreun defect capital, exces de pescaj, de exemplu — ar fi fost greu de manevrat și-ar fi acoperit-o și valurile cele mai mici — sau dimpotrivă, linie de plutire prea mică — s-ar fi răsturnat la prima dezechilibrare. În cele mai rele coșmaruri ale lui, nava de-abia atingea suprafața mării și se și ducea la fund, ca o bucată de plumb, iar el cu fața-n apă, o vedea cum se scufundă legănîndu-se-n adîncurile verzi-albăstrui din ce în ce mai întunecate.

În sfîrșit, se hotărî la această acțiune pe care presimțiri tulburi îl îndemnau s-o amîne de-atîta vreme. Nu fu prea surprins de imposibilitatea de-a tîrî pe nisip pînă la mare această cocă de navă care cîntărea probabil peste o mie de livre. Dar acest prim eșec îi dezvăluia gravitatea unei probleme la care nu se gîndise niciodată serios. Cu ocazia asta descoperi un aspect important al metamorfozei suferită de mintea lui sub influența vieții solitare. Cîmpul atenției părea că i se-adîncește și-n același timp că i se-ngustează. Îi venea din ce în ce mai greu să se

gîndească la mai multe lucruri deodată și chiar să treacă de la o preocupare la alta. Observă astfel că aproapele este pentru noi un puternic *factor de distragere*, nu numai pentru că ne deranjează tot timpul și ne smulge gîndului nostru actual, dar și pentru că simpla posibilitate a apariției sale aruncă o vagă lumină asupra unui univers de obiecte situate la periferia atenției noastre, în stare însă-n orice clipă să devină centrul ei. Această prezență marginală și,-ntr-un fel, fantomatică a lucrurilor care nu-l preocupau imediat se ștersese din mintea lui Robinson încetul cu-ncetul. De-aci-nainte era-nconjurat de obiecte supuse legii sumare — «tot sau nimic» : așa se făcea că, absorbit de construirea *Evadării*, pierduse din vedere problema lansării ei la apă. Trebuie s-adăugăm că-l zăpăcise rău și exemplul arcei lui Noe care pentru el devenise un fel de arhetip al *Evadării*. Construită pe uscat, departe de orice mare, arca așteptase s-ajungă apa la ea, căzînd din cer sau venind din vîrful munților.

O panică la-nceput stăpînită, apoi amețitoare, puse stăpînire pe el cînd nu reuși să vîre nici buștenii sub chilă ca s-o facă s-alunece, cum văzuse că se făcea cu stîlpii coloanelor cînd se restaurase catedrala din York. Corabia era de neclintit, și Robinson izbuti să-i rupă o coastă apăsînd cu un par care bascula ca pîrghie pe-un buștean. După trei zile de caznă, i se-ntuneca vederea de oboseală și de furie. Se gîndi atunci la un ultim procedeu de-a parveni la această lansare la apă. Dacă nu putea face *Evadarea*

s-alunece pînă la mare, poate că izbutea s-aducă marea pînă la ea. Era de-ajuns ca-n acest scop să sape un fel de canal care, pornind de la țărm, ar fi dus, adîncindu-se regulat, pînă la locul unde era construit vasul. Pînă la urmă acesta ar fi ajuns în canalul în care fluxul ar fi năvălit, spumegînd, în fiecare zi. Se-apucă numaidecît de lucru. Apoi, cu mintea liniștită, aprecie distanța dintre vas și țărm, și mai ales înălțimea la care se afla vasul față de nivelul mării. Canalul ar fi trebuit să aibă o sută douăzeci de yarzi lungime și să pătrundă-n faleză la o adîncime de peste o sută de picioare. Acțiune gigantică pentru care toți anii care-i mai rămîneau de trăit, în cazul cel mai fericit, și tot nu i-ar fi ajuns. Renunță.

*

Nămolul lichid deasupra căruia se-nvîrteau roiuri de țînțari era străbătut de mișcări vîscoase, cînd un groștei căruia-i ieșea la suprafață doar rîtul tărcat se lipi de maică-sa. Cîteva turme de pecari își fixaseră locul de bălăceală-n mlaștinile de pe țărmul de răsărit al insulei și stăteau vîrîte acolo la orele cele mai calde-ale zilei. În timp ce scroafa dormitînd făcea una cu nămolul în imobilitatea ei vegetală, progeniturile se agitau și se-ncăierau întruna cu grohăieli stridente. Cum razele soarelui deveneau oblice, scroafa ieși dintr-o dată din lîncezeala ei și, cu-o mișcare puternică, își săltă masa udă pe-o limbă de pămînt uscat, în timp ce purceii dădeau furios din picioare, cu țipete ascuțite, ca să scape din

mocirla care-i trăgea-n jos. Apoi întreaga turmă plecă-nșirată, cu mare zgomot de buruieni călcate-n picioare și de lemne sfărîmate.

În momentul acela, o statuie de nămol se-nsufleți la rîndul ei și-alunecă prin papură. Robinson nu mai știa de cînd își azvîrlise ultima zdreanță-n niște spini. Dealtminteri, nu-i mai era teamă de arșița soarelui, căci o crustă de excremente uscate-i acoperea spatele, pîntecele și coapsele. Barba și părul se-amestecaseră și fața nu i se mai vedea din încîlceala asta hirsută. Mîinile, ajunse niște cioturi strîmbe, nu-i mai slujeau decît la mers, căci îndată ce-ncerca să se ridice-n picioare, îl apuca amețeala. Slăbiciunea lui, moliciunea nisipului și-a nămolului din insulă, dar mai ales ruperea unui anumit resort sufletesc îl făceau să nu se mai miște decît tîrîndu-se pe burtă. Acum știa că omul este ca răniții aceia dintr-o-nvălmășeală, sau dintr-o răscoală, care rămîn în picioare atîta timp cît îi susține mulțimea strînsă-n jurul lor, dar care-alunecă la pămînt îndată ce mulțimea se risipește. Mulțimea semenilor care-l menținuse-n regnul omenesc, fără ca el să-și fi dat seama, se depărtase brusc, iar el simțea că singur n-avea putere să se țină pe picioare. Cu nasul lipit de pămînt, mînca lucruri de neînchipuit. Făcea unde-apuca și rareori nu se tăvălea-n moliciunea propriilor fecale. Se deplasa din ce în ce mai puțin și-aceste scurte excursii îl aduceau totdeauna-napoi la mocirlă. Acolo-și pierdea trupul și se elibera de propria greutate în înfășurarea umedă și caldă a nămolului, în

timp ce emanaţiile nesănătoase-ale apelor clocite îi întunecau mintea. Doar ochii, nasul şi gura-i stăteau peste stratul plutitor de lintiţă şi de ouă de broască. Eliberat de toate legăturile pămîntești, urmărea-ntr-o visare buimacă frînturi de amintiri care, venind din trecut, dănţuiau pe cer printre-nlănţuirile de frunze nemişcate. Regăsea ceasurile vătuite pe care le petrecuse, copil, tupilat în fundul întunecatei prăvălii de postavuri şi de pînzeturi cu ridicata a lui taică-său. Valurile de ţesături îngrămădite alcătuiau în jurul lui un fel de fortăreaţă moale care sorbea de-a valma zgomotele, izbiturile, curentul, luminile. În această atmosferă-nchisă plutea un permanent miros de lînă unsuroasă, de praf şi de firnis, la care se-adăuga cel al smirnei pe care tăicuţa Crusoe o-ntrebuinţa-n orice anotimp împotriva unui guturai care nu se mai sfîrşea. De la acest bărbat timid şi friguros, mereu cocoţat pe-un pupitru foarte-nalt sau aplecîndu-şi ochelarii peste vreun catastif, Robinson credea că moştenise doar părul roşcat, restul luîndu-l de la maică-sa, care era o femeie şi jumătate. Mocirla, revelîndu-i propriile facultăţi de reculegere şi de renunţare faţă de lumea exterioară, îi arăta că era, mai mult decît şi-nchipuise, feciorul mărunțului postăvar din York.

În acele lungi ore de meditaţie ceţoasă, făcea o filozofie care fusese poate filozofia omului aceluia şters. Numai trecutul avea o existenţă şi-o valoare importantă. Prezentul însemna doar un izvor de amintiri, o fabrică de trecut. Nu merita să trăiască decît pentru-a mări acest

capital alcătuit din trecut. Venea, în fine, moartea : ea însăşi nu era decît momentul mult-aşteptat pentru-a se bucura de-această mină de aur acumulată. Eternitatea ne era dată spre-a ne relua viaţa-n profunzime, mai atent, mai inteligent, mai senzual decît ne era cu putinţă-n învălmăşeala prezentului.

*

Tocmai păştea o tufă de măcriş-de-baltă într-o mlaştină, cînd auzi o muzică. Ireală, dar distinctă, era o simfonie celestă, un cor de glasuri cristaline, pe care-l acompaniau acorduri de harpă şi de *viola da gamba*. Robinson crezu că era vorba de muzică cerească şi că nu mai avea mult de trăit, dacă nu murise chiar. Dar ridicînd capul, văzu spre est o pînză albă la orizont. Dintr-un salt ajunse la şantier, la *Evadarea,* unde se aflau împrăştiate sculele şi undeavu norocul să găsească repede cremenea şi amnarul. Apoi se repezi către eucaliptul găunos. Aprinse-un braţ de crengi uscate şi-l vîrî-n scorbura care se căsca-n trunchiul copacului lîngă rădăcină. Îndată ieşi o trîmbă de fum înţepător, dar marea pălălaie pe care contase părea să se lase-aşteptată.

Dealtminteri, la ce bun ? Corabia venea spre insulă, drept spre Golful Mîntuirii. Nici o-ndoială c-avea să ancoreze-n apropierea plajei şi că o şalupă avea să pornească numaidecît într-acolo. Cu rînjete de dement, Robinson alerga-n toate părţile după-o pereche de pantaloni şi după-o cămaşă pe care pînă la urmă le găsi sub

carcasa *Evadării*. Apoi o luă la goană spre plajă, în timp ce se zgîria pe față, încercînd s-o descîlcească din lațele compacte care-o acopereau. Nava se-nclina grațios sub o briză plăcută dinspre nord-est, aplecîndu-și toate pînzele spre valurile cu creastă de spumă. Era unul dintr-acele galioane spaniole de pe vremuri, menite s-aducă patriei-mume pietrele scumpe și metalele prețioase ale Mexicului. Lui Robinson i se părea că partea din carenă ce se vedea acum ori de cîte ori se-adînceau valurile sub linia de plutire era-ntr-adevăr aurie. Galionul arbora marele pavoaz, iar în vîrful arborelui mare fîlfîia o flamură bifidă, galbenă cu negru. Pe măsură ce vasul se-apropia, Robinson distingea o mulțime foarte elegantă pe covertă, de la teugă și pînă la duneta. Părea că o petrecere somptuoasă-și desfășura acolo măreția. Muzica venea de la o mică orchestră de coarde și de la un cor de copii îmbrăcați în alb, grupați pe teuga din spate. Perechi dansau cu noblețe în jurul unei mese acoperite cu veselă de aur și de cristal. Nimeni nu părea să-l vadă pe naufragiat și nici măcar țărmul care se afla acum la mai puțin de-un cablu, țărm de-a lungul căruia mergea corabia după ce făcuse volta. Robinson îl delungea și el, alergînd pe plajă. Urla, dădea din mîini, se oprea ca s-adune pietre pe care le-azvîrlea-n direcția navei. Căzu, se ridică, iară căzu. Galionul ajungea acum în dreptul primelor dune. Robinson trebuia să se oprească din cauza lagunelor care urmau după plajă. Se-aruncă-n

apă, și-notă din toate puterile spre corabia din care nu mai vedea altceva decît etamboul dolofan drapat cu brocart. La unul dintre sabordurile practicate-n consolă, stătea o fată rezemată-n coate. Robinson îi vedea cu o claritate halucinantă chipul : foarte tînăr, foarte delicat, sensibil, scofîlcit parcă, era totuși luminat de-un zîmbet palid, sceptic și descurajat. Robinson o cunoștea pe copila asta. Era sigur. Dar cine, cine era ? Deschise gura ca s-o strige. Apa sărată-i intră pe gît. Un crepuscul verde-albăstrui îl înconjură ; mai avu timp să vadă fața schimonosită a unei pisici-de-mare, care fugea de-a-ndăratelea.

*

O coloană de flăcări îl scoase din toropeală. Ce frig îi era ! Se putea oare ca marea să-l fi azvîrlit a doua oară pe-același țărm ? Acolo sus, pe Faleza dinspre Occident, eucaliptul ardea ca o făclie-n noapte. Robinson se-ndreptă-mpleticindu-se către-acea sursă de lumină și de căldură.

Așadar, acest semnal care trebuia să măture oceanul și să dea alarma pentru tot restul lumii nu izbutise să-l atragă decît pe el, numai pe el, supremă bătaie de joc !

Petrecu noaptea ghemuit printre buruieni, cu fața spre scorbura incandescentă, străbătută de lumini fulgerătoare, care se deschidea la rădăcina copacului, și se-apropie de foc pe măsură ce căldura scădea. Abia-n primele ceasuri din zori izbuti să-i dea un nume — de fapt un pre-

nume — fetei de pe galion. Era Lucy, sora lui, moartă adolescentă, cu zece ani mai înainte. Astfel nu se mai îndoi că nava-aceea din alt secol fusese produsul unei imaginaţii bolnave.

Se ridică şi se uită la mare. Acest şes metalic, ţintuit de primele săgeţi ale soarelui, fusese ispita, capcana, opiul lui. După ce-l degradase, puţin lipsise să nu-l dea pradă şi-ntunecimilor nebuniei. Trebuia, sub ameninţarea cu moartea, să găsească puterea să se smulgă de lîngă ea. În spatele lui, se afla insula, imensă şi virgină, plină de făgăduieli limitate şi de-nvăţăminte aspre. Avea să-şi ia din nou soarta-n mîini. Avea să muncească. Avea să consume, fără să mai viseze, nupţiul cu neîndurătoarea lui soţie, singurătatea.

Întorcîndu-i mării spatele, se-afundă-n grohotişul acoperit de ciulini argintii, care ducea spre centrul insulei.

CAPITOLUL AL TREILEA

Robinson consacră săptămînile care urmară explorării metodice-a insulei şi recensămîntului resurselor ei. Numără vegetalele comestibile, animalele care-i puteau fi de oarecare ajutor, locurile cu apă, adăposturile naturale. Din fericire, violentele intemperii din lunile precedente nu năruiseră cu totul epava *Virginiei,* deşi bucăţi întregi ale carcasei şi-ale punţii dispăruseră. Corpul căpitanului şi cel al matelotului fuseseră de asemenea luate de valuri, fapt pentru care Robinson se felicită, nu fără să aibă-n acelaşi timp vii mustrări de cuget. Le făgăduise-un mormînt, acum avea să scape cu un cenotaf. Îşi stabili depozitul general în peştera care se deschidea-n masivul stîncos din centrul insulei. Transportă acolo tot ce putu lua de pe epavă, şi n-azvîrli nimic din ce putea fi cărat, căci şi obiectele cele mai puţin utilizabile aveau în ochii lui valoarea unor relicve-ale comunităţii omeneşti de care era despărţit. După ce depozită, cît mai în fundul peşterii, cele patruzeci de butoaie de praf de puşcă, puse-n ordine trei lăzi de haine, cinci saci de cereale, două coşuri cu veselă şi cu-argintărie, mai multe coşuri cu obiecte eteroclite — sfeşnice, pinteni, bijuterii, lupe, lunete, bricege, hărţi marine, oglinzi,

zaruri, bastoane etc. — diverse recipiente pentru lichide, o ladă cu „armament de navă" — cabluri, scripeţi, felinare, potricale, undiţe, flotoare etc. — în sfîrşit, o lădiţă cu bani de aur, de argint şi de-aramă. Cărţile pe care le găsi-mprăştiate prin cabine fuseseră stricate-n asemenea hal de apa de mare şi de cea de ploaie încît textul tipărit se ştersese, dar Robinson se gîndi că uscînd la soare aceste foi albe, le-ar fi putut folosi ca să-şi scrie jurnalul, cu condiţia să găsească un lichid care să ţină loc de cerneală. Acest lichid îi fu procurat pe neaşteptate de-un fel de peşte care mişuna atunci pe lîngă faleza dinspre Răsărit. Diodonul, temut pentru maxilarul lui puternic şi zimţat şi pentru ţepii usturători care i se zburlesc pe tot corpul în caz de alarmă, are ciudata calitate de-a se umfla, după voie, cu apă şi cu aer pînă se face rotund ca un bulgăre. Aerul înghiţit strîngîndu-i-se-n burtă, diodonul înoată atunci pe spate, fără să pară deloc stînjenit de-această surprinzătoare postură. Mişcînd cu un băţ un peşte dintr-ăştia azvîrlit pe nisip, Robinson băgase de seamă că tot ce se-atingea de burta lui — fie fleşcăită, fie umflată — căpăta o culoare roşu-carmin, extraordinar de persistentă. Prinzînd o mare cantitate de asemenea peşti a căror carne, fragedă şi consistentă cum e cea de pui, îi plăcea, stoarse-ntr-o cîrpă materia fibroasă pe care aceştia o secretau prin porii burţii şi strînse astfel o vopsea cu miros fetid, dar de-un roşu minunat. Se grăbi să ascută cît mai bine o pană de vultur, şi-i veni să plîngă de bucurie cînd aşternu primele cuvinte pe-o foaie de hîrtie. Brusc, i se părea că se smulsese pe jumătate din prăpastia de bestialitate-n care se prăbuşise şi că se-ntorcea-n lumea spiritului înfăptuind acest act sacru : a scrie. Începînd de-atunci îşi deschise aproape-n fiecare zi *log-book* [1]-ul pentru a consemna, nu evenimentele mai mici sau mai mari ale vieţii lui materiale — puţin îi păsa de asta — ci meditările, evoluţia vieţii lui interioare sau amintirile care i se-ntorceau din trecut şi reflecţiile pe care i le inspirau.

Pentru el începea o eră nouă — sau, mai bine zis, începea adevărata lui viaţă-n insulă, după slăbiciuni de care-i era ruşine şi pe care se străduia să le uite. De aceea, hotărîndu-se în sfîrşit să inaugureze un calendar, nu se sinchisea că se află-n imposibilitatea de-a evalua timpul care se scursese de cînd naufragiase *Virginia*. Naufragiul avusese loc la 30 septembrie 1759, pe la două din noapte. Între această dată şi prima zi pe care el o-nsemnă pe scoarţa unui pin uscat, se afla un timp nedeterminat, nedefinit, plin de tenebre şi de suspine, astfel că Robinson se afla rupt de calendarul oamenilor, precum era despărţit de ei prin ape, şi constrîns să trăiască pe-o insulă de timp ca pe-o insulă-n spaţiu.

Consacră mai multe zile întocmirii unei hărţi a insulei, pe care o completă şi-o-mbogăţi după aceea pe măsură ce făcea explorări. Se hotărî,

[1] *Jurnal de bord* — vechi termen marinăresc englez. (Toate notele explicative, cu puţine excepţii, menţionate cînd este cazul, aparţin traducătorului.)

în fine, să boteze din nou acest tărîm pe care-n prima zi îl împovărase cu numele-acela greu ca oprobriul, «insula Dezolării». Fiind izbit, cînd citea *Biblia*, de admirabilul paradox potrivit căruia religia face din deznădejde păcat de neiertat iar din speranţă una dintre cele trei virtuţi teologale, hotărî ca insula să se cheme de-atunci înainte *Speranza*, nume-nsorit şi melodios care, pe lîngă asta, îi evoca amintirea profană a unei italience focoase pe care-o cunoscuse odinioară, pe cînd era student la Universitatea din York. Simplitatea şi profunzimea evlaviei lui se-mpăcau cu-aceste-apropieri pe care un spirit mai superficial le-ar fi considerat blasfematorii. I se părea, dealtminteri, uitîndu-se-ntr-un anumit fel la harta insulei, pe care-o desenase cu aproximaţie, că ea putea să reprezinte profilul unui corp feminin fără cap o femeie, da, şezînd cu picioarele-ndoite sub ea, într-o atitudine în care nu puteai desluşi cît era supunere, cît frică ori simplă uitare de sine. Această idee adie pe lîngă el, apoi îl părăsi. Robinson avea să se mai întoarcă la ea.

Cercetarea sacilor de orez, de grîu, de orz şi de porumb pe care-i salvase de pe *Virginia* îi rezervă o amarnică dezamăgire. Şoarecii şi gărgăriţele mîncaseră o parte, în locul căreia nu mai rămînea decît pleavă amestecată cu rahaţi. O altă parte era stricată de apa de ploaie şi de mare şi mîncată de mucegai. Un triaj extenuant, făcut bob cu bob, îi îngădui să salveze pînă la urmă, în afară de orez — intact dar imposibil de cultivat — zece galoane de grîu, şase

galoane de orz şi patru galoane de porumb. Îşi impuse să nu mănînce nici un bob de grîu. Voia să-l semene căci punea mare preţ pe pîine, simbol al vieţii, singurul fel de hrană citat în Tatăl-nostru, ca orice-l putea încă lega de comunitatea omenească. I se părea de asemenea că această pîine pe care avea să i-o dea pămîntul Speranzei avea să fie proba tangibilă că acest pămînt îl adoptase, aşa cum el adoptase această insulă fără nume în care-l azvîrlise-ntîmplarea.

Arse cîţiva acri de pajişte pe ţărmul de răsărit al insulei într-o zi cînd vîntul bătea de la apus, şi se-apucă să are pămîntul şi să-şi semene cele trei feluri de cereale, cu ajutorul unui hîrleţ (făcut dintr-o bucată de fier provenind de pe *Virginia*), în care izbutise să facă o gaură destul de mare ca să poată băga-ntr-însa o coadă. Îşi făgădui să considere această primă recoltă ca pe-o apreciere a naturii — adică a lui Dumnezeu — faţă de munca mîinilor sale.

Cele mai folositoare dintre animalele de pe insulă ar fi fost desigur caprele şi iezii, în mare număr pe-acolo, dacă reuşea să le domesticească. În timp ce-l lăsau destul de uşor să se-apropie, căpriţele se apărau sălbatic îndată ce voia să pună mîna pe ele şi să-ncerce să le mulgă. Făcu deci un ţarc, legînd de-a latul nişte prăjini peste nişte ţăruşi pe care-i înfăşură apoi cu liane-mpletite. Închise-n el iezi mici de tot care cu ţipetele lor îşi aduseră acolo şi mamele. Robinson le dădu pe urmă drumul puilor şi aşteptă cîteva zile pînă cînd să le doară pe capre atît de rău

ugerul ca de-abia s-aştepte mulsul. După ce-şi semănase ogorul, înfiinţase astfel un început de turmă-n insulă. Ca omenirea de pe vremuri, Robinson trecuse de la stadiul culesului şi-al vînătorii la cel al agriculturii şi-al creşterii animalelor.

Totuşi mai era mult de-aci-nainte pînă ce insula să i se pară un tărîm sălbatic pe care ştiuse să pună stăpînire şi-apoi să-l îmblînzească pentru a face din el o aşezare-ntr-adevăr omenească. Nu era zi-n care vreun incident surprinzător sau sinistru să nu-i trezească spaima ce se născuse-n el în clipa cînd, înţelegînd că era singurul supravieţuitor al naufragiului, se simţise orfan de omenire. Sentimentul adîncii lui singurătăţi, potolit de vederea ogoarelor, a ţarcului de capre, de ordinea din depozit, de aspectul impunător al arsenalului, îl sugrumă-n ziua cînd dădu de-un liliac-vampir ciucit peste gîtul unui ied căruia era gata să-i sugă sîngele. Cele două aripi ale monstrului, gheroase şi făcute din bucăţi, acopereau ca o mantie a morţii animalul mititel care se clătina de slăbiciune. Altă dată, în timp ce strîngea scoici pe nişte stînci pe jumătate cufundate-n mare, se trezi cu un jet de apă drept în faţă. Niţel zăpăcit de şoc, făcu doi-trei paşi, dar fu numaidecît oprit locului de un alt jet care-l izbi din nou în faţă cu o precizie diabolică. Îndată-l apucă vechea frică binecunoscută şi-atît de temută. Nu-l slăbi decît pe jumătate cînd descoperi într-o scobitură de stîncă o caracatiţă mică, cenuşie, care-avea surprinzătoarea capacitate de-a stropi cu apă, da-

torită unui fel de sifon căruia-i putea schimba unghiul de tir.

Resemnîndu-se, pînă la urmă se-nvăţase cu implacabila supraveghere pe care-o ndura din partea «consiliului său de administraţie» cum continua să numească stolul de vulturi care păreau a se fi ataşat de persoana lui. Unde se ducea, unde se-ntorcea, dădea de ei cocoşaţi, guşaţi şi năpîrliţi, pîndind, bine-nţeles nu moartea lui, cum era convins în momentele de deprimare, ci resturile comestibile pe care le-azvîrlea în cursul zilei. Deşi se-nvăţase — de bine-de rău — cu prezenţa păsărilor, totuşi suporta foarte greu spectacolul oferit de moravurile lor crude şi respingătoare. Amorurile lor de bătrîni lubrici sfidau castitatea lui silită. Inima-i era copleşită de-o tristeţe indignată cînd vedea masculul călcînd greoi femela, după cîteva ţopăieli groteşti, şi strîngînd apoi cu ciocul încovoiat gîtul chel şi roşu al partenerei, în timp ce tîrtiţele li se-mpreunau într-un sărut obscen. Într-o zi, văzu un vultur mai mic şi bine-nţeles mai tînăr fugărit şi brutalizat de alţii. Îl băteau cu ciocul, îl izbeau cu aripile, se repezeau la el, şi-n cele din urmă-l încolţiră lîngă o stîncă. Apoi aceste persecuţii încetară brusc, ca şi cînd victima ar fi cerut îndurare sau ar fi anunţat că-ndeplinea toate pretenţiile asupritorilor ei. Atunci, vulturaşul întinse rigid gîtul la pămînt, făcu trei paşi mecanici, pe urmă se opri, scuturat de spasme şi vărsă pe pietriş o grămadă de cărnuri descompuse, pe jumătate mistuite, festin solitar, de bună seamă, pe care, din nenorocire, confraţii-l

descoperiseră. Vulturii se repeziră la aceste-mpuţiciuni şi-nghesuindu-se, le devorară.

În dimineaţa-aceea Robinson îşi rupsese hîrleţul şi scăpase capra cea mai bună de lapte. Scena asta îl puse la pămînt. Pentru prima oară după luni de zile avu o slăbiciune şi căzu-n ispita mocirlei. Apucînd-o din nou pe poteca mistreţilor care ducea la mlaştinile de pe ţărmul de răsărit, găsi băltoaca noroioasă-n care mintea i-o luase razna de-atîtea ori. Îşi scoase hainele şi se-afundă-n nămolul lichid.

În aburii infecţi în care se-nvîrteau roiuri de ţînţari, menghinea caracatiţelor, a liliecilor-vampiri şi-a vulturilor care-l obsedau slăbi-n-cetul cu-ncetul. Timpul şi spaţiul se destrămau, iar pe cerul înnorat, tivit cu frunziş, se desena un chip, asta era tot ce vedea. Era el, culcat într-un leagăn cu baldachin de muselină. Doar mînuţele-i ieşeau afară din scutecele de-o albeaţă lilială-n care era-nfăşat din cap pînă-n picioare. În jurul lui, un zumzet de cuvinte şi de zgomote casnice alcătuia ambianţa familiară a casei în care se născuse. Vocea hotărîtă şi sonoră a maică-sii alterna cu falsetul mereu plîngăreţ al lui taică-său şi cu chicotelile fraţilor şi-ale surorilor. El nu-nţelegea ce spuneau şi nici nu-ncerca să-nţeleagă. În momentul acela faldurile brodate se depărtaseră încadrînd chipul fin al Luciei, subţiat şi mai mult de două cozi grele, negre, una din ele alunecînd pe cuvertura lui. O slăbiciune de-o sfîşietoare dulceaţă-l cuprinse pe Robinson. Un zîmbet apăru pe gura lui care-atingea ierburile putrede şi

frunzele de nufăr. În colţul gurii i se-nfipsese corpul negru al unei lipitori mici.

*

Log-book. — **Orice om are o pantă funestă. A mea duce-n mocirlă. Aici mă goneşte Speranza cînd se-nrăieşte şi-mi arată chipul ei de brută. Mocirla e-nfrîngerea, e viciul meu. Victoria mea este ordinea morală pe care trebuie s-o impun Speranzei împotriva ordinei sale naturale care nu-nseamnă altceva decît celălalt nume al dezordinei absolute. Acuma ştiu că aici nu poate fi vorba numai să supravieţuieşti. Să supravieţuieşti înseamnă să mori. Trebuie, plin de răbdare şi fără-ntrerupere, să construieşti, să organizezi, să faci ordine. Orice oprire e un pas înapoi, un pas spre mocirlă.**

Împrejurările extraordinare-n care mă aflu justifică, mi-nchipui, multe dintre schimbările de punct de vedere, mai ales în privinţa chestiunilor morale şi religioase. Citesc în fiecare zi Biblia. **În fiecare zi aplec, de-asemenea, pios urechea la izvorul de-nţelepciune care grăieşte-n mine ca-n fiecare om. Sunt uneori înfricoşat de noutatea a ceea ce descopăr şi-n acelaşi timp accept, căci nici o tradiţie nu trebuie să fie mai puternică decît glasul Spiritului Sacru care se află în noi.**

Deci viciul şi virtutea. Educaţia îmi prezentase viciul drept exces, opulenţă, desfrîu, dezmăţ ostentativ, cărora virtutea le opunea umilinţa, modestia, abnegaţia. Îmi dau seama că acest fel de morală pentru mine este un lux care m-ar ucide dacă m-aş apuca să mă potrivesc lui.

Situaţia-n care mă aflu îmi porunceşte s-adaug **în partea virtuţii şi** să scad **într-a viciului, şi** să **numesc virtute curajul, forţa, impunerea propriei persoane, stăpînirea asupra lucrurilor. Şi viciu — renunţarea, delăsarea, resemnarea, pe scurt, mocirla. Asta-nseamnă fără-ndoială să te-ntorci, dincolo de creştinism, la o viziune antică asupra-nţelepciunii omeneşti şi să-nlocuieşti** virtutea **cu** virtus. **Dar fondul unui anumit creştinism este refuzul radical faţă de natură** şi **faţă de lucruri, acel refuz pe care eu l-am practicat şi l-am răspracticat cu privire la Speranza, şi care era cît pe-aci să mă ducă la pieire. Dimpotrivă, n-am să-nfrîng decăderea decît în măsura în care-am să mă-mpac cu insula şi-n care-am s-o fac să se-mpace şi ea cu mine.**

*

Pe măsură ce supărarea pricinuită de eşecul *Evadării* se estompa-n sufletul lui, Robinson se gîndea din ce în ce mai mult la avantajele pe care le-ar fi avut de pe urma unei ambarcaţii modeste datorită căreia ar fi putut să exploreze mai ales ţărmurile insulei, inaccesibile din interior. Se-apucă deci să cioplească dintr-un trunchi de pin o pirogă dintr-o singură bucată. Lucru din bardă, încet şi monoton, pe care-l înfăptui metodic, la anumite ore din zi, fără febra cu care se desfăşurase construirea *Evadării*. Se gîndise mai întîi să facă focul sub partea trunchiului pe care voia s-o cioplească, dar se temu să nu-l ardă tot şi se mulţumi să-mprăştie cărbuni în scobitura-ncepută. În sfîrşit, renunţă să folosească-n vreun fel flacăra. Scobită cum trebuie, cioplită, fasonată, şlefuită cu nisip mărunt, ambarcaţia era destul de uşoară ca s-o poată ridica deasupra capului şi ca s-o care acoperindu-şi umerii cu ea de parc-ar fi fost o imensă glugă de lemn. Fu o sărbătoare pentru el s-o vadă pentru prima oară săltînd pe valuri, ca un mînz într-o pajişte. Cioplise-o pereche de vîsle simple, renunţînd cu totul la pînze, dintr-o pornire de restricţie care i se trăgea din amintirea prea ambiţioasei *Evadări*. Începu numaidecît, de jur-împrejurul insulei, o serie de expediţii care-l făcură să-şi cunoască pe deplin domeniul, dar şi să simtă, mai mult decît din toate experienţele precedente, singurătatea absolută ce-l înconjura.

*

Log-book. **Singurătatea nu e doar o situaţie permanentă-n care mă aflu cufundat de la naufragiul** Virginiei **încoace. Este-un mediu coroziv care-acţionează asupra mea lent, dar fără-ncetare şi-ntr-un sens pur distructiv. În prima zi, făceam tranzitul între două societăţi umane la fel de imaginare : echipajul dispărut şi locuitorii insulei, căci o credeam populată. Era încă viu în minte contactul cu tovarăşii mei de bord. În minte continuam dialogul întrerupt de catastrofă. Iar apoi insula s-a dovedit pustie. Am înaintat într-un peisaj fără ţipenie de om. În urma mea, grupul nenorociţilor mei de tovarăşi se pierdea-n noapte. Glasurile lor amuţiseră de mult cînd al meu abia în-**

cepea să obosească de solilocviu. Din acel moment, cu-o oribilă fascinaţie, urmăresc procesul de dezumanizare a cărui acţiune inexorabilă o simt în mine.

Ştiu acuma că fiecare om poartă-n el — şi parcă mai presus de el — un eşafodaj fragil şi complex de obiceiuri, de răspunsuri, de reflexe, de mecanisme, de preocupări, de vise şi de implicaţii, care s-a format şi continuă să se transforme datorită apropierii perpetue de semeni. Lipsită de sevă, această delicată eflorescenţă se ofileşte şi se dezagregă. Aproapele — cheie-de-boltă a universului meu... Cîntăresc în fiecare zi ceea ce-i datoram, înregistrînd noi fisuri în edificiul personal. Ştiu ce-aş risca pierzînd darul vorbirii, şi lupt împotriva acestei ultime decăderi cu toată ardoarea spaimei. Dar chiar şi relaţiile mele cu lucrurile sunt denaturate, datorită singurătăţii. Cînd un pictor sau un gravor introduce personaje-ntr-un peisaj sau în apropierea unui monument, n-o face din pasiune pentru accesoriu. Personajele stabilesc scara şi, lucru şi mai important, constituie puncte de vedere posibile, care-adaugă punctului de vedere real al observatorului indispensabile virtualităţi.

În Speranza nu există decît un punct de vedere, al meu, lipsit de orice virtualitate. Iar această sărăcire nu s-a produs într-o singură zi. La-nceput, printr-un automatism inconştient, proiectam observatori posibili — parametri — în vîrful colinelor, în spatele cutărei stînci sau în crengile cutărui arbore. Insula era astfel tă-

iată de-o reţea de interpolări şi de extrapolări care-o deosebeau şi-o-nzestrau cu inteligibilitate. Aşa face orice om normal într-o situaţie normală. Această funcţie — ca multe altele — nu mi-a ajuns la cunoştinţă decît pe măsură ce ea se degrada în mine. Astăzi e-o socoteală-ncheiată. Viziunea mea despre insulă se reduce la ea însăşi. Ceea ce nu văd este un necunoscut absolut. Peste tot unde nu sunt eu în prezent domneşte un întuneric de nepătruns. Dealtminteri, scriind aceste rînduri constat că experienţa pe care-ncearcă ele s-o redea este nu numai fără precedent, dar contrazice în chiar esenţa lor cuvintele pe care le folosesc. Limbajul ţine-ntr-adevăr în mod fundamental de acest univers populat, în care ceilalţi sunt ca nişte faruri creînd în jurul lor o insulă luminoasă în interiorul căreia totul este — dacă nu cunoscut — cel puţin cognoscibil. Farurile mi-au dispărut din cîmpul vizual. Hrănită de fantezia mea, lumina lor a ajuns încă multă vreme pînă la mine. Acum, s-a sfîrşit, mă-nconjoară tenebrele.

Iar singurătatea nu atacă numai partea inteligibilă a lucrurilor. Le macină pînă şi temelia existenţei. Din ce în ce mai des sunt năpădit de îndoieli cu privire la adevărul mărturiei simţurilor mele. Acuma ştiu că pămîntul pe care-mi sprijin picioarele ar avea nevoie, ca să nu se clatine, să fie călcat şi de alţii. Împotriva iluziei optice, a mirajului, a halucinaţiei, a visului pe trezie, a fantasmelor, a delirului, a tulburării auzului... scutul cel mai sigur este fratele, veci-

nul, prietenul sau dușmanul nostru, dar cineva, Doamne Dumnezeule, cineva !

P. S. — Ieri, străbătînd pădoricea care mărginește pășunile de pe coasta de sud-est, m-a izbit în față un miros care m-a proiectat brutal — aproape dureros — acasă, în vestíbulul în care-și primea tata clienții, dar luni dimineața, exact în ziua cînd nu primea pe nimeni și-n care mama, ajutată de-o vecină, profita și lustruia podeaua. Evocarea era atît de puternică și de nelalocul ei, încît mi-am pus din nou mintea sub semnu-ntrebării. O clipă am luptat împotriva năvalei unei amintiri de-o imperioasă gingășie, apoi m-am lăsat s-alunec în trecut, în acest muzeu pustiu, acest mort lăcuit ca un sarcofag, care mă cheamă cu-atît de seducătoare tandrețe. În sfîrșit, iluzia și-a slăbit strînsoarea. Umblînd de colo-colo prin crîng, am descoperit cîțiva terebinți — arbuști-coniferi cu scoarța crăpată din cauza căldurii și picurînd un fel de rășină chihlimbarie a cărei puternică mireasmă cuprindea toate diminețile de luni ale copilăriei mele.

*

Fiindcă era marți — și-așa îi cerea programul lui — în dimineața aceea, pe plajă, imediat după reflux, Robinson culegea un fel de midii cu carnea un pic cam tare dar gustoasă, pe care le putea păstra toată săptămîna-ntr-un vas cu apă de mare. Cu pălărie rotundă de marinar britanic, în cap, în picioare cu saboți de lemn, reglementari de asemenea, era-mbrăcat în niște pantaloni ce-i lăsau pulpele goale, și-ntr-o cămașă

largă de in. Soarele, căruia pielea lui albă de roșcovan nu-i suporta arsura, era acoperit de-o perdea de nouri creți ca astrahanul, așa că Robinson își putuse lăsa-n peșteră umbrela de frunze de palmier de care se despărțea foarte rar. Fiind reflux, trecuse printre grămezi simetrice de scoici sfărîmate, printre bancuri de nămol și prin bältoace puțin adînci, și-avea destul spațiu înainte ca să poată cuprinde cu privirea masa verde, bălaie și neagră a Speranzei. În lipsă de orice alt interlocutor, continuă cu ea un lung, lent și profund dialog în care gesturile, actele și acțiunile lui însemnau tot atîtea-ntrebări la care insula-i răspundea oferindu-i bucuria sau eșecul ce le consfințea. Robinson nu se mai îndoia că de-acum înainte totul depindea de relațiile lui cu insula și de reușita lui în organizare. Ciulea mereu urechea la mesajele care-i veneau fără-ncetare din partea ei sub mii de forme, uneori cifrate, uneori simbolice.

Se-apropie de-o stîncă acoperită de alge pe care o-nconjura un ochi de apă limpede. Îl distra un crab micuț, de-o temeritate nebună, care-ndreptă spre el doi clești inegali, ca un spadasin pumnalul și sabia, cînd, zărind o urmă de picior gol, rămase ca trăsnit. N-ar fi fost prea surprins dacă și-ar fi găsit propria urmă-n nisip sau în nămol, deși renunțase de mult să umble fără saboți. Dar amprenta pe care-o avea sub ochi era săpată *chiar în stîncă*. Era, oare, a unui alt om ? Sau el se afla de-atîta vreme-n insulă că urma propriului picior în nămol avusese timp să se pietrifice datorită depunerilor de calcar ?

Îşi scoase sabotul drept şi puse piciorul gol în scobitura plină pe jumătate cu apă de mare. Asta era, exact. Piciorul lui intra-n tiparul de piatră, ca-ntr-un papuc uzat şi familiar. Nu-ncăpea nici o-ndoială, această pecete seculară — a tălpii lui Adam luînd în stăpînire Grădina Raiului, cea a Vénerei răsărind din valuri — era, la fel, semnătura personală, inimitabilă a lui Robinson, întipărită chiar în piatră, deci de neşters, eternă. Speranza — ca vacile-acelea din pampa argentiniană, pe jumătate sălbatice, totuşi însemnate cu fierul roşu — purta de-aci-nainte pecetea Domnului şi Stăpînului ei.

*

Porumbul se prăpădi cu totul, iar ogoarele unde-l semănase Robinson îşi recăpătară vechea lor înfăţişare de pămînturi nelucrate. În schimb, orzului şi grîului le mergea bine, iar Robinson, mîngîind cu mîna firele tinere de-un verde fraged şi-albăstrui, simţea prima bucurie — cît de profundă şi de gingaşă ! — pe care i-o făcea Speranza.

Îi trebui o mare forţă de caracter ca să nu smulgă buruienile ce-i întinau ici-colo frumosul covor de grîne, dar nu putea nesocoti cuvîntul Evangheliei care porunceşte să n-alegi grîul de neghină înainte de secerat. Se consola visînd la pitele-aurii pe care-avea-n curînd să le scoată din cuptorul ca un tunel săpat în stînca friabilă din peretele de apus al peşterii. Cîteva zile de ploaie-l făcură să tremure pentru spicele care

căzură la pămînt, pale-ntregi, îngreuiate, chiftind de apă. Dar soarele sclipi din nou şi ele-şi revenіră, legănîndu-şi egretele-n vînt, ca o armată de căluţi cabraţi — panaşele.

Cînd veni vremea secerişului, Robinson găsi de cuviinţă că dintre cele cîteva scule pe care le-avea, cea mai puţin nepotrivită să ţină loc de coasă ori de seceră era vechea sabie de abordaj, ce decora cabina comandantului şi pe care-o adusese de pe vas împreună cu celelalte epave. Mai întîi, vru să secere metodic, adunînd şi susţinînd cu-o nuia-ndoită rîndul pe care-l dobora dintr-o sabie. Dar, mînuind arma asta eroică, îl apucă un avînt straniu şi, lăsîndu-se păgubaş de orice regulă, înainta-nvîrtind-o cu nişte răgete furioase. Spice se stricară puţine, însă trebui să renunţe să mai tragă vreun folos de pe urma paielor.

*

Log-book. — **Această zi de seceriş, care-ar fi trebuit să celebreze primele roade-ale muncii mele şi-ale fecundităţii Speranzei, a semănat mai degrabă cu lupta unui smintit cu vidul. Ah ! ce departe sunt încă de-acea viaţă desăvîrşită-n care fiecare gest să fie comandat de-o lege-a economiei şi-a armoniei ! M-am lăsat cuprins, ca un copil, de-o-nflăcărare dezordonată şi n-am simţit în această muncă nimic din satisfacţia veselă pe care mi-o dădea cositul la care luam parte-odinioară pe cîmpia frumoasă din** West-Riding. **Calitatea ritmului, legănarea braţelor de la dreapta la stînga — şi corpul devenit contra-greutate printr-o mişcare inversă de**

la stînga la dreapta — tăişul care se-afundă-n grămada de flori, de umbéle şi de tulpiniţe, retează scurt toată această materie graminee şi-o aşază frumos în stînga mea, prospeţimea tare ce emană din sucurile, din sevele şi din laptele ţîşnit — toate astea alcătuiau o fericire simplă cu care mă-mbătam fără nici o remuşcare. Lama izbită de cremenea trandafirie era atît de flexibilă încît tăişul se-ndoia vizibil într-o parte, apoi în cealaltă. Fînaţul era o massă pe care trebuia s-o ataci, de care trebuia să te-apuci, s-o dobori metodic, luînd-o pas cu pas. Dar această massă era compusă cu fineţe, grămezi vii de universuri minuscule, cosmos vegetal în care materia este total epuizată de formă. Această compoziţie fină a fîneţei europene este exact opusul naturii amorfe şi nediferenţiate pe care-o mînuiesc eu aici. Natura tropicală este puternică, dar frustă, săracă şi simplă ca şi cerul ei albastru. Cînd am să regăsesc, vai, farmecul noros al cerului nostru palid, admirabilele nuanţe cenuşii ale ceţii ridicîndu-se deasupra mîlurilor Ousei ?

*

Bătînd spicele cu îmblăciul, într-o pînză-ndoită, vîntură boabele trecîndu-le dintr-o tiugă-n alta, afară, într-o zi cu vînt puternic. Pleava şi gunoaiele zburau departe. Îl plăcea munca asta de purificare, simplă dar deloc plictisitoare, datorită simbolurilor pe care le evoca. Sufletul lui se-nălţa către Dumnezeu şi-l implora să-i ducă departe gîndurile lumeşti ce-l năpădeau pentru a nu lăsa într-însul decît sămînţa grea a cuvîn-

tului înţelepciunii. La urmă, constată cu mîndrie că recolta lui ajungea la treizeci de galoane de grîu şi la douăzeci de galoane de orz. Ca să facă făină, pregătise o piuă şi-un pisălog — un butuc scobit şi-o creangă groasă precurmată la mijloc — iar cuptorul era gata de primul copt. În acel moment, printr-o subită inspiraţie, luă hotărîrea să nu mănînce nimic din această întîie recoltă.

*

Log-book. — **Mă gîndeam ca la o sărbătoare la această primă pîine ieşită din pămîntul Speranzei, din cuptorul meu, din mîinile mele. Rămîne pe mai tîrziu. Mai tîrziu... Cîte făgăduinţe-n aceste două simple cuvinte ! Ceea ce mi-a apărut deodată cu imperioasă claritate este necesitatea de-a lupta-mpotriva timpului, adică de-a-ntemniţa timpul. Trăind de azi pe mîine, mă las dus, timpul mi-alunecă printre degete, îmi pierd timpul, mă pierd pe mine. La drept vorbind, problema-n insula asta s-ar putea traduce-n termeni de timp, şi nu e-o-ntîmplare că — pornind de jos de tot — am început prin a trăi aici ca-n afara timpului. Reintroducîndu-mi calendarul, am pus din nou stăpînire pe mine însumi. Trebuie să fac mai mult de-acum înainte. Din această primă recoltă de grîu şi de orz nimic nu se cade să fie-nghiţit de prezent. Ea se cuvine să fie pe de-a-ntregul ca o forţă-ndreptată spre viitor. Am s-o-mpart deci în două : o parte am s-o semăn chiar mîine, cealaltă va constitui o rezervă**

pentru orice eventualitate — căci trebuie prevăzut și faptul că făgăduința bobului îngropat să nu se-mplinească.

Mă voi supune de-aci înainte regulii următoare : orice produs este creație și deci bun. Orice consum este distrugere, deci rău. De fapt, situația mea aici este destul de asemănătoare cu-a compatrioților mei care debarcă-n fiecare zi, cu corăbiile, pe țărmurile Lumii Noi. Și ei trebuie să se supună unei morale a acumulării. Și pentru ei să-ți pierzi timpul este o crimă, virtutea fundamentală fiind tezaurizarea timpului. Tezaurizare ! Uite că mizeria singurătății mele îmi este din nou amintită ! Pentru mine să semăn e bine, să strîng e bine. Dar răul începe cînd macin grîul și coc pîinea, căci atunci muncesc numai pentru mine. Colonul american poate fără mustrare de cuget să ducă pînă la capăt procesul panificației, căci el are să vîndă pîinea, iar banii pe care-i va strînge-n ladă vor fi timp și muncă tezaurizate. Cît despre mine, vai, mizeria singurătății mă privează de binefacerile banilor de care totuși nu duc lipsă !

Cîntăresc astăzi nebunia și răutatea celor care hulesc această instituție divină : banul ! Banul spiritualizează tot ce atinge, dîndu-i o dimensiune rațională-n același timp — măsurabilă și universală — de vreme ce un lucru socotit în bani devine virtual accesibil tuturor oamenilor. Venalitatea este o virtute fundamentală. Omul venal știe să-și înăbușe instinctele ucigașe și asociale — sentiment al onoarei, amor-propriu, patriotism, ambiție politică, fanatism religios, rasism — pentru a nu da frîu liber decît înclinării sale spre cooperare, dorinței de schimb profitabil, simțului său de solidaritate umană. Expresia vîrsta de aur trebuie luată literal și sînt sigur că omenirea ar ajunge repede la ea dacă ar fi condusă numai de oameni venali. Din nenorocire, istoria o fac aproape totdeauna oameni dezinteresați și-atunci focul distruge tot, iar sîngele curge valuri. Grașii negustori ai Veneției ne dau exemplul fericirii fastuoase pe care-o cunoaște un Stat condus numai de legea profitului, în timp ce lupii lihniți ai Inchiziției spaniole ne-arată de ce infamii sunt în stare oamenii care-au pierdut pofta de bunuri materiale. Hunii s-ar fi oprit repede din năvală dacă ar fi știut să profite de bogățiile pe care le cuceriseră. Îngreuiați de pradă, s-ar fi statornicit ca să se bucure mai mult de ea, și lucrurile și-ar fi reluat cursul firesc. Dar erau niște brute dezinteresate. Disprețuiau aurul. Și se năpusteau înainte, pîrjolind totul pe unde treceau.

*

Din acel moment, Robinson se strădui să trăiască din mai nimic, muncind, în același timp, intens la exploatarea resurselor insulei. Desțeleni și-nsămînță hectare-ntregi de prerie și de pădure, sădi un ogor întreg cu napi, cu gulii și cu măcriș, plante care creșteau sporadic în Sud, protejă-mpotriva păsărilor și-a insectelor plantațiile de palmieri, instală douăzeci de stupi pe care primele albine începură să-i colonizeze,

săpă la marginea litoralului eleşteie cu apă dulce şi cu apă de mare, în care creştea plătică, scantine, coregoni şi chiar raci de mare. Îşi făcu provizii enorme de fructe uscate, de carne-afumată, de peşte sărat şi de bucăţi mici de brînză tare şi fărîmicioasă ca de cretă, conservîndu-se însă la nesfîrşit. Descoperi, în fine, un procedeu prin care să producă un fel de zahăr cu care făcu dulceţuri şi conserve de fructe zaharisite. Era vorba de-un palmier al cărui trunchi mai gros la mijloc decît la bază şi la vîrf, picura o sevă grozav de dulce. Doborî un astfel de copac, îi tăie frunzele din vîrf şi seva-ncepu să picure la extremitatea superioară. Curse-aşa luni în şir, dar Robinson trebuia să taie-n fiecare dimineaţă o nouă porţiune din trunchi căci porii aveau tendinţa să se-astupe. Singur acest arbore-i procură nouăzeci de galoane de melasă care se solidifică, încetul cu-ncetul, într-o enormă căpăţînă.

Tot pe-atunci, Tenn, *setter-laverack*-ul de pe *Virginia*, ţîşni dintr-o tufă şi se repezi spre el, tot numai prietenie şi tandreţe.

*

Log-book. **Tenn, fidelul meu tovarăş de drum, s-a-ntors la mine. Cu neputinţă să exprim bucuria pe care-o cuprinde această simplă frază. N-am să ştiu niciodată unde, nici cum a trăit Tenn de la naufragiu-ncoace, dar cel puţin cred că-nţeleg ce-l ţinea departe de mine. Pe cînd construiam ca un nebun Evadarea, îmi apăruse-n faţă, ca să fugă numaidecît cu mîrîieli furioase. Mă-ntrebasem în orbirea mea dacă spaimele naufragiului urmate de-o lungă perioadă de singurătate-n mijlocul unei naturi ostile nu-l aduseseră-n stare de sălbăticie. Incredibilă trufie ! Din noi doi eu eram sălbaticul şi sunt sigur că aerul meu înfricoşător şi chipul meu rătăcit speriaseră bietul animal, rămas civilizat mult mai adînc decît mine. Sunt destule exemple de cîini siliţi, aproape fără voia lor, să-şi părăsească stăpînul alunecat pe panta viciului, a decăderii sau a nebuniei, şi nu există cîine care să accepte ca stăpînul să mănînce dintr-o strachină cu el. Întoarcerea lui Tenn mă-ncîntă fiindcă-mi adevereşte şi-mi răsplăteşte victoria asupra forţelor distrugătoare care mă tîrau spre prăpastie. Cîinele este tovarăşul firesc al omului, nu al creaturii dezgustătoare şi degenerate pe care nenorocirea, smulgîndu-l din rîndul oamenilor, o poate face din el. Am să citesc de-acum înainte în blînzii lui ochi căprui dacă-am ştiut să fiu la-nălţime ca om, cu tot fiorosul destin care mă-ncovoaie-n ţărînă.**

*

Dar Robinson n-avea să-şi rădobîndească pe de-a-ntregul calitatea de om decît făcîndu-şi un adăpost care să fie altceva decît un fund de peşteră sau un umbrar de frunze. Avînd tovarăş, de aci înainte, pe cel mai *domestic* animal, era dator să-şi construiască o casă, atît de adîncă e uneori înţelepciunea pe care-o cuprinde o simplă-nrudire verbală.

O situă la intrarea peșterii care cuprindea toată averea lui și care se afla în punctul cel mai înalt al insulei. Mai întîi, săpă un șanț dreptunghiular, adînc de trei picioare, pe care-l umplu cu un strat de pietriș acoperit la rîndul lui cu un strat de nisip alb. Pe temelia asta, perfect sterilă și permeabilă, ridică pereții, suprapunînd trunchiuri de palmier, fixate prin scobituri în unghi. Bucăți de scoarță și fibre vegetale astupau spațiile dintre trunchiuri. Pe un schelet ușor de prăjini — acoperiș în două ape — întinse o leasă de trestie deasupra căreia așeză pe urmă, ca pe niște țigle, frunze de smochin-cauciuc aranjate în chip de solzi. Tencui fața exterioară a pereților cu un fel de mortar de argilă moale amestecată cu paie tocate. O pardoseală de pietre plate și de formă neregulată, îmbinate ca niște piese de *puzzle*, acoperi solul nisipos. Piei de capră și rogojini de papură, cîteva mobile de răchită, veséla și felinarele salvate de pe *Virginia*, luneta, sabia și-o pușcă atîrnate pe perete creară o atmosferă confortabilă și chiar intimă de care Robinson se lăsa pătruns cu nesaț. Din afară, această primă locuință avea un aspect surprinzător de izbă tropicală, frustă și-ngrijită-n același timp, cu acoperiș fragil și cu pereți masivi, în care lui Robinson îi plăcea să regăsească toate contradicțiile propriei situații. Era mai ales sensibil față de inutilitatea practică a acestei vile, față de funcția capitală, dar mai ales morală, pe care i-o atribuia. Hotărî numaidecît să nu efectueze-n ea nici o acțiune utilitară — nici măcar să gătească — s-o decoreze

cu-o răbdare minuțioasă și să nu doarmă acolo decît sîmbătă seara, în celelalte zile continuînd să se folosească de-un fel de culcuș de pene și de păr pe care le-ndesase-ntr-o scobitură din peretele stîncos al peșterii. Încetul cu-ncetul această casă ajunse pentru el un fel de *muzeu al umanului* în care ori de cîte ori intra avea sentimentul că-mplinește un act solemn. Chiar luă obiceiul, despachetînd hainele cuprinse-n lăzile de pe *Virginia* (și unele erau foarte frumoase), de-a nu intra-n aceste locuri decît în haină, în pantaloni bufanți, în ciorapi și-n pantofi ca și cînd ar fi vizitat ce era mai bun în el însuși.

Mai tîrziu, băgă de seamă că din interiorul vilei soarele nu se vedea decît la anumite ore din zi și c-ar fi fost nimerit să instaleze un orologiu sau vreo mașinărie în stare să măsoare timpul în orice clipă. După oarecari tatonări, se hotărî să facă un fel de clepsidră destul de primitivă. Era pur și simplu o damigeană de sticlă transparentă căreia-i făcuse o mică spărtură-n fund prin care apa curgea picătură cu picătură într-un lighean de aramă pus pe jos. Damigeana se golea-n lighean exact în douăzeci și patru de ore iar Robinson îi zgîriase pe părți douăzeci și patru de cercuri paralele însemnate fiecare cu cîte-o cifră romană. Astfel nivelul lichidului arăta ora în fiecare clipă. Această clepsidră fu pentru Robinson izvorul unei imense-mbărbătări. Cînd auzea — noaptea ori ziua — zgomotul regulat al picăturilor căzînd în lighean, avea sentimentul orgolios că timpul nu mai alu-

neca fără voie într-o prăpastie obscură, ci că se afla, de-aci înainte, regularizat, stăpînit, pe scurt — domesticit şi el, aşa cum avea s-ajungă toată insula, încetul cu-ncetul, de tăria sufletească a unui singur om.

*

Log-book. — **De-aici înainte, că stau de veghe sau că dorm, că scriu sau că gătesc, timpul mi-e cuprins într-un tic-tac mecanic, obiectiv, incontestabil, exact, controlabil. Cît mi-e de foame de-aceste epitete care să definească victoriile asupra forţelor răului ! Vreau, pretind ca totul în jurul meu să fie de-aci înainte măsurat, dovedit, certificat, matematic, raţional. Trebuie să mă apuc de măsuratul insulei, să stabilesc imaginea redusă a proiecţiei orizontale a-ntregii ei întinderi, să consemnez datele într-un cadastru. Aş vrea ca fiecare plantă să poarte etichetă, fiecare pasăre ineluş, fiecare mamifer să fie-nsemnat cu fierul roşu. N-am să am linişte pînă ce insula asta opacă, impenetrabilă, plină de fierberi surde şi de-nvolburări malefice, n-are să fie metamorfozată-ntr-o construcţie abstractă, străvezie, inteligibilă pînă-n măduva oaselor !**

Dar voi avea oare forţa să duc la capăt această muncă formidabilă ? Voi găsi oare-n mine resursele acestei doze masive de raţionalitate pe care vreau să i-o administrez Speranzei ? Zgomotul regulat al clepsidrei care mă legăna încă acum o clipă cu o muzică studioasă şi liniştitoare ca a unui metronom evocă deodată o imagine cu totul opusă care mă-ngrozeşte : imaginea pietrei celei mai dure, inexorabil atacată de căderea neobosită a unei picături de apă. Este inutil să mă prefac : tot edificiul meu cerebral se clatină. Iar dărăpănarea limbajului este efectul cel mai vizibil al acestei eroziuni.

Degeaba vorbesc întruna cu glas tare, degeaba nu las o reflecţie, o idee fără să le-o adresez numaidecît arborilor sau norilor, văd din zi în zi cum se prăbuşesc bucăţi întregi din citadela verbală-n care ni se adăposteşte şi ni se mişcă familiar gîndirea, ca o cîrtiţă într-o reţea de galerii. Punctele fixe pe care se sprijină gîndirea pentru a progresa — aşa cum mergi pe pietrele care ies la suprafaţă din albia unui torent — se macină, se năruiesc. Încep să am îndoieli cu privire la sensul cuvintelor care nu indică lucruri concrete. Nu mai pot vorbi decît ad litteram. **Metafora, litota şi hiperbola îmi cer un excesiv efort de atenţie al cărui efect neaşteptat este cel de-a scoate la suprafaţă tot ce este absurd şi convenţional în aceste figuri retorice. Îmi dau seama că acest proces căruia-i sunt teatru ar fi mană cerească pentru un gramatician sau pentru un filolog trăind în societate : pentru mine e un lux inutil ş-n acelaşi timp ucigător. Ca, de exemplu, această noţiune** de profunzime **căreia nu mă gîndisem să-i cercetez întrebuinţarea în expresii ca «spirit profund», «dragoste profundă»... Ciudată părere preconcepută totuşi, care valorifică orbeşte profunzimea în dauna suprafeţei şi care face ca «superficial» să-nsemne nu «de mari dimen-**

siuni» ci «de mică profunzime», în timp ce, dimpotrivă, «profund» înseamnă «de mare profunzime» şi nu «cu suprafaţă mică». Şi totuşi un sentiment ca dragostea se măsoară mult mai bine, mi se pare — dacă se măsoară — după mărimea suprafeţei decît după gradul de profunzime. Căci măsor dragostea mea pentru o femeie după faptul că-mi plac la fel de mult mîinile, ochii, mersul, hainele ei obişnuite, obiectele ei familiare, cele pe care le-a atins doar, peisajele în care-am văzut-o mişcîndu-se, marea-n care s-a scăldat... Toate astea sunt suprafaţă, dacă nu mă-nşel ! În timp ce un sentiment mediocru vizează direct — în profunzime — chiar sexul şi lasă toate celelalte într-o penumbră indiferentă.

Un mecanism analog — care de cîtva timp încoace scîrţiie cînd mintea mea vrea să-l folosească — pune-n valoare aspectul interior în defavoarea celui exterior. Fiinţele ar fi comori ferecate într-un înveliş fără valoare, şi cu cît te-ai afunda mai mult în ele, cu-atît ar fi mai mari bogăţiile pe care le-ai descoperi. Şi dacă n-ar fi nici o comoară ? Şi dacă statuia ar fi umplută cu-o umplutură monotonă, omogenă ca a unei păpuşi de tărîţe ? Ştiu foarte bine că eu, căruia nimeni nu-i mai atribuie un chip şi nişte taine — nu sunt decît o prăpastie neagră-n mijlocul Speranzei, un punct de vedere asupra Speranzei — un punct, adică nimic. Cred că sufletul nu-ncepe să aibă un conţinut important decît în afara perdelei de piele care desparte interiorul de exterior, şi că se-mbogăţeşte la nesfîrşit, pe măsură ce adaugă cercuri mai largi în jurul punctului-eu. Robinson nu este nesfîrşit de bogat decît atunci cînd e una cu întreaga Speranză.

*

De-a doua zi, Robinson puse temelia unui *Conservator de Măsuri şi Greutăţi.* Îl construi în formă de chioşc, dar din materialele cele mai rezistente pe care le găsi : blocuri de granit şi dale de laterit. Expuse pe un fel de altar — ca pe nişte idoli — şi pe pereţi — ca pe nişte arme din panoplia raţiunii — etaloanele şchioapei, al piciorului, al yardului, al vergei, al cablului, al ocalei, al merticului, al obrocului, al galonului, al dramului, al drahmei, al unciei şi-al livrei englezeşti.

CAPITOLUL AL PATRULEA

Într-a o mia zi a calendarului său, Robinson își puse costumul de gală și se-ncuie-n vilă. Se așeză-n fața unui pupitru pe care-l inventase și-l confecționase ca să poată scrie-n picioare, într-o atitudine de respect și de vigilență. Apoi deschizînd cea mai mare carte albită de apă, din cîte găsise pe *Virginia*, scrise :

CONSTITUȚIE A INSULEI SPERANZA ÎNCEPUTĂ ÎN A O MIA ZI A CALENDARULUI LOCAL

ARTICOLUL I. — *În virtutea inspirației Sfîntului Spirit, simțită și urmată potrivit învățăturii Veneratului Prieten George Fox* [1]*, supusul Majestății Sale George al II-lea,* Robinson Crusoe, *născut la York, la 19 decembrie 1737, este numit Guvernator al insulei Speranza situată în oceanul Pacific între insulele Juan Fernández și coasta occidentală a statului Chile. În această calitate, are deplină putere a legifera și a executa pe întreg teritoriul insular și al apelor sale teritoriale potrivit căilor pe care i le va dicta Lumina interioară.*

[1] George Fox (1624—1690), fondator al sectei *quakerilor* în Anglia.

ARTICOLUL AL II-LEA. — *Locuitorii insulei sunt obligați, dacă gîndesc, s-o facă cu glas tare și deslușit.*

Notă. — *Pierderea darului vorbirii prin nefolosire este una din cele mai umilitoare calamități care mă amenință. De pe acuma simt, cînd încerc să vorbesc cu glas tare, o anumită încurcătură a limbii, ca după prea mult vin. Trebuie deci de aci înainte ca orice vorbire interioară pe care ne-o adresăm, atîta vreme cît suntem conștienți, s-ajungă pînă la buze ca să ni le modeleze fără oprire. Este, de altfel, tendința firească a vorbirii interioare, și este nevoie de o vigilență cu totul specială a atenției ca s-o oprești înainte de a se exprima, după cum o arată exemplul copiilor și al bătrînilor care vorbesc singuri din slăbiciune de minte.*

ARTICOLUL AL III-LEA — *Este interzis de a-ți face fireștile nevoi în afara locurilor prevăzute pentru acest lucru.*

Notă. — *Desigur, plasarea acestei dispozițiuni la articolul al III-lea din* Constituție *va surprinde. Dar aceasta se datorește faptului că Guvernatorul legiferează pe măsură ce o necesitate sau alta se face simțită, iar față cu delăsarea care-i amenință, este neapărată nevoie să li se impună locuitorilor insulei o oarecare disciplină cu privire la unul dintre aspectele vieții care-i apropie cel mai mult de animalitate.*

ARTICOLUL AL IV-LEA. — *Vinerea se postește.*

ARTICOLUL AL V-LEA. — *Duminica este zi de sărbătoare. Sîmbătă la ora nouăsprezece,*

orice muncă va înceta în insulă, iar locuitorii se vor îmbrăca în cele mai bune haine, pentru cină. Duminică dimineața la ora zece, se vor întruni la Templu pentru o meditație religioasă asupra unui text din Sfintele Scripturi.

ARTICOLUL AL VI-LEA. — *Numai guvernatorul are dreptul să bea tutun. Și nu o va face decît duminica după-amiază în fiecare săptămînă luna aceasta, apoi din două în două săptămîni luna viitoare, o singură dată lunile următoare, în sfîrșit numai o dată la două luni după aceea.*

Notă. — *Am descoperit doar de curînd plăcerea de a folosi pipa de porțelan a răposatului Van Deyssel. Din nefericire provizia de tutun cuprinsă de butoiaș va dura doar un timp. Trebuie deci s-o lungesc cît mai mult cu putință și să nu deprind un obicei a cărui nesatisfacere ar fi mai tîrziu un izvor de suferință.*

Robinson se reculese-un moment. Apoi, închizînd Constituția, deschise un alt volum — virgin și acesta — și înscrise cu majuscule pe pagina de gardă :

COD PENAL AL INSULEI SPERANZA
ÎNCEPUT ÎN A O MIA ZI
A CALENDARULUI LOCAL

Întoarse foaia, reflectă îndelung și, în sfîrșit, scrise :

ARTICOLUL I. — *Abaterile față de Constituție sunt pasibile de două pedepse : zile de foame, zile de șanț.*

Notă. — *Acestea sunt singurele două pedepse aplicabile actualmente, pedepsele corporale și pedeapsa cu moartea cerînd o creștere a populației insulare. Șanțul este situat în prerie, la jumătatea drumului dintre parapetele stîncoase și primele mlaștini. Este în așa fel orientat, încît soarele îl bate din plin în timpul celor mai călduroase șase ore din zi.*

ARTICOLUL AL II-LEA. — *Este interzisă șederea în mocirlă. Contravenienții vor fi pedepsiți cu dublarea timpului de stat în șanț.*

Notă. — *Șanțul apare astfel drept antiteză a mocirlei — și deci într-un anumit sens drept antidot al ei. Acest articol din* Codul penal *ilustrează în mod subtil principiul potrivit căruia păcătosul trebuie pedepsit pe unde a păcătuit.*

ARTICOLUL AL III-LEA. — *Oricine va pîngări insula cu excremente va fi pedepsit cu o zi de foame.*

Notă. — *Nouă ilustrare a principiului subtilei corespondențe între greșeală și pedeapsă.*

ARTICOLUL AL IV-LEA. — ...

Robinson își îngădui un moment de meditare înainte de a stabili pedepsele destinate atentatului la morala publică pe teritoriul insular și-n apele sale teritoriale. Făcu doi-trei pași spre ușă, pe care-o deschise de parcă s-ar fi arătat supușilor. Valurile de frunziș ale pădurii tropicale se rostogoleau spre marea care-n depărtare se contopea cu cerul. Fiind el roșcat ca o vulpe, mamă-sa îi destinase lui Robinson din fragedă copilărie numai haine verzi și-i vîrîse-n cap ideea

să se ferească de albastru, care nu se potrivea — zicea ea — nici cu părul lui ruginiu, nici cu nuanţa hainelor lui. Or, nimic nu se-mbina în clipa aceea mai armonios decît această mare de frunze cu pînza oceanului întinsă pîn'la cer. Soarele, marea, pădurea, azurul, întreaga lume erau înţepenite într-o asemenea imobilitate încît curgerea timpului ar fi părut întreruptă fără tic-tac-ul umed al clepsidrei. «Dacă există vreo împrejurare fericită, gîndi Robinson, cînd Sfîntul Spirit să arate că a coborît în mine, legislator al Speranzei, trebuie să fie-ntr-o zi ca asta, într-o clipă ca asta. N-ar trebui ca o limbă de foc dănţuind deasupra capului meu sau o trîmbă de fum înălţîndu-se dreaptă spre zenit să adeverească precum că sunt templul Domnului ?».

În timp ce rostea aceste cuvinte cu glas tare — potrivit articolului al II-lea din *Constituţie* — văzu înălţîndu-se de după o perdea de copaci un firicel de fum alb care părea să pornească din Golful Mîntuirii. Crezînd că ruga-i fusese-mplinită, căzu în genunchi şi murmură o mulţumire fierbinte. După care, în mintea lui încolţi o-ndoială. Se ridică şi se duse şi luă de pe perete o muschetă, o punguţă cu praf de puşcă, alta cu gloanţe şi luneta. Apoi îl fluieră pe Tenn, şi se-nfundă-n desimea crîngului ocolind drumul direct pe care-l croise de la ţărm pînă la peşteră.

Erau vreo patruzeci de inşi care făceau un cerc în picioare în jurul unui foc din care urca un torent de fum greu, des, lăptos, cu o consistenţă nefirească. Trei pirogi lungi, cu flotor şi

cu balansier erau trase pe nisip. Erau nişte ambarcaţiuni de tip obişnuit în tot Pacificul, cu-o remarcabilă stabilitate în ciuda-ngustimii şi-a pescajului lor mic. Cît despre oamenii din jurul focului, graţie lunetei, Robinson îi recunoscu a fi indieni *costinos* din temutul neam al araucanilor, locuind în Chile, în partea mijlocie şi meridională, indieni care, după ce-i ţinuseră-n frîu pe năvălitorii incaşi, îi făcuseră pe conchistadorii spanioli să sufere înfrîngeri sîngeroase. Mărunţi, îndesaţi, aceşti oameni purtau un şorţ grosolan de piele. Faţa lor lată, cu ochii extraordinar de depărtaţi, părea şi mai stranie datorită obiceiului de-a-şi epila complet sprîncenele, şi datorită părului bogat, negru, strălucitor, minunat îngrijit pe care-l scuturau cu mîndrie de cîte ori aveau prilejul. Robinson îi ştia din frecventele lui călătorii la Temuco, capitala lor chiliană. Ştia că dacă izbucnise vreun nou conflict cu spaniolii, nici un alb nu afla-ndurare-n faţa lor.

Străbătuseră oare drumul enorm dintre coastele chiliene şi Speranza ? Valoarea tradiţională a navigatorilor *costinos* făcea verosimilă această faptă extraordinară, dar era mai de crezut ca vreuna din insulele Juan Fernández să fi fost colonizată de ei — şi mare noroc că Robinson nu căzuse-n mîinile lor, căci ar fi fost sigur masacrat sau măcar făcut sclav.

Datorită povestirilor pe care le-auzise-n Araucania, Robinson ghicea sensul ceremoniei care se desfăşura-n momentul acela pe ţărm. O femeie slăbănoagă şi despletită, clătinîndu-se-n

mijlocul cercului făcut de bărbaţi, se-apropia de foc, arunca-n el cîte o mînă de pulbere şi respira cu nesaţ volutele albe şi grele care se-nălţau pe loc. Apoi, stîrnită parcă de această inhalare, se-ntorcea spre indienii imobili şi parcă-i trecea-n revistă, pas cu pas, cu opriri bruşte-n faţa cîte unuia. Pe urmă se-ntorcea lîngă foc, şi manejul o lua de la-nceput, încît Robinson se-ntreba dacă vrăjitoarea n-avea să cadă asfixiată înainte ca ritualul să ia sfîrşit. Dar nu, căci deznodămîntul dramatic avu loc numaidecît. Silueta zdrenţăroasă întinse mîna spre un om. Gura ei larg deschisă profera desigur blesteme pe care Robinson nu le-auzea. Indianul indicat de ghicitoare drept răspunzător de cine-ştie-ce pacoste de care-o fi suferit tribul — vreo epidemie sau secetă — căzu pe brînci la pămînt, scuturat de fiori. Unul dintre indieni se-apropie de el. Maceta [1] lui smulse mai întîi şorţul nenorocitului, apoi îl izbi cu lovituri regulate, retezîndu-i capul, apoi mîinile şi picioarele. În sfîrşit, cele şase bucăţi ale victimei fură puse pe foc, în timp ce vrăjitoarea ciucită, chircită pe nisip, se ruga, dormea, vărsa ori urina.

Indienii rupseseră cercul şi nu le mai păsa de focul al cărui fum se făcuse negru. Se duseră lîngă pirogi iar şase dintre ei luară nişte burdufuri şi se-ndreptară spre pădure. Robinson bătu iute în retragere fără să-i scape totuşi din ochi pe oamenii care-i încălcau domeniul. Dacă-i

[1] *Machete* (în spaniolă) : instrument de tăiat, cu lamă lată, intermediar între cuţit şi sabie.

descopereau vreo urmă-n insulă, cele două grupuri puteau s-o pornească-n căutarea lui şi cu greu ar mai fi scăpat. Dar, din fericire, primul loc unde se găsea apă dulce fiind la marginea pădurii, indienii n-avură de ce să pătrundă prea adînc în insulă. Îşi umplură burdufurile pe care le duceau doi cîte doi, atîrnate de-o prăjină, şi se-ndreptară către pirogile-n care tovarăşii lor se şi aşezaseră. Vrăjitoarea căzuse, într-o stare de prostraţie, pe-un fel de scaun ritual înălţat la pupa uneia dintre cele trei ambarcaţiuni.

Cînd dispărură după falezele de răsărit ale golfului, Robinson se-apropie de rug. Se mai vedeau rămăşiţele carbonizate ale victimei ispăşitoare. Astfel, gîndi el, aceşti oameni înapoiaţi aplicau inconştient şi cu fireasca lor cruzime cuvîntul Evangheliei : «*Dacă ochiul tău cel drept te sminteşte pe tine, scoate-l şi aruncă-l de la tine, căci mai de folos îţi este să piară unul din mădularele tale, decît tot trupul tău să fie aruncat în Gheena. Şi dacă mîna ta cea dreaptă te sminteşte pe tine, taie-o şi arunc-o de la tine...*». [1] Mila nu era oare-nvoită cu economia cînd îndemna mai degrabă să-l îngrijeşti şi să-l purifici pe membrul comunităţii ajuns pricină a smintelii pentru toţi ?

Guvernatorul Speranzei se-ntoarse la reşedinţă plin de-ndoieli.

[1] *Evanghelia cea de la Matei*, V, 29—30. (Toate citatele din *Biblie* sunt date în versiunea Vasile Radu şi Gala Galaction, Fundaţia pentru literatură şi artă, Bucureşti, 1939.)

ARTICOLUL AL VII-LEA — *Insula Speranza este declarată fortăreaţă. Se află sub comanda Guvernatorului care primeşte gradul de general. Stingerea este obligatorie la un ceas după apusul soarelui.*

ARTICOLUL AL VIII-LEA. — *Ceremonialul duminical se extinde şi la zilele de lucru.*

Notă. — *Orice creştere a presiunii evenimentului brut trebuie compensată printr-o întărire corespunzătoare a etichetei. Nu este nevoie de comentarii.*

Robinson puse jos pana de vultur şi se uită-n jurul lui. În faţa vilei rezidenţiale şi-a clădirilor Pavilionului de Măsuri şi Greutăţi, a Palatului de Justiţie şi-a Templului se-nălţa acum o incintă crenelată clădită cu materialul scos dintr-un şanţ adînc de douăsprezece picioare şi lat de zece, care se-ntindea ca un vast semicerc între cei doi pereţi ai peşterii. Cele două muschete cu cremene şi pistolul cu două ţevi erau puse — încărcate — pe marginea celor trei crenele din centru. În caz de atac, Robinson ar fi putut să-i facă pe asediatori să creadă că nu era singurul apărător al cetăţii. Sabia de abordaj şi securea se-aflau şi ele la-ndemînă, dar era puţin probabil că s-ar fi putut ajunge vreodată la o luptă corp la corp, căci în preajma peretelui erau semănate capcane. Mai întîi — un şir de gropi dispuse cîte cinci-cinci, în care erau înfipţi pari cu vîrful întărit în foc, acoperite cu tufe de iarbă puse peste cîte o-mpletitură subţire de papură. Apoi la capătul drumului care,

venind dinspre golf, forma un luminiş — acolo unde-n mod firesc eventualii asediatori s-ar fi adunat ca să se sfătuiască înainte de-a merge mai departe — Robinson îngropase-n pămînt un butoi cu praf de puşcă, pe care o frînghie de cîlţi îl putea face să explodeze la distanţă. În fine, puntea de peste şanţ era bine-nţeles manevrabilă din interior.

Aceste lucrări de fortificare cît şi starea de alarmă în care se afla de frică să nu se-ntoarcă araucanii îl menţineau pe Robinson într-un ritm de excitare tonică a cărei binefacere morală şi fizică o simţea. Îşi dădea o dată mai mult seama că-mpotriva efectelor distrugătoare ale absenţei semenilor, să construieşti să organizezi, să legiferezi erau remedii suverane. Niciodată nu se simţise atît de departe de mocirlă. În fiecare seară, înaintea stingerii, făcea o inspecţie, însoţit de Tenn, care părea să-nţeleagă natura pericolului ce-l ameninţa. Apoi se trecea la «închiderea» fortăreţei. Blocuri de piatră erau rostogolite-n locuri calculate-n aşa fel încît să-i oblige pe asediatori să se-ndrepte spre gropile pîlnie. «Podul-mobil» se ridica, se baricadau toate ieşirile, şi suna ora stingerii. Pe urmă, Robinson pregătea cina, punea masa în reşedinţă şi se retrăgea în grotă. Ieşea peste cîteva minute, spălat, parfumat, pieptănat, cu barba tunsă, îmbrăcat în costumul de ceremonie. În sfîrşit, la lumina unui candelabru în care ardea un mănunchi de beţişoare înmuiate-n răşină, mînca încet sub supravegherea pasionată şi respectuoasă a lui Tenn.

Acestei perioade de activitate militară intensă îi urmă o scurtă perioadă de ploi cu găleata care-l obligară să efectueze munci anevoioase de consolidare şi de refacere-a clădirilor. Apoi, veni iar vremea recoltei de cereale. Recolta fu atît de bogată că Robinson trebui să transforme-n hambar o peşteră secundară care-ncepea chiar din mijlocul peşterii principale, dar atît de-ngustă şi-n care se pătrundea atît de greu încît pîn-atunci Robinson renunşase s-o folosească. De data asta nu-şi mai înfrînă bucuria de-a-şi face pîine. Rezervă o mică parte din recoltă acestui scop, şi aprinse-n sfîrşit cuptorul care era gata de-atîta vreme. Asta-nsemnă pentru el o experinţă zguduitoare a cărei gravitate o cîntări, desigur, dar ale cărei aspecte nu i se-arătară-n întregime decît mai tîrziu. Încă o dată, se cufunda astfel din nou în elementul material şi-n acelaşi timp spiritual al comunităţii omeneşti pierdute. Şi dacă această primă pîine îl făcea să se-ntoarcă, prin toată semnificaţia ei mistică şi universală, la izvoarele umanului, ea cuprindea însă în ambiguitatea ei şi implicaţii absolut individuale — ascunse, intime, îngropate printre tainele ruşinoase ale fragedei lui copilării — şi destinate chiar din această cauză unei amplificări nebănuite în sfera lui solitară.

*

Log-book. — **Frămîntînd astăzi pîine pentru prima dată, am făcut să renască-n mine imagini şterse de tumultul vieţii, dar pe care izolarea mea le dezgroapă. Să fi avut zece ani cînd tata m-a-ntrebat ce meserie voiam să am mai tîrziu. Fără să şovăi, i-am răspuns : brutar. M-a privit cu gravitate şi-a dat încet din cap c-un aer de-afectuoasă-ncuviinţare. Nici o-ndoială că-n mintea lui această meserie umilă era investită cu un fel de demnitate sacră prin toate simbolurile care sunt legate de pîine, hrană a trupului mai ales, dar şi a spiritului, potrivit tradiţiei creştine — pe care-o respingea desigur din fidelitate faţă de-nvăţătura quakerilor, dar în acelaşi timp respectîndu-i caracterul venerabil.**

Pentru mine era vorba de cu totul altceva, dar puţin îmi păsa pe vremea-aceea să explic semnificaţia strălucirii pe care-o avea brutăritul în ochii mei. În fiecare dimineaţă, mergînd la şcoală, treceam prin faţa unei răsuflători al cărei miros cald, matern şi carnal parcă mă izbise de prima dată şi de-atunci încolo mă ţinea îndelung agăţat de barele care-o-nchideau. Afară era-ntunecimea umedă a zorilor, strada noroioasă, cu şcoala ostilă în capăt şi cu-nvăţători brutali. În interiorul peşterii aurii care mă sorbea, vedeam un ucenic — cu pieptul gol şi cu faţa pudrate «cu chiciură» — frămîntînd din răsputeri masa de cocă bălaie. Totdeauna am preferat materia formei. Să pipăi şi să miros sunt pentru mine moduri de percepere mai emoţionante şi mai pătrunzătoare decît văzul şi auzul. Cred că trăsătura asta nu grăieşte-n favoarea calităţii mele sufleteşti, dar, cu multă umilinţă, o mărturisesc. Pentru mine culoarea

nu e decît o făgăduință de duritate sau de moliciune, forma nu e decît o prevestire de suplețe sau de rigiditate în mîinile mele. Or, nu concepeam ceva mai onctuos și mai îmbietor decît acest mare trup fără cap, călduț și lasciv, care, în fundul copăii, se lăsa-n voia îmbrățișării unui bărbat pe jumătate gol. Acuma știu că-mi închipuiam o stranie nuntire între cocă și ucenic, și visam chiar un nou fel de drojdie care-avea să dea pîinii un gust tămîios și-o mireasmă de primăvară.

*

Astfel, pentru Robinson, organizarea frenetică a insulei mergea mînă-n mînă cu libera și, la-nceput, sfioasa dezvoltare a unor tendințe pe jumătate inconștiente. Și părea-ntr-adevăr că tot acest eșafodaj artificial și exterior — care se clătina dar care era fără-ncetare febril perfecționat — n-avea altă rațiune de-a exista decît spre-a ocroti formarea unui om nou care n-avea să fie viabil decît mai tîrziu. Dar Robinson încă nu recunoștea pe deplin acest lucru, și era dezolat de imperfecțiunile sistemului său. Într-adevăr, respectarea *Constituției* și-a *Codului penal*, ispășirea pedepselor la care se constrîngea, riguroasa respectare a folosirii timpului, care nu-l lăsa o clipă să stea, ceremonialul care-nsoțea actele majore ale vieții lui, tot acel corset de conveniențe și de prescripții pe care și le impunea, ca să nu se prăbușească, nu-l împiedica să nu simtă cu neliniște prezența sălbatică și ne'mbîlnzită a naturii tropicale și, pe

dinuntru, efectul distrugător al singurătății asupra sufletului său de om civilizat. Degeaba-și interzicea anumite sentimente, anumite concluzii instinctive, că tot cădea fără-ncetare în fel de fel de superstiții și de nedumeriri ce zguduiau edificiul în care se străduia să se zăvorască.

De-aceea nu se putea opri să nu atribuie o semnificație fatidică țipetelor de flamingo. Această pasăre ascunsă totdeauna adînc în desiș — invizibilă dar uneori foarte aproape — îi izbea urechea cu două țipete, unul făgăduind sigur bucurie, în timp ce altul răsuna ca sfîșietoarea prevestire a unei nenorociri apropiate. Robinson ajunsese să se teamă ca de moarte de acest țipăt de jale, dar nu se putea opri să nu se-aventureze-n tufișurile-ntunecate și umede pe care le-ndrăgesc păsările astea, cu inima dinainte zdrobită de neagra lor prevestire.

Astfel i se-ntîmpla din ce în ce mai des să-și pună la-ndoială simțurile și să-și considere nulă cutare sau cutare percepție ca fiind atinsă de-un dubiu imposibil de-ndepărtat. Sau lua neobosit de la capăt cutare experiență ce i se părea insolită, suspectă, contradictorie. Apropiindu-se cu piroga de țărmul sud-vestic al insulei, de exemplu, fu izbit de-o rumoare-asurzitoare de țipete de păsări și de țiuit de insecte, ce-ajungea la el, purtată parcă de valuri succesive. Or, acostînd și intrînd în pădure, se trezi cufundat într-o tăcere care-l umplu de-o mirare neliniștită. Rumoarea faunei nu se-auzea decît din exterior și de la o anumită distanță

de pădure sau prezența lui pricinuia tăcerea asta ? Se urcă iară-n pirogă, se depărtă, se-ntoarse, acostă, o luă de la capăt, enervat, epuizat, fără să se lămurească.

Apoi, dunele-acelea de nisip mare, la nord-est, din care, cînd se-aventura pe-acolo, parcă ieșea un fel de muget adînc, abisal și-ai fi zis teluric, muget care-l îngheța de groază, de n-ar fi fost vorba decît de imposibilitatea de a-i determina proveniența. Auzise, desigur, vorbindu-se-n Chile de-o colină zisă *El Bramador* — urlătoarea — fiindcă nisipul ei pus în mișcare de pasul cuiva scoate un fel de mîrîit cavernos.

Își aducea-ntr-adevăr aminte de povestea asta sau o inventase inconștient, doar în scopul de-a-și potoli neliniștea ? Nu putea s-o spună și cu-o-ncăpățînare maniacă, mergea pe dune, cu gura căscată mare ca s-audă mai bine, după un obicei marinăresc.

*

Log-book. — **Ora trei dimineața. Insomnie luminoasă. Umblu prin galeriile umede ale peșterii. Copil, aș fi leșinat de groază văzînd umbrele astea, convergența asta de linii arcuite, auzind zgomotul unei picături de apă izbindu-se de-o lespede. Singurătatea e un vin tare. Insuportabilă pentru copil, îmbată cu o bucurie aspră omul care-a știut să-și stăpînească, atunci cînd se dedă ei, bătăile inimii de iepure. Oare Speranza nu-ncununează un destin ce s-a conturat din cei dintîi ani ai mei ? Singurătatea și**

cu mine ne-am întîlnit încă de pe vremea lungilor mele plimbări meditative pe malurile Ousei; și, la fel, pe cînd mă-ncuiam avar în biblioteca tatei cu o provizie de lumînări pentru noapte ; sau cînd refuzam să mă servesc de scrisorile de recomandare ce m-ar fi introdus în casele unor prieteni ai familiei. Și-am intrat în singurătate în noaptea-n care Virginia **și-a-ncheiat cariera pe stîncile Speranzei, așa cum, în mod firesc, intri-n viața călugărească după o copilărie prea evlavioasă. Singurătatea mă aștepta din veacul veacului pe aceste meleaguri, cu nelipsitul ei tovarăș, tăcerea...**

Aici am ajuns încetul cu-ncetul un fel de specialist în tăcere, în tăceri, ar trebui să spun. Apreciez calitatea specială **a tăcerii-n care mă scald, cu toată făptura mea ciulită ca o imensă ureche. Unele tăceri sunt aeriene și parfumate ca nopțile de iunie din Anglia, altele au consistența verde-albăstruie a mocirlei, altele sunt dure și sonore ca abanosul. Reușesc să sondez adîncimea sepulcrală a tăcerii nocturne din grotă cu o voluptate vag îngrețoșătoare care-mi inspiră o anumită neliniște. Cînd se face ziuă, n-am nici nevastă, nici copii, nici prieteni, nici dușmani, nici slugi, nici clienți care să mă lege de viață, ca niște ancore-nfipte-n pămînt. De ce-o trebui ca-n miezul nopții să mă mai și cufund, pe deasupra, atît de departe, și-atît de adînc în întunecime ? S-ar prea putea ca-ntr-o zi să dispar fără urmă, ca sorbit de neantul pe care l-am creat în jurul meu.**

Depozitele de grîne, care se-nmulţeau din an în an, îi puseră-n curînd lui Robinson grave probleme de protecţie-mpotriva şobolanilor. Rozătoarele păreau să se-nmulţească exact în proporţia-n care se-acumulau cerealele, iar Robinson admira această adaptare a unei specii animale la bogăţiile mediului, spre deosebire de specia umană care, dimpotrivă, se-nmulţeşte cu-atît mai mult cu cît resursele de care dispune devin mai sărace. Dar de vreme ce-nţelegea să nu-nceteze de-a aduna recoltă peste recoltă atîta timp cît aveau să-l ţină puterile, trebuia să ia măsuri împotriva paraziţilor.

Anumite ciuperci albe cu pete roşii erau desigur otrăvitoare, deoarece nişte iezi muriseră după ce păscuseră iarbă amestecată cu bucăţi din ciupercile astea. Robinson făcu din ele o fiertură-n care-nmuie boabe de grîu. Apoi împrăştie boabele otrăvite pe drumurile obişnuite ale şobolanilor. Se ospătară cu ele fără să păţească nimic. Făcu atunci nişte curse în care animalul cădea printr-o trapă. Dar i-ar fi trebuit mii de curse şi pe deasupra cît de mare-i era scîrba cînd se simţea fixat de ochii mici, inteligenţi şi duşmănoşi ai acestor dobitoace în momentul în care le scufunda cursa în rîu! Singurătatea-l făcuse extrem de vulnerabil faţă de tot ce putea să semene cu manifestarea unui sentiment ostil în privinţa lui, fie şi din partea celei mai neînsemnate gîngănii. Armura de indiferenţă şi de reciprocă ignorare cu care se protejează oamenii în raporturile dintre ei dispăruse aşa cum se topeşte o bătătură, încetul cu-ncetul, într-o mînă ajunsă trîndavă.

Într-o zi, asistă la duelul furios dintre doi şobolani. Oarbe şi surde la tot ce le-nconjura, cele două animale-nnodate se rostogoleau pe jos cu scîncete furioase. În cele din urmă-şi tăiară unul altuia beregata şi muriră fără să-şi slăbească încleştarea. Comparînd cele două cadavre, Robinson îşi dădu seama că erau două varietăţi diferite : unul negru de tot, gras şi năpîrlit, semăna din toate punctele de vedere cu cei pe care Robinson se-nvăţase să-i vîneze pe toate navele pe care se aflase. Celălalt, cenuşiu, mai lung şi mai păros, un fel de şoarece-de-cîmp, se-ntîlnea într-o parte a preriei pe care părea s-o fi colonizat. Nu-ncăpea-ndoială că cea de-a doua specie era indigenă, în timp ce prima, provenind de pe epava *Virginiei*, crescuse şi se-nmulţise datorită recoltelor de cereale. Cele două specii păreau să-şi aibă fiecare domeniul şi resursele ei. Robinson se convinse de-acest lucru dînd într-o seară drumu-n prerie unui şobolan negru prins în peşteră. Multă vreme doar ierburile care fremătau trădară mişuiala unei trupe invizibile şi numeroase. Apoi vînătoarea-şi delimită teritoriul şi nisipul începu să zboare la poalele unei dune. Cînd sosi Robinson, din fostul lui prizonier nu mai rămăseseră decît smocuri de păr negru şi picioarele sfîrtecate. Atunci împrăştie doi saci de boabe în prerie după ce semănă o dîră subţire de la peşteră pînă acolo. Acest mare sacrificiu putea fi zadarnic. Dar nu se-ntîmplă aşa. Cum se lăsă-

ntunericul, cei negri veniră cu duiumul să recupereze ceea ce considerau, se vede, avutul lor. Începu bătălia. Pe cîţiva acri de prerie o furtună părea că stîrneşte nenumăraţi şi minusculi gheizeri de nisip. Perechile de luptători se rostogoleau ca nişte ghiulele vii, în timp ce un ţipăt nemaipomenit urca din ţărînă, ca dintr-o infernală curte de recreaţie. La lumina lividă a lunii, cîmpul părea a clocoti scoţînd scîncete de copil.

Rezultatul luptei era previzibil. Un animal care se bate pe terenul adversarului pierde totdeauna. În ziua-aceea, pieriră toţi şobolanii negri.

*

Log-book. — **În noaptea asta, braţul meu drept ieşit afară din culcuş amorţeşte, «moare». Cu degetul mare şi cu arătătorul mîinii stîngi îl apuc şi ridic acest lucru străin, această masă de carne enormă şi grea, acest membru greu şi gras al altcuiva, sudat de corpul meu din greşeală. Visez astfel că-mi manevrez întregul cadavru, că mă minunez de greutatea lui moartă, că mă scufund în acest paradox :** un lucru care sunt eu. **Dar sunt eu într-adevăr ? Simt trezindu-se-n mine amintirea unei vechi emoţii pe care mi-o pricinuia, copil fiind, un vitraliu din biserica noastră înfăţişînd martiriul sfîntului Dionisie : decapitat pe treptele unui templu, corpul se apleacă şi-şi apucă propriul cap cu două mîini mari, îl adună... Dar nu dovada asta de nemaipomenită vitalitate o admiram eu. În pietatea mea copilărească, minunea asta mi se părea o nimica toată, căci, oricum văzusem zburînd raţe fără cap. Nu, adevăratul miracol era acela că rămînînd fără cap, sfîntul Dionisie se ducea să-l caute-n şanţul în care se rostogolise şi că-l apuca cu-atîta băgare de seamă, cu-atîta duioşie, cu-atîta grijă drăgăstoasă. A, de exemplu, dacă m-ar fi decapitat pe mine, n-aş fi alergat nicidecum după acest cap care, cu părul lui roşcovan şi cu pistruii lui, era nenorocirea mea ! Cu cîtă pasiune mă lepădam de căpăţîna asta ca flacăra, de mîinile astea lungi şi slăbănoage, de picioarele-astea de cocostîrc şi de trupul ăsta alb ca o gîscă jumulită, acoperit ici şi colo cu-o spumă de puf rozaliu ! Această antipatie puternică m-a pregătit pentru o imagine despre mine însumi care n-a căpătat toată amploarea decît în Speranza. De cîtva timp, mă-ndeletnicesc într-adevăr cu operaţia de-a smulge succesiv din mine unele după altele toate atributele** — zic toate — **ca foile unei cepe. Procedînd astfel, alcătuiesc departe de mine un individ cu numele Crusoe, cu prenumele Robinson, înalt de şase picioare etc. Îl văd trăind şi umblînd prin insulă fără ca eu să mă mai bucur de bucuriile lui şi nici să mai sufăr de pe urma necazurilor lui. Care eu ? Întrebarea nu-i deloc o vorbă-n vînt. Nu este nici măcar insolubilă. Căci dacă nu este Crusoe, înseamnă că este Speranza. Există de-aici înainte un** eu **volant care este cînd omul, cînd insula, şi care mă preface, rînd pe rînd, cînd în om, cînd în insulă.**

Ceea ce-am scris nu se cheamă oare «filosofie» ? Ce stranie metamorfoză sunt pe cale de-a suferi, ca eu, omul cel mai pozitiv, cel mai puțin speculativ, s-ajung nu numai să-mi pun asemenea probleme dar, cel puțin în aparență, să le și rezolv ! Trebuie să mai revin asupra acestui subiect.

*

Această antipatie față de propriul chip ca și o educație ostilă oricărei îngăduințe îl ținuse pe Robinson multă vreme departe de oglinda provenind de pe *Virginia*, și pe care-o atîrnase pe peretele exterior cel mai puțin accesibil al Reședinței. Atenția vigilentă îndreptată de-aici înainte asupra propriei evoluții îl aduse-ntr-o dimineață-n fața oglinzii — și chiar își scoase afară scaunul obișnuit, ca să scruteze mai pe-ndelete singurul chip omenesc pe care-i era dat să-l vadă.

Nici o schimbare importantă nu-i alterase trăsăturile și totuși abia se recunoscu. Un singur cuvînt îi veni în minte : *desfigurat*. «Sunt desfigurat», rosti el cu glas tare, în timp ce inima i se strîngea de disperare. Degeaba-ncerca să găsească-n vulgaritatea gurii, în opacitatea privirii sau în asprimea frunții — defecte pe care și le știa de mult — explicația urîțeniei întunecoase-a măștii care-l fixa prin petele de umezeală ale oglinzii. Era ceva mai general și-n același timp mai profund, o anumită duritate, ceva mort, cum observase odinioară pe chipul unui prizonier eliberat după

mulți ani de temniță fără lumină. Ai fi zis că o iarnă de-o nemiloasă asprime trecuse peste acest chip familiar, ștergîndu-i toate nuanțele, împietrindu-i toate fremătările, simplificîndu-i expresia pînă la grosolănie. A, desigur, barba asta pătrată care-l încadra de la o ureche la alta n-avea nimic din gingășia vaporoasă și mătăsoasă a bărbii nazarineanului ! Din *Vechiul Testament* și din justiția lui sumară se trăgea barba asta ca dealtminteri și-această privire prea deschisă a cărei violență mozáică înspăimînta.

Narcis de un tip nou, distrus de tristețe, zdrobit de scîrba de sine, medită îndelung între patru ochi cu el însuși. Chipul — înțelese el atunci — este acea parte a cărnii noastre pe care-o modelează și-o răsmodelează, o-ncălzește și-o-nsuflețește fără-ncetare prezența semenilor noștri. Un om care s-a despărțit de cineva cu care-a avut o conversație-nsuflețită : chipul lui păstrează cîtva timp o vioiciune remanentă ce se stinge-ncetul cu-ncetul și-a cărei flacără va țîșni din nou la apariția unui alt interlocutor. «Un chip stins. Un grad de extincție neatins desigur niciodată încă în spețа umană». Robinson rostise cuvintele cu glas tare. Or, în timp ce pronunța aceste cuvinte grele ca niște bolovani, chipul lui nu se mișcase nici cît o goarnă de ceață ori cît un corn de vînătoare. Se strădui să se gîndească la ceva vesel și-ncercă să zîmbească. Dar cu neputință. Într-adevăr, în figura lui era ceva-nghețat și i-ar fi trebuit regăsiri lungi și vesele cu-ai săi ca să provoace

un dezgheț. Numai zîmbetul unui prieten ar fi putut să-i redea zîmbetul...

Se smulse oribilei fascinații a oglinzii și se uită-n jurul lui. N-avea oare pe insula asta tot ce-i trebuia ? Își putea stinge setea și potoli foamea, avea cu ce să se apere și se bucura chiar de confort, avea și *Biblia* care să-i satisfacă exigențele spirituale. Dar cine, oare, printr-un simplu zîmbet, avea vreodată să facă să se topească gheața asta care-i paraliza chipul ? Ochii îi coborîră atunci spre Tenn, care stătea pe jos la dreapta lui și ridica botul spre dînsul. Avea el, Robinson, cumva o halucinație ? *Tenn îi zîmbea stăpînului.* Într-o singură parte a botului, buza lui neagră, fin dantelată, se ridica și descoperea două rînduri de colți. În același timp, apleca ciudat capul într-o parte și-ai fi zis că ochii lui căprui se micșorau cu ironie. Robinson luă în mîini capul mare, flocos, și privirea i se-ncețoșă de emoție. O căldură uitată îi îmbujora obrajii și-un fior imperceptibil făcea să-i tremure colțurile gurii. Era ca pe malurile Ousei, cînd prima adiere de martie prevestea apropiatele tresăriri ale primăverii. Tenn rînjea mereu, iar Robinson se uita la el cu pasiune, pentru a recăpăta cea mai gingașă facultate umană. De-aci înainte, asta era ca un fel de joc între ei. Robinson își întrerupea brusc lucrul, vînătoarea, mersul pe plajă sau în pădure — ori aprindea o torță de rășină în miez de noapte — și chipul lui care nu mai era decît pe jumătate mort îl fixa pe Tenn într-un fel anume. Iar cîinele-i zîmbea, cu capul într-o parte, și zîmbetul lui de cîine, din zi în zi, se oglindea tot mai deslușit pe chipul omenesc al stăpînului.

*

Zorile erau trandafirii, dar marele concert al păsărilor și-al gîzelor nu-ncepuse încă. Nici o suflare nu mișca frunzele de palmier care mărgineau ușa larg deschisă a Reședinței. Robinson deschise ochii mult mai tîrziu ca de-obicei Își dădu seama numaidecît, dar conștiința lui morală dormind desigur mai departe, nu se gîndi să-și facă o vină din asta. Își închipui, ca-ntr-o panoramă, întreaga zi care-l aștepta la ușă. Mai întîi, toaleta, apoi lectura din *Biblie*, în fața stranei, apoi onorul la drapel și «descuierea» fortăreței. Avea să lase puntea peste șanț și să elibereze ieșirile astupate cu bucăți de stîncă. Dimineața avea să fie consacrată animalelor. Caprele însemnate cu B 13, L 24, G 2 și Z 17 trebuiau duse la țap. Robinson își închipuia, nu fără scîrbă, graba nerușinată cu care drăcoaicele-astea aveau s-alerge cu picioarele lor uscate, împiedicîndu-se-n ugere, spre țarcul masculilor. Încolo, avea să le lase să-și facă de cap în voie toată dimineața. Era cazul să viziteze și iepurăria artificială pe care-ncerca s-o-njghebeze. Era o vîlcea nisipoasă, presărată cu buruieni și cu grozamă, pe care-o-mprejmuise cu un zidulet de pietre scoase din mare și-n care cultiva napi sălbatici, lucernă sălbatică și-un petic de ovăz ca să țină pe loc o colonie de rozătoare, un fel de iepuri aurii cu urechile scurte, din care, de cînd se afla în Speranza, nu

reuşise să vîneze decît puţine exemplare. Trebuia, tot înaintea prînzului, să umple cu apă cele trei eleşteie cu apă dulce, pe care anotimpul secetos le punea-n primejdie. Apoi, avea să mănînce la repezeală, avea să se-mbrace-n uniforma de general, căci îl aştepta o după-amiază supra-aglomerată de obligaţii oficiale : punerea la zi a recensămîntului broaştelor ţestoase de mare, prezidarea comisiei legislative a *Constituţiei* şi-a *Codului penal*, în sfîrşit, inaugurarea unui pod de liane, îndrăzneţ azvîrlit peste-o rîpă adîncă de-o sută de picioare, în plină pădure tropicală. Robinson tocmai se-ntreba, copleşit, dacă avea să mai găsească timp şi pentru a termina chioşcul de ferigi arborescente pe care se-apucase să-l construiască la liziera pădurii ce mărginea ţărmul golfului şi care-avea să fie un excelent gabion pentru supravegherea mării şi-n acelaşi timp un refugiu de umbră verde, minunat de răcoros la ceasurile cele mai fierbinţi ale zilei, cînd înţelese brusc din ce motiv se trezise tîrziu : uitase să umple clepsidra-n ajun şi clepsidra se oprise. De fapt, tăcerea neobişnuită care domnea-n încăpere îi era dezvăluită de zgomotul ultimei picături căzînd în ligheanul de aramă. Întorcînd capul, constată că picătura următoare apărea timid sub damigeana goală, se subţia, căpăta formă de pară, şovăia, apoi descurajată parcă, îşi relua forma sferică, urca spre sursă, renunţînd hotărît să pice, începînd chiar o inversare a cursului vremii.

Robinson se-ntinse cu voluptate-n culcuş. Era pentru prima oară, de luni de zile, că ritmul obsedant al picăturilor căzînd una cîte una în lighean înceta să-i dirijeze cu precizie de metronom şi cele mai mărunte gesturi. Timpul era-ntrerupt. Robinson era-n vacanţă. Se-aşeză pe marginea culcuşului. Tenn veni şi-i puse drăgăstos botul pe genunchi. Deci atotputernicia lui Robinson pe insulă — fiică a absolutei lui singurătăţi — mergea pînă la stăpînirea timpului. Se gîndea cu-ncîntare că depindea numai de el ca de-aici înainte să astupe clepsidra şi astfel să-ntrerupă zborul orelor...

Se ridică şi se-aşeză-n uşă. Uimirea fericită care-l învălui îl făcu să se clatine şi-l obligă să se sprijine cu umărul de uscior. Mai tîrziu, meditînd asupra acestui fel de extaz prin care trecuse şi-ncercînd să-i dea un nume, îi spuse *o clipă de nevinovăţie*. La-nceput crezuse că oprirea clepsidrei slăbise doar zalele felului de-a-şi întrebuinţa el timpul şi-ntrerupsese doar zorul treburilor lui. Or, băga de seamă că această pauză îl privea nu numai pe el, ci întreaga insulă. Ai fi zis că-ncetînd brusc să se-ncline unele spre altele în sensul uzului — şi-al uzurei — lucrurile se-ntorceau fiecare la esenţa proprie, îşi dezvoltau toate atributele, existau pentru ele însele, naiv, necăutînd altă justificare decît propria desăvîrşire. O mare blîndeţe cobora din cer, ca şi cînd, într-un subit elan de tandreţe, Dumnezeu s-ar fi apucat să-şi binecuvînteze toate făpturile. O undă de fericire plu-

tea în aer, şi, într-un scurt moment de ne'nchipuită bucurie, lui Robinson i se păru că descoperă *o altă insulă* îndărătul celei în care trudea singuratic de-atîta vreme, mai proaspătă, mai caldă, mai fraternă, pe care i-o ascundea-n mod obişnuit mediocritatea preocupărilor lui.

Minunată descoperire : era deci posibil să scapi de implacabila disciplină a folosirii timpului şi-a ceremoniilor, fără totuşi să cazi din nou în mocirlă ! Era posibil *să te schimbi* fără să decazi. Putea să rupă echilibrul atît de anevoie dobîndit şi să se-nalţe, în loc de-a degenera din nou. Urcase indiscutabil o treaptă în metamorfoza care modela ce era mai tainic într-însul. Dar nu era decît o străfulgerare trecătoare. Larva presimţise într-un scurt extaz că-ntr-o bună zi avea să zboare. Îmbătătoare dar trecătoare viziune !

De-aici înainte, recurse adesea la oprirea clepsidrei pentru a se-ndeletnici cu experienţe care poate că-ntr-o zi aveau să-l elibereze pe noul Robinson din crisalida-n care mai dormea. Dar nu-i sunase încă ceasul. *Cealaltă insulă* nu mai ieşi din ceaţa trandafirie a aurorei, ca-n dimineaţa aceea memorabilă. Plin de răbdare, intră iar în pielea lui şi reluă jocul de unde-l lăsase, uitînd, în înlănţuirea măruntelor sarcini şi-a etichetei, că putuse năzui la altceva.

*

Log-book. — **Nu mă pricep deloc la filosofie, dar lungile meditări la care sunt constrîns şi mai ales acel fel de dărăpănare a unor mecanisme mintale, datorită lipsei oricărei societăţi, mă duc la anumite concluzii privind antica problemă a cunoaşterii. Într-un cuvînt, am impresia că prezenţa aproapelui şi strecurarea sa pe neobservate în toate teoriile — este o pricină gravă de confunzie şi de obscuritate în relaţia dintre cel care cunoaşte şi ceea ce cunoaşte. Nu fiindcă aproapele n-ar avea de jucat un rol important în această relaţie, însă ar trebui ca asta să se petreacă la timpul potrivit şi numai în plină lumină şi nicidecum în mod intempestiv şi ca pe furiş.**

Într-o-ncăpere obscură, o lumînare plimbată-ncolo şi-ncoace luminează anumite obiecte şi lasă-n întuneric altele. Obiectele ies la suprafaţă din tenebre, iluminate o clipă, apoi se topesc din nou în întuneric. Că sunt sau nu luminate, asta nu schimbă nimic nici din natura, nici din existenţa lor. Aşa cum erau înainte ca fascicolul de lumină să treacă asupra lor, aşa vor fi şi-n timpul şi după trecerea acestui fascicol.

Cam asta este imaginea pe care ne-o creem mai totdeauna despre actul cunoaşterii, lumînarea închipuind subiectul care cunoaşte, obiectele luminate reprezentînd ceea ce se cunoaşte. Or, iată ce m-a-nvăţat singurătatea : schema asta nu priveşte decît cunoaşterea lucrului prin aproapele tău, adică un sector restrîns şi particular al problemei cunoaşterii. Un străin care pătrunde la mine-n casă, descoperind anumite obiecte, luîndu-le seama, depărtîndu-se apoi de ele ca să se intereseze de altceva, iată exact ce

corespunde mitului cu luminarea plimbată într-o-ncăpere obscură. Problema generală a cunoașterii trebuie pusă la un stadiu anterior și mai fundamental, căci pentru a putea vorbi de un străin introducîndu-se la mine-n casă și cotrobăind prin lucrurile care se află-n ea, trebuie ca eu să fiu acolo, cuprinzîndu-mi camera dintr-o privire și uitîndu-mă la manejul intrusului.

Există deci două probleme ale cunoașterii, sau mai degrabă două cunoașteri care trebuie separate dintr-o lovitură de spadă, și pe care aș fi continuat desigur să le confund dacă n-ar fi fost destinul extraordinar care-mi oferă un punct de vedere cu totul nou asupra lucrurilor : cunoașterea prin aproapele meu și cunoașterea prin mine însumi. Amestecîndu-le pe-amîndouă sub pretext că aproapele este un alt eu, n-ajungi la nimic. Asta este ceea ce faci cînd îți închipui subiectul care cunoaște ca pe un individ oarecare intrînd într-o încăpere și privind, atingînd, mirosind, pe scurt, cunoscînd obiectele care se află acolo. Căci acest individ este aproapele, dar acele obiecte sunt eu — observator al întregii scene — care le cunosc. Pentru a pune corect problema, trebuie deci să descriu nu situația aproapelui intrînd în încăpere, ci situația mea, vorbind și văzînd. Ceea ce-am să-ncerc să fac.

O primă constatare se impune cînd te străduiești să descrii eul fără să-l asimilezi cu aproapele, și anume că el nu există decît în mod intermitent și de fapt foarte rar. Prezența lui corespunde unui mod de cunoaștere secun-

dar și, s-ar putea spune, reflexiv. De fapt, ce se-ntîmplă în mod primar și imediat ? Ei bine, obiectele se află toate acolo, strălucind la soare sau pitite la umbră, zgrunțuroase ori netede, grele sau ușoare, sunt cunoscute, gustate, cîntărite și chiar coapte, șlefuite, împăturite etc., fără ca eu care cunosc, gust, cîntăresc, coc etc., să exist în vreun fel, dacă actul de reflectare care mă face să apar nu este înfăptuit — și de fapt este foarte rar. În stadiul primar al cunoașterii, conștiința pe care o am eu despre un obiect este acest obiect însuși, obiectul este cunoscut, simțit etc. fără nimeni care să cunoască, să simtă etc. Nu trebuie să vorbim aici de-o lumînare care proiectează un fascicol luminos asupra lucrurilor. Acestei imagini se cade să-i substituim alta : cea a unor obiecte fosforescente prin ele însele, fără nimic exterior care să le lumineze.

Există, în acest stadiu naiv, primar și parcă spontan care este modul nostru obișnuit de existență, o fericită singurătate a cunoscutului, o virginitate a lucrurilor care au toate în ele însele — ca niște însușiri ale esenței lor intime — culoare, miros, gust și formă. Atunci Robinson este Speranza. Nu este conștient de el însuși decît prin intermediul frunzelor de mirt în care soarele azvîrle o mînă de săgeți, nu se cunoaște decît în spuma valului alunecînd pe nisipul bălai.

Și, dintr-o dată, se produce un declic. Subiectul se smulge de obiect deposedîndu-l de-o parte din culoarea și din greutatea lui. Ceva a

pocnit în lume şi-o bucată-ntreagă de lucruri se năruie devenind eu. Fiecare obiect este descalificat în folosul unui subiect corespunzător. Lumina devine ochi şi nu mai există ca lumină: este doar excitant al retinei. Mirosul devine nară — iar lumea se dovedeşte inodoră. Muzica vîntului prin manglieri este respinsă : era doar o vibraţie a timpanului. În cele din urmă, întreaga lume se rezoarbe-n sufletul meu care este însuşi sufletul Speranzei, smuls insulei, care moare atunci sub privirea mea sceptică.

O convulsie a avut loc. Un obiect a fost brusc degradat în subiect. O merita, bine-nţeles, căci tot acest mecanism are un sens. Nod de contradicţie, focar de discordie, a fost eliminat din corpul insulei, azvîrlit, respins. Declicul corespunde unui proces de raţionalizare a lumii. Lumea-şi caută propria raţionalitate, drept care evacuează acest deşeu, subiectul.

Într-o bună zi, un galion spaniol se-ndrepta spre Speranza. Cît se poate de verosimil, nu ? Dar e mai bine de-un secol de cînd ultimele galioane au dispărut de pe suprafaţa oceanelor. Dar era o petrecere la bordul galionului. Corabia însă, în loc să ancoreze şi să lase o şalupă la apă, navigă pe lîngă ţărm de parcă s-ar fi aflat la o mie de leghe. O fată însă, în haine demodate, mă privea din cabina de la pupa, iar fata asta era soră-mea, moartă de zece ani... Atîtea insanităţi nu puteau sta-n picioare. Declicul s-a produs iar pretenţiile galionului la existenţă au fost respinse. Galionul a devenit halucinaţia lui Robinson. S-a rezorbit în subiect : un Robinson cu mintea rătăcită, pradă unei febre cerebrale.

Într-o zi, mergeam prin pădure. Cam la o sută de paşi, în mijlocul potecii, se afla o buturugă. O buturugă ciudată, păroasă ai fi zis, avînd vag formă de animal. Şi-apoi buturuga s-a mişcat. Era însă absurd, o buturugă nu mişcă ! Apoi, buturuga s-a prefăcut în ţap. Dar cum ar putea o buturugă să se prefacă-n ţap ? Trebuia să se producă declicul. Şi s-a produs. Buturuga a dispărut definitiv şi chiar retroactiv. Existase totdeauna un ţap. Dar buturuga ? Devenise o iluzie optică, vederea defectuoasă a lui Robinson.

Subiectul este un obiect descalificat. Ochiul meu este cadavrul luminii, al culorii. Nasul meu este ceea ce mai rămîne din mirosuri cînd irealitatea lor a fost demonstrată. Mîna mea neagă lucrul pe care-l ţine. Din acest moment problema cunoaşterii se naşte dintr-un anacronism. Ea implică simultaneitatea subiectului şi-a obiectului ale căror misterioase raporturi ar vrea să le elucideze. Or, subiectul şi obiectul nu pot coexista, deoarece sunt unul şi-acelaşi lucru, integrat mai întîi în lumea reală, azvîrlit apoi la rebut. Robinson este excrementul personal al Speranzei.

Această formulă spinoasă mă umple de-o sumbră satisfacţie. Deoarece-mi arată calea îngustă şi-anevoioasă a mîntuirii, în orice caz a unei anumite mîntuiri, cea a unei insule fecunde şi armonioase, perfect cultivată şi administrată, puternică prin echilibrul tuturor atri-

butelor ei, văzîndu-şi de drum fără mine, deoarece fiind atît de apropiată de mine, chiar ca pură privire, şi încă ar reprezenta prea mult din mine, încît ar trebui să mă reduc la acea fosforescenţă intimă care face ca fiecare lucru să fie cunoscut fără nimeni care să cunoască, şi conştient fără ca nimeni să fie conştient... O, subtil şi pur echilibru, atît de fragil, atît de preţios !

*

Dar Robinson era nerăbdător să lase şi reveriile şi speculaţiile astea şi să calce pe pămîntul ferm al Speranzei. Crezu într-o zi că aflase o cale concretă de acces către intimitatea cea mai tainică a insulei.

CAPITOLUL AL CINCILEA

Situată-n centrul insulei, la poalele cedrului uriaş, căscată ca o gigantică răsuflătoare la baza conglomeratului de roci, peştera avusese totdeauna în ochii lui Robinson o importanţă fundamentală. Dar multă vreme peştera nu fusese pentru el decît casa-de-fier în care-ngrămădea avar ce-avea mai de preţ pe lume : recoltele de cereale, conservele de fructe şi de carne, şi, mai la fund, lăzile cu haine, uneltele, armele, aurul, în sfîrşit, în ultimul rînd, în ungherul cel mai depărtat, butoaiele cu praf de puşcă, butoaie care-ar fi ajuns ca să salte-n aer toată insula. Deşi încetase de mult să se folosească de armele de foc pentru a vîna, Robinson era foarte legat de-acest trăsnet virtual care numai de el depindea să fie dezlănţuit şi-n care-afla-mbărbătarea unei puteri superioare. Pe-acest tron detunător se-ntemeia suveranitatea lui jupiteriană asupra insulei şi-a locuitorilor ei.

Dar de cîteva săptămîni peştera căpăta o nouă semnificaţie pentru el. În viaţa lui secundă — cea care-ncepea în momentul cînd, încetîndu-şi prerogativele de guvernator-general-administrator, oprea clepsidra — Speranza nu mai era un domeniu de administrat, ci o

persoană, de natură indiscutabil feminină, spre care-l aplecau speculaţiile filosofice precum şi noile cerinţe-ale inimii şi-ale cărnii sale. De-atunci, Robinson se-ntreba confuz dacă peştera era gura, ochiul sau vreun alt orificiu firesc al acestui corp mare, şi dacă explorarea ei dusă pînă la capăt nu l-ar purta spre vreun străfund ascuns care să răspundă unora dintre-ntrebările pe care şi le punea.

Dincolo de pulberărie, tunelul continua printr-o sinuozitate abruptă în care nu pătrunsese niciodată înainte de ceea ce avea să numească mai tîrziu *perioada* lui *telurică*. Încercarea prezenta, ce-i drept, o dificultate majoră, cea a luminatului.

Să pătrundă-n adîncurile acelea cu-o torţă de lemn răşinos în mînă — şi nu dispunea de nimic altceva — însemna un risc redutabil datorită butoaielor de pulbere care se-aflau atît de-aproape şi-al căror conţinut, nici măcar nu ştia dacă nu se-mprăştiase pe jos. Însemna, de asemenea, să-mbîcsească aerul rarefiat şi imobil al peşterii cu fum irespirabil. Trebuind să renunţe şi la proiectul de-a perfora un coş de aerisire şi de iluminat în fundul peşterii, nu-i mai rămînea decît *să-şi asume întunericul*, adică să se supună docil exigenţelor mediului pe care voia să-l cucerească, idee care sigur nu i-ar fi trecut prin cap cu cîteva săptămîni mai înainte. Înţelegînd metamorfoza pe care-o suferea, era gata acum să-şi impună cele mai ne'nduplecate convertiri pentru a se potrivi cu ceea ce era poate o nouă vocaţie.

Încercă mai întîi, cu totul superficial, *să se înveţe* cu întunericul ca să poată-nainta pe pipăite în adîncurile peşterii. Dar înţelese că hotărîrea asta era zadarnică şi că era nevoie de-o pregătire mai temeinică. Trebuia să depăşească alternativa lumină-întuneric în care omul este în mod obişnuit închis, şi să pătrundă-n lumea orbilor care este totală, perfectă, desigur mai puţin comodă de locuit decît cea a văzătorilor, dar nu amputată de toată partea ei luminoasă şi cufundată în tenebre sinistre, cum şi-nchipuie cei care au ochi. Tot ochiul care creează lumina inventă şi întunericul, dar cel care n-are ochi le ignoră pe-amîndouă şi nu suferă că cea dintîi îi lipseşte. Ca să se-apropie de-această stare, trebuia să stea foarte multă vreme pe-ntuneric imobil, ceea ce Robinson făcu, printre turte de mălai şi ulcioare de lapte de capră.

O linişte desăvîrşită domnea-n jurul lui. Nici un zgomot n-ajungea pînă-n fundul peşterii. Totuşi, el ştia de pe-acum că experienţa promitea să reuşească, fiindcă nu se simţea deloc despărţit de Speranza. Dimpotrivă, trăia intens cu ea. Ciucit lîngă stîncă, ţinînd ochii mari deschişi în întuneric, vedea spumegarea albă a valurilor pe toate ţărmurile insulei, gestul de binecuvîntare al unui palmier mîngîiat de vînt, fulgerul roşu al unui colibri pe cerul verde. Simţea din toate părţile răcoarea umedă a ţărmului descoperit de reflux. Un pagur-pustnic profita ca să ia aer pe marginea cochiliei. Un pescăruş cu cap negru îşi micşora dintr-o dată viteza pentru a se lăsa-n picaj asupra unui che-

todon tupilat între algele roşii pe care un val violent le-ntorsese pe toate cu partea brună în sus. Singurătatea lui Robinson era învinsă în chip straniu — nu *lateral* — prin apropieri şi prin atingeri, ca atunci cînd te afli într-o mulţime sau cu un prieten — ci în mod *central*, nuclear într-un fel. Se afla probabil aproape de *centrul* Speranzei, de unde porneau în raze toate terminaţiile nervoase ale acestui mare trup, şi spre care veneau toate informaţiile de la suprafaţă. Astfel, în unele catedrale există adesea un punct de unde se-aud, prin jocul undelor sonore şi-al interferenţei lor, cele mai mici zgomote, fie că provin din absidă, din cor, din galeria corului sau din naos.

Soarele cobora încet spre orizont. La poalele monticulului stîncos care-ncorona insula, peştera căsca gura ei neagră care se rotunjea ca un ochi mare şi mirat, ţintit în larg. În curînd, soarele avea să fie plasat, datorită traiectoriei lui, exact în axa tunelului. Oare fundul peşterii avea să fie luminat ? Cîtă vreme ? Robinson avea s-o afle peste puţin timp, şi, fără să poată motiva în vreun fel, dădea o mare importanţă acestei întîlniri.

Evenimentul se petrecu atît de rapid încît Robinson se-ntrebă dacă nu fusese victimă a unei iluzii optice. Un simplu fosfen îi fulgerase poate îndărătul pleoapelor, sau un fulger străbătuse-ntr-adevăr întunericul fără să-l rănească ? Aşteptase ridicarea unei cortine, o auroră triumfătoare. Nu fusese decît o-mpunsătură de lumină, ca de ac, în masa tenebroasă

în care se scălda el. Tunelul era probabil mai lung sau mai puţin drept decît crezuse el. O săgeată solară străpunsese sufletul teluric al Speranzei.

A doua zi, se produse acelaşi fulger, apoi trecură iar douăsprezece ore. Întunericul *ţinea* mereu, deşi încetase cu totul să creeze-n jurul lui acea uşoară ameţeală ce-l face să se clatine pe cel care merge lipsit de puncte vizuale de reper. Se simţea ca peştele-n apă în pîntecele Speranzei, dar n-atingea totuşi acea lume cealaltă a luminii şi-a-ntunericului în care presimţea primul prag al lumii celeilalte, absolute. Trebuia să se supună poate unui post purificator ? Dealtminteri, nu-i mai rămăsese decît un pic de lapte. Se mai reculese încă douăzeci şi patru de ore. Apoi se ridică şi, fără ezitare şi fără frică, ci pătruns de gravitatea solemnă a acţiunii lui, se-ndreptă spre fundul culoarului aceluia strîmt. N-avu prea mult de orbecăit pînă să dea de ceea ce căuta : o răsuflătoare verticală şi foarte-ngustă. Făcu vreo cîteva-ncercări de-a se strecura printr-însa, dar fără succes. Pereţii erau netezi ca o carne, dar orificiul era atît de strîmt, încît Robinson rămînea pe jumătate-nţepenit în el. Se dezbrăcă de tot şi se frecă pe corp cu laptele care-i mai rămăsese. Atunci, se-azvîrli cu capul înainte, în acest gîtlej, şi de data asta alunecă încet dar regulat, ca bolul alimentar prin esofag. După o cădere foarte-nceată care dură cîteva clipe sau cîteva secole, atinse cu mîinile un fel de criptă strîmtă în care nu putea sta-n picioare

decît dacă-şi ţinea capul în coridor. Se-apucă să palpeze minuţios scobitura-n care se afla. Solul era tare, neted, straniu de călduţ, dar pereţii prezentau surprinzătoare neregularităţi. Erau acolo mameloane-mpietrite, negi calcaroşi, ciuperci marmoreene, bureţi pietrificaţi. Mai încolo, suprafaţa pietrei era acoperită de-un covor de papile creţe care deveneau din ce în ce mai dese şi mai stufoase pe măsură ce te apropiai de-o mare floare minerală, un fel de excrescenţă de ghips, destul de-asemănătoare, dar mai complicată, cu trandafirii de nisip care se-ntîlnesc în anumite deşerturi. Din ele emana o mireasmă umedă şi feruginoasă, de-o aciditate reconfortantă, cu-o urmă de amărăciune dulce care amintea de seva de smochin. Dar mai mult decît la orice, Robinson se opri la o alveolă de vreo cinci picioare adîncime pe care o descoperi în colţul cel mai depărtat al criptei. Interiorul îi era perfect neted, dar de-o ciudată neregularitate, ca fundul unui tipar destinat să dea formă unui lucru foarte complicat. Robinson se-ntreba dacă acest lucru nu era chiar corpul lui, şi după numeroase-ncercări, pînă la urmă descoperi poziţia — chircit, cu genunchii la gură, cu picioarele-ncrucişate, cu mîinile puse peste ele — care-i asigura o inserare atît de exactă în alveolă încît îndată ce-o adoptă îşi uită hotarele corpului.

Plutea într-o eternitate fericită. Speranza era un fruct cocîndu-se la soare, fruct al cărui miez alb şi gol, acoperit de mii de straturi de scoarţă, de coajă, de foi se numea Robinson. Şi cîtă linişte avea, astfel instalat în cea mai tainică intimitate stîncoasă a acestei insule necunoscute. Avusese vreodată loc un naufragiu pe-aceste ţărmuri, existase cineva scăpat din acest naufragiu, un administrator care-şi acoperise ogoarele cu grîne şi care-şi înmulţise turmele în prerii ? Sau aceste peripeţii erau mai degrabă visul fără consistenţă al măruntei larve ghemuite de-o veşnicie-n această enormă urnă de piatră ? Ce altceva era el decît însuşi sufletul Speranzei ? Îşi aduse-aminte de păpuşile-acelea vîrîte unele-ntr-altele : toate erau goale pe dinuntru şi se deşurubau scîrţîind, afară de ultima, cea mai mică, singura masivă şi grea şi care era miezul şi justificarea tuturor celorlalte.

Poate că adormi. N-ar fi ştiut s-o spună. Căci diferenţa-ntre veghe şi somn era cu totul ştearsă în starea de *inexistenţă* în care se afla el. De fiecare dată cînd îi cerea memoriei să facă un efort pentru a-ncerca să evalueze timpul scurs de la coborîrea lui în grotă, în minte-i apărea mereu, cu-o insistenţă monotonă, imaginea clepsidrei *oprite*. Observă că fulgerul luminos care marca trecerea soarelui prin axa peşterii avu loc încă o dată, şi puţin după aceea se produse o schimbare care-l surprinse, deşi de mult se aştepta la ceva de-acest fel : deodată *întunericul îşi schimbă semnul.* Negura-n care se scălda începu să bată-n alb. De-acum înainte, plutea în tenebre albe, ca un cocoloş de smîntînă într-un vas cu lapte. De fapt, nu trebuise

să-și dea cu lapte pe trupul lui mare și alb ca să poată ajunge la această profunzime ?

La această treaptă de profunzime a naturii feminine, Speranza căpăta toate atributele maternității. Și cum slăbirea limitelor spațiului și-ale timpului îi permiteau lui Robinson să se cufunde ca niciodată încă în lumea adormită a copilăriei era obsedat de imaginea maică-sii. Se credea-n brațele maică-sii, femeie voinică, suflet deosebit, dar puțin comunicativă și străină efuziunilor sentimentale. Nu-și amintea ca ea să-i fi sărutat o dată măcar pe cei cinci frați și surori ale lui și nici pe el. Și, totuși, femeia asta era absolut contrariul unui monstru de uscăciune. În tot ce nu-i privea pe copiii ei era chiar o femeie obișnuită. O văzuse plîngînd de bucurie cînd găsise o bijuterie de familie care cinci ani nu fusese de găsit. O văzuse pierzîndu-și capul în ziua cînd tatăl lor fusese doborît de-o criză de inimă. Dar îndată ce era vorba de copiii ei, devenea o femeie *inspirată,* în sensul cel mai înalt al cuvîntului. Foarte legată, ca și bărbatu-său, de secta *quakerilor,* respingea autoritatea textelor sfinte ca și pe-a bisericii papistașe. Spre marea indignare a vecinilor, ea considera *Biblia* drept o carte dictată desigur de Dumnezeu, dar scrisă de mînă de om și mult denaturată de vicisitudinile istoriei și de degradările vremii. Cît de pur și de viu față de-ncîlcelile-astea venind din străfundul veacurilor era izvorul de-nțelepciune pe care-l simțea țîșnind în adîncul sufletului ei ! Acolo, Dumnezeu îi vorbea direct făpturii lui.

Acolo, Sfîntul Spirit își revărsa lumina-i supraomenească. Or, pentru dînsa, vocația ei de mamă se confunda cu-această credință pașnică. Atitudinea față de copiii ei avea ceva *infailibil* care-i încălzea mai mult decît toate demonstrațiile. Nu-i sărutase niciodată, însă ei îi citeau în privire că știa totul despre ei, că simțea bucuriile și necazurile lor mai puternic decît ei și că, pentru a-i sluji cu umilință, dispunea de un inepuizabil tezaur de gingășie, de luciditate și de curaj. În vizită pe la vecine, copiii ei erau speriați de alternarea de furii și de efuziuni, de palme și de pupături cu care-aceste femei gălăgioase și surmenate își copleșeau progeniturile. Mereu aceeași, mama lor găsea imperturbabil cuvîntul sau gestul cu care-și potolea sau își bucura micuții.

Într-o zi, cînd tatăl lipsea de-acasă, izbucnise focul în magazinul de la parter. Ea se afla cu copiii la etaj. Incendiul se-ntinsese cu-o repeziciune înspăimîntătoare-n casa aceea de lemn multiseculară. Robinson avea doar cîteva săptămîni iar soră-sa mai mare să fi avut nouă ani. Negustorașul întors acasă în grabă stătea-n genunchi în stradă, în fața pojarului, și se ruga lui Dumnezeu să-i fi plecat toată familia la plimbare cînd își văzu nevasta ieșind liniștită dintr-un potop de flăcări și de fum : ca un pom îndoit de prea multe roade, își purta cei cinci copii teferi pe umeri, în brațe, în spinare, atîrnați de șorț. Or, sub această-nfățișare retrăia Robinson amintirea mamei lui, stîlp de adevăr și de bunătate, pămînt primitor și sigur, refu-

giu împotriva spaimelor şi-a amărăciunilor lui. Găsise-n fundul alveolei ceva din această duioşie impecabilă şi seacă, din această solicitudine infailibilă şi fără efuziuni inutile. Vedea mîinile mamei lui, mîinile-acelea mari care nu mîngîiau şi nu loveau niciodată, atît de puternice, atît de hotărîte, cu proporţii atît de-armonioase încît semănau cu doi îngeri, cu-o pereche fraternă de îngeri trudind împreună într-ale spiritului. Ele frămîntau o coca untoasă şi albă, căci era-n ajunul Bobotezei. A doua zi, copiii aveau să-mpartă-ntre ei o plăcintă de grîu în care un bob se ascundea într-o cută de coca. Robinson era coca asta moale strînsă-ntr-un pumn de piatră atotputernică. Era bobul acela, strîns în carnea masivă şi de neclintit a Speranzei.

Fulgerul se repercută din nou pînă-n străfundurile-n care plutea Robinson, din ce în ce mai slăbit de nemîncare. Or, în această noapte lactee efectul fulgerului îi păru lui Robinson *inversat* : o fracţiune de secundă albeaţa-nconjurătoare se-nnegri, apoi îşi recăpătă îndată puritatea de zăpadă. Ai fi zis că un val de cerneală năvălise-n gura peşterii ca să se retragă numaidecît fără să lase nici un fel de urmă.

Robinson presimţi că trebuia să rupă vraja dacă voia să mai vadă lumina zilei. Viaţa şi moartea erau atît de-aproape una de alta-n locurile acelea livide, că era de-ajuns un moment de neatenţie, o slăbire a voinţei de-a supravieţui, ca de la un cap la altul să se producă o

alunecare fatală. Robinson se smulse din alveolă. Se ridică fără nici o greutate prin răsuflătoarea-n care pluti ca un ludion [1]. Ajuns în fundul peşterii, îşi găsi pe pipăite hainele pe care le făcu mototol sub braţ, nemaipierzînd timp cu-mbrăcatul. Obscuritatea lactee persista-n jurul lui, ceea ce-l îngrijoră. Orbise cumva în lunga lui şedere subterană ? Înainta clătinîndu-se spre orificiu, cînd deodată o spadă de foc îl izbi-n faţă. Simţi-n ochi o durere-ngrozitoare. Îşi acoperi faţa cu mîinile.

Soarele de amiază făcea aerul să vibreze-n jurul stîncilor. Era ora la care pînă şi şopîrlele umblă după umbră. Robinson înainta adus de spate, tremurînd de frig, strîngîndu-şi una lîngă alta coapsele ude de lapte-nchegat. Singurătatea lui absolută în mijlocul acestui peisaj alcătuit din stînci şi din silex tăios îl umplea de groază şi de ruşine. Era gol şi alb. Pielea i se-nfiora ca la găini, ca a unui arici care şi-ar fi pierdut ţepii. Sexul prăpădit i se topise. Printre degete i se prelingeau suspine scurte, ascuţite ca nişte chiţcăieli de şoarece.

Înaintă cum putu spre locuinţă, condus de Tenn care ţopăia-n jurul lui, fericit că-l regăsise, dar nedumerit de metamorfoza stăpînului. În penumbra liniştitoare-a casei, prima lui grijă fu să pună-n mişcare clepsidra.

---

[1] *Ludion* : aparat pentru demonstraţii de fizică (o sferă goală, găurită la partea inferioară, aflată într-un recipient de sticlă închis cu o membrană şi urcînd sau coborînd cînd acesteia din urmă i se modifică presiunea).

*

Log-book. — Sunt încă departe de-a aprecia adevărata valoare a coborîrii şi-a şederii în sînul Speranzei. E bine, e rău ? Ar fi un întreg proces de judecat în vederea căruia îmi lipsesc încă dovezile capitale. Amintirea mocirlei mă-ngrijorează-n mod sigur : peştera este indiscutabil înrudită cu ea. Dar răul n-a fost totdeauna maimuţăreala binelui ? Lucifer, în felul lui, care este grimasă, îl imită pe Dumnezeu. Peştera este oare un avatar nou şi mai ademenitor al mocirlei, sau negarea ei ? E sigur că, la fel cu mocirla, ea trezeşte-n jurul meu fantomele trecutului, iar reveria retrospectivă-n care mă cufundă nu este cîtuşi de puţin compatibilă cu lupta cotidiană pe care-o duc pentru a menţine Speranza la cel mai înalt grad posibil de civilizaţie. Dar în timp ce mocirla mă făcea s-o văd mai ales pe soră-mea Lucy, făptură efemeră şi gingaşă — într-un cuvînt ceva morbid — peştera mă destinează impunătoarei şi severei figuri a mamei. Minunată protecţie ! Aş înclina să cred că acest suflet mare, vrînd să-i vină-n ajutor celui mai ameninţat dintre copiii săi, n-a găsit altă cale decît de-a se-ntrupa în însăşi Speranza pentru a putea să mă poarte mai bine la sîn şi să mă hrănească. Desigur e o-ncercare grea, iar întoarcerea la lumină e mai grea decît îngroparea-n tenebre. Dar sunt tentat să recunosc în această benéfică disciplină felul de-a fi al mamei care nu concepea nici un progres care să nu fie precedat — şi plătit parcă — de-un efort dureros. Cît

de-mbărbătat mă simt de-acest refugiu ! Viaţa mea se sprijină de-aici înainte pe-un soclu de-o admirabilă soliditate, ancorat chiar în inima stîncii şi direct legat de energiile care dormitează-n ea. Înainte exista mereu în mine ceva fluctuant, neechilibrat, izvor de greaţă şi de nelinişte. Mă consolam visînd o casă, casa în care să-mi sfîrşesc zilele — şi mi-o-nchipuiam făcută din blocuri de granit, masivă, de neclintit, aşezată pe temelii formidabile. Nu-mi mai fac asemenea vise. Nu mai am nevoie.

E scris că cine nu va primi împărăţia Cerurilor ca un copil, nu va intra în ea [1]. Niciodată cuvînt al Evangheliei nu s-a potrivit mai exact. Peştera nu-nseamnă pentru mine doar temelia de nezdruncinat pe care pot să-mi sprijin de-aici înainte biata mea viaţă. Ea este o întoarcere spre nevinovăţia pierdută, pe care orice om o plînge în taină. Ea uneşte-n chip miraculos pacea dulcilor tenebre ale pîntecelui matern cu pacea mormîntului, acel acum şi-acel apoi al vieţii.

*

Robinson se mai retrase de cîteva ori în alveolă, dar renunţă din cauza seceratului şi-a cositului. Amîndouă fuseseră atît de sărace încît se-ngrijoră. Aprovizionarea lui şi subzistenţa turmelor nu erau ameninţate, bine-nţeles, insula fiind exploatată ca pentru-a asigura viaţa unei întregi populaţii. Dar se simţea un dezechilibru în relaţiile de-o subtilă sensibilitate pe

[1] *Biblia, Evanghelia cea de la Marcu,* X, 15.

care le-avea cu Speranza. I se părea că noile forţe care-i umflau muşchii, vioiciunea asta primăvăratică, vioiciune ce-l făcea să intoneze-n fiecare dimineaţă la trezire o rugăciune de mulţumire, toată această sevă minunată pe care-o trăgea din adîncul peşterii erau luate din izvoarele vitale ale Speranţei, căreia îi micşorau primejdios energia intimă. Ploile generoase care fericeau de obicei pămîntul după munca grea a secerişului, rămaseră suspendate pe-un cer de plumb, brăzdat de fulgere, mereu ameninţător, dar avar şi arid. Cîţiva acri de năsturel, care dădeau o salată mustoasă şi grasă, se uscară înainte de-a creşte deplin. Cîteva capre fătară iezi morţi. Într-o zi, Robinson văzu un nor de praf în drumul unei turme de mistreţi din mijlocul mlaştinilor de pe coasta de răsărit. Trase numaidecît concluzia că mocirla secase şi-avu o mare satisfacţie. Dar cele două izvoare de unde se obişnuise să ia apă dulce secară şi ele şi trebui de-aci înainte să meargă-n adîncul pădurii ca să mai găsească un şipot izvorînd încă.

Acest ultim izvor picura încet dintr-o colină care se-nălţa-ntr-un luminiş în mijlocul copacilor, ca şi cînd, în locul acela, insula şi-ar fi dat veşmîntul la o parte. Robinson era înaripat de-o bucurie violentă cînd se grăbea, mînat de potolirea anticipată a setei, spre firişorul subţire de apă. Cînd îşi lipea buzele de izvor pentru a sorbi grăbit lichidul vital, scîncea de recunoştinţă, şi-ndărătul pleoapelor coborîte, vedea arzînd făgăduinţa lui Moise :

Fii ai lui Israil, am să vă strămut într-o ţară unde curge lapte şi miere [1].

Totuşi, Robinson nu-şi mai putea ascunde că-n timp ce pe dinuntrul lui şiroia lapte şi miere, Speranza, dimpotrivă, se prăpădea datorită acelei monstruoase vocaţii materne pe care i-o impunea el.

*

Log-book. — **Chestiunea e lămurită. Ieri m-am retras din nou în alveolă. Pentru ultima oară, fiindcă-mi recunosc eroarea. Azi-noapte, prin aţipeala-n care vegetam, mi-a scăpat sămînţa în fundul alveolei care trebuie să fie partea cea mai intimă, pîntecele pîntecului Speranzei. Cuvîntul evanghelistului mi-a venit din nou în minte dar de data asta cu un înţeles ameninţător :** Cine nu va primi Împărăţia Cerurilor ca un copil... **Prin ce aberaţie am ajuns să pretind că sunt nevinovat ca un prunc ? Sunt un bărbat în floarea vîrstei şi sunt dator faţă de mine să-mi asum destinul bărbăteşte. Forţa pe care-o trăgeam din pîntecele Speranzei era plata primejdioasă a-ntoarcerii spre sursele din mine însumi. Aflam acolo, desigur, liniştea şi bucuria, dar apăsam cu greutatea mea de bărbat pămîntul care mă hrănea.**

Am explorat calea pămîntului matern, primejduindu-mi sufletul, viaţa, primejduind integritatea Speranzei. Mai tîrziu poate, cînd senilitatea-mi va steriliza trupul şi-mi va seca

[1] *Biblia, Ieşirea,* III, 8, (citat aproximativ al autorului).

virilitatea, am să cobor din nou în alveolă. Dar ca să nu mai ies de-acolo. Astfel, voi da trupului meu cel mai gingaş, cel mai matern mormînt.

*

Clepsidra-şi reluă tic-tacul, iar activitatea devorantă a lui Robinson copleşi din nou cerul şi pămîntul Speranzei. Robinson proiecta un vast plan a cărui realizare-l făcuse pînă-n ziua aceea să dea înapoi : să transforme-n orezării mlaştinile de pe coasta orientală a insulei. Nu-ndrăznise niciodată să se-atingă de sacul de orez moştenit de pe *Virginia*. Să-l folosească fără speranţă de fructificare, să risipească-n plăcere efemeră acest capital în care dormeau poate secole de recolte, era o crimă — *crima* prin excelenţă — pe care n-o putea comite, pe care nici măcar *fizic* n-ar fi putut s-o ducă la-ndeplinire, căci nici o linguriţă din cereala asasinată n-ar fi putut fi-nghiţită de gîtlej sau digerată de stomacul lui scandalizat.

Dar cultura orezului de mlaştină implică posibilitatea de-a inunda şi de-a seca după voie cîmpurile de orez şi deci de-a construi un sistem de iazuri colectoare, de diguri, de baraje şi de stăvilare. Muncă uriaşă pentru un om singur, încărcat pe deasupra cu celelalte culturi, cu creşterea animalelor şi cu obligaţii oficiale. Luni de zile clepsidra nu se mai opri, iar jurnalul ţinut regulat atesta evoluţia unei meditări asupra vieţii, a morţii şi a sexului, care nu era altceva decît reflexul superficial al metamorfozării fiinţei lui profunde.

*

Log-book. — **Acuma ştiu că dacă prezenţa aproapelui este un element fundamental pentru individul uman, ea nu este totuşi de ne'nlocuit. Necesar, desigur, dar nu indispensabil, cum spun cu umilinţă despre ei înşişi Prietenii lui George Fox, aproapele poate fi înlocuit de cel pe care circumstanţele îl privează de acest aproape. Să-nlocuieşti** datul **prin** construit, **problemă generală, problemă umană prin excelenţă, dacă e adevărat că ceea ce-l deosebeşte pe om de animal este faptul că omul nu poate aştepta decît de la propria activitate tot ceea ce natura dă gratuit animalului — blană, arme, hrană. Izolat pe insula mea, puteam să mă prăbuşesc la nivelul animalităţii neconstruind — ceea ce şi începusem să fac la urma urmelor — sau, dimpotrivă, s-ajung un fel de supraom construind, cu atît mai mult cu cît societatea n-o mai făcea pentru mine. Deci am construit, şi continui să construiesc, dar de fapt opera continuă pe două planuri diferite şi-n** sensuri opuse. **Căci dacă, la suprafaţa insulei, îmi continui opera de civilizare — culturi, creşterea animalelor, edificii, administraţie, legi etc. — operă copiată după societatea umană, şi deci** retrospectivă **într-o anumită măsură, în schimb, eu mă simt teatrul unei evoluţii mai radicale ce-nlocuieşte ruinele pe care singurătatea le produce-n mine, le-nlocuieşte cu soluţii originale, toate mai mult sau mai puţin provizorii şi ca de tatonare, dar care seamănă din ce în ce mai puţin cu modelul uman de la care-am por-**

nit. Pentru a-ncheia cu opoziția dintre-aceste două planuri, nu mi se pare posibil ca divergența lor crescîndă să se poată agrava la infinit. Are să vină în mod fatal o vreme cînd Robinson, din ce în ce mai dezumanizat, n-are să mai poată fi guvernatorul și arhitectul unei cetăți din ce în ce mai umanizate. Surprind de pe-acuma în activitatea mea exterioară o-nvîrtire-n gol. Mi se-ntîmplă să muncesc fără să cred cu adevărat în ceea ce fac, iar calitatea și cantitatea muncii nu suferă deloc din cauza asta. Dimpotrivă, există în unele eforturi o beție a repetării, care nu are decît de cîștigat prin absența spiritului : muncești ca să muncești, fără a te gîndi la scopul urmărit. Și totuși nu sapi la infinit un edificiu pe dinăuntru fără ca el să nu se dărîme pînă la urmă. E posibil să vină un moment în care insula administrată și cultivată n-are să mă mai intereseze deloc. Atunci are să-și piardă singurul locuitor...

Atunci de ce să mai aștept ? De ce să nu hotărăsc acum că ziua aceea a venit ? De ce ? Pentru că-n starea actuală a sufletului meu, ar însemna în mod fatal să cad din nou în mocirlă. În mine există un cosmos în devenire. Dar un cosmos în devenire se numește haos. Împotriva acestui haos, insula administrată — din ce în ce mai administrată, căci pe-această cale nu rămîi în picioare decît mergînd înainte — este singurul meu refugiu, singura mea apărare. Ea m-a salvat. Mă salvează-n fiecare zi. În vremea asta, cosmosul se poate căuta pe sine. Cutare sau cutare parte a haosului se organizează provizoriu. De exemplu, crezusem c-am să găsesc în peșteră o formulă durabilă. Era o greșeală, dar experiența a fost utilă. Au să mai fie și altele. Nu știu unde are să mă ducă această creare a mea însumi continuată. Dacă aș ști, ar fi sfîrșită, îndeplinită și definitivă.

Așa și cu dorința. Este un torent pe care natura și societatea l-au închis într-un scoc, într-o moară, într-o mașină, pentru a-l aservi unui scop de care dorinței, în sinea ei, puțin îi pasă : perpetuarea speciei.

Mi-am pierdut scocul, moara, mașina. Odată cu toată construcția socială, căzută-n paragină în mine din an în an, a dispărut eșafodajul de instituții și de mituri care permite dorinței să ia ființă, în dublul sens al cuvîntului, adică de a căpăta o formă definită și de-a se năpusti asupra unei ființe feminine. Or, e prea puțin spus că dorința mea nu mai e canalizată spre scopurile reproducerii. Nu mai știe nici asupra cui să cadă. Multă vreme memoria mea era încă destul de nutrită ca să ofere imaginației creaturi dezirabile deși inexistente. Acum, s-a sfîrșit. Amintirile mele n-au carne. Sunt doar niște păstăi goale și uscate. Spun : femeie, sîni, coapse, coapse desfăcute de dorința mea. Nimic. Magia acestor cuvinte nu mai funcționează. Sunete, flatus vocis [1]. Înseamnă oare că dorința mea a murit și ea de inaniție ? Mult nu-i mai lipsește ! Simt încă susurînd în mine acest izvor de viață, dar a devenit total disponibil. În loc s-o ia docil prin albia dinainte pregătită de

[1] Suflul glasului. (lat.).

societate, el se revarsă-n toate părţile şi ţîşneşte-n jerbe, bîjbîind după o cale, după calea cea bună pe care se va aduna şi va curge tot, spre ceva anume.

*

Aşa se face că Robinson studia cu interes pasionat moravurile de-mperechere-ale-animalelor ce-l înconjurau. Îşi întorsese de la-nceput privirea de la capre şi de la vulturi — şi-n general de la mamifere şi de la păsări — a căror drăgostire i se părea caricatura hidoasă a-mperecherii umane. Dar insectele erau demne de toată atenţia lui. Ştia că unele dintre ele, atrase de nectarul florilor, îşi acoperă corpul cu polenul florilor mascule şi-l transportă involuntar pînă la pistilele florilor femele. Perfecţionarea acestui sistem pe care o văzu cu lupa la *floarea de remf*, îl umplu de umire. Nici nu intră bine insecta în această frumoasă floare agăţătoare că printr-un declic o parte-a corolei se şi-nchide peste ea. Iat-o pentru o clipă prizonieră a receptaculului celui mai îmbătător feminin din cîte există. Micuţa vietate păroasă se zbate furios ca să scape şi-n timpul ăsta se umple de polen. Îndată un nou declic îi redă libertatea şi insecta zboară acoperită cu brumă ca să se lase prinsă-n altă parte, fidelă şi inconştientă slujitoare a iubirilor florale.

Această însămînţare la distanţă, inventată de soţi vegetali despărţiţi în mod crud, i se părea de-o mişcătoare şi supremă eleganţă, şi Robinson începea să viseze o pasăre măiastră care s-ar umple de sămînţa Guvernatorului Speranzei şi-ar zbura pînă-n York s-o fecundeze pe nevasta acestuia, rămasă singură. Dar se gîndi că, de-atîta timp fără veşti, nevastă-sa se considerase desigur văduvă — şi poate că şi terminase cu văduvia şi se şi remăritase.

Reveriile lui Robinson luară un alt curs. Era intrigat de purtarea unui himenopter mascul care nu vizita decît o anumită varietate de orhidee [1], părînd că nu-i păsa deloc să strîngă provizii. Robinson stătu ceasuri întregi cu lupa în mînă, încercînd să priceapă comportamentul bestiolei. Descoperi mai întîi că floarea reproducea întocmai, în substanţă vegetală, abdomenul femelei acestei insecte, pînă într-atît încît avea un fel de vagin care degaja probabil mirosul afrodiziac în stare să-l atragă şi să-l seducă pe îndrăgostit. Insecta nu aduna nimic din floare, o *zgîndărea*, apoi făcea dragoste cu ea după riturile fecundării caracteristice speciei sale. Această operaţie situa himenopterul într-o poziţie proprie pentru ca polenul adunat în două mărgele să i se lipească de frunte cu ajutorul a două mici capsule vîscoase, şi-mpodobit astfel cu perechea asta de coarne vegetale, îndrăgostitul păcălit îşi continua umbletul din floare masculă în floare femelă, ostenindu-se pentru viitorul orhideei, crezînd însă că-şi serveşte propriul neam. Un asemenea paroxism de viclenie şi de ingeniozitate putea face să te-ndoieşti de seriozitatea Creatorului. Natura fusese oare făcută de un Dumnezeu ne-

[1] Este vorba despre *Ophrys bombyliflora*; (nota editorului francez).

mărginit de-nțelept și de maiestuos, ori de-un demiurg trăsnit împins de îngerul bizareriei către cele mai nebunești îmbinări ? Înăbușindu-și scrupulele, Robinson își închipui că poate anumiți arbori din insulă aveau de gînd să-l folosească — precum făceau orhideele cu himenopterele — pentru a le vehicula polenul. Atunci ramurile acestor arbori s-ar preface-n femei lascive și parfumate al căror trup arcuit ar fi gata să-l primească...

Cutreierînd insula în toate direcțiile, pînă la urmă descoperi-ntr-adevăr un arbore *quillaja*, al cărui trunchi — doborît desigur de trăsnet sau de vînt — se tîra pe pămînt înălțîndu-se un pic și-mpărțindu-se-n două ramuri groase. Scoarța era netedă și călduță, moale, chiar și-n interiorul furcii a cărei îmbucătură era căptușită cu un lichen mărunt și mătăsos.

Robinson șovăi cîteva zile în pragul a ceea ce avea să numească mai tîrziu *calea vegetală*. Cu pași furișați, dădea tîrcoale pe lîngă *quillaja*, găsind în cele din urmă anume subînțeles în ramurile care se desfăceau sub ierburi ca două enorme coapse negre.

Cunoscu luni în șir o legătură fericită cu *Quillaja*. Apoi veniră ploile. În aparență, nimic nu se schimbase. Totuși, într-o zi, în timp ce zăcea răstignit îmbrățișîndu-și ciudata lui cruce de dragoste, o durere sfîșietoare-i trecu prin trup, și dintr-o dată sări în picioare. Un păianjen mare cu pete roșii alergă pe trunchiul de copac și dispăru în iarbă. Durerea nu se potoli decît peste cîteva ore.

CAPITOLUL AL ȘASELEA

Robinson ridică scîndura stăvilarului cu trei găuri mai sus și-o blocă vîrînd un cep într-a patra. Un freamăt trecu peste fața plumburie a lacului de acumulare. Apoi, o pîlnie verde-albăstruie se săpă vie-n el, corolă lichidă care se răsucea și se-nvîrtea din ce în ce mai repede în jurul lujerului. O frunză moartă alunecă-ncet spre marginea pîlniei și, după o clipă de ezitare, se rostogoli și dispăru, ca-nghițită de apă. Robinson se-ntoarse și se sprijini cu spatele de barele stăvilarului. Din partea cealaltă, o pînză de apă murdară se revărsa peste pămîntul umed cărînd cu ea buruieni uscate, așchii și mici insule de spumă cenușie. La o sută cincizeci de pași mai încolo, atinse pragul bazinului de evacuare și-ncepu să vină-ndărăt, în timp ce șuvoiul care dădea năvală sub picioarele lui Robinson își pierdea din impetuozitate. Un miros de putreziciune și de fecunditate se-nălța-n aer. Pe-acest teren făcut din aluviuni, cu subsol argilos care era desigur bun pentru-așa ceva, Robinson semănase jumătate din cei vreo zece galoni de orez pe care-i ținea de multă vreme deoparte. Pînza de apă avea să fie menținută, și-mprospătată dacă se-ntîmpla să scadă, pînă la-nflorirea gramineei, apoi Robinson avea s-o

lase să sece şi la nevoie avea s-o scurgă la coptul spicelor.

Zgomotul de-nghiţire noroioasă, aburii descompuşi care emanau din vîrtejul vîscos, toată această atmosferă de mlaştină evoca puternic în mintea lui Robinson mocirla ; pe de-o parte — Robinson încerca un sentiment de triumf ; pe de altă parte — o slăbiciune cu greaţă. Orezăria asta nu reprezenta oare domesticirea definitivă a mocirlei şi-o ultimă victorie asupra a tot ce era mai sălbatic şi mai neliniştitor în Speranza ? Dar victoria asta fusese scump dobîndită şi Robinson avea să-şi amintească totdeauna cu mîhnire eforturile pe care i le ceruse abaterea din albie a pîrîului ce-alimenta bazinul de acumulare, înălţarea digurilor jur-împrejurul orezăriei situată-n aval, construirea celor două ecluze cu pereţi de argilă, canaturile porţilor făcute din bîrne puse unele peste altele, şi pardoseala de piatră aşezată sub uşi ca apa să nu mături fundul bazinului. Toate astea pentru ca peste zece luni nişte saci de orez — a căror decorticare ar fi cerut la rîndul ei săptămîni de muncă — să stea-n hambare alături de grîul şi de orzul care dădeau de pe-acum pe dinafară. Încă o dată, singurătatea îi condamna dinainte toate eforturile. Zădărnicia întregii lui opere îi apăru deodată, zdrobitoare, indiscutabilă. Culturile — inutile, turmele de animale — absurde, rezervele — sfidare a bunului-simţ, hambarele — o bătaie de joc, şi fortăreaţa, şi *Constituţia*, şi *Codul penal* ? Ca să hrănească pe cine ? Ca să apere pe cine ? Fiecare gest al

lui, fiecare muncă era un apel lansat cuiva, dar nu primea răspuns.

Sări pe dig, trecu dintr-un pas un şanţ de irigaţie şi se repezi drept înainte, cu vederea tulburată de deznădejde. Să distrugă totul. Să dea foc recoltei. S-azvîrle-n aer construcţiile. Să dea drumul la ţarcuri şi să bată caprele şi ţapii la sînge ca să fugă-n neştire-n toate direcţiile. Visa un seism care să facă praf Speranza, iar marea să-şi închidă apele binefăcătoare peste această zgaibă purulentă a cărei conştiinţă îndurerată era el. Se-năbuşea de suspine. După ce trecu printr-o pădure de santali şi de arbori de gumă, se afla pe un platou de prerii nisipoase. Se-aruncă la pămînt, şi, un timp nesfîrşit, nu văzu decît mici scîntei care-i străbăteau ca nişte fulgere noaptea roşie-a pleoapelor, şi n-auzi decît furtuna amărăciunii care vuia-n el.

Bine-nţeles, nu era prima dată cînd sfîrşitul unei munci de lungă durată-l lăsa golit şi sfîrşit, pradă uşoară a-ndoielii şi-a deznădejdii. Dar era sigur că insula administrată îi apărea din ce în ce mai des drept un lucru zadarnic şi nebunesc. În momentele-acelea se ivea-n el un om nou, cu totul străin de administrator. Aceşti doi oameni încă nu coexistau într-însul, ci se succedau şi se excludeau, iar cel mai mare pericol ar fi fost ca primul — administratorul — să dispară pentru totdeauna înainte ca omul nou să fie viabil.

În lipsă de seism, se-alegea cu lacrimi a căror sare-i rodea adînc nodul de furie şi de tristeţe

care-l înăbuşea. Îi reveni o geană de-nţelepciune. Înţelese că insula administrată rămînea singura lui salvare atîta timp cît o altă formă de viaţă — pe care nici măcar nu şi-o imagina, dar care-şi căuta vag drum în el — nu era gata să ia locul comportamentului cu totul omenesc căruia-i rămăsese credincios de la naufragiu-ncoace. Trebuia să continue să muncească răbdător, pîndind în el însuşi simptomele metamorfozei.

Adormi. Cînd deschise din nou ochii şi se rostogoli pe spate, soarele apunea. Vîntul sufla prin ierburi cu un murmur de-ndurare. Trei pini îşi împreunau şi-şi despreunau fratern ramurile, cu largi mişcări liniştitoare. Robinson îşi simţi sufletul uşor înălţîndu-se către o grea corabie de nouri care trecea pe cer cu-o maiestuoasă-ncetineală. Un şuvoi de desfătare curgea în el. Acesta fu momentul cînd avu certitudinea unei schimbări, în greutatea atmosferei poate, sau în respiraţia lucrurilor. Era-n *cealaltă insulă ;* cea pe care o-ntrezărise o dată şi care nu se mai arătase de-atunci încoace. Simţea, ca niciodată, că era culcat pe insulă, ca peste cineva, că trupul insulei se afla sub el. Era un sentiment pe care nu-l mai încercase niciodată cu această intensitate, chiar mergînd cu picioarele goale pe plaja, cu toate astea, atît de vie. Prezenţa aproape carnală a insulei lipite de el îl încălzea, îl emoţiona. Glia asta care-l înfăşura era goală. Se lăsă şi el gol. Cu braţele-n cruce, cu pîntecele palpitînd, îmbrăţişa din toate puterile acest mare corp teluric, ars toată

ziua de soare şi care-mprăştia o sudoare mirosind a mosc, în aerul mai răcoros al serii. Chipul lui încordat scormonea iarba pînă la rădăcină iar gura lui suflă fierbinte în plin humus. Iar ţărîna-i răspunse trimiţîndu-i în faţă o adiere supra-ncărcată de mirosuri, care-mbina sufletul plantelor moarte cu izul lipicios al seminţelor, al mugurilor în gestaţie. Cît de strîns amestecate erau viaţa şi moartea, înţelept contopite la acest nivel elementar ! Aici zace-acum, răpus, cel care se logodi cu ţărîna, şi i se pare, minusculă broască lipită cu teamă de pielea globului terestru, că se-nvîrteşte vertiginos cu el în spaţiile infinite... În sfîrşit, se ridică-n bătaia vîntului, niţel buimăcit, salutat vehement de cei trei pini unanimi cărora le răspunse ovaţia depărtată a pădurii tropicale a cărei tumultuoasă coamă verde tivea orizontul.

Se afla într-o cîmpie uşor vălurită şi tăiată de-adîncituri şi de pante pe care le-acoperea un covor de iarbă, cu fire cilindrice — asemenea unor fire de păr — de-un trandafiriu spălăcit. «E-o vale, şopti Robinson, o vale trandafirie...». Cuvîntul *vale* evoca în mintea lui alt cuvînt, înrudit de-aproape ca pronunţie, şi care-l îmbogăţea cu o-ntreagă constelaţie de noi semnificaţii, dar nu şi-l putea aminti. Lupta să-l smulgă din uitarea-n care era pe jumătate-ngropat. Vale... vale... Vedea un spate de femeie niţel cam gras, dar cu-o ţinută maiestuoasă. O tălăzuire muşchiuloasă-nconjura omoplaţii. Mai jos, această frumoasă cîmpie de carne-agitată

se-aduna și se netezea-ntr-o plajă-ngustă, cambrată, vînjoasă, împărțită printr-un șanț median pe care-l acoperea un puf palid dispus în linii divergente. ȘALE ! Acest frumos cuvînt grav și sonor îi răsunase brusc în memorie, și Robinson își amintea-ntr-adevăr că odinioară mîinile lui se-mpreunaseră și se odihniseră în acest gol în care dorm energiile secrete ale destinderii și-ale spasmului, noadă la dobitoace și centru de gravitate la animalul uman. Șalele... Se-ntoarse acasă cu urechile-mpuiate de cuvîntul ăsta care bubuia-n ele ca un clopot de catedrală.

*

Log-book. — **Zăpăceala asta-n care ne trezim în fiecare dimineață. Nimic nu dovedește mai bine că somnul este o experiență autentică și-un fel de repetiție generală a morții. Din tot ce i se poate-ntîmpla celui care doarme, trezirea este, desigur, lucrul la care se-așteaptă cel mai puțin, cel pentru care este mai puțin pregătit. Nici un coșmar nu-l șochează mai mult decît această bruscă trecere la lumină, la o** altă **lumină. Pentru orice om care doarme, nu-i nici o-ndoială că somnul lui este definitiv. Sufletul își părăsește trupul, repede ca gîndul, fără să se uite-napoi, fără gînd de-ntoarcere. A uitat totul, a aruncat totul în neant, cînd — brusc — o forță brutală îl silește să vină înapoi, să-și reia vechiul înveliș trupesc, obiceiurile, habitusul.**

Astfel deci îndată am să mă-ntind și-am s-alunec în tenebre pentru totdeauna. **Stranie alienare. Cine doarme este un alienat care se crede mort.**

*

Log-book. — **Mereu această problemă a existenței. Acum cîțiva ani, dacă cineva mi-ar fi spus că absența aproapelui avea să mă facă-ntr-o bună zi să mă-ndoiesc de** Existență, **ce-aș mai fi rîs ! Așa cum rîdeam cînd se cita printre dovezile despre existența lui Dumnezeu** acordul universal ! **«Majoritatea oamenilor, din toate timpurile și din toate țările, cred sau au crezut în existența lui Dumnezeu. Deci Dumnezeu există». Ce prostie ! Cea mai stupidă dovadă cu privire la existența lui Dumnezeu. Ce jalnică, în comparație cu minunea asta de forță și de subtilitate, argumentul ontologic !**

Dovada prin acordul universal. Astăzi știu că nu există altă dovadă. Și nu numai cu privire la existența lui Dumnezeu !

Să exiști, ce vrea să zică asta ? Vrea să zică să fii în afară, sistere ex. **Ceea ce este în exterior există. Ceea ce este în interior nu există. Ideile, închipuirile, visele mele nu există. Dacă Speranza e doar o senzație sau un fascicol de senzații, ea nu există. Iar eu însumi nu exist decît evadînd din mine însumi spre aproapele meu.**

Ceea ce complică totul este faptul că ceea ce nu există se-ncăpățînează să te facă să crezi contrariul. Există o aspirație mare și comună a

inexistentului spre existență. Este ca o forță centrifugă, forță care-ar împinge spre exterior tot ce mă frămîntă, imagini, reverii, proiecte, fantasme, dorințe, obsesii. Ceea ce nu ex-sistă in-sistă. Insistă, ca să existe. Toată această mică lume se-mpinge la poarta celei mari, a adevăratei lumi. Iar Cheia o ține aproapele. Cînd mă tulbura un vis în așternut, nevastă-mea mă scutura de umeri ca să mă trezească și ca să pună capăt insistenței coșmarului. În timp ce astăzi... Dar de ce să mă-ntorc întruna la acest subiect ?

*

Log-book. — Toți cei care m-au cunoscut, toți, fără excepție, mă cred mort. Convingerea proprie că exist are-mpotriva ei unanimitatea. N-am să pot împiedica, orice-aș face, ca imaginea cadavrului lui Robinson să existe în mintea tuturor oamenilor. E destul — bine-nțeles, nu ca să mă omoare — dar ca să mă situeze la marginea vieții, într-un loc suspendat între cer și infern, în limburi, de fapt. Speranza ori limburile Pacificului...

Această semi-moarte cel puțin mă ajută să-nțeleg relația profundă, substanțială s-ar zice, și fatală care există-ntre sex și moarte. Mai aproape de moarte decît oricare alt om, mă aflu totodată chiar la izvoarele sexualității.

Sexul și moartea. Strînsa lor legătură mi-a apărut pentru prima oară datorită spuselor lui Samuel Gloaming, bătrîn original, de meserie negustor de plante medicinale, cu care-mi pălăvrăgesc în unele seri la York, în prăvălia lui plină de animale-mpăiate și de ierburi uscate. Toată viața, Samuel Gloaming reflectase la misterele creației. Îmi explica el mie că viața s-a fărîmițat într-o infinitate de indivizi, mai mult sau mai puțin deosebiți unii de alții, pentru a avea un număr, de-asemenea infinit, de șanse de-a supraviețui nestatorniciilor mediului. Chiar dacă pămîntul s-ar răci și-ar deveni o banchiză, ori dacă, dimpotrivă, soarele l-ar preface-ntr-un pustiu de piatră iar majoritatea viețăților ar pieri, totuși, datorită varietății lor, s-ar găsi totdeauna printre ele un anumit număr ale căror proprietăți speciale le-ar face apte pentru noile condiții exterioare. Din această multiplicitate a indivizilor rezulta, după părerea lui, necesitatea reproducerii, adică trecerea unui individ într-altul mai tînăr, și Gloaming insista asupra sacrificiului individului față de specie, individ care este totdeauna secret consumat în actul de procreare. Astfel, sexualitatea era — spunea el — prezența vie, amenințătoare și ucigătoare a speciei însăși în individ. Să procreezi înseamnă să dai naștere generației următoare care, inocent dar inexorabil, o-mpinge pe cea precedentă spre neant. Nici n-au încetat bine să fie indispensabili, că părinții au și devenit inoportuni. Copilul își azvîrle genitorii la rebut tot atît de firesc cum a acceptat din partea lor tot ce i-a trebuit ca să crească. Din acel moment este foarte-adevărat că instinctul care-apropie sexele unul de altul este un instinct de moarte. De-aceea, natura a cre-

zut că trebuie să-şi ascundă jocul — străveziu totuşi. Aparent, amanţii urmăresc o plăcere egoistă, în timp ce, de fapt, merg pe calea celei mai nebuneşti abnegaţii.

Cam aici ajunsesem cu aceste reflecţii cînd am avut ocazia să străbat o provincie din Irlanda de Nord care tocmai trecuse printr-o foamete nemaipomenită. Supravieţuitorii umblau pe uliţele satelor ca nişte fantome scheletice, iar morţii erau îngrămădiţi pe ruguri ca să se distrugă odată cu ei germenii epidemiilor, mai redutabili decît mizeria. Cea mai mare parte a cadavrelor era de sex masculin — căci e-adevărat că femeile suportă mai bine decît bărbaţii majoritatea încercărilor grele — şi toate proclamau aceeaşi lecţie paradoxală : în aceste corpuri distruse de foame, golite de substanţă, ajunse manechine de piele şi de zgîrciuri, de-o-nfricoşătoare uscăciune, numai sexul — se etala, mai triumfător decît fusese vreodată pe cînd aceşti nenorociţi erau în viaţă. Această funebră apoteoză a organelor de reproducere arunca o lumină stranie asupra spuselor lui Gloaming. Mi-am imaginat numaidecît o dezbatere dramatică între forţa vieţii — individul — şi forţa morţii — sexul. Ziua, individul încordat, enervat, lucid, refulează indezirabilul, îl diminuează, îl umileşte. Dar pe-ntuneric, din moliciune, din căldură, din această lîncezeală fixă, dorinţa, duşmanul înfrînt se ridică, îşi înalţă spada, simplifică omul, face din el un amant pe care-l cufundă-ntr-o agonie trecătoare, apoi îi închide

ochii — şi amantul devine acel mort ne'nsemnat, cineva care doarme, culcat pe pămînt, plutind în deliciile abandonului, ale renunţării de sine, ale abnegaţiei.

Culcat pe pămînt. Aceste trei cuvinte, ieşite cu totul firesc din peniţa mea, sunt poate o cheie. Pămîntul atrage irezistibil amanţii înlănţuiţi ale căror guri s-au unit. El îi leagănă după îmbrăţişare în somnul fericit care urmează voluptăţii. Dar tot el învăluie morţii, le bea sîngele şi le consumă carnea, pentru ca aceşti orfani să fie redaţi cosmosului de care se depărtaseră timp de-o viaţă. Dragostea şi moartea, aceste două aspecte ale aceleiaşi înfrîngeri a individului, se aruncă, într-un avînt comun, în acelaşi element terestru. Şi una şi cealaltă sunt de natură telurică.

Cei mai ageri dintre oameni bănuiesc mai degrabă această relaţie, fără s-o perceapă limpede. Situaţia fără precedent în care mă aflu mă face să văd clar această relaţie — dar ce spun eu, mă obligă s-o trăiesc prin toţi porii. Lipsit de femeie, sunt constrîns la iubiri imediate. Frustrat, mă aflu nemijlocit în acest pămînt care-mi va fi şi ultim lăcaş. Ce-am făcut în valea trandafirie ? Mi-am săpat mormîntul şi-am murit de-acea moarte trecătoare care se numeşte voluptate. Notez, de-asemenea, c-am depăşit astfel o nouă etapă în metamorfoza care se produce cu mine. Căci mi-au trebuit ani ca s-ajung aici. Cînd am fost azvîrlit pe ţărmurile astea, ieşeam din tiparele societăţii. Încetul cu-ncetul, singurătatea m-a simplificat. În valea

trandafirie, pentru prima oară, am regăsit elementul originar, pămîntul. Şi-n timp ce făceam acest nou progres de dezumanizare, alter-ego-ul meu săvîrşea, prin crearea unei orezării, opera umană cea mai îndrăzneaţă din timpul domniei sale asupra Speranzei.

Toată povestea asta ar fi pasionantă dacă n-aş fi singurul ei protagonist şi dacă n-aş scrie-o cu sîngele şi cu lacrimile mele.

*

Tu vei fi ca o cunună strălucitoare în mîna Domnului şi ca o diademă împărătească în mîna Dumnezeului tău.

Şi nu ţi se va mai zice ţie «năpustită» şi ţării tale «pustiită», ci tu te vei chema : «întru ea am binevoit», şi ţara ta «cea cu bărbat», deoarece Domnul va binevoi întru tine şi pămîntul va avea soţ. [1]

ISAIA, LXII, 1.

Stînd în picioare pe pragul Reşedinţei, în faţa stranei pe care se deschidea Sfînta Biblie. Robinson îşi amintea-ntr-adevăr că, într-o zi foarte depărtată, botezase această insulă *Dezolarea*. Or, această dimineaţă avea o măreţie nupţială, iar Speranza era prosternată la picioarele lui în blîndeţea primelor raze ale răsăritului. O turmă de capre cobora de pe-o colină, iar iezii antrenaţi de pantă şi de excesul lor de vitalitate se rostogoleau şi săreau în sus ca nişte mingi. La apus, coama aurie-a unui lan de grîu copt unduia sub mîngîierea unui vînt călduţ. Un pîlc

[1] *Biblia, loc. cit.*, 3—4.

de palmieri ascundea pe jumătate sclipirea argintie-a orezăriei acoperite de spice adolescente. Cedrul uriaş de lîngă peşteră bubui ca o orgă. Robinson întoarse cîteva pagini din Cartea cărţilor şi ceea ce ochii lui citiră nu era altceva decît cîntarea de dragoste a Speranzei şi-a mirelui ei. El îi spunea astfel :

Frumoasă eşti, iubita mea, ca Tirţa, şi dezmierdată ca Ierusalimul.

Părul tău pogoară-mi-se ca pe coastele de munte caprele din Galaad.

Dinţii tăi asemeni sînt unei turme de oi tunse care ies din scăldătoare, făcînd două şiruri strînse, şi cu nici o ştirbitură.

Iar obrajii tăi : inima unei rodii despicate, sub mahrama-ţi.

Rotundă este coapsa ta ca un colan, lucru din mînă de meşter iscusit.

Pîntecele tău e ca un potir învolt şi din care vinul nu lipseşte, şi trupul tău e ca un snop de grîu, încins cu crini.

Şi sînii tăi, alături, sînt ca doi pui de ciută, ca doi pui gemeni ai unei gazele.

Ca finicul eşti de dreaptă şi ciorchini de struguri căţăraţi sînt sînii tăi !

Şi fac în mine planuri : mă voi sui în finic şi ramurile lui prin mînă le voi trece. O, sînii tăi de-ar fi ciorchinii care atîrnă şi suflul gurii tale mirosul merelor !

Şi sărutarea ta, ca vinul cel mai dulce [1].

[1] *Biblia, Cîntarea cîntărilor*, VI, 4 ; 5—7 ; VII, 2—4; 8—10.

Iar Speranza îi răspundea :

Prea-iubitul meu s-a pogorît în grădină, la răzoarele îmbălsămate, ca să-şi pască oile în grădină şi să culeagă crini.

Eu sînt a lui, a celui ce mi-e drag şi el este al meu şi îşi paşte oile între crini.

Să mergem la cîmp, alesul meu mult-drag, şi să petrecem noaptea în cătune ;

Iar dis-de-dimineaţă porni-vom în podgorii să vedem dacă via prinde să înmugurească, dacă bobocii se deschid şi dacă rodiii au dat în floare. Şi acolo îţi voi da dezmierdările mele.

Mandragorele umplu lumea de miros [1].

Ea-i spunea, în sfîrşit, ca şi cînd i-ar fi citit în suflet meditaţiile asupra sexului şi-a morţii :

Poartă-mă, ca pe o pecetie, pe sînul tău. Poartă-mă pe mîna ta, ca pe o brăţară. Căci iubirea e ca moartea de puternică [2].

Astfel, de-acum înainte, Speranza avea darul vorbirii. Nu mai era foşnet de vînt prin arbori, nici muget de valuri neliniştite, nici măcar pocnete paşnice de foc de veghe oglindit geamăn în ochii lui Tenn. *Biblia,* plină de imagini care identifică pămîntul cu-o femeie ori mireasa cu-o grădină, îi acompania dragostele cu cel mai venerabil epitalam. Robinson ştiu curînd pe dinafară aceste texte sacre şi fierbinţi, şi-n

[1] *Ibid,* VI, 2—3 ; VII, 12—14.
[2] *Ibid.,* VIII, 6.

timp ce trecea prin pădurea de arbori de gumă şi de santali pentru-a se duce-n valea trandafirie, profera versetele Mirelui, apoi, tăcînd, asculta cîntînd în el răspunsurile Miresei. Era gata atunci să se-arunce într-o brazdă de nisip şi, punînd Speranza ca o pecete pe sînul lui, să-şi potolească-n ea neliniştea şi dorinţa.

*

Lui Robinson îi trebui aproape un an ca să-şi dea seama că dragostele lui provocau o schimbare de vegetaţie-n vîlceaua trandafirie. La-nceput, nu luase-n seamă dispariţia ierburilor şi-a gramineelor de peste tot unde-şi vărsase sămînţa. Dar atenţia îi fu atrasă de-nmulţirea unei plante noi pe care n-o văzuse nicăieri în insulă. Erau nişte frunze mari, dantelate care creşteau ca nişte tufe la nivelul solului, pe-o tulpină foarte scurtă. Ele dădeau nişte flori frumoase, albe, cu petale lanceolate, cu miros de pasăre sălbatică de baltă, şi nişte bace voluminoase, brune care ieşeau mult afară din caliciu.

Robinson le cercetă plin de curiozitate, apoi nu se mai gîndi la ele pînă-n ziua cînd crezu că are dovada indiscutabilă a dragostelor lui. Din acel moment, mintea lui nu mai conteni să-ntoarcă pe toate feţele-acest mister. După cît se părea numai vîlceaua putea produce varietatea asta vegetală. Ciudăţenia acestor plante îl împiedica să le culeagă, să le disece, să guste din ele, cum ar fi făcut în alte-mprejurări. Pînă la urmă, căutase un leac pentru preocuparea asta fără ieşire, cînd un verset din *Cîntarea cîntări-*

lor, pe care-l repetase de mii şi mii de ori fără să-i dea importanţă, îl lumină deodată : «*Mandragorele umplu lumea de miros*», făgăduia Mireasa. Era oare cu putinţă ca Speranza să-ndeplinească această făgăduinţă biblică ? Auzise povestindu-se minunăţii despre-această solanacee care creşte la poalele spînzurătorilor şi care este de fapt produsul încrucişării dintre om şi pămînt. În ziua-aceea se repezi-n vîlceaua trandafirie şi, îngenuncheat în faţa unei plante dintr-astea, îi scoase-ncet rădăcina, săpînd în jur cu amîndouă mîinile. Asta era, dragostele lui cu Speranza nu rămăseseră sterpe : rădăcina cărnoasă şi albă, curios bifurcată, înfăţişa indiscutabil corpul unei fetiţe. Robinson tremura de emoţie şi de tandreţe în timp ce punea mandragora la loc, adunîndu-i înapoi nisipul în jurul tulpinei, aşa cum înveleşti un copil în pătuc. Apoi, plecă-n vîrful degetelor, fiind atent să nu strivească vreo plantă.

De-acum înainte, îl lega de Speranza o legătură mai puternică şi mai intimă. Pe-aceea pe care putea s-o numească de-aici înainte Mireasa lui o umanizase într-un fel incomparabil mai profund decît prin toate acţiunile guvernatorului. Bănuia, bine-nţeles, că această unire strînsă însemna în schimb pentru el încă un pas în abandonarea propriei umanităţi, dar nu-şi dădu seama decît în dimineaţa cînd, trezindu-se, constată că barba, crescîndu-i în timpul nopţii, începuse să prindă rădăcini în pămînt.

CAPITOLUL AL ŞAPTELEA

Nu pierde timpul, căci el este ţesătura din care e făcută viaţa.

Atîrnat în aer pe-un fel de leagăn de liane, Robinson se depărtă cu amîndouă picioarele de peretele stîncos pe care tocmai scrisese această deviză. Literele se detaşau pe granit enorme şi albe. Locul unde se aflau era excepţional. Fiecare cuvînt de pe stînca neagră părea catapultat ca un urlet tăcut spre orizontul ceţos care festona vasta scînteiere-a mării. De cîteva luni încoace, jocul dereglat al memoriei îi amintea «almanahurile» lui Benjamin Franklin, pe care tată-său le considera chintesenţa moralei şi pe care-l pusese să le-nveţe pe dinafară. Butuci înfipţi în nisipul dunelor începuseră să proclame precum că : *Sărăcia lipseşte omul de virtute : e greu ca un sac gol să stea-n sus.* Puteai citi, de-asemenea, încrustat cu mozaic în peretele peşterii că *Dacă să minţi e al doilea viciu, să te-ndatorezi este primul, căci minciuna merge călare pe datorie.* Dar capodopera acestui breviar avea să ardă cu litere de foc pe plajă în noaptea-n care Robinson ar fi simţit nevoia să lupte-mpotriva tenebrelor prin proclamarea adevărului. Surcele de pin înfăşurate cu cîlţi şi aşezate pe-un strat de piatră uscată, gata să fie

aprinse, spuneau astfel: *Dacă ticăloşii ar cunoaşte toate avantajele virtuţii, ar deveni virtuoşi din ticăloşie.*

Insula era plină de lanuri de cereale şi de răzoare de legume, orezăria avea să dea în curînd prima recoltă, turme de capre domesticite se-mbulzeau în ţarcuri, peştera dădea pe dinafară de provizii care-ar fi ajuns să hrănească ani de zile populaţia unui sat. Totuşi, Robinson simţea cum toată această operă se golea inexorabil de conţinut. Insula administrată-şi pierdea sufletul spre folosul *celeilalte insule*, şi-ajungea asemenea unei maşini ce merge-n gol. Îi venise-atunci ideea că din această primă insulă guvernată şi exploatată atît de economic putea să se desprindă un fel de morală ale cărei maxime se aflau toate în scrierile lui moş Franklin. Se-apucase deci să le consemneze-n piatră, în pămînt, în lemn, pe scurt, chiar în carnea Speranzei, pentru a-ncerca să dea acestui mare trup un spirit care să i se potrivească.

Legănînd într-o mînă bidineaua de păr de ţap şi-n cealaltă oala de cretă-praf amestecată cu sevă de ilice, căuta acum un loc potrivit cu-această maximă aparent materialistă dar marcînd oricum o anumită posesiune a timpului: *Cel care omoară o scroafă îi omoară prăsila pînă la a mia generaţie. Cine cheltuieşte o monedă de cinci şilingi ucide grămezi de lire sterline.* O turmă de iezi fugi-n dezordine prin faţa lui. N-ar fi ciudat să tundă pe spinarea fiecărui ied cîte una dintre cele 117 litere ale acestei devize în aşa fel încît să depindă de Providenţă ca

adevărul să ţîşnească deodată din cadrilul acestor dobitoace neastîmpărate ? Ideea asta-şi croia drum în mintea lui şi Robinson cîntărea şansele pe care le-avea de-a fi de faţă cînd ar fi «apărut» formula cînd deodată, îngheţat de frică, scăpă oala şi bidineaua. Un firişor de fum alb se-nălţa pe cerul senin. Venea, ca şi prima oară, din Golful Mîntuirii şi-avea aceeaşi consistenţă grea şi lăptoasă pe care-o remarcase Robinson. De data asta însă, inscripţiile răspîndite pe stînci şi scrise cu linii drepte pe plajă riscau să le dea intruşilor alarma şi să-i pună pe urmele locuitorului insulei. Urmat de Tenn, Robinson o zbughi spre fortăreaţă, rugîndu-se lui Dumnezeu să nu fi ajuns indienii înaintea lui. În fuga asta, căreia frica îi dădea aripi, un incident la care n-avu timp să fie atent îi veni mai tîrziu în minte ca un semn funest: unul dintre ţapii cu care era foarte obişnuit, surprins de-această cavalcadă ciudată, se repezi brutal la el, cu capu-n pămînt. Robinson abia reuşi să se ferească, dar Tenn se rostogoli urlînd, azvîrlit ca o minge-n nişte ferigi.

Robinson nu prevăzuse că aşteptarea unui eventual atac la o jumătate de leghe de punctul de debarcare al indienilor avea să constituie pentru el o-ncercare mai presus de forţele lui nervoase. Dacă araucanii apucaseră să-ncercuiască fortăreaţa, în afară de avantajul numeric l-ar fi avut şi pe cel al luării prin surprindere. Dar dacă, dimpotrivă, nu dăduseră nici o importanţă urmelor prezenţei unui locuitor şi dacă pentru moment erau absorbiţi de jocurile

lor de ucidere, ce ușurare pentru solitar ! Trebuia să fie sigur de asta. Urmat mereu de Tenn, care șchiopăta rău, puse mîna pe-o muschetă, își vîrî pistolul la brîu, apoi o luă prin pădure-n direcția golfului. Fu însă nevoit să se-ntoarcă din drum căci uitase luneta și putea să aibă nevoie de ea.

De data asta, erau trei pirogi cu balansier, trase pe nisip, ca niște jucării de copil. Cercul oamenilor în jurul focului era mai mare decît la prima incursiune și, examinîndu-i cu luneta, lui Robinson i se păru că nu era vorba de-același grup. Sacrificiul ritual părea consumat dacă judecai după mormanul de carne tremurătoare spre care se-ndreptau doi războinici. Dar, atunci, avu loc un incident ce-aduse un moment de tulburare în ordinea rituală. Vrăjitoarea ieși deodată din starea de prostrație care-o ținea ciucită și, repezindu-se către unul dintre bărbați, îl arătă cu brațul ei descărnat, căscînd gura pentru a urla un val de blesteme pe care Robinson nu le putea auzi. Era posibil ca ceremoniile expiatorii araucane să facă mai mult de-o victimă ? Fu un moment de ezitare în rîndul bărbaților. În sfîrșit, unul dintre ei se-ndreptă, cu o macetă-n mînă, către vinovatul indicat, pe care doi vecini îl înșfăcaseră și-l doborîseră la pămînt. Maceta izbi o dată și șorțul de piele zbură-n aer. Era gata să vină înapoi peste corpul gol cînd nefericitul sări-n picioare și-o porni în goană spre pădure. Prin lunetă, lui Robinson i se părea că sare pe loc, urmărit de doi indieni. În realitate, alerga drept spre el, cu-o repeziciune extraordinară. Fără să fie mai înalt decît

ceilalți, era mult mai zvelt și făcut parcă pentru alergat. Părea mai închis la piele, un tip nițel negroid, mult deosebit de consîngenii lui — și poate că asta contribuise la alegerea sa ca victimă.

Din clipă-n clipă se-apropia, iar distanța care-l despărțea de cei doi urmăritori creștea mereu. Dacă Robinson n-ar fi avut certitudinea că era absolut invizibil de pe plajă, ar fi putut crede că fugarul îl văzuse și că venea să se refugieze lîngă el. Trebuia să ia o hotărîre. Peste cîteva secunde cei trei indieni aveau să dea nas în nas cu el iar descoperirea unei victime nesperate avea să-i împace poate. Asta fu momentul cînd Tenn se-apucă să latre furios în direcția plajei. Dobitoc afurisit ! Robinson se năpusti asupra cîinelui și trecîndu-i brațu-n jurul gîtului îi strînse cu mîna stîngă botul, în timp ce, cu-o singură mînă, punea cum putea muscheta la umăr. Dacă dobora unul din urmăritori, avea riscul să asmută întregul trib împotriva lui. Omorîndu-l pe fugar, dimpotrivă, restabilea ordinea sacrificiului ritual și poate că intervenția lui avea să fie interpretată ca act supranatural al unei divinități jignite. Trebuind să treacă de partea victimei sau de cea a călăilor — și una și alta fiindu-i indiferente — înțelepciunea-i poruncea să se facă aliatul celor mai puternici. Îl ochi-n plin piept pe fugarul care se afla cam la treizeci de pași de el și-apăsă pe trăgaci. În momentul cînd se descărcă arma, Tenn, incomodat de strînsoarea stăpînului, făcu un efort brusc ca să scape. Muscheta devie și primul urmăritor făcu un salt parabolic care se sfîrși în-

tr-o jerbă de nisip. Indianul care venea în urma lui se opri, se aplecă peste corpul confratelui, se ridică, cercetă perdeaua de copaci unde se termina plaja și, în cele din urmă, fugi cît îl ținea picioarele spre cercul semenilor lui.

La cîțiva metri mai departe, într-un desiș de ferigi, un om negru și gol, cu mintea rătăcită de groază, își înclina fruntea-n pămînt, iar mîna lui căuta, ca să și-l pună pe grumaz, piciorul unui om alb și bărbos, acoperit cu arme, îmbrăcat în piei de capră, cu-o căciulă de blană-n capul umplut de trei milenii de civilizație-occidentală.

*

Robinson și araucanul petrecură noaptea-ndărătul crenelurilor fortăreței, cu urechea ciulită spre toate ecourile și suspinele pădurii tropicale, la fel de foșnitoare, deși diferit, și ziua și noaptea. Din două-n două ceasuri, Robinson îl trimitea pe Tenn în recunoaștere cu misiunea de-a lătra dacă descoperea vreo prezență omenească. De fiecare dată, se-ntoarse fără să dea alarma. Araucanul, care-și strîngea pe lîngă șale niște pantaloni vechi, marinărești dați de Robinson — nu atît pentru a-l feri de răcoarea nopții cît pentru a-și menaja propria pudoare — era la pămînt, fără nici o reacție, zdrobit parcă, pe de-o parte, de-ngrozitoarea lui aventură, pe de alta, de incredibila cetate-n care fusese-adus. Nu se-atinsese de turta de arpacaș pe care i-o dăduse Robinson, și se mulțumea să mestece-ntruna bob sălbatic despre care

un moment Robinson se-ntrebă unde-l putuse găsi. Nițel înainte de primele sclipiri ale zorilor, araucanul adormi pe-un maldăr de frunze uscate, ciudat îmbrățișat cu Tenn, care-ațipise și el. Robinson cunoștea obiceiul anumitor indieni chilieni de-a folosi cîte-un animal domestic drept acoperitoare vie pentru a se feri de frigul nopților tropicale, dar fu mirat totuși de acceptarea cîinelui, care — deși destul de rău din fire — părea să se-mpace ușor cu-acest procedeu.

Oare indienii așteptau ziua ca să atace ? Robinson, înarmat cu pistolul, cu cele două muschete și cu cît praf de pușcă și cu cîte gloanțe putea să ducă, se strecură din incintă și se duse-n Golful Mîntuirii făcînd un mare ocol pe la răsărit, prin dune. Plaja era pustie. Cele trei piroge și ocupanții lor dispăruseră. Cadavrul indianului doborît în ajun de-un glonț în piept fusese luat. Nu mai rămăsese decît cercul negru al focului ritual, în care osemintele se deosebeau cu greu de butucii calcinați. Punîndu-și pe nisip panoplia și munițiile, Robinson avu sentimentul că se eliberează dintr-o dată de toată neliniștea acumulată în timpul nopții aceleia albe. Fu scuturat de un rîs nervos, nebunesc, de nepotolit. Cînd se opri, ca să-și tragă sufletul, își dădu seama că rîdea pentru prima oară de la naufragiul *Virginiei* încoace. Era oare primul efect al prezenței unui tovarăș ? Însușirea de-a rîde îi fusese redată odată cu societatea, oricît de modestă era ea ? Întrebarea asta avea să-i revină-n minte mai tîrziu, dar pentru moment îl imboldea o idee mult mai importantă. *Eva-*

darea ! Evitase mereu să se-ntoarcă în locul marelui eșec care premersese anilor lui de decădere. Cu toate astea, *Evadarea* aștepta, desigur, fidelă, cu prova-ndreptată spre larg, niște brațe destul de puternice care s-o-mpingă spre valuri. Poate că indianul fugit avea să dea curs acestei acțiuni de mult împotmolite, iar cunoștințele lui asupra arhipelagului aveau să fie prețioase !

Apropiindu-se de fortăreață, Robinson îl zări pe araucan care se juca-n pielea goală cu Tenn. Îl enervă lipsa de pudoare a sălbaticului și prietenia care părea să se fi născut între el și cîine. După ce-l făcu să priceapă, fără blîndețe că trebuia să-și pună din nou pantalonii, îl luă spre golful *Evadării*.

Grozama crescuse mare, iar silueta bondoacă a micii ambarcațiuni părea că plutește pe-o mare de flori galbene, agitată de vînt. Catargul căzuse iar puntea se umfla ici-colo, din pricina umezelii, bine-nțeles, dar carcasa părea intactă. Tenn, care-i preceda pe cei doi oameni, ocoli de mai multe ori vasul și nu-i ghiceai prezența decît din freamătul florilor papilionacee în drumul lui. Apoi, luîndu-și vînt din șale, sări pe punte care se prăbuși imediat sub greutatea lui. Robinson îl văzu dispărînd în cală cu un urlet de frică. Cînd ajunse lîngă vas, puntea cădea bucăți-bucăți ori de cîte ori Tenn făcea un efort să iasă de la strîmtoare. Araucanul puse mîna pe marginea carcasei, pe urmă, pumnul lui strîns se ridică spre chipul lui Robinson și se deschise pentru a-i arăta un pic de rumeguș roșiatic pe care-l spulberă apoi în vînt. Fața lui neagră se lumină de rîs. La rîndu-i, Robinson

lovi ușor cu piciorul în carcasă. Un nor de praf se ridică-n aer în timp ce-n coasta vasului se făcu o spărtură. Asta era opera termitelor. *Evadarea* nu mai era decît o barcă de cenușă.

*

Log-book. — **Cîte noi încercări de trei zile-ncoace și cîte eșecuri zdrobitoare pentru amorul meu propriu ! Dumnezeu mi-a trimis un tovarăș. Dar, Sfînta Lui Voie, folosind o cale destul de tainică, l-a ales de pe cea mai umilă treaptă a scării umane. E vorba nu numai de-un om de culoare, dar acest araucan** costino **e departe de-a fi un pur sînge, și totul în el trădează metisul negru. Un indian corcit cu negru ! Și măcar de-ar fi mai așezat ca vîrstă, în stare să-și măsoare calm nimicnicia față de civilizația pe care-o-ntruchipez eu ! M-aș mira să aibă mai mult de cinsprezece ani — ținînd seamă de extrema precocitate a raselor astea — și copilăria îl face să rîdă insolent de-nvățăturile mele.**

Apoi, apariția asta neașteptată după lustri de singurătate mi-a zdruncinat fragilul echilibru. Evadarea **a fost din nou pentru mine prilej de slăbiciune umilitoare. După anii ăștia de instalare, de domesticire, de construcție, de codificare, a fost de-ajuns umbra unei speranțe a posibilității pentru a mă repezi spre-această capcană ucigătoare-n care era cît pe-aci să pier odinioară. Să primim această-nvățătură cu umilă supunere. Am gemut destul din pricină că-mi lipsea această societate pe care întreaga mea operă pe-acest pămînt o chema zadarnic. Această societate îmi este dăruită-n forma ei**

cea mai rudimentară și cea mai primitivă, desigur, dar tocmai de-aceea va fi, fără-ndoială, cu-atît mai ușor s-o supun voinței mele. Calea ce mi se impune este pe deplin hotărîtă : să-mi incorporez sclavul în sistemul pe care-l perfecționez de-atîția ani. Reușita acestei acțiuni va fi asigurată în ziua cînd nu va mai exista nici o-ndoială că el și Speranza profită egal de pe urma apropierii lor.

P.S. — Trebuia să-i găsesc un nume noului-venit. Nu voiam să-i dau un nume creștinesc înainte de-a merita această cinste. Un sălbatic nu e pe de-a-ntregul ființă omenească. Din bună-cuviință nu puteam să-i dau nici un nume de lucru, deși ar fi fost poate o soluție de bun-simț. Cred c-am rezolvat destul de elegant dilema asta dîndu-i numele zilei din săptămînă în care l-am salvat : Vineri. Nu e nici nume de persoană, nici nume comun, este la jumătate drum între ele, numele unei entități pe jumătate vii, pe jumătate abstracte, puternic marcată de caracterul ei temporal, întîmplător și, într-un fel, episodic...

*

Vineri a-nvățat destul englezește ca să-nțeleagă ordinele lui Robinson. Știe să deștelenească, să are, să semene, să grăpeze, să răsădească, să plivească, să cosească, să secere, să-mblătească, să rîșnească, să frămînte și să coacă. Mulge caprele, pune laptele la-nchegat, adună ouăle de broască țestoasă, le fierbe moi, sapă canale de irigație, are grijă de eleșteie, prinde cu capcane animalele puturoase, călăfătuiește piroga, cîrpește hainele stăpînului, îi

lustruiește cizmele. Seara, își pune-o livrea de lacheu și-asigură serviciul la cina Guvernatorului. Apoi, îi încălzește patul cu un vas cu jăratic, și-i ajută să se dezbrace înainte de-a se duce el însuși să se-ntindă-ntr-un fel de pat împletit, pe care-l pune-n ușa reședinței și pe care-l împarte cu Tenn.

Vineri este de-o docilitate perfectă. De fapt, el a murit din clipa cînd vrăjitoarea și-a-ntins spre el arătătorul noduros. Ceea ce-a fugit era un trup fără suflet, un trup orb, ca rațele-acelea care fug bătînd din aripi după ce le-ai tăiat capul. Dar acest trup ne'nsuflețit n-a fugit la-ntîmplare. A fugit să-și găsească sufletul, iar sufletul lui se află-n mîinile omului alb. De-atunci încoace, Vineri aparține trup și suflet omului alb. Tot ce-i poruncește stăpînul e bine, tot ce nu-ngăduie stăpînul e rău. E bine să muncești zi și noapte pentru funcționarea unei organizări delicate și lipsite de sens. E rău să mănînci mai mult decît porția măsurată de stăpîn. E bine să fii soldat cînd stăpînul e general, țîrcovnic tu, cînd se roagă, dulgher — cînd construiește, argat — cînd se ocupă de ogoare, cioban — cînd se interesează de turme, hăitaș — cînd vînează, luntraș — cînd merge pe apă, hamal — cînd călătorește; vindecător — cînd e bolnav, și să dai în locul lui din evantai și din mătăuzul de muște. E rău să fumezi din pipă, să te plimbi în pielea goală și să te-ascunzi ca să dormi cînd e treabă de făcut. Dar dacă bunăvoința lui Vineri este totală, în schimb, Vineri este încă foarte tînăr și tinerețea explodează uneori în el

fără să vrea. Atunci, rîde, izbucnește-ntr-un rîs redutabil, un rîs care demască și face praf seriozitatea mincinoasă cu care se-mpopoţonează guvernatorul și insula lui administrată. Robinson detestă aceste explozii juvenile care-i sapă ordinea și-i subminează autoritatea. Dealtfel, acest rîs l-a făcut pe stăpîn să ridice pentru prima oară mîna asupra lui Vineri. Vineri trebuia să repete după stăpîn definiţiile, principiile, dogmele și tainele pe care acesta le rostea. Robinson spunea : *Domnul este stăpînul atotputernic, atoateștiutor, nemărginit de bun, de iubitor și de drept, făcătorul omului și-a toate cîte sînt.* Rîsul lui Vineri izbucni, liric, de nestăvilit, blasfemator, stins numaidecît, înăbușit, ca o flacără nebună, de-o palmă răsunătoare. Evocarea asta a unui Dumnezeu atît de bun și de puternic totodată i se păruse amuzantă faţă de mărunta lui experienţă de viaţă. Asta n-are importanţă, acum repetă, cu un glas întretăiat de suspine, cuvintele pe care i le morfolește stăpînul.

Dealtfel, Vineri i-a pricinuit un prim motiv de satisfacţie. Graţie lui, Guvernatorul a găsit în sfîrșit o întrebuinţare monedelor pe care le-a salvat de pe epavă. Îl plătește pe Vineri. O jumătate de *suveran* [1] de aur pe lună. La-nceput, Robinson avusese grijă să «plaseze» totalitatea zisei sume cu-o dobîndă de 5,5%. Apoi, considerînd că Vineri atinsese mintal vîrsta judecăţii, lăsă la bunul lui plac folosirea acestor rente. Cu banii ăștia, Vineri își cumpără mîncare suplimentară, mici lucruri folositoare sau fleacuri

[1] Monedă englezească de aur valorînd douăzeci de șilingi.

moștenite de pe *Virginia* sau, pur și simplu, o jumătate de zi de odihnă — ziua-ntreagă nu poate fi cumpărată — pe care-o petrece-ntr-un hamac făcut de el.

Căci, dacă duminica este sărbătorită în Speranza, nu-nseamnă că e petrecută-ntr-o lene vinovată. Sculat în zori, Vineri mătură și pregătește templul. Apoi, își trezește stăpînul și spune cu el rugăciunea de dimineaţă. Pe urmă, se duc împreună la templu unde pastorul slujește două ore. În picioare, în faţa stranei, psalmodiază versete din *Biblie*. Această lectură e-ntreruptă de lungi tăceri meditative, cărora le urmează comentarii inspirate de Sfîntul Spirit. Vineri, îngenuncheat în dreapta — partea din stînga este pentru femei — ascultă din răsputeri. Cuvintele pe care le-aude — păcat, mîntuire, infern, a doua înviere, viţel de aur, apocalips — alcătuiesc în capul lui o-mbinare-ncîntătoare deși lipsită de-nţeles. E-o muzică de-o frumusețe tainică și niţel înfricoșătoare. Uneori, din cîte-o frază-două emană o vagă licărire. Vineri crede că-nţelege că un om înghiţit de-o balenă a ieșit din ea teafăr, ori că o ţară a fost năpădită într-o singură zi de-atîtea broaște că le găseai în paturi și chiar și-n pîine, sau că două mii de porci se-aruncaseră-n mare fiindcă intraseră demonii-ntr-înșii. Atunci, simte fără greș un fel de gîdilat care-l necăjește pe la gîtiţă, în timp ce-o pală de rîs îi umflă plămînii. Se-nverșunează să-și mute gîndul la subiecte funebre, căci nu-ndrăznește nici măcar să-și închipuie ce s-ar întîmpla dac-ar izbucni în rîs în timpul slujbei de duminică.

După masa de prînz — mai lungă și mai rafinată decît în timpul săptămînii — Guvernatorul cere să i se-aducă un fel de baston făcut de el, ceva intermediar între cîrjă episcopală și sceptru regal și, cu capul adăpostit sub o umbrelă mare de piei de capră pe care-o ține Vineri, umblă maiestuos prin toată insula, inspectînd lanurile, orezăriile și livezile, turmele, construcțiile și lucrările-n curs, certîndu-și slujitorul, elogiindu-l și dîndu-i instrucțiuni pentru zilele următoare. Cum restul după-amiezii nu poate nici el să fie consacrat unor scopuri practice, Vineri profită și curăță și-nfrumusețează insula. Curăță drumurile de iarbă, pune sămînță de flori în fața caselor, tunde copacii care-mpodobesc partea rezidențială a insulei. Dizolvînd ceară de albine în esență de terebentină colorată cu coajă de stejar-verde american, Robinson a reușit să obțină o ceară frumoasă de parchet, a cărei întrebuințare a pus ceva probleme, mobilele fiind rare, iar parchetul inexistent în insulă. În cele din urmă, i-a venit ideea să-l pună pe Vineri să dea cu ceară lespezile și pietrișul de pe drumul principal, cel care duce de la peșteră la Golful Mîntuirii și pe care mersese Robinson chiar în ziua cînd ajunsese-n insulă. Valoarea istorică a acestui drum i se păru, după anume chibzuință, că justifică munca asta enormă pe care cea mai mică bură de ploaie o reducea la zero, deși la-nceput își pusese-ntrebarea dacă era-ntr-adevăr rațional să-i impună lui Vineri o asemenea sarcină.

Araucanul știuse să cîștige bunăvoința stăpînului datorită cîtorva bine-venite inițiative. Una dintre marile griji ale lui Robinson era cea de-a scăpa de gunoiul de bucătărie și de cel din atelier într-un fel care să n-atragă nici vulturii, nici șobolanii. Dar nici o soluție găsită pîn-atunci nu-l mulțumea pe deplin. Micuții carnivori dezgropau ce-ngropa el în pămînt, fluxul arunca pe plajă ce-azvîrlea el în larg, iar cît despre distrugerea prin foc, asta scotea un fum ințepător care-mpuțea casele și hainele. Vineri avu ideea să folosească lăcomia unei colonii de furnici roșii pe care-o descoperise la o aruncătură de băț de reședință. Resturile, așezate-n mijlocul furnicarului, păreau de la o anumită distanță pline de-un fel de viață superficială, străbătute de-un freamăt epidermic, și era fascinant să vezi carnea topindu-se pe nesimțite și să vezi apărînd oasele goale, uscate, perfect curățate.

Vineri se dovedi, iarăși, excelent aruncător de *bolas*, pietre rotunde în număr de trei, legate cu niște frînghiuțe adunate într-un nod comun. Aruncate cu pricepere, ele se rotesc precum o stea-n trei colțuri, și dacă sunt oprite de-un obstacol, se-ncolăcesc în jurul lui și-l leagă fedeleș. Vineri le folosi la-nceput ca să imobilizeze caprele, cînd voia să le mulgă, și țapii cînd voia să-i îngrijească ori să-i sacrifice. Apoi, pietrele făcură minuni cînd fu vorba de prins iezi și chiar păsări cu picioroange. În sfîrșit, îl convinse pe Robinson că mărind dimensiunile pietrelor, din *bolas*-uri putea face o armă redutabilă, în stare să sfarme pieptul dușmanului după ce l-a strîns de gît pe jumătate. Robinson, care se temea întruna de-o întoarcere ofensivă a

araucanilor, îi fu recunoscător că-i mai adăugase la panoplie această armă tăcută, uşor de-nlocuit şi totuşi ucigătoare. Făcură multe exerciţii pe plajă, luînd ca ţintă un trunchi de copac de mărimea unui om.

În primele săptămîni după sosirea lui Vineri, insula administrată recîştigase, prin forţa-mprejurărilor, întreaga atenţie a lui Robinson, redevenit, cel puţin pentru o vreme, guvernator, general, pastor... Un moment crezu chiar că prezenţa noului-venit avea s-aducă organizării lui o justificare, o pondere, un echilibru menit să pună definitiv capăt primejdiilor care-l ameninţaseră, aşa cum anumite corăbii nu-şi dobîndesc mersul normal pe mare decît încărcate cu-o anumită greutate. Simţise chiar pericolul pe care-l putea prezenta, pe de-o parte — starea de tensiune permanentă în care se aflau locuitorii insulei, pe de alta — inflaţia de bunuri de consum ce se revărsau din hambare, şi se gîndea să găsească o soluţie, printr-un program de serbări şi de distracţii însoţite de mari mese şi de beţii. Dar bănuia că această ultimă idee — care de fapt se potrivea atît de puţin cu spiritul insulei administrate — îi fusese tainic inspirată de nostalgia «celeilalte insule» care dormita şi prindea tainic putere-ntr-însul. Poate că tot această nostalgie-l împiedica să fie mulţumit de totala docilitate-a lui Vineri şi-l îndemna, pentru a o pune la-ncercare, s-o-mpingă la extrem.

*

Log-book. — **Evident, îmi dă ascultare la cel mai mic semn, din mînă şi din ochi, şi sunt foarte cîrcotaş că mă plîng de el. Dar există-n**

această supunere ceva prea desăvîrşit, ceva mecanic aş zice, care mă-ngheaţă — dacă n-o fi, vai, rîsul ăsta distrugător pe care se pare că nu-l poate stăpîni în unele cazuri şi care seamănă cu manifestarea bruscă a unui demon ce s-ar afla-ntr-însul. Demonizat. Da, Vineri e demonizat. Şi chiar de două ori demonizat. Căci trebuie să observ că-n afară de hohotele lui diabolice de rîs, eu sunt cel care acţionează şi care gîndeşte-n el pe de-a-ntregul.

Nu m-aştept la prea multă judecată de la un om de culoare — ar trebui să spun de culori, fiindcă are-n el şi sînge indian şi sînge negru. Ar putea măcar să-şi manifeste vreun sentiment. Or, în afară de tandreţea absurdă şi şocantă care-l leagă de Tenn, după cîte ştiu eu nu simte nici o afecţiune. De fapt, mă-nvîrtesc în jurul unui regret pe care mi-e greu să-l mărturisesc, dar pe care sunt obligat să-l exprim. N-aş risca niciodată să-i spun «iubeşte-mă», fiindcă ştiu prea bine c-ar fi prima dată cînd nu mi-ar da ascultare. Cu toate astea, n-are nici un motiv să nu mă iubească. I-am salvat viaţa — e-adevărat că fără să vreau, dar cum ar putea să-i treacă aşa ceva prin minte ? Eu l-am învăţat totul, începînd cu munca, acest bine suprem. E drept că-l bat, dar s-ar putea să nu-nţeleagă oare că e spre binele lui ? Totuşi, în această privinţă, reacţiile lui sunt surprinzătoare. Într-o zi, cînd îi explicam, destul de violent e-adevărat, cum să cojească şi să rupă ramurile de răchită înainte de-a le-mpleti, am făcut un gest cam larg cu mîna. Spre marea mea

mirare l-am văzut dîndu-se numaidecît un pas îndărăt și ferindu-și fața cu mîna. Or, ar fi trebuit să fiu nebun să vreau să-l bat în momentul în care-l învățam o tehnică dificilă și care-i cerea toată-ndemînarea. Și totul mă face, vai, să cred că-n ochii lui trec, zi și noapte, drept nebun ! Atunci, mă pun în locul lui și m-apucă mila de-acest copil, pradă, fără apărare, pe-o insulă pustie, tuturor fanteziilor unui dement. Dar situația mea este și mai proastă, căci, în unicul meu tovarăș, ca-ntr-o oglindă deformantă, mă văd ca pe-un monstru.

Plictisit să-l tot văd îndeplinind sarcinile ce-i revin, fără ca, în aparență, să-l intereseze rațiunea lor, am vrut să aflu adevărul în privința asta. I-am impus munca absurdă, considerată în toate ocnele din lume drept cea mai înjositoare jignire, de-a săpa o groapă, apoi a doua ca să pună-n ea pămîntul scos din prima, apoi a treia pentru a-l pune pe cel scos dintr-a doua etc. A trudit toată ziua sub un cer ca plumbul, într-o căldură de etuvă. Pentru Tenn, această activitate-nverșunată era un joc pasionant, amețitor. Din fiecare groapă urcau efluvii complexe și-mbătătoare. Cum se-ndrepta Vineri din șale și-și dădea pe frunte cu mîna, Tenn se repezea în mijlocul pămîntului săpat. Își vîra botul în bulgări, aspirînd și suflînd ca o focă, apoi săpa frenetic azvîrlindu-și pămîntul între picioare. În sfîrșit, în culmea agitației, alerga-n jurul gropii lătrînd plîngăreț, și se-ntorcea să soarbă din nou beția acestor bulgări de țărînă, în care humusul negru era amestecat cu laptele rădăcinilor

tăiate, așa cum moartea, cînd ajungi la un anumit nivel de profunzime, se contopește cu viața.

Că Vineri nu s-a revoltat făcînd această muncă imbecilă e puțin spus : rareori l-am văzut trudind cu-atîta tragere de inimă. O făcea chiar cu-o anumită bucurie care dejoacă alternativa-n care voiam să-l cuprind — Vineri complet abrutizat sau Robinson considerat de Vineri dement — și care mă obligă să mă gîndesc la altceva. Mă-ntreb dacă dansul pasionat al lui Tenn în jurul și-n interiorul rănilor gratuit deschise în trupul Speranzei nu este revelator și dacă n-am făcut prostia de neiertat de-a-i dezvălui araucanului, vrînd doar să-l umilesc, secretul vîlcelei trandafirii...

*

Într-o noapte, Robinson nu putu s-adoarmă. Luna proiecta un dreptunghi luminos pe lespezile reședinței. O cucuvea țipă, iar lui Robinson i se păru că aude pămîntul însuși gemînd de dragoste singuratică. Sub pîntece, salteaua de ierburi uscate era de-o moliciune inconsistentă, absurdă. Îl vedea din nou pe Tenn țopăind nebun de dorință-n jurul acelei glii deschise, care se oferea după ce unealta araucanului o violase. De săptămîni întregi nu mai trecuse prin vîlcea. Fiicele lui, mandragorele, crescuseră mult desigur în vremea asta ! Stătea-n pat cu picioarele-așezate pe covorul de lună, și simțea venind un miros de sevă din trupul lui mare, alb ca o rădăcină. Se ridică-n tăcere, păși peste trupurile-nlănțuite, al lui Vineri și-al lui Tenn, și se-ndreptă spre pădurea de arbori de gumă și de santali.

CAPITOLUL AL OPTULEA

Intrînd în Reşedinţă, Vineri observă numaidecît că se oprise clepsidra. Mai rămăsese apă-n damigeana de sticlă, dar orificiul era astupat cu un dop de lemn, iar nivelul era oprit la-nălţimea orelor trei de dimineaţă. Nu se miră defel că Robinson dispăruse. În mintea lui, oprirea clepsidrei presupunea firesc lipsa Guvernatorului. Obişnuit să ia lucrurile-aşa cum erau, nu se-ntrebă nici unde se afla Robinson, nici cînd avea să se-ntoarcă, nici măcar dacă mai era-n viaţă. Şi nici nu-i trecu prin minte să se ducă să-l caute. Era cu totul absorbit de contemplarea lucrurilor familiare, totuşi, care-l înconjurau, dar cărora oprirea clepsidrei şi lipsa lui Robinson le confereau o-nfăţişare nouă. Vineri era stăpîn pe el, stăpîn al insulei. Ca pentru-a-l întări în această-naltă demnitate cu care se simţea investit, Tenn se ridică leneş în picioare, veni lîngă Vineri şi-şi ridică spre chipul lui privirea de culoare-alunie. Bietul Tenn nu mai era la prima tinereţe, iar spinarea rotundă ca un butoiaş, labele prea scurte, ochii lăcrimoşi şi blana flocoasă şi fără luciu arătau din plin degradările vîrstei la capătul unei vieţi de cîine, trăită din plin. Dar, după cît se părea, simţea şi el noutatea

situaţiei şi-aştepta ca prietenul lui să ia o hotărîre.

Ce să facă ? Nu putea fi vorba să termine udatul măcrişului şi-al guliilor, necesar din cauza secetei, nici să continue construirea unui post de observaţie în vîrful cedrului uriaş de lîngă peşteră. Aceste munci ţineau evident de-o ordine întreruptă pînă la-ntoarcerea lui Robinson. Privirea lui Vineri căzu pe un cufăr aşezat sub masa Reşedinţei, bine-nchis, dar ne'ncuiat, căruia-i putuse inspecta conţinutul. Îl tîrî pe lespezi şi, ridicîndu-l în picioare, îngenunche şi-l luă pe-un umăr. Apoi, ieşi urmat de Tenn.

În nord-vestul insulei, în locul unde preria se pierdea-n nisipul de unde-ncepeau dunele, se-ngrămădeau siluetele bizare, vag umane, ale *grădinii de cactuşi* pe care-o plantase Robinson acolo. Bine-nţeles, şovăise să consacre timp unei culturi atît de nefolositoare, dar plantele astea nu cereau aproape nici o-ngrijire, şi n-avusese nevoie decît să transplanteze, pe-un teren deosebit de prielnic, exemplarele cele mai interesante pe care le descoperise sporadic în insulă. Era un omagiu adus memoriei lui taică-său, a cărui singură pasiune — în afară de nevastă şi de copii — era micuţa grădină tropicală pe care-o ţinea în geamlîc. Robinson scrisese pe tăbliţe de lemn fixate pe beţe-nfipte-n pămînt numele latineşti ale acestor varietăţi, nume ce-i veniseră toate-n minte printr-unul din acele imprevizibile capricii ale memoriei.

Vineri azvîrli la pămînt lada care-i zdrobise umărul. Balamalele lăzii săriră, şi-o somptu-

oasă-nvălmășeală de țesături scumpe și de bijuterii apăru la rădăcina cactușilor. Putea, în sfîrșit, să folosească după bunul lui plac boarfele astea a căror strălucire-l fascina, și din care Robinson făcea pentru el un instrument de constrîngere și de ceremonie. Nu era vorba despre el — căci orice fel de veșmînt tot îi stînjenea mișcările — ci de vegetalele astea ciudate, a căror extraordinară carne verde, umflată, provocătoare părea mai potrivită decît oricare corp omenesc să pună-n valoare frumusețea acestor țesături.

Le desfășură mai întîi pe pămînt cu gesturi delicate ca să le-mbrățișeze cu privirea frumusețea și numărul. Adună-n fața lui niște pietre plate pe care, ca-ntr-o vitrină de giuvaergiu, așeză bijuteriile. Apoi, se-nvîrti mult în jurul cactușilor, cărora le măsura din ochi silueta și le aprecia cu degetul consistența. Era o ciudată societate de manechine vegetale compuse din candelabre, din globuri, din rachete, din membre răsucite, din cozi păroase, din capete crețe, din stele-nțepătoare, din mîini cu mii de degete veninoase. Carnea le era cînd o pulpă moale și apoasă, cînd un cauciuc tare, cînd un fel de mucoasă verzuie împrăștiind o duhoare de carne putredă. În sfîrșit, aduse o capă neagră moarată cu care, dintr-o singură mișcare drapă umerii masivi ai unui *Cereus pruinosus*. Apoi, acoperi cu niște volănașe cochete fesele tumefiate de *Crassula falcata*. Dintr-o dantelă spumoasă făcu ghirlande-n jurul falusului țepos al *Stapeliei variegata*, în timp ce-nmănușa cu mitene de olandă degețelele păroase ale

Crassulei lycopodiodes. O tocă de brocart era numai bună de pus în capul flocos de *Cephalocereus senilis*. Fu multă vreme ocupat astfel, complet absorbit de căutările lui, drapînd, ajustînd, trăgîndu-se-ndărăt ca să-și dea mai bine seama, dezbrăcînd deodată un cactus ca să-mbrace altul. În sfîrșit, își încunună opera împărțind cu tot atîta discernămînt brățări, coliere, egrete, cercei, eghileți, cruci și diademe. Dar nu stătu să contemple cortegiul halucinant de prelați, de mari cucoane și de monștri opulenți pe care-i făcuse să răsară-n mijlocul nisipului. Acolo nu mai avea ce să facă, așa că se-ndepărtă urmat de Tenn.

Traversă zona dunelor amuzîndu-se de rumoarea stîrnită de pașii lui. Se opri și se-ntoarse spre Tenn, imitînd, cu gura-nchisă, acest vuiet, dar jocul ăsta nu fu pe placul cîinelui care, pe solul mișcător, înainta cu mare greutate, în salturi, zburlindu-i-se părul cînd zgomotul creștea. În fine, pămîntul deveni stabil și-ajunseră pe plaja larg descoperită de reflux. În lumina strălucitoare a dimineții, Vineri, drept, mîndru, pășea fericit pe nisipul nesfîrșit și neatins. Era beat de tinerețe și de disponibilitate-n acest mediu fără limite-n care toate mișcările erau posibile, în care nimic nu-ți întrerupea privirea. Luă o piatră ovală și-o așeză-n echilibru, în palmă. Bijuteriilor pe care le lăsase-n cactuși le prefera această piatră frustă dar exactă, în care cristalele de feldspat trandafiriu se-amestecau într-o masă de cuarț sticlos, cu paiete de mică. Linia curbă a pietrei

atingea-ntr-un singur punct pe cea a palmei lui negre și forma cu ea o figură geometrică simplă și pură. Un val se-ntinse repede pe oglinda nisipului umed, constelat cu mici meduze, și-i încercui gleznele. Azvîrli piatra ovală și luă alta, plată și circulară, micuț disc opalescent pătat cu vioriu. O făcu să-i salte-n palmă. Dac-ar putea să zboare. Să se prefacă-n fluture. Să faci o piatră să zboare, visul ăsta încînta sufletul ușor al lui Vineri. Azvîrli piatra pe suprafața apei. Discul ricoșă de șapte ori la suprafața pînzei lichide înainte de-a pătrunde-n ea, fără stropi. Dar Tenn, obișnuit cu jocul ăsta, se-aruncă-n valuri și, bătînd apa cu picioarele, cu capul îndreptat spre orizont, înotă pînă-n punctul unde căzuse piatra, se cufundă, se-ntoarse, purtat de valuri, și-o aduse la picioarele lui Vineri.

Merseră multă vreme spre est, apoi, după ce ocoliră dunele, spre sud. Vineri lua de pe jos și azvîrlea stele de mare, lemne, scoici, oase de sepie, peruci de varec — toate lucruri ce pentru Tenn se prefăceau numaidecît în prăzi vii, ispititoare și fugare, după care alerga lătrînd. Ajunseră astfel la orezărie.

Bazinul colector era uscat, iar nivelul mlaștinii însămînțate scădea din zi în zi. Totuși, orezul trebuia să mai stea-n apă încă o lună, pînă să crească spicele, iar Robinson se-ntorcea tot mai preocupat după fiecare inspecție.

Vineri avea-n mînă piatra viorie. O aruncă-n orez și-i numără săriturile în apa moartă, cu luciri unsuroase. Discul de piatră se scufundă cam după nouă ricoșeuri, dar Tenn se și arun-

case de pe dig să-l prindă. Avîntul săriturii îl duse vreo douăzeci de metri, dar aici se opri. Apa era prea mică pentru ca să poată-nota, și se bălăcea-n nămol. Se-ntoarse și-o luă spre Vineri. Primul salt îl smulse din nămol ca să-l înfunde și mai mult, iar eforturile lui deveniră dezordonate. Pierea dacă nu era ajutat. Vineri ezită o clipă, aplecat deasupra acestei ape-nșelătoare și impure. Apoi se răzgîndi și alergă la stăvilarul de evacuare. Vîrî un băț în prima gaură de jos și făcu pîrghie din toate puterile, apăsînd capetele. Oblonul se ridică scîrțîind în locașuri. Pînza mocirloasă care acoperea orezăria se deplasă îndată și-ncepu să se resoarbă-n stăvilar, încrețindu-se. Peste cîteva minute, Tenn ajunse, cățărîndu-se, la poalele digului. Era un bulgăre de noroi, dar scăpase teafăr.

Vineri îl lăsă să se spele iar el se-ndreptă țopăind spre pădure. Nu-i trecuse prin minte că recolta de orez era pierdută.

*

Pentru Vineri, oprirea clepsidrei și lipsa lui Robinson însemnaseră unul și-același lucru : suspendarea unei anumite ordini. Pentru Robinson, dispariția lui Vineri, cactușii împodobiți și secarea orezăriei tălmăceau unanim fragilitatea și poate chiar eșecul domesticirii araucanului. Dealtfel, rareori se-ntîmpla ca făcînd ceva de capul lui, să-i fie pe plac lui Robinson. Trebuia ori să nu facă nimic ori să acționeze exact după instrucțiunile stăpînului ca să nu riște să i se

facă reproşuri. Robinson trebuia să recunoască-n sinea-şi că-ndărătul docilităţii lui zeloase, Vineri avea o personalitate şi că tot ce emana din ea îl şoca profund pe Robinson şi dăuna integrităţii insulei administrate.

Robinson hotărî mai întîi să se-nveţe cu ideea că-i dispăruse tovarăşul. După două zile însă, îl apucă o-ngrijorare în care se-amestecau o vagă remuşcare, curiozitatea şi de asemenea mila pe care i-o inspira vizibila tristeţe-a lui Tenn, şi-ncepu să-l caute. O dimineaţă-ntreagă, împreună cu Tenn, bătu-n lung şi-n lat pădurea unde i se pierduse araucanului urma. Ici, colo, găsiră cîte-un indiciu al trecerii lui. În curînd, Robinson trebui să recunoască un fapt clar : fără ştirea lui, Vineri se stabilise-n această parte a insulei, ducea o viaţă în afara *ordinei* şi se deda la nişte jocuri al căror sens Robinson nu-l pricepea. Măşti de lemn, o sarbacană, un hamac de liane în care se afla un manechin de rafie, găteli din pene, piei de reptilă, cadavre uscate de păsări, toate astea erau indicii ale unui univers tainic a cărui cheie Robinson n-o avea. Dar mirarea lui fu la culme cînd ajunse pe marginea unei mlaştini pe care o-nconjurau nişte arbori mici destul de-asemănători cu sălciile. Aceşti arbuşti fuseseră cu toţii, fără-ndoială, smulşi din rădăcină şi replantaţi *de-a-n-doaselea,* cu crengile-ngropate-n pămînt, lăsîndu-li-se rădăcinile-n sus. Şi ceea ce desăvîrşea aspectul fantastic al acestei plantaţii monstruoase era faptul că păreau să se fi-nvăţat toţi

cu-acest tratament barbar. Mlădiţe verzi şi chiar tufe de frunze apăreau în vîrful rădăcinilor, ceea ce presupunea că ramurile-ngropate se transformaseră şi ele-n rădăcini şi că seva-şi inversase sensul circulaţiei. Robinson nu-şi mai putea lua ochii de la acest fenomen. Că Vineri avusese fantezia asta şi c-o pusese-n aplicare şi încă era destul de-ngrijorător. Dar arbuştii acceptaseră acest tratament, Speranza acceptase, pe cît se părea, această extravaganţă. De data asta cel puţin, inspiraţia bizară a araucanului avusese un rezultat care, oricît de ne'nsemnat era, comporta totuşi un anumit aspect pozitiv şi nu dusese doar la distrugere. Robinson nu se mai sătura să mediteze asupra acestei descoperiri ! Robinson se-ntorcea din drum cînd Tenn rămase-n aret în faţa unui desiş de magnolii năpădit de iederă, apoi înaintă încet, cu gîtul încordat, călcînd cu mare băgare de seamă. În sfîrşit, rămase nemişcat cu nasul pe-un trunchi de magnolie. Atunci, trunchiul se mişcă şi izbucni rîsul lui Vineri. Araucanul îşi ascunsese capul sub o cască de flori. Pe tot corpul gol, îşi desenase cu zeamă de *genipapo* frunze de iederă ale căror vrejuri îi urcau de-a lungul coapselor şi i se-ncolăceau în jurul torsului. Astfel metamorfozat în om-plantă, cutremurat de-un rîs demenţial, se-nvîrti-n jurul lui Robinson, într-o coregrafie nebunească. Apoi, se-ndreptă spre ţărm ca să se spele-n valuri, iar Robinson, pe gînduri şi tăcut, îl văzu cum pătrunde, dansînd mereu, în umbra verde a manglierilor.

*

Şi-n noaptea asta cerul senin lăsa luna plină să domnească-n toată slava ei asupra pădurii. Robinson încuie reşedinţa, îi lăsă pe Vineri şi pe Tenn unul în paza celuilalt şi-o porni prin galeria vegetală-n care pătrundeau raze rare de argint. Hipnotizate parcă de astrul palid, animalele mici şi insectele, care populau de obicei tufărişul cu freamătul lor, păstrau acum o tăcere solemnă. Pe măsură ce se-apropia de vîlceaua trandafirie, simţea cum slăbeşte strînsoarea preocupărilor cotidiene şi cum îl copleşeşte o desfătare nupţială.

Îşi făcea griji din ce în ce mai grave din pricina lui Vineri. Araucanul nu numai că nu se-mbina armonios în sistem, dar — corp străin — ameninţa să-l distrugă. Puteai trece peste neghiobii majore şi devastatoare ca secarea orezăriei, punîndu-le pe seama tinereţii şi-a lipsei lui de exeperienţă. Dar sub aparenta sa bunăvoinţă se dovedea complet refractar la noţiunile de ordine, de economie, de calcul, de organizare. «Îmi dă mie de lucru mai mult decît lucrează el», se gîndea Robinson cu tristeţe, cu sentimentul vag că totuşi exagera un pic. În afară de straniul instinct care-i atrăgea înţelegerea şi — se putea spune — complicitatea animalelor, încît ajungea la o intimitate chiar enervantă cu Tenn, Vineri avea efecte dezastruoase asupra liotei de capre, de iepuri şi chiar şi-asupra peştilor. Cu neputinţă să faci să intre-n capul ăsta de lemn de abanos că micul şeptel nu era strîns, hrănit, selecţionat decît

pentru randamentul său alimentar şi nu pentru dresură, pentru familiaritate ori pentru simulacre de vînătoare şi de pescuit. Vineri nu concepea că puteai ucide un animal altfel decît după ce-l fugăreai sau după o luptă-n care avea şi el şansa lui, concepţie periculos romanescă ! Nu-nţelegea nici că erau specii dăunătoare împotriva cărora trebuia să lupţi cu-nverşunare, aşa că se-apucase să momească o pereche de şobolani pe care-avea pretenţia să-i crească şi să-i înmulţească ! Ordinea era o cucerire fragilă, cu greu cîştigată asupra sălbăticiei naturale a insulei. Loviturile pe care i le dădea araucanul o zdruncinau grav. Robinson nu-şi putea permite luxul unui element perturbant ameninţînd să distrugă ceea ce clădise el în ani de zile. Şi-atunci ce să facă ?

Ajungînd la liziera pădurii, se opri, impresionat de măreţia şi de gingăşia peisajului. Preria îşi întindea cît vedeai cu ochii faţa mătăsoasă pe care un vînt uşor o unduia moale, din cînd în cînd. La apus, furcile trestiei dormeau în picioare, strînse ca lăncile unei armate, din care, la intervale regulate, se-auzea glasul piţigăiat al unui brotăcel. O cucuvea-l atinse cu aripa, se-aşeză-ntr-un chiparos şi-şi întoarse către Robinson faţa halucinată. O boare parfumată îl înştiinţă că se-apropia de vîlceaua trandafirie ale cărei iregularităţi erau şterse de lumina lunii. Mandragorele se-nmulţiseră-ntr-atîta, încît fizionomia peisajului era schimbată. Robinson se-aşeză, cu spatele sprijinit de-un

dîmb nisipos, şi căută cu mîna frunzele mari, violacee, cu marginile-n franjuri, pe care el le introdusese-n insulă. Degetele lui dădură de rotunjimea unuia dintre fructele-acelea brune care-mprăştia un miros puternic şi fetid, greu de uitat. Fiicele lui erau acolo — binecuvîntare a-mpreunării lui cu Speranza — aplecîndu-şi fustele dantelate în iarba neagră, şi ştia că dacă smulge una din rădăcină, ar apărea picioarele albe şi grase ale micii fiinţe vegetale. Se-ntinse-ntr-un loc cam cu pietriş, dar foarte plăcut, şi savură amorţela voluptuoasă care, venind din pămînt, îi cuprindea şalele. Îşi apăsă pe buze ţesuturile călduţe şi tămîioase-ale unei flori de mandragoră. Florile astea le ştia bine căci le inventariase caliciile albastre, violete, albe, purpurii. Dar asta ce-i ? Floarea pe care-o are sub ochi e *vărgată.* E albă cu dungi cafenii. Se scutură din amorţeală. Nu-nţelege. Tulpina asta de mandragoră cu două zile mai înainte nu exista. Era soare, ar fi remarcat varietatea asta nouă. Pe de altă parte, ţine o evidenţă topografică foarte precisă a însămînţărilor lui. Are să verifice-n cadastru la primărie, dar e sigur dinainte că nu s-a-ntins niciodată-n locul în care-nfloreşte mandragora vărgată...

Se ridică. Vraja se destrămase, toată bucuria acelei nopţi strălucitoare se risipise. Se născuse-n el o bănuială încă foarte vagă ce se prefăcuse numaidecît în ciudă-mpotriva lui Vineri. Viaţa lui secretă, sălciile plantate de-a-ndoaselea, omul-plantă, şi chiar mai înainte cactuşii-mpopoţonaţi, ţopăiala lui Tenn în rănile Speranzei, nu erau oare indicii care lămureau misterul noilor mandragore ?

*

Log-book. — **M-am întors la reşedinţă, în culmea agitaţiei. Bine-nţeles, prima pornire a fost aceea de-a-l trezi pe infam, apoi de-a-l bate ca să-mi spună toate secretele şi-a-l bate iar ca să-l pedepsesc pentru crimele mărturisite. Dar am învăţat să nu acţionez niciodată sub impulsul furiei. Furia-mpinge la acţiune, dar totdeauna la o acţiune rea. Mi-am impus să mă-ntorc acasă şi cu călcîiele lipite, să stau în picioare, în faţa stranei şi să citesc la-ntîmplare cîteva pagini din** Biblie. **De cîtă stăpînire de sine aveam nevoie cînd mintea-mi sărea-n sus ca un ied priponit prea din scurt ! În sfîrşit, mă liniştеam pe măsură ce cuvîntul maiestuos şi amar al** Eleziastului **îşi lua zborul de pe buzele mele. O, Carte a Cărţilor, cîte ceasuri senine nu-ţi datorez ! Să citesc** Biblia **însemnează să urc în vîrful unui munte şi să cuprind dintr-o singură privire-ntreaga insulă şi imensitatea marină ce-o-nconjoară. În clipa ceea, toate micimile vieţii se şterg, sufletu-şi desfăşoară marile aripi şi pluteşte, nemaiştiind decît de cele sublime şi eterne. Pesimismul trufaş al regelui Solomon era binevenit spre-a grăi sufletului meu năpădit de ură. Îmi plăcea să citesc precum că nimic nu este nou sub soare, că truda celui vrednic nu este mai bine răsplătită decît trîndăvia netrebnicului, că e zadarnic să zideşti, să răsădeşti, să**

uzi, să creşti dobitoace, căci toate nu sunt decît goană după vînt. S-ar fi zis că Înţeleptul înţelepţilor îmi măgulea posomorala ca să mă izbească apoi şi mai tare cu singurul adevăr care privea cazul meu, cel care de cînd lumea era scris doar în scopul acestei clipe. Fapt este c-am primit drept în faţă, ca pe-o palmă binefăcătoare, aceste versete ale capitolului al IV-lea :

Mai fericiţi sînt doi laolaltă decît unul, fiindcă au o bună răsplată pentru munca lor ;

Căci dacă unul cade, îl scoală tovarăşul său ; dar vai de cel singur care cade şi nu este cel de-al doilea să-l ridice !

Aşijderea, cînd doi dorm împreună, ei se încălzesc, dar unuia singur cum o să-i fie cald ?

Şi dacă duşmanul poate să răpună pe singuratic doi împreună stau dîrz în faţa lui, căci sfoara pusă în trei nu se rupe degrabă [1].

Am citit şi-am răscitit aceste rînduri şi, spunîndu-le mai departe pe dinafară, m-am dus la culcare. M-am întrebat pentru prima oară dacă nu păcătuisem grav împotriva carităţii căutînd prin toate mijloacele să-l supun pe Vineri legii insulei administrate, dovedind astfel că frăţiorului meu de culoare îi preferam pămîntul modelat de mîinile mele. Veche alternativă a adevărului, sorginte a cîte sfîşieri şi-a nenumărate crime.

[1] *Biblia, Ecleziastul,* IV, 9—12.

*

Robinson se străduia astfel să-şi mute gîndul de la mandragorele vărgate. Era ajutat în privinţa asta de lucrările urgente de terasament şi de reconstrucţie, necesare-n urma ploilor torenţiale, lucrări care-l apropiau de Vineri. Astfel, lunile treceau în alternări de conflicte furtunoase şi de-mpăcări tacite. Se-ntîmpla, de asemenea, ca Robinson, profund şocat de comportarea tovarăşului său, să-şi ascundă bine starea de spirit şi să-ncerce să-l scuze cînd se afla în faţa jurnalului. De pildă, aşa fu cazul în povestea cu scutul de broască ţestoasă.

În dimineaţa aceea, Vineri lipsea de cîteva ore cînd Robinson fusese alertat de-o trîmbă de fum care se-nălţa îndărătul copacilor, în partea dinspre mare. Nu era interzis să aprinzi focul pe insulă, dar legea cerea ca-n prealabil să fie-nştiinţate autorităţile, precizîndu-se locul şi ora, ca să se evite orice risc de confundare cu focul ritual al indienilor. Pentru ca Vineri să nu ţină seamă de-această precauţie însemna că avea el motivele lui, cu alte cuvinte, că treaba cu care se ocupa n-avea nici o şansă de-a fi pe placul stăpînului.

Oftînd, Robinson închise *Biblia*, apoi se ridică şi după ce-l fluieră pe Tenn, porni spre plajă.

La-nceput, nu-nţelese treaba ciudată cu care se ocupa Vineri. Într-un morman de spuză pusese-o broască ţestoasă mare pe care o-ntorsese cu burta-n sus. Vietatea nici gînd să fi murit, dimpotrivă, dădea furios din picioare. Lui Robinson i se păru chiar că aude-un fel de tusă

răgușită care era probabil felu-n care se văieta animalul. Să faci o broască țestoasă să țipe! Sălbatecul ăsta avea pe dracu-n el! Înțelese scopul barbarului tratament cînd văzu carapacea broaștei pierzîndu-și concavitatea, în timp ce Vineri să grăbea să taie cu un cuțit aderențele ce-o legau încă de trupul animalului. Carapacea era încă departe de-a fi dreaptă, căci avea aspectul unei tăvi ușor curbate, cînd broasca, răsturnîndu-se pe-o parte, se ridică-n picioare.

O imensă bășică roșie, verde și violacee, i se clătina-n spinare, ca o desagă umplută cu sînge și cu fiere. Cu-o rapiditate de coșmar, la fel de iute ca Tenn care-o urmărea lătrînd, broasca o luă la goană spre mare și se-azvîrli în valuri. «Rău face — remarcă Vineri calm — pînă mîine-au s-o mănînce crabii». În vremea asta, freca cu nisip interiorul carapacei aplatizate. «Nici o săgeată nu poate găuri scutul ăsta, îi explică el lui Robinson, și chiar și pietrele mari dacă-l izbesc nu-l sparg!».

*

Log-book. — **Este ceva specific sufletului englezesc de-a fi mai milos cu necuvîntătoarele decît cu oamenii. Acest fel de sentimente poate fi discutat. Fapt este că nimic nu m-a-ndepărtat mai mult de Vineri decît felul oribil în care-a torturat broasca. (Bag de seamă apropierea dintre cuvintele** broască **și** a brusca. **Oare-aceste nefericite animale or fi sortite de la natură**

să fie schingiuite ?). Cu toate astea, cazul e complicat și iscă o mulțime de-ntrebări.

La-nceput, crezusem că Vineri îmi iubește animalele. Dar înțelegerea imediată, și-ai zice instinctivă, care se stabilește între el și ele — că e vorba de Tenn, de iezi, sau chiar de șobolani și de vulturi — n-are nici o legătură cu elanul sentimental care mă mînă pe mine spre frații mei inferiori. De fapt, legăturile lui cu animalele sunt ele însele mai mult animalice decît umane. Vineri se află la același nivel cu dobitoacele. Nu caută niciodată să le facă bine și cu-atît mai puțin să se facă iubit de ele. Le tratează cu-o dezinvoltură, cu-o nepăsare și cu-o cruzime care mă revoltă, dar care nu par să știrbească nicidecum trecerea lui față de ele. Ai zice că felul de complicitate care-i apropie este mai profund decît cel mai prost tratament pe care li-l aplică el. Cînd am înțeles că, la nevoie, Vineri n-ar șovăi să-l taie pe Tenn și să-l mănînce, și că Tenn își dădea seama-n mod obscur de asta, fapt ce nu domolea cu nimic preferința pe care-o manifesta-n orice-mprejurare față de stăpînul de culoare, m-a apucat un fel de enervare amestecată cu gelozie împotriva acestui animal stupid și mărginit, orb cu-ncăpățînare în privința propriului interes. Apoi, am înțeles că nu trebuie să compari decît ceea ce este comparabil, și că afinitatea dintre Vineri și animale este substanțial diferită de relațiile pe care le-am stabilit eu cu animalele mele. Vineri e primit și acceptat de animale ca unul dintre ele. Nu le datorează nimic și poate exercita inocent

asupra lor toate drepturile pe care i le dau forța fizică și ingeniozitatea lui, superioară lor. Încerc să mă conving că astfel se manifestă animalitatea naturii lui Vineri.

*

Zilele care urmară, Vineri se arătă foarte preocupat de un vulturaș pe care-l oploșise, după ce mama acestuia din motive necunoscute, îl izgonise din cuib. Urîțenia lui, dacă n-ar fi fost comună întregii specii, era atît de iritantă c-ar fi ajuns să justifice această expulzare. Din capătul unui gît chelbos, gnomul golaș, diform, șchiopătînd, întindea către oricine un cioc înfometat peste care se-arătau doi ochi enormi cu pleoape lipite, vineții, semănînd cu două tumori pline de puroi.

În ciocul ăsta milog, Vineri azvîrli mai întîi fîșii de carne crudă care dispărură cu sughițuri de deglutiție — dar se pare că și pietre-ar fi-nghițit cu-aceeași aviditate. Cu toate astea, încă de-a doua zi, micuțul stîrvar dădu semne de slăbiciune. Nu mai arăta aceeași vioiciune, picotea zile-ntregi, și Vineri, pipăindu-i pipota, văzu că — deși mîncase ultima dată cu cîteva ore înainte, — era tare, umflată,-ncărcată, pe scurt, dînd toate semnele unei digestii dificile, ba chiar imposibile.

Din acel moment, araucanul lăsă să se macereze la soare, într-un nor de muște verzi, măruntaiele unui ied, măruntaie-a căror duhoare-l exaspera pe Robinson. În sfîrșit, miriade de larve albe mișunară-n carnea semilichefiată, iar

Vineri se putu apuca de-o operație care lăsă o amintire de neșters în mintea stăpînului său.

Cu ajutorul unei scoici, Vineri răzui viscerele-n descompunere. Apoi băgă-n gură un pumn de viermi astfel adunați și mestecă răbdător, cu un aer absent, alimentul dezgustător. În fine, aplecat asupra protejatului său, îi scuipă-n ciocul întins ca talerul unui orb un fel de lapte gros și călduț pe care vulturu-l înghiți cu tremurături din tîrtiță.

Reluînd recoltarea larvelor, Vineri explică:

— Viermii vii prea proaspeți. Pasărea bolnavă. Atunci trebuie mestecat, mestecat. Mereu mestecat pentru păsări mici...

Robinson fugi, cu mațele-ntoarse pe dos. Dar devotamentul și logica de neclintit a tovarășului său îl impresionaseră. Pentru prima oară se-ntrebă dacă pretențiile lui de delicatețe, dezgusturile, îngrețoșările lui, toată această nervozitate de om alb nu erau o ultimă și prețioasă rămășiță de civilizație sau, dimpotrivă, un balast mort, pe care-ar fi trebuit să se decidă să-l azvîrle-ntr-o zi, ca să pășească-ntr-o viață nouă.

*

Dar uneori Guvernatorul, generalul, pontiful erau din nou mai tari în sufletul lui Robinson. Atunci, măsura dintr-o dată gravitatea ravagiilor provocate de Vineri în buna-rînduială a insulei, recoltele pierdute, proviziile risipite, turmele-mprăștiate, animalele puturoase prospere și prolifice, uneltele stricate și rătăcite. Și asta n-ar fi fost nimic, dar, pe deasupra, exista și-un oarecare *spirit* cu idei drăcești și-aiurite,

cu născociri infernale și imprevizibile pe care le-mprăștia în jurul lui și care-l bîntuiau pînă și pe Robinson. Și ca să pună capac acestui rechizitoriu, Robinson n-avea decît să evoce-n sfîrșit și mandragora vărgată care-l obseda și care-i gonea somnul.

Într-o asemenea pornire furioasă, stăpînul își făcuse-un bici împletind fîșii de piele de țap. Îi era rușine-n sinea lui de-acest lucru, și-l îngrijorau proporțiile pe care le luase ura în sufletul său. Astfel, nu numai că araucanul nu se mulțumise a prăda Speranza, dar otrăvise și sufletul stăpînului ei. De fapt, de cîtva timp, Robinson avea niște gînduri pe care nu-ndrăznea să și le mărturisească și care erau variații pe-aceeași temă : moartea lui Vineri, firească, accidentală sau provocată.

În starea asta se afla cînd, într-o dimineață, o presimțire funestă-i îndreptă pașii spre pădurea de arbori de gumă și de santali. O floare zbură dintr-un desiș de tuia și se-nălță, clătinîndu-se, într-o rază de soare. Era un somptuos și gigantic fluture de catifea neagră, festonat cu auriu. Șfichiul biciului șuieră și plesni. Floarea vie se făcu bucăți care zburară-n jurul lui. Nici așa ceva n-ar fi făcut, cu cîteva luni mai înainte... E drept că focul pe care-l simțea mocnind în el părea de-o esență mai pură și dintr-o sorginte mai înaltă decît o simplă patimă omenească. Asemeni oricărui lucru ce-atingea relațiile sale cu Speranza, furia lui avea ceva cosmic. Nu sub înfățișarea vulgară a unui om scos din fire apărea el în propriii ochi, ci în chip de

forță originară, ieșită din măruntaiele pămîntului și care nimicește totul dintr-o suflare fierbinte. Un vulcan. Robinson era un vulcan ce răbufnea pe fața Speranzei, ca mînia fundamentală a rocii și-a tufului. Dealtminteri, de-o vreme-ncoace, de fiecare dată cînd deschidea *Biblia*, auzea trăsnetul lui Iehova :

Mînia sa e foc și nor greu de fum : buzele sale sînt pline de urgie și limba sa e foc mistuitor !
Suflarea lui ca un șuvoi năvalnic care ajunge pînă la gît ; el vine să cearnă popoarele în sita pieirii și să pună în fălcile lor frîul rătăcirii !

Citind aceste versete, Robinson nu putea opri răgetele care-l ușurau și-n același timp îl făceau să ia foc. Și i se părea că se vede-n picioare, în cel mai înalt punct al insulei, înspăimîntător și măreț :

Și Domnul va slobozi glasul său cel puternic și va prăvăli brațul său, cu furie năprasnică, cu izbucnire de foc mistuitor, cu potop de ploaie cu grindină !

(ISAIA, XXX)[1]

Șfichiul biciului despică aerul spre silueta depărtată a unui uliu care plutea-n tăria cerului. Bine-nțeles, pasărea răpitoare-și continuă, la mare înălțime, vînătoarea leneșă, dar Robinson, o văzuse, în ceața unei halucinații, căzîndu-i la picioare, palpitînd zdrobită, și rîsese sălbatic.

[1] *Biblia, Isaia*, XXX, 27, 28, 30.

În mijlocul acestei pustietăți aride, curgea totuși un mare fluviu de-mpăcare. Vîlceaua trandafirie cu valurile primitoare și cu ondulările ei lascive era acolo, proaspătă, alinătoare cu moliciunea coamei sale-nmiresmate. Robinson grăbi pasul. Peste cîteva clipe avea să se-ntindă pe-această țărînă feminină, pe spate, cu mîinile cruce, și-avea să i se pară că se cufundă-ntr-un abis de-azur, purtînd pe umeri întreaga Speranză, cum purta Atlas globul pămîntesc. Atunci, avea să simtă cum îl pătrunde o forță nouă la atingerea acestei surse primare, și-avea să se-ntoarcă, să-și lipească pîntecele de pîntecele femelei acesteia gigantice și fierbinți pentru a o ara cu un brăzdar de carne.

Se opri la marginea pădurii. Vîlceaua-și desfășura la picioarele lui crupele și mameloanele. Din frunzele lor late ca niște mîini, mandragorele, fiicele lui, îi făceau semne de bun-venit. O moleșeală îi și pătrundea-n măruntaie și-o salivă dulce-i umplea gura. Făcîndu-i semn lui Tenn să rămînă sub arbori, Robinson înaintă, dus de aripi nevăzute, spre culcușul său nupțial. O fîșie argiloasă-n care se afla o pînză de apă imobilă se termina într-un șanț de nisip auriu pe care-l acoperea un covor de graminee. Acolo avea să iubească Robinson astăzi. Cunoștea dinainte-acest cuib de verdeață, în care, de-altfel, aurul vioriu al florilor de mandragoră lucea mocnit.

În momentul acela, zări sub frunze două fese mici, negre. Robinson era un somnambul smuls brutal dintr-un vis de dragoste. Contempla, zdrobit, ceea ce se consuma sub ochii lui. Mandragorele vărgate-aveau să-nflorească în cîteva săptămîni chiar și-aici ! Iar el își lăsase biciul la marginea pădurii, lîngă Tenn ! Cu un picior îl ridică pe Vineri, cu un pumn îl întinse din nou în iarbă. Apoi căzu asupra lui cu toată greutatea sa de om alb. Ah, nu pentru un act erotic s-a prăvălit printre flori ! Cu pumnii goi lovește ca un surd, surd într-adevăr la gemetele care țîșnesc de pe buzele zdrobite-ale lui Vineri. Furia care-l stăpînește e sfîntă. Ea este potopul înecînd pe-ntreg pămîntul nedreptatea omenească, focul din cer care pîrjolește Sodoma și Gomora, cele Șapte Plăgi căzute asupra Egiptului spre-a pedepsi vrăjmășia lui Faraon. Totuși, patru cuvinte rostite de metis, într-o ultimă suflare, străpung surzenia lui divină. Pumnul jupuit al lui Robinson mai cade o dată, fără convingere însă, reținut de un efort de gîndire : «Nu mă omorî, stăpîne !» gemu Vineri, orbit de sînge. Robinson joacă o scenă pe care-o văzuse-ntr-o carte sau altundeva : un frate bătîndu-și de moarte fratele pe marginea unui șanț. Abel și Cain, primul omor din istoria lumii, omorul prin excelență ! Ce este el ? Mîna lui Iehova sau fratele blestemat ? Se ridică, se depărtează, fuge, trebuie să-și spele cugetul în izvorul înțelepciunii...

Iată-l din nou în fața stranei, stînd drepți, cu mîinile-mpreunate, și-așteptînd inspirație de la Sfîntul Spirit. Problema este să-și înalțe mînia, să-i dea un caracter mai pur, mai sublim. Deschide *Biblia* la-ntîmplare. O deschide la

cartea lui Ozeea. Înainte de-a izbucni în unde sonore prin glasul lui Robinson, cuvîntul Profetului se răsucește-n litere negre pe pagina albă. Așa precum fulgerul precede tunetul. Robinson vorbește. Se adresează fiicelor lui, mandragorele, și le-ațîță-mpotriva mamei lor, țărîna adulteră :

Osîndiți pe mama voastră, învinuiți-o, fiindcă ea nu mai este femeia mea, iar eu nu mai sînt bărbatul ei. Să lepede podoabele desfrînării de pe obrazul ei și semnele destrăbălării dintre sînii ei.

Altfel, eu îi voi dezveli goliciunea ei și o voi lăsa goală, ca în ziua cînd s-a născut, și o voi preface într-un pustiu, ca un pămînt uscat și o voi lăsa să moară de sete.

(OZEEA, II, 4, 5)

Cartea Cărților și-a spus cuvîntul și osîndește Speranza ! Dar nu asta căuta Robinson. El voia să vadă scris cu litere de foc osîndirea slujitorului netrebnic. Închide *Biblia* și-o deschide iară, la-ntîmplare. Acuma grăiește Ieremia și e vorba de mandragorele vărgate, în chip de viță care și-a stricat soiul :

Pe orice colină și sub orice copac verde te-ai desfrînat ca o ticăloasă.

Eu te sădisem viță bună, toată de bun soi, dar cum te-ai prefăcut în viță străină, de neam prost !

Chiar de te vei spăla cu nitru și te vei freca cu leșie, tot mînjită de sînge va rămînea în ochii mei fărădelegea ta [1].

Și dacă Speranza l-a ademenit pe Vineri, înseamnă că araucanul este cu totul nevinovat, fără nici o răspundere ? Ultragiat, sufletul lui Robinson se revoltă-mpotriva biblicului verdict care condamnă Speranza și numai pe ea. Închide *Biblia* și-o mai deschide-o dată. De data asta prin glasul lui Robinson răsună capitolul al XXXIX-lea din *Geneză :*

Femeia stăpînului său și-a pus ochii pe Iosif și i-a spus: «Culcă-te cu mine !». El însă n-a voit, ci i-a răspuns femeii stăpînului său: «Iată, stăpînul meu, de cînd mă are pe mine, nu mai duce grijă de ce este în casa lui și toate cîte le are le-a dat pe mîna mea. Nu este nimeni mai mare decît mine în casa aceasta și nu m-a oprit de la nimic, doar numai de la tine, fiindcă ești femeia lui. Deci cum să săvîrșesc eu această mare nelegiuire și să păcătuiesc înaintea lui Dumnezeu ?».

Și măcar că ea stăruia de Iosif, zi cu zi, el nu-i dădea ascultare să se culce lîngă ea sau să stea cu ea.

Iar într-o zi intrînd el în casă ca să-și îndeplinească lucrul său și fiindcă nimeni dintre oamenii casei nu era acolo, înlăuntru ea l-a apucat de haină și i-a zis : «Culcă-te cu mine !». Atunci el a lăsat haina în mîna ei și a fugit afară.

---

[1] *Biblia, Ieremia*, II, 20—22.

Dar ea văzînd că Iosif şi-a lăsat haina în mîna ei şi a fugit afară, a strigat pe casnicii casei şi le-a spus aşa: «Vedeţi... a venit la mine să se culce cu mine! Atunci am strigat din răsputeri şi, văzînd el că ridic glasul şi chem într-ajutor, şi-a lăsat haina lîngă mine şi a luat-o la fugă şi a ieşit afară!».

Deci auzind stăpînul lui Iosif cuvintele femeii sale care-i spunea mereu şi-i zicea: «Astfel s-a purtat cu mine robul tău!», el s-a aprins de mînie.

Şi a luat Putifar pe Iosif şi l-a băgat în temniţă, în locul unde erau închişi întemniţaţii împăratului. Aşa Iosif a ajuns în temniţă.

Robinson tace, copleşit. E sigur că ochii nu l-au înşelat. Fără nici o-ndoială, îl prinsese pe Vineri în flagrant delict de plăceri trupeşti cu pămîntul Speranzei. Dar mai ştie, şi încă de multă vreme, că trebuie să interpreteze faptele exterioare — oricît de indiscutabil ar fi — ca pe nişte *semne* superficiale ale unei realităţi profunde şi încă obscure, pe cale de gestaţie. De fapt, Vineri slobozindu-şi sămînţa neagră în cutele vîlcelei trandafirii, din spirit de imitaţie sau în glumă, reprezintă un fapt accidental care ţine de anecdotă, la fel ca şi răfuiala nevestei lui Putifar cu Iosif. Robinson simte săpîndu-se din zi în zi un hiat între mesajele limbute pe care societatea omenească i le transmite încă prin propria memorie — *Biblie* şi imaginea pe care o proiectează-amîndouă asupra insulei — şi universul neomenesc, elementar, absolut, în care se-afundă şi-al cărui adevăr încearcă, tremurînd, să-l priceapă. Cuvîntul care există-n el şi care nu l-a-nşelat niciodată îi şopteşte la ureche, în cîteva cuvinte, că povestea lui se află la o cotitură, că éra insulei soţii — care urma insulei mame, ea însăşi ulterioară insulei administrate — a luat, la rîndul ei, sfîrşit, şi că se-apropie vremea domniei unor lucruri cu totul noi, nemaipomenite şi imprevizibile.

Gînditor şi tăcut, face cîţiva paşi şi se-aşază-n uşa reşedinţei. Dă un pas îndărăt iar mînia i se-aprinde din nou cînd dă cu ochii, la stînga, de Vineri, lipit de zidul casei, ciucit, complet imobil, cu chipul îndreptat spre orizont, cu privirea pierdută. Robinson ştie că araucanul e-n stare să stea aşa ore-n şir, într-o poziţie-n care el nu poate sta nici cîteva secunde fără să-l apuce crampe-ngrozitoare-n genunchi. E prada unor sentimente-amestecate, apoi îşi impune să se aşeze lîngă Vineri şi să fie părtaş cu el la marea aşteptare tăcută care-nvăluie Speranza şi pe locuitorii ei.

Pe cerul de-o desăvîrşită puritate, soarele-şi desfăşoară atotputernicia suverană. Apasă cu toată greutatea lui aurie-asupra mării-aşternute dedesubt, cu o totală supunere, asupra insulei lîncede şi uscate, asupra construcţiilor lui Robinson, care par în momentul acela temple-nchinate gloriei sale. Vocea interioară-i şopteşte lui Robinson că poate domniei telurice-a Speranzei îi va urma-ntr-o bună zi o domnie *solară*, dar e-o idee-atît de vagă încă, atît de slabă, de insezisabilă, încît Robinson nu poate

s-o reţină prea multă vreme şi o pune la păstrare, în minte, ca s-o lase să se coacă.

Întorcînd niţel capul spre stînga, vede profilul lui Vineri. Chipul acestuia e plin de vînătăi şi de zdrelituri, iar pe pometul lui proeminent stau depărtate buzele vineţii ale unei răni urîte. Robinson priveşte ca printr-o lupă această mască prognatică niţel bestială, pe care tristeţea o face mai încăpăţînată şi mai bosumflată ca de-obicei. Atunci, remarcă-n acest peisaj de carne-ndurerată şi urîtă ceva strălucitor, pur şi delicat: ochii lui Vineri. Sub gene lungi şi-ntoarse, globul ocular perfect neted şi limpede este continuu măturat, împrospătat şi spălat de clipirea pleoapei. Pupila palpită sub acţiunea variabilă a luminii, potrivindu-şi exact diametrul după luminozitatea ambiantă, în aşa fel încît retina să fie tot timpul egal impresionată. În masa transparentă a irisului e-necată o infimă corolă de pene de sticlă, o roză-a-vînturilor subţire, nespus de preţioasă şi de gingaşă. Robinson este fascinat de-acest organ atît de fin compus, atît de desăvîrşit de nou şi de strălucitor. Cum poate fi o asemenea minune-ncorporată-ntr-o fiinţă-atît de grosolană, de netrebnică şi de vulgară ? Şi dacă exact în acest moment Robinson descoperă din întîmplare uluitoarea frumuseţe anatomică a ochiului lui Vineri, nu trebuie-oare-n mod cinstit să se-ntrebe dacă araucanul nu-i pe de-a-ntregul o sumă de lucruri la fel de minunate pe care el le ignoră doar din orbire ?

În sinea lui, Robinson întoarce pe-o faţă şi pe alta această-ntrebare. Pentru prima oară-n-

trevede clar, sub înfăţişarea care-l enervează, de metis grosolan şi tont, posibila existenţă a unui *alt Vineri* — aşa cum a bănuit odinioară, cu mult înainte de-a descoperi peştera şi vîlceaua, o *altă insulă*, ascunsă îndărătul insulei administrate.

Dar această-nchipuire n-avea să dureze decît o clipă fugitivă, iar viaţa avea să-şi reia din nou cursul ei monoton şi laborios.

*

Îşi reluă-ntr-adevăr cursul, dar orice-ar fi făcut Robinson, exista mereu în el cineva care-aştepta un eveniment hotărîtor, tulburător, un început radical nou, menit să reducă la zero orice acţiune trecută sau viitoare. Apoi, omul vechi protesta, se crampona de opera lui, evalua viitoarele recolte, proiecta vag plantaţii de lemn scump, de heveea sau de bumbac, desena planuri de moară care să capteze energia vreunui torent. Dar nu se mai întoarse-n vîlceaua trandafirie.

Vineri nu-şi punea nici o astfel de problemă. Descoperise butoiaşul cu tutun, şi fuma pe ascuns de stăpînu-său, din lunga pipă a lui Van Deyssel. Dacă era descoperit, pedeapsa avea să fie exemplară, căci provizia de tutun era pe sfîrşite, iar Robinson nu-şi mai permitea decît o pipă la două luni. Asta-nsemna pentru el o sărbătoare la care se gîndea cu mult timp înainte, şi-i era teamă de clipa cînd avea să fie nevoit să renunţe definitiv la plăcerea fumatului.

Astăzi, se dusese să controleze undițele pe care le pusese-n ajun, pe reflux, și care-acum erau desigur pe uscat din cauza noului reflux. Vineri luă la subsuoară butoiașul cu tutun și se duse-n grotă. Nu simțea nici o plăcere cînd fuma-n aer liber, dar știa că dac-ar fi fumat într-una dintre clădiri, fără doar și poate, mirosul l-ar fi trădat. Robinson putea fuma oriunde. Pentru el conta doar vatra vie și încinsă, arzînd și păcănind. Ea era-nvelișul terestru al unui mic soare subteran, un fel de vulcan portativ și-mblînzit care se-nroșea pașnic la apelul gurii lui. În această retortă-n miniatură, tutunul răscopt, calcinat, sublimat se prefăcea-n rășini, în gudroane și-n sucuri bituminoase al căror miros îi înțepa-n chip plăcut nările. Pipa era camera nupțială a pămîntului și-a soarelui, *posedată*, ascunsă-n palma lui.

Pentru Vineri, dimpotrivă, întreaga operație nu se justifica decît prin fumul scos în volute, și cea mai mică suflare de vînt sau cel mai mărunt curent rupea iremediabil vraja. Îi trebuia o atmosferă perfect calmă, și nimic nu se potrivea mai bine jocurilor sale eoliene decît aerul stătut al peșterii.

La vreo douăzeci de pași de intrarea peșterii, din saci și din butoaie, și-a înjghebat un fel de sofa. Culcat pe jumătate, Vineri trage adînc din muștiucul de corn al pipei. Apoi, printre buze-i iese-un firișor de fum care se-mparte-n două și i se strecoară, fără nici o pierdere, în nări. Fumul își îndeplinește atunci funcția majoră: îi umple și-i sensibilizează plămînii, face să devină conștient, și ai zice luminos, acest

spațiu ascuns în pieptul lui Vineri și care de fapt reprezintă tot ce este mai aerian și mai spiritual în el. În sfîrșit, elimină-ncetișor norul albăstrui care se afla-ntr-însul. În umbră, în fața deschizăturii luminate a peșterii, fumul desenează o caracatiță-n mișcare, plină de arabescuri și de vîrtejuri lente, care crește, urcă și se face din ce în ce mai subțire... Vineri visează minute lungi și se pregătește să mai tragă o gură de fum din pipă, cînd un ecou depărtat de țipete și de lătrături ajunge pînă la el. Robinson s-a-ntors mai curînd decît era prevăzut și-l strigă cu un glas care nu prevestește nimic bun. Tenn latră, răsună un plesnet. Biciul. Glasul este mai aproape, mai poruncitor. În cadrul luminos al intrării peșterii se desenează, întărită de șfichiul biciului, silueta neagră a lui Robinson, cu mîinile-n șolduri, cu picioarele depărtate. Vineri se ridică. Cu pipa ce să facă ? O azvîrle din toate puterile-n fundul peșterii. Apoi, merge demn spre pedeapsă. În acest moment, cele patruzeci de butoaie de praf de pușcă dau glas în același timp. Un potop de flăcări roșii izbucnește din peșteră. Într-o ultimă licărire de conștiență, Robinson se simte luat pe sus, în timp ce vede conglomeratul stîncos de deasupra peșterii prăbușindu-se ca un joc de cuburi.

CAPITOLUL AL NOUĂLEA

Deschizînd ochii, Robinson văzu mai întîi un chip negru aplecat asupra lui. Vineri îi sprijinea capul cu mîna stîngă și voia să-i dea să bea apă proaspătă din palma dreaptă. Dar cum Robinson își încleșta convulsiv dinții, apa-i curgea pe lîngă gură, în barbă și pe piept. Araucanul zîmbi și se ridică văzîndu-l că se mișcă ! Numaidecît, o parte din cămașă precum și cracul stîng al pantalonilor, zdrențuite și-nnegrite, căzură de pe el. Vineri izbucni în rîs și din cîteva contorsiuni se descotorosi și de restul hainelor pe jumătate pîrlite. Apoi, găsind printre obiectele casnice-azvîrlite un ciob de oglindă, se uită-n el strîmbîndu-se și i-l întinse lui Robinson, cu un nou hohot de rîs. În ciuda urmelor de funingine care-i brăzdau obrazul, Robinson n-avea nici o rană, dar frumoasa lui barbă roșie era mîncată de pete chelboase și semănată cu-acéle mici cruste lucioase pe care le face părul cînd arde. Se ridică și-și smulse și el zdrențele carbonizate care-i mai atîrnau încă pe trup. Făcu vreo cîțiva pași. Sub stratul gros de funingine, de praf și de pămînt care-l acoperea, avea doar lovituri superficiale.

Reședința ardea ca o torță. Zidul crenelat al fortăreței se prăbușise-n șanțul de apărare. Casieria, Capela și Catargul-calendar, fiind mai ușoare, fuseseră azvîrlite claie peste grămadă. Robinson și Vineri contemplau acest spectacol dezolant, cînd o jerbă de pămînt urcă spre cer la vreo sută de metri mai încolo, urmată peste o clipă de-o explozie violentă care-i azvîrli din nou la pămînt. O grindină de pietre și de bușteni sfărîmați răpăi în jurul lor. Era probabil praful de pușcă pe care-l îngropase Robinson pe drumul ce ducea la golf și care putea fi aprins la distanță cu un fir de cîlți. Robinson se convinse mai întîi că nu mai rămăsese nici un dram de praf de pușcă-n insulă ca să aibă curaj să se ridice și să continue inventarul catastrofei.

Înspăimîntate de-această nouă explozie, mult mai apropiată, caprele se năpustiseră toate-n direcția opusă și sfărîmaseră țarcul. Alergau acum în toate părțile ca pișcate de streche. Nu le trebuia nici măcar un ceas ca să se-mprăștie-n insulă și nici măcar o săptămînă ca să se-ntoarcă la starea de sălbăticie. În locul peșterii — a cărei intrare dispăruse — se ridica un conglomerat de blocuri uriașe de piatră, în formă de turnuri, de piramide, de prisme, de cilindri. Această-ngrămădire era dominată de-un pisc stîncos care se-nălța vertical și care oferea probabil o vedere incomparabilă asupra insulei și-asupra mării. Astfel, explozia n-avusese doar un efect distrugător, căci se părea că, în locul unde fusese detunătura mai violentă, un geniu arhitectonic ar fi profitat de prilej ca să dea frîu liber unui elan bizar.

Uitîndu-se-n jurul lui cu un aer prostit, Robinson se apucă mașinal să strîngă lucrurile pe care grota le vărsase înainte de-a se-nchide. Boarfe sfîșiate, o muschetă cu țeava strîmbă, cioburi de vase, coșuri rupte, saci găuriți. Cerceta fiecare epavă-n parte și-o așeza delicat la rădăcina cedrului uriaș. Vineri mai mult îl imita decît îl ajuta, căci nesuferind din fire să repare și să păstreze, sfîrșea în general prin a distruge obiectele-avariate. Robinson n-avea putere să se supere, și nici măcar nu clipi cînd îl văzu cum risipește cu-amîndouă mîinile un pic de grîu pe care-l găsise-n fundul unei urne.

Se lăsa seara și tocmai găsiseră-n sfîrșit un obiect intact — luneta — cînd descoperiră cadavrul lui Tenn la rădăcina unui copac. Vineri îl pipăi multă vreme. N-avea nimic frînt, n-avea chiar nimic în aparență, dar — indiscutabil — murise. Bietul Tenn, atît de bătrîn, atît de credincios, poate că murise pur și simplu de frica exploziei! Făgăduiră că-l înmormîntează a doua zi. Începu să bată vîntul. Se duseră-mpreună să se spele-n mare, apoi mîncară un ananas sălbatic — iar Robinson își aduse-aminte că ananasul fusese prima lui hrană în insulă, a doua zi după naufragiu. Neștiind unde să doarmă, se-ntinseră amîndoi sub marele cedru, printre vestigii. Cerul era senin, dar o briză puternică dinspre nord-vest agita vîrfurile arborilor. Cu toate astea, crengile grele-ale cedrului nu luau parte la foșnetul pădurii, iar Robinson, lungit pe spate, vedea silueta lor imobilă

și dantelată cum se desenează cu tuș printre stele.

Astfel, Vineri învinsese-n cele din urmă o stare de lucruri pe care-o detesta din toate puterile. Desigur, nu provocase *voluntar* catastrofa. Robinson știa de multă vreme cît de puțin se potrivea această noțiune de voință cu purtarea tovarășului său. Mai puțin decît o voință liberă și lucidă care ia hotărîri intenționat, Vineri era o *natură* din care decurgeau acte, iar consecințele-acestora îi semănau precum seamănă unii copii cu mama lor. Pe cît se părea, nimic nu influențase pînă atunci cursul acestei generații spontanee. În privința acestui punct deosebit de profund, Robinson își dădea seama că influența lui asupra araucanului fusese nulă. Imperturbabil — și inconștient — Vineri pregătise și-apoi provocase cataclismul care premergea domniei unei ere noi. Cît despre ce-avea să fie-această eră nouă, prevestirea ei trebuia deslușită, fără nici-o-ndoială în chiar natura lui Vineri. Robinson era încă prea rob al omului vechi pentru ca să poată prevedea ceva. Căci ceea ce-i deosebea pe unul de altul depășea — și-ngloba-n același timp — antagonismul, descris adesea, dintre englezul metodic, avar și melancolic, și «băștinașul» spontan, darnic și vesel. Lui Vineri îi repugna din fire-această ordine terestră pe care, țăran și administrator, Robinson o instaurase-n insulă și datorită căreia supraviețuise. Araucanul părea să aparțină unui alt regn, în opoziție cu acela teluric al stăpînului asupra căruia avea efecte pustiitoare îndată ce-ncercai să-l închizi în acest regn.

Explozia nu omorîse cu totul omul vechi din Robinson, de vreme ce-l bătuse gîndul că-și mai putea ucide tovarășul, adormit lîngă el — merita de-o mie de ori moartea — și că se putea apuca răbdător să țească din nou pînza universului său devastat. Dar teama de-a rămîne iar singur și groaza pe care i-o inspira fapta asta violentă nu erau singurele care-l opreau. Robinson aspirase-n taină la cataclismul ce-avusese loc. De fapt, în cele din urmă, insula administrată îl apăsa aproape ca și pe Vineri. După ce-l eliberase, fără voia lui, de rădăcinile pămîntene, Vineri avea să-l ducă pe Robinson spre *altceva*. Acestei domnii telurice pe care-o găsea odioasă, Vineri avea să-i substituie o rînduială a lui, pe care Robinson ardea de nerăbdare s-o descopere. Un nou Robinson se zbătea-n vechea lui piele și accepta dinainte să lase insula administrată să se prăbușească pentru a se-afunda, în urma unui inițiator iresponsabil, pe-o cale necunoscută.

Cam astea-i erau gîndurile cînd simți ceva mișcîndu-i sub palma întinsă pe pămînt. Se gîndi c-o fi vreo insectă și pipăi țărîna cu vîrful degetelor. Dar nu era insectă, ci chiar pămîntul care se ridica-n acel loc. Vreun șoarece-de-cîmp sau vreo cîrtiță avea să iasă la capătul galeriei. Robinson zîmbi în întuneric gîndindu-se la spaima animalului care-avea să se arunce-ntr-o-nchisoare de carne crezînd că dă de aer liber. Pămîntul se mișcă din nou și ieși ceva din el. Ceva tare și rece care rămînea puternic ancorat în pămînt. O rădăcină. Astfel, deci, pentru a-ncununa această zi de spaimă,

rădăcinile prindeau viață și ieșeau de la sine din pămînt! Robinson, resemnat în fața tuturor minunilor, fixa mai departe stelele printre crengile copacului. În acel moment, fără nici o-ndoială văzu o constelație întreagă alunecînd deodată spre dreapta, dispărînd îndărătul unei ramuri și reapărînd de partea cealaltă. Apoi rămase nemișcată. Peste cîteva secunde, un trosnet lung și sfîșietor despică aerul. Vineri era-n picioare și-i ajuta lui Robinson să se ridice. Fugiră cît îi țineau picioarele în momentul cînd începea să se miște pămîntul sub ei. Marele cedru aluneca-ncet printre stele și se prăvălea cu un bubuit de trăsnet în mijlocul celorlalți copaci, precum un uriaș care cade-n ierburi înalte. Rădăcina ridicată vertical ținea o-ntreagă movilă de pămînt în nenumăratele ei brațe strîmbe. O tăcere extraordinară urmă acestui cataclism. Minat de explozie, geniul tutelar al Speranzei nu rezistase vîntului viguros — deși fără rafale — care-agita frunzișul.

După distrugerea peșterei, această nouă lovitură dată pămîntului Speranzei rupea ultimele legături ce-l atașau pe Robinson de vechea lui temelie. Plutea de-acum înainte, liber și-nfricoșat, singur cu Vineri. N-avea să mai dea drumul acestei mîini brune care-l luase de mînă pentru a-l salva în clipa-n care copacul se prăbușea în noapte.

■

Libertatea lui Vineri — în care Robinson se-apucă să se inițieze-n zilele următoare — nu

era doar negarea ordinii șterse de explozie de pe fața insulei. Robinson știa prea bine, din amintirea primelor lui timpuri în Speranza, ce-nseamnă o viață dezorientată, rătăcind la voia-ntîmplării, și supusă tuturor impulsurilor capriciului și tuturor descurajărilor, pentru a nu bănui în comportarea tovarășului său o unitate ascunsă, un principiu implicit.

Vineri nu muncea, în adevăratul înțeles al cuvîntului, niciodată. Ignorînd orice noțiune de trecut și de viitor, trăia închis în momentul prezent. Petrecea zile-ntregi într-un hamac de liane-mpletite pe care-l întinsese-ntre doi arbuști de piper, de unde uneori dobora cu sarbacana păsările ce se-așezau pe ramuri, păcălite de nemișcarea lui. Seara, azvîrlea produsul acestei vînători nepăsătoare la picioarele lui Robinson, care nu se mai întreba dacă acest gest era gestul unui cîine credincios ce-i aduce stăpînului vînatul, sau dimpotrivă, cel al stăpînului atît de poruncitor încît nici măcar nu mai catadicsește să dea ordine. De fapt, Robinson depășise-n relațiile lui cu Vineri stadiul acestor meschine alternative. Observa, pasionat de atent, atît faptele și gesturile tovarășului său, cît și răsunetul lor în el însuși, unde suscitau o zguduitoare metamorfoză.

Prima transformare o suferise aspectul lui fizic. Renunțase să se mai radă-n cap, și părul i se-ncrețea-n bucle roșcovane, din zi în zi mai bogate. În schimb, își răsese barba, și-așa prăpădită de explozie, și-n fiecare dimineață își trecea pe obraz lama cuțitului, îndelung

ascuțită cu-o piatră vulcanică, ușoară și poroasă, destul de obișnuită-n insulă. Odată cu asta, își pierduse aspectul solemn și patriarhal, de «Dumnezeu-Tatăl», care-i sprijinea atît de bine vechea autoritate. Întinerise astfel cu zece ani, și-o privire-n oglindă îi arătă chiar că de-aici înainte exista — printr-un fenomen de mimetism foarte explicabil — o asemănare evidentă între chipul lui și chipul tovarășului său. În cîteva zile, îi ajunsese frate — și nu era sigur dacă frate mai mare. Corpul i se transformase și el. Lui Robinson îi fusese totdeauna frică de arsurile de soare ca de una dintre cele mai rele primejdii care-l amenință pe-un englez — pe deasupra și roșcovan — în zona tropicală, și-și acoperea grijuliu toate părțile trupului înainte de-a se expune razelor soarelui, fără să uite, din precauție suplimentară, umbrela mare din piei de capră. Șederile-n adîncul peșterii, apoi intimitatea cu pămîntul dăduseră pînă la urmă cărnii lui albeața lăptoasă și fragilă a napilor și-a tuberculilor. Încurajat de Vineri, de-aci înainte stătea gol la soare. Fricos la-nceput, cocîrjat și urît, încet-încet înflorise. Pielea îi căpătase-o nuanță arămie. O mîndrie nouă-i umfla pieptul și mușchii. Din trupul lui emana o căldură din care i se părea că sufletul sorbea o siguranță pe care n-o mai cunoscuse. Descoperea astfel că un trup acceptat, voit, și de-asemenea vag dorit — printr-un fel de narcisism incipient — poate fi nu numai un mai bun instrument de inserare în țesătura lucru-

rilor exterioare, dar și un tovarăș fidel și puternic.

Juca-mpreună cu Vineri jocuri și făcea exerciții pe care altădată le-ar fi socotit incompatibile cu demnitatea lui. Astfel, n-avu liniște pînă ce nu reuși să meargă-n mîini la fel de bine ca araucanul. Mai întîi, nu-i fu deloc greu să stea «cu picioarele la perete» pe-o stîncă-nclinată. Mai greu era să se desprindă de-acest punct de sprijin și să-nainteze fără să cadă pe spate și să se deșele. Brațele îi tremurau sub greutatea zdrobitoare a restului corpului, dar nu fiindcă le lipsea forța, ci mai degrabă fiindcă această povară insolită trebuia să dobîndească o temelie și-un sprijin adecvat. Robinson se-nverșuna, considerînd cucerirea unui fel de *polivalență* a membrelor lui drept un progres hotărîtor, pe calea nouă pe care înainta. Visa la metamorfozarea corpului său într-o mînă uriașă ale cărei cinci degete să fie cap, brațe și picioare. Piciorul trebuia să se poată-ndrepta ca un arătător, brațele trebuiau să meargă la fel cu picioarele, corpul sprijinindu-se indiferent pe ce membru, apoi pe altul, ca o mînă care se sprijină pe fiecare deget al ei.

▪

Între rarele sale ocupații, Vineri confecționa arcuri și săgeți cu-o minuțioasă atenție, cu-atît mai remarcabilă cu cît le-ntrebuința prea puțin la vînătoare. După ce tăiase arcuri simple din soiurile de lemn cele mai mlădioase

și mai netede — santal, amarant și copaiba — reuși în curînd să lege pe o inimă de merișor laméle de corn de țap care le făceau și mai tari.

Cu cea mai mare migală se ocupa însă de săgeți, căci dacă mărea ne'ncetat puterea arcurilor o făcea pentru ca să poată mări lungimea săgeților, care-n curînd trecu de șase picioare. Echilibrul delicat al vîrfului și-al penelor nu era niciodată atît de exact cît ar fi vrut el și-l vedeai ceasuri întregi cumpănind săgeata pe muchea unei pietre, ca să-i stabilească centrul de greutate. De fapt, punea pene săgeților dincolo de orice limită rațională, folosind în acest scop cînd pene de papagal, cînd frunze de palmier, și cum croia vîrfurile, în formă de aripioare, din spată de capră, era evident că pentru el nu era vorba ca ele s-atingă o pradă, cu forță și cu precizie, ci să plutească, să zboare cît mai departe, cît mai mult cu putință.

Cînd încorda arcul, chipul i se-ntuneca într-un efort de concentrare aproape dureros. Căuta-ndelung înclinarea care să-i asigure săgeții traiectoria cea mai strălucită. În sfîrșit, coarda zbîrnîia și atingea mîneca de piele cu care-și proteja brațul stîng. Cu-ntregul corp înclinat înainte, cu mîinile-ntinse-ntr-un gest de zbor și-n același timp de implorare, însoțea fuga săgeții. Chipul lui strălucea de plăcere atîta timp cît forța vie o purta prin frecarea aerului și prin greutatea ei. Dar ceva părea că se rupe-n el în clipa cînd vîrful se prăvălea spre pămînt abia frînat în cădere de ampenaj.

Robinson se-ntrebă multă vreme care putea fi semnificația acestui tras cu arcul, fără vînat, fără țintă, în care Vineri se cheltuia pînă la epuizare. Crezu că pricepe, în sfîrșit, într-o zi cînd un vînt marin destul de puternic agita marea și aducea valurile pe plajă. Vineri încerca niște săgeți noi, exagerat de lungi, ampenate pe circa trei picioare cu țepligi scoase din pene remige de albatros. Încordă arcul, înclinînd săgeata la patruzeci și cinci de grade în direcția pădurii. Săgeata urcă la o-nălțime de cel puțin o sută cincizeci de picioare. Acolo, păru să ezite o clipă, dar în loc s-o ia spre plajă, se-nclină orizontal și zbură spre pădure cu energie nouă. Cînd dispăru după desimea primilor copaci, Vineri se-ntoarse radios spre Robinson.

— Are să cadă-ntre ramuri și n-ai s-o mai găsești, îi spuse Robinson.

— N-am s-o mai găsesc, zise Vineri, fiindcă asta n-o să cadă niciodată.

*

Întoarse la starea de sălbăticie, caprele nu mai trăiau în anarhia la care domesticirea aplicată de om constrînge animalele. Se-mpărțiseră-n turme ierarhizate pe care le conduceau țapii cei mai puternici și mai înțelepți. Cînd se ivea o primejdie, turma se-aduna — de-obicei, pe-o înălțime — și toate animalele din rîndul întîi întîmpinau agresorul cu un front de coarne invincibile. Pentru Vineri era un joc să-ntărîte țapii răzleți. Îi silea să se culce la pămînt apucîndu-i de coarne sau îi fugărea și-i prindea, iar ca să-i însemne cu victoria lui, le-nnoda la gît un mănunchi de liane.

Într-o zi, totuși, dădu peste-un fel de muflon mare cît un urs, care-l azvîrli-ntre stînci dintr-o singură izbitură a coarnelor lui enorme și noduroase ce-i stăteau ridicate-n cap ca două lungi flamuri negre. Vineri fu nevoit să stea trei zile nemișcat în hamac, dar spunea mereu că avea să caute animalul ăsta pe care-l botezase *Andoar* și care, pare-se, îi inspira admirație amestecată cu duioșie. Andoar putea fi reperat de la două poște după mirosul lui îngrozitor. Andoar nu fugea niciodată cînd te-apropiai de el. Andoar stătea-ntotdeauna departe de turmă. Andoar nu se-ndîrjise-mpotriva lui după ce aproape că-l omorîse, cum ar fi făcut alt țap... Psalmodiind, cu glas scăzut, elogii la adresa adversarului său, Vineri împletea cordeluțe de culori vii, pentru a face o funie mai solidă și mai țipătoare decît celelalte: funia lui Andoar. Cînd Vineri o porni din nou spre stîncile unde hălăduia animalul, Robinson protestă fără convingere, și fără speranța de-a-l opri. Duhoarea care se lipea de pielea lui Vineri în urma goanelor astea, de un fel cu totul special, era de-ajuns ca să justifice împotrivirea lui Robinson. Iar pe deasupra primejdia era reală, după cum o dovedea recentul accident de pe urma căruia Vineri abia-și revenise. Lui Vineri puțin îi păsa. Era la fel de darnic cu puterile și cu-ndrăz-

neala sa, într-un joc care-l exalta, pe cît de exagerat cu lenea și cu indiferența în mod obișnuit. Găsise-n Andoar un partener de joacă, partener a cărui brutalitate obtuză părea să-l încînte, și accepta dinainte, fără supărare, perspectiva unor răni noi, chiar și mortale.

Nu trebui să-l caute mult pe Andoar ca să-l găsească. Silueta marelui mascul se-nălța ca o stîncă în mijlocul unui cîrd de capre și de iezi care-o zbughiră care-ncotro la apariția lui Vineri. Se-adunară din nou în mijlocul unui fel de căldări al cărei fund era mărginit de-un perete abrupt care dădea spre un grohotiș presărat cu cactuși. La apus, o limbă de pămînt acoperea un pisc de vreo sută de picioare. Vineri desfăcu frînghiuța pe care și-o răsucise-n jurul mîinii și o-nvîrti spre Andoar în semn de provocare. Sălbăticiunea se opri numaidecît din mestecat, cu un fir lung de graminee-n dinți. Apoi pufăi-n barbă și se ridică-n două picioare. Făcu astfel cîțiva pași spre Vineri, agitînd în aer copitele dinainte, dînd din coarnele imense, de parcă ar fi salutat o mulțime în mers. Mimica asta grotească-l înmărmuri pe Vineri. Animalul era doar la cîțiva pași de el cînd se lăsă iar în patru picioare, azvîrlindu-se-n același timp ca o catapultă în direcția lui Vineri. Își zvîrli capul între picioarele dinainte, coarnele i se-ndreptară ca o furcă și zburară către pieptul lui Vineri ca o săgeată groasă, ampenată cu blană. Vineri sări în stînga o fracțiune de secundă prea tîrziu. O duhoare-nțepătoare veni peste el în momentul în care o izbitură violentă în umărul drept îl făcu să se răsucească-n loc. Căzu rău și rămase lat la pămînt. Dacă s-ar fi ridicat numaidecît, n-ar fi fost în stare să se ferească de-o nouă lovitură. Rămase deci nemișcat pe spate, cuprinzînd între pleoapele aproape lăsate un petec de cer albastru mărginit de buruieni uscate. Aici văzu aplecîndu-se asupra lui o mască de patriarh semit, cu ochi verzi ascunși în peșteri de mițe, cu barba inele, cu bot negru schimonosit de-un rîs de faun. La slaba mișcare pe care o făcu Vineri, umărul îi răspunse printr-o durere ascuțită. Își pierdu cunoștința. Cînd deschise din nou ochii, soarele îi umplea centrul cîmpului vizual și-l scălda-ntr-o căldură insuportabilă. Se sprijini în mîna stîngă și-și strînse picioarele sub el. În capul oaselor, văzu învîrtindu-se peretele stîncos ce răsfrîngea lumina peste-ntreaga depresiune. Andoar nu se zărea. Se ridică împleticindu-se, și era gata să se-ntoarcă, în momentul cînd auzi-n spatele lui un bocănit de copite pe piatră. Zgomotul era atît de aproape, încît Vineri n-avu timp să se-ntoarcă cu fața. Se lăsă izbit din stînga, din partea brațului valid. Luat în coarne prin dreptul coapsei stîngi, Vineri se poticni cu brațele deschise. Andoar se oprise, proțăpit în toate cele patru picioare nervoase și slabe, stăvilindu-și avîntul dintr-o mișcare de șale. Vineri, pierzîndu-și echilibrul, se prăbuși ca un manechin dezarticulat, în spinarea țapului care se-ndoi sub greutate și-o porni

din nou. Chinuit de umăr, Vineri se-agăţă de animal. Îl apucase cu mîinile de coarnele inelate, cît mai aproape de cap, cu picioarele strîngea blana de pe coaste, în timp ce cu degetele mari de la picioare îi strîngea testiculele. Ţapul făcea salturi fantastice pentru a scăpa de-această fîşie de carne goală care i se-ncolăcea-n jurul corpului. Dădu ocol de mai multe ori depresiunii fără să-i alunece niciodată picioarele pe stînci, în ciuda poverii care-l apăsa. Dacă ar fi căzut, sau dacă s-ar fi trîntit de bunăvoie la pămînt, n-ar fi putut să se ridice. Vineri simţea durerea din umăr şi din şold răspunzîndu-i în stomac şi se temea să nu-şi piardă iar cunoştinţa, Trebuia să-l silească pe Andoar să se oprească. Mîinile lui Vineri coborîră de-a lungul craniului proeminent, apoi se-nţepeniră peste orbitele osoase ale animalului. Orbit, acesta nu se opri. Ca şi cînd obstacolele devenite invizibile n-ar mai fi existat, animalul se năpusti înainte. Copitele răsunară pe lespedea de piatră care dădea spre prăpastie şi cele două trupuri mereu împreunate se prăvăliră-n gol.

*

La două mile, Robinson, cu luneta-n mînă, fusese martor al căderii celor doi adversari. Robinson cunoştea destul de bine această regiune a insulei pentru a şti că la platoul invadat de spini, pe care cei doi se prăbuşiseră, se putea ajunge fie printr-o potecuţă povîrnită coborînd din înălţimi, fie de-a dreptul,

cu condiţia să escaladezi faleza abruptă, de-o sută de picioare, care ducea acolo. Urgenţa impunea calea directă, însă Robinson se gîndea cu-ngrijorare la ascensiunea pe pipăite, de-a lungul peretelui neregulat şi uneori înclinat în afară, căreia trebuia să-i facă faţă. Dar nu numai nevoia de-a-l salva pe Vineri — încă-n viaţă, poate — îl îndemna la această-ncercare. Convertit la jocurile musculare ce duc trupul la o dezvoltare fericită, simţea — ca pe una dintre ultimele sale tare de altădată — ameţeala intensă care-l apuca chiar şi la trei picioare deasupra pămîntului. Era sigur că-nfruntînd şi-nvingînd această slăbiciune bolnăvicioasă ar face un progres notabil pe noua lui cale.

După ce alergă vioi printre blocurile stîncoase şi după ce sări dintr-unu-ntr-altul, cum îl văzuse pe Vineri făcînd de sute de ori, ajunse foarte repede la punctul în care trebuia să se lipească de perete şi să-nainteze, agăţîndu-se cu toate cele douăzeci de degete în scobituri. Acolo simţi o imensă dar destul de suspectă uşurare găsind din nou contactul direct cu elementul teluric. Mîinile, picioarele, tot corpul lui gol *cunoşteau* trupul muntelui, netezimile, fărîmiţările, asperităţile acestuia. Cu un extaz nostalgic palpa meticulos substanţa minerală, acţiune-n care grija pentru propria siguranţă nu-ncăpea decît pe jumătate. Asta — o ştia prea bine — era o cufundare-n trecutul lui, şi-ar fi-nsemnat o renunţare morbidă şi laşă dacă vidul — căruia-i

întorcea spatele — n-ar fi constituit *cealaltă jumătate* a-ncercării lui. Pămînt și aer, iar între ele două, lipit de piatră ca un fluture speriat, Robinson, care lupta din greu pentru-a săvîrși convertirea lui de la unul la altul. Ajuns la jumătatea falezei, își impuse-o oprire și-o semi-rotire, posibile datorită unei cornișe de-o șchioapă de care-și putea sprijini picioarele. Fu scăldat de-o sudoare rece ce-i făcu mîinile primejdios de-alunecoase. Închise ochii ca să nu mai vadă-nvîrtindu-se dedesubtul lui panta de blocuri stîncoase peste care-alerga mai adineauri. Apoi, îi deschise, hotărît să-și domine starea-aceea proastă. Atunci îi veni ideea să se uite spre cerul pe care-l luminau ultimele raze-ale apusului. Un fel de-mbărbătare îl făcu numaidecît să se simtă oarecum stăpîn pe sine. Înțelese că *amețeala* nu este altceva decît atracția *terestră* îndreptată spre inima omului rămas cu încăpățînare geotropic. Sufletul tinde pasionat spre temeliile-acestea de granit sau de argilă, de siliciu sau de șist, a căror depărtare-l înnebunește și-l atrage-n același timp, căci presimte-n ele liniștea și moartea. Nu vidul aerian stîrnește amețeala, ci fascinanta plenitudine a adîncimilor terestre. Cu fața spre cer, Robinson simți cum chemarea dulceagă a mormintelor răvășite putea fi-nfrîntă de invitația la zbor a unei perechi de albatroși plutind fratern între doi nouri împurpurați de ultimele raze-ale serii. Își reluă urcușul, cu sufletul îmbărbătat, știind din ce în ce mai bine unde-aveau să-l ducă pașii următori.

Începea să se-ntunece cînd Robinson descoperi cadavrul lui Andoar în mijlocul unor tufe de sorb pipernicite care creșteau printre pietre. Se aplecă peste trupul mare, dezarticulat, și recunoscu numaidecît frînghia colorată, solid înnodată la gît. Se ridică auzind un hohot de rîs în spatele lui. Vineri stătea în picioare, zgîriat tot, cu mîna stîngă nemișcată, încolo însă bine sănătos.

— A murit ocrotindu-mă cu blana lui, zise Vineri. Țapul mare-a murit, dar curînd am să-l fac să zboare și să cînte...

*

Vineri își revenea de pe urma oboselii și-a rănilor cu-o repeziciune care-l mira totdeauna pe Robinson. De-a doua zi de dimineață, cu fața destinsă și cu trup vioi, Vineri se-ntoarse la cadavrul lui Andoar. Tăie mai întîi capul pe care-l puse-n mijlocul unui furnicar. Apoi incizînd pielea în jurul copitelor și-n toată lungimea pieptului și-a abdomenului, o-ntinse pe jos și tăie ultimele fibre care o mai legau de marele ecorșeu slab și trandafiriu, fantoma anatomică a lui Andoar. Spintecă punga abdominală, desfășură cele patruzeci de picioare de mațe pe care le conținea, și, după ce le spălă cu apă multă, le atîrnă de crengile unui copac, stranie ghirlandă, lăptoasă și violacee, care-atrase-n curînd roiuri de muște. Apoi, se duse pe plajă, fredonînd și cărînd sub brațul

valid blana mare şi soioasă-a lui Andoar. O spălă în valuri şi-o lăsă acolo să se impregneze cu nisip şi cu sare. Apoi, cu-o răzuitoare improvizată — o cochilie prinsă de-o piatră — se-apucă să curețe părul de pe partea din afară şi să curețe carnea de pe partea dinuntru. Treaba asta îi luă cîteva zile, timp în care nu acceptă ajutorul lui Robinson, rezervîndu-i, zicea el, o sarcină ulterioară, mai nobilă, mai uşoară şi la fel de importantă.

Misterul se lămuri cînd Vineri îl pofti pe Robinson să binevoiască să urineze peste pielea întinsă-n fundul unei scobituri în stîncă, loc în care fluxul lăsa o pînză de apă ce se evapora în cîteva ore. Îl rugă să bea mult zilele următoare şi niciodată să nu se uşureze-n altă parte, urina trebuind să acopere complet pielea lui Andoar. Robinson observă că Vineri se abţinu de la acest lucru şi nu-l întrebă dacă socotea că urina lui era lipsită de proprietăţi tanante sau dacă-i era scîrbă de infama promiscuitate pe care-ar fi sugerat-o acest amestec al udului lor. Pielea se macerase opt zile în ceea ce devenise o saramură de-amoniac, atunci cînd Vineri o scoase de-acolo, o spălă-n apă de mare şi-o legă de două arcuri a căror forţă o supuse unei întinderi uşoare şi constante. În sfîrşit, o puse la uscat trei zile la umbră, şi-ncepu stoluitul cu piatra ponce, cît pielea mai era încă umedă. Pielea ajunsese un mare pergament virgin, cu nuanţe de aur vechi, care la mîngîierea degetelor scotea o notă gravă şi sonoră.

— Andoar o să zboare, Andoar o să zboare, repetă Vineri foarte surescitat, refuzînd mereu să-şi dezvăluie intenţiile.

*

În insulă nu erau mulţi arbori araucaria, dar siluetele lor piramidale şi negre se-nălţau mîndru din tufărişul care vegeta la umbra lor. Lui Vineri îi erau deosebit de dragi aceşti arbori, atît de caracteristici ţării lui încît îi luaseră numele, şi stătea zile-ntregi ghemuit în leagănul ramurilor lor cele mari. Seara, îi aducea lui Robinson un pumn de seminţe-naripate, conţinînd un miez comestibil a cărui substanţă făinoasă avea un puternic miros înţepător de răşină. Robinson se ferise totdeauna să-şi urmeze tovarăşul în aceste căţărări pe care le socotea de maimuţă.

În dimineaţa-aceea, totuşi, Robinson se găsea la poalele celui mai înalt dintre-aceşti arbori, şi aruncîndu-şi privirea în profunzimea lui de ramuri, socotea că acest copac nu putea să aibă mai puţin de-o sută cincizeci de picioare. După cîteva zile de ploaie, răcoarea dimineţii anunţa că se face iarăşi vreme frumoasă. Pădurea scotea aburi ca un animal, iar în desimea muşchiului pîraie invizibile susurau neobişnuit. Mereu atent la schimbările pe care le observa în el însuşi, Robinson notase că de cîteva săptămîni aştepta-n fiecare dimineaţă răsăritul cu-o nerăbdare plină de nelinişte şi că desfăşurarea primelor raze ale

soarelui căpăta pentru el solemnitatea unei sărbători care, deși cotidiană, își păstra totuși de fiecare dată o intensă noutate.

Apucă ramura cea mai accesibilă și se urcă pe ea într-un genunchi, apoi în picioare, gîndindu-se vag că avea să se bucure de răsăritul soarelui cu cîteva minute mai devreme dacă se cățăra-n vîrful copacului. Urcă fără nici o greutate etajele succesive ale copacului, cu impresia crescîndă că se află prizonier — și solidar parcă — al unei vaste structuri, infinit ramificate, care pornea din trunchiul cu scoarță roșietică și se desfăcea-n crengi, crenguțe, ramuri, rămurele, ca să ajungă la nervurile frunzelor triunghiulare, înțepătoare, solziforme, răsucite-n spirală în jurul ramurilor. Participa la vădita funcțiune a arborelui și anume aceea de-a-mbrățișa aerul cu miile lui de brațe, de a-l strînge cu milioanele lui de degete. Pe măsură ce urca, devenea sensibil la oscilația arhitecturalei încrengături prin care vîntul trecea cu un bubuit de orgă. Se-apropia de vîrf cînd se trezi deodată-nconjurat de vid. Poate că din pricina trăsnetului, în locul acela trunchiul era despicat pe distanță de șase picioare. Se uită-n jos ca să nu-i vină amețeală. Dedesubtul lui, o-nvălmășeală de crengi așezate-n planuri suprapuse se prăvălea-n vîrtejul unei priveliști amețitoare. Îi veni în minte o spaimă din copilărie. Voise să se suie-n clopotnița catedralei din York. După ce urcase o mulțime pe scara abruptă și-ngustă, înșurubată în jurul unei colonete de

piatră sculptată, lăsase brusc penumbra liniștitoare-a zidurilor și ieșise sub cerul liber, într-un spațiu pe care silueta depărtată a acoperișurilor din oraș îl făceau și mai amețitor. Trebuise să-l coboare, ca pe-un balot, cu capu-nfășurat în pelerina lui de școlar...

Închise ochii și-și rezimă obrazul de trunchiul copacului, singurul punct de sprijin de care dispunea. În această arboradă vie, suflul lemnului, încărcat de mîini ce pieptănau vîntul, se-auzea ca o vibrare surdă pe care-o străbătea uneori un lung geamăt. Ascultă-ndelung acest zvon liniștitor. Spaima își descleșta strînsoarea. Visa. Arborele era o corabie mare ancorată-n pămînt și lupta, cu toate pînzele desfășurate, să-și ia avînt. O mîngîiere caldă-i trecu peste față. Pleoapele-i deveniră incandescente. Înțelese că soarele-a răsărit, dar mai amîna clipa cînd să deschidă ochii. Era atent cum urcă-n el o bucurie nouă. Un val cald îl acoperea. După lumina plăpîndă a zorilor, lumina arămie fecunda suveran toate lucrurile. Deschise ochii pe jumătate. Între gene-i scînteiară mii de paiete luminoase. O adiere călduță trecu prin frunziș. *Frunza — plămînul arborelui, arborele — plămîn el însuși și deci vîntul — răsuflarea lui,* se gîndi Robinson. Se gîndi la propriii plămîni, întinși afară, arbust de carne purpurie, polip de coral viu, cu membrane trandafirii, cu bureți de mucus... Ar agita-n aer această exuberanță delicată, acest buchet de flori carnale, și-o bucurie pur-

purie l-ar pătrunde prin canalul trunchiului umflat de sînge roșu-aprins...

Spre țărm, o pasăre mare de formă romboidală și de culoarea aurului vechi se legăna straniu-n văzduh. Vineri îndeplinindu-și misterioasa făgăduială îl făcea pe Andoar să zboare.

•

Legînd în formă de cruce trei stinghii de trestie în lung cu două brațe inegale și paralele, în lat, Vineri făcuse cîte o gaură în fiecare stinghie și trecuse prin ea un mat. Apoi, pe-această ramă ușoară și solidă-ntinsese pielea lui Andoar, îndoindu-i marginile și cosîndu-i-le de mat. O extremitate a stinghiei celei mai lungi întindea partea anterioară a pieii, iar celălalt capăt era acoperit de partea dinspre coadă, care-atîrna în formă de trifoi. Cele două extremități erau unite printr-o legătură destul de largă de care era înnodată frînghia de mînuit, într-un punct calculat cu grijă, în așa fel încît zmeul să capete înclinarea potrivită pentru cea mai mare forță de înălțare. Vineri începuse încă din zori de zi să muncească la aceste asamblări delicate și, grație unei brize puternice de sud-vest, prevestitoare de vreme uscată și luminoasă, bătînd în rafale, marea pasăre de pergament abia terminată se zbătea-n mîinile lui, nerăbdătoare, parcă, să-și ia zborul. Pe plajă, araucanul țipase de bucurie-n momentul în care monstrul fragil, îndoit ca un arc, urcase vertiginos, trosnind din toate părțile lui moi și tîrînd după el drept coadă o ghirlandă de pene — albe și negre.

Cînd Robinson veni lîngă el, Vineri stătea culcat pe nisip, cu mîinile sub cap, iar sfoara zmeului îi era legată de glezna stîngă. Robinson se-ntinse lîngă dînsul, și se uitară amîndoi îndelung la Andoar care trăia printre nori, cedînd unor bruște atacuri invizibile, tulburat de curenți contradictorii, slăbit de-un calm neașteptat, dar recîștigînd dintr-un salt vertiginos întreaga altitudine pierdută. Vineri — care participa intens la toate aceste peripeții eoliene — se ridică-n sfîrșit și, cu mîinile cruce, mimă rîzînd dansul lui Andoar. Se ghemuia pe nisip, apoi își lua avînt, proiectînd spre cer piciorul stîng, se-nvîrtea, se clătina ca și cînd brusc n-ar mai fi avut putere, șovăia, se-avînta din nou, iar sfoara legată de glezna lui era ca un fel de axă a acestei coregrafii aeriene, căci Andoar, fidel și depărtat călăreț, răspundea fiecărei mișcări a lui Vineri prin scuturări, prin volte și picaje.

După-amiaza o petrecură la pescuit de zărgani. Sfoara lui Andoar fu legată la spatele pirogei, în timp ce-o undiță de-aceeași lungime — cam de-o sută cincizeci de picioare — pornind de la coada zmeului se termina cu un cîrlig care, sclipind, atingea creasta valurilor.

Robinson vîslea încet în contra vîntului, în largul coastei orientale plină de lagune, în timp ce Vineri, stînd în spate, supraveghea mișcările lui Andoar. Cînd un zărgan se repezea la momeală și-nchidea iremediabil gura ascuțită, zimțată cu dinți mici, peste cîrlig, zmeul, ca un dop de undiță, manifesta captura prin mișcări dezordonate. Atunci Robinson făcea cale-ntoarsă

și, vîslind în direcția vîntului, ajungea destul de repede capătul undiței pe care Vineri îl apuca. În fundul pirogei se-adunau corpurile cilindrice cu spinări verzi și cu coaste argintii ale zărganilor.

Seara, Vineri nu se putu hotărî să-l coboare pe Andoar pe pămînt pentru noapte. Îl legă de unul din arborii de piper de care era agățat hamacul lui. Asemenea unui animal domestic priponit, Andoar petrecu noaptea la picioarele stăpînului și-l însoți încă toată ziua următoare. Dar în cea de-a doua noapte, vîntul se potoli de tot, și Vineri trebui să scoată marea pasăre de aur dintre niște magnolii unde se lăsase-ncet. După mai multe-ncercări nereușite, Vineri se lăsă păgubaș să-l mai facă să zboare. Păru să-l uite și se refugie opt zile-n trîndăvie. Atunci păru că-și amintește de capul țapului pe care-l lăsase-ntr-un furnicar.

*

Harnicele muncitoare mici și roșii făcuseră treabă bună. Din părul lung, alb și brun, din barbă și din carne nu mai rămăsese nimic. Orbitele și interiorul capului fuseseră și ele perfect curățate, iar mușchii și cartilagiile atît de bine ingerate încît maxilarul inferior se desprinse de restul capului îndată ce Vineri îl atinse. Era un cap frumos cu țeastă sidefie, cu coarne mari, negre, răsucite, și în formă de liră, pe care Vineri îl săltă-n mînă, ca pe-un trofeu. Găsind în țărînă frînghiuța viu colorată ce fusese legată la gîtul animalului, o prinse la baza

coarnelor, de proeminența pe care o formează-nvelișul cornos în jurul axei lui osoase.

— Andoar o să cînte ! îi făgădui Vineri, misterios, lui Robinson care se uita la el.

Tăie mai întîi două stinghii mici de lungimi inegale din lemn de sicomor. Cu cea mai lungă, datorită unor găuri făcute lateral în extremitățile ei, uni vîrful coarnelor. Pe cea mai scurtă o înțepeni, paralel cu prima, la jumătatea botului. Cam cu o palmă mai sus, între orbite, așeză o scîndurică de brad pe-a cărei muchie superioară se aflau douăsprezece șănțulețe. În sfîrșit, strînse mațele lui Andoar, care se mai legănau pe crengile unui copac — îngustă și uscată fîșie tăbăcită de soare — și le tăie-n bucăți egale, cam de trei picioare una.

Robinson se uita mereu la el fără să priceapă, cum s-ar fi uitat la acțiunile unei insecte cu obiceiuri complicate și de ne'nțeles pentru o minte omenească. Cea mai mare parte a timpului, Vineri nu făcea nimic — și niciodată plictiseala nu tulbura cerul imensei și naivei lui lenevii. Apoi, asemenea unui lepidopter invitat de-o adiere primăvăratică la procesul complex de reproducere, se ridica brusc, vizitat de-o idee, și se ocupa fără-ntrerupere de treburi al căror sens rămînea multă vreme ascuns, dar care-aveau aproape totdeauna legătură cu lucrurile aeriene. Din acel moment, truda și timpul nu mai contau, migala și răbdarea lui nu mai aveau limită. Astfel, Robinson îl văzu timp de mai multe zile întinzînd între cele două stinghii, cu ajutorul unor cepuri, cele douăsprezece mațe ce-aveau să-mpodobească fruntea și coar-

nele lui Andoar. Cu un simț muzical înnăscut, le acorda nu în terță sau în chintă, ca pe coardele unui instrument obișnuit, ci cînd la unison, cînd în octavă ca să poată suna toate fără să distoneze. Căci nu era vorba de-o liră sau de-o țiteră căreia să-i ciupească el coardele, ci de-un instrument *elementar*, de-o harfă eoliană, al cărui singur instrumentist avea să fie vîntul. Orbitele țineau loc de găuri de rezonanță, deschise-n cutia de rezonanță a craniului. Pentru ca cea mai slabă suflare de vînt să fie captată de coarde, Vineri fixă de-o parte și de alta a craniului două aripi de vultur, făcîndu-l pe Robinson să se-ntrebe unde putuse Vineri să le găsească, vulturii părîndu-i-se totdeauna animale invulnerabile și nemuritoare. Apoi, harfa eoliană-și află loc în crengile unui chiparos uscat care-și înălța silueta subțire în mijlocul stîncilor, într-un loc expus întregii roze a vînturilor. De altfel, abia instalată, scoase un sunet subțire, melodios și tînguitor, cu toate că timpul era perfect liniștit. Vineri fu multă vreme absorbit de-această muzică funebră și pură. În fine, cu-o mutră disprețuitoare, ridică două degete-n direcția lui Robinson, vrînd să-i arate prin asta că numai două coarde intraseră-n vibrație.

De multe săptămîni, Vineri se-ntorsese la siestele lui și Robinson la exercițiile lui solare, cînd, în sfîrșit, Andoar arătă pe de-a-ntregul ce putea. Într-o noapte, Vineri îl trase de picioare pe Robinson care, pînă la urmă, își alesese domiciliul în crengile araucariei în care-și făcuse-un adăpost cu ajutorul unor obloane din scoarță de copac. Se pornise o vijelie, aducînd cu sine un val de căldură ce-ncărca aerul de electricitate, fără perspective de ploaie. Azvîrlită ca un disc, luna plină trecea printre fîșii de nori palizi. Vineri îl trase pe Robinson spre silueta scheletică a chiparosului uscat. Cu mult înainte de-a vedea arborele, lui Robinson i se păru că aude un concert celest în care se-amestecau flaute cu viori. Nu era un cîntec ale cărui note succesive să-ți ia sufletul în cascada lor și să-ți imprime elanul melodiei. Era o notă unică — dar plină de armonice infinite — care punea definitiv stăpînire asupra sufletului, un acord alcătuit din infinite componente a căror înaltă putere avea ceva implacabil și fatal ce fascina. Vîntul devenea și mai violent cînd cei doi tovarăși ajunseră lîngă arborele cîntător. Legat din scurt de cea mai de sus ramură a copacului, zmeul vibra ca o piele de tobă, cînd fixat într-o trepidantă imobilitate, cînd azvîrlit cu mișcări furioase. Andoar-zburător îl hărțuia pe Andoar-cîntător, părînd că-l veghează și-n același timp că-l amenință. În lumina schimbătoare a lunii, cele două aripi de vultur se-ntindeau și se strîngeau spasmodic de-o parte și de alta a craniului și-i dădeau o viață fantastică, acordată cu furtuna. Și mai mult decît orice era acel muget puternic și melodios, muzică într-adevăr *elementară*, neomenească, fiind în același timp vocea tenebroasă a pămîntului, armonia sferelor cerești și plînsetul aspru al marelui țap sacrificat. Lipiți unul de altul la adăpostul unei stînci înclinate, Robinson și Vineri uitară-n curînd de ei înșiși în fața marelui mister în care

se topeau elementele brute. Pămîntul, arborele și vîntul celebrau la unison apoteoza nocturnă a lui Andoar.

*

Relațiile dintre Robinson și Vineri deveniseră mai profunde și mai umane, dar se și complicaseră, și nu erau lipsite de nori. Altădată — înainte de explozie — nu putea fi cu-adevărat vorba despre ceartă între ei. Robinson era stăpînul, Vineri n-avea decît s-asculte. Robinson îl putea certa sau chiar bate pe Vineri. Acum, cînd Vineri era liber și egalul lui Robinson, se puteau supăra unul pe altul.

Ceea ce se-ntîmplă-ntr-o zi cînd Vineri găti într-o scoică mare niște bucățele de șarpe cu garnitură de lăcuste. De cîteva săptămîni, dealtfel, îl enerva pe Robinson. Nimic mai primejdios decît enervarea cînd trebuie să trăiești singur cu cineva. Enervarea este o dinamită care desparte cuplurile cele mai unite. În ajun, Robinson se-alesese cu-o indigestie din niște fileuri de broască țestoasă cu afine. Și-acuma Vineri îi băga pe gît porcăria asta de piton cu insecte ! Lui Robinson îi veni greață și dădu cu piciorul-n cochilie, azvîrlind-o-n nisip cu conținut cu tot. Vineri, furios, se duse după ea și-o ridică peste capul lui Robinson, cu amîndouă mîinile. Cei doi prieteni aveau să se bată ? Nu ! Vineri o luă la sănătoasa.

Două ceasuri mai tîrziu, Robinson îl văzu că se-ntoarce tîrînd fără blîndețe un fel de manechin. Capul era făcut dintr-o nucă de cocos, mîinile și picioarele din trestie de bambus. Era-mbrăcat cu haine vechi de-ale lui Robinson, ca o sperietoare. Pe fața nucii de cocos, cu-o pălărie mărinărească în vîrf, Vineri desenase chipul fostului său stăpîn. Înfipse manechinul, în picioare, în fața lui Robinson.

— Ți-l prezint pe Robinson Crusoe, guvernatorul insulei Speranza, spuse el.

Apoi, luă de jos scoica murdară și goală care se afla tot acolo, și cu un răget, o sfărîmă de nuca de cocos care căzu-mpreună cu trestiile de bambus rupte. În sfîrșit, izbucni în rîs și-l sărută pe Robinson.

Robinson înțelese tîlcul acestei stranii comedii. Într-o zi, cînd Vineri mînca vii niște viermi mari de palmier tăvăliți în prealabil prin ouă de furnici, Robinson, exasperat, se duse pe plajă. În nisipul umed, modelă un fel de statuie culcată pe burtă cu un cap al cărui păr era făcut din alge. Fața, ascunsă de-un braț îndoit, nu se vedea, însă trupul brun și gol semăna cu Vineri. Abia-și terminase Robinson opera cînd îi sosi tovarășul, cu gura încă plină de viermi de palmier.

— Ți-l prezint pe Vineri, mîncător de șerpi și de viermi, îi spuse Robinson, arătîndu-i statuia de nisip.

Apoi, rupse-o creangă de alun, o curăță de rămurele și de frunze, și se-apucă să șfichiuiască spinarea, fesele și coapsele lui Vineri cel de nisip, pe care-l făcuse-n acest scop.

Din acel moment, trăiră-n patru pe insulă. Existau adevăratul Robinson și păpușa de bambus, adevăratul Vineri și statuia de nisip. Și

orice rău pe care cei doi prieteni ar fi avut să și-l facă — injurii, bătăi, furii — îl făceau copiei celuilalt. Între ei nu existau decît gingășii.

Cu toate astea, Vineri inventă un alt joc, și mai pasionant, și mai ciudat decît cel cu cópiile.

Într-o după-amiază, îl trezi destul de brutal pe Robinson care-și făcea siesta sub un eucalipt. Vineri își confecționase un travesti al cărui sens Robinson nu-l pricepu numaidecît. Își acoperise picioarele cu niște zdrențe-n chip de pantaloni. Avea o haină scurtă, pe umeri. Purta o pălărie de pai, ceea ce nu-l împiedica să se-adăpostească sub o umbrelă de frunze de palmier. Și-și făcuse și-o barbă falsă lipindu-și pe față smocuri roșii de cocotier.

— Știi cine sînt eu ? îl întrebă el pe Robinson mergînd maiestuos prin fața lui.

— Nu !

— Sînt Robinson Crusoe, din orașul York din Anglia, stăpînul sălbaticului Vineri !

— Și eu, atunci, cine sunt ? întrebă Robinson uimit.

— Ghici !

Robinson își cunoștea acum prea bine tovarășul ca să nu-nțeleagă fără vorbe ce voia acesta. Se sculă și dispăru-n pădure.

Dacă Vineri era Robinson — Robinsonul de-odinioară, stăpîn al sclavului Vineri — lui Robinson nu-i rămînea decît să devină Vineri — Vineri sclavul de-odinioară. De fapt, nu mai avea barba pătrată și capul ras de dinaintea exploziei, și semăna așa de mult cu Vineri că n-avea cine știe ce de făcut ca să joace rolul acestuia. Se mulțumi să se frece pe față și pe

corp cu zeamă de nuci ca să se-nnegrească și să-și pună-n jurul mijlocului șorțul de piele al araucanilor, pe care-l purta Vineri în ziua cînd debarcase-n insulă. Apoi i se-nfățișă lui Vineri și-i spuse :

— Uite, eu sunt Vineri !

Atunci, Vineri se strădui să spună niște fraze lungi, cît putu el mai bine englezește, iar Robinson îi răspunse cele cîteva cuvinte araucane pe care le-nvățase pe vremea cînd Vineri nu vorbea deloc englezește.

— Te-am salvat de neamurile tale care voiau să te sacrifice ca să risipească puterea ta răufăcătoare, zise Vineri.

Și Robinson îngenunche la pămînt, înclină capul în țărînă mormăind mulțumiri fără șir. În sfîrșit, apucînd piciorul lui Vineri și-l puse pe grumaz.

Jucară de multe ori jocul ăsta. Semnalul îl dădea totdeauna Vineri. Îndată ce-apărea cu barba falsă și cu umbrela, Robinson pricepea că-l avea-n față pe Robinson și că el trebuia să joace rolul lui Vineri. Dealtfel, nu jucau niciodată scene inventate, ci doar episoade din viața lor trecută, pe cînd Vineri era un sclav înfricoșat iar Robinson un stăpîn sever. Înfățișau povestea cu cactușii îmbrăcați, cea cu orezăria secată, cea cu pipa fumată pe ascuns lîngă butoaiele cu praf de pușcă. Dar nici o scenă nu-i plăcea atît de mult lui Vineri ca scena de la-nceput, cînd el fugea de araucanii care voiau să-l sacrifice și cînd Robinson îl salva.

Robinson înțelese că jocul ăsta îi face bine lui Vineri, fiindcă-l elibera de proasta amintire

pe care-o avea despre viața lui de sclav. Dar și lui Robinson îi făcea bine jocul ăsta, fiindcă avea încă unele remușcări cu privire la trecutul lui de guvernator și de general.

*

Peste cîtva timp, Robinson găsi din întîmplare șanțul în care petrecuse-odinioară numeroase zile de carceră, și care devenise prin forța lucrurilor un fel de cabinet de lucru sub cerul liber. Avu chiar surpriza să descopere sub un strat gros de nisip și de praf o carte plină de notele și de observațiile *log-book*-ului și două volume virgine. Zeama de arici de mare se uscase-n ulcica de pămînt care-i servise de călimară, iar penele de vultur cu care scria dispăruseră. Robinson credea că toate astea fuseseră distruse împreună cu tot restul, odată cu incendiul Reședinței. Îi spuse lui Vineri ce descoperise și hotărî să reia redactarea *log-book*-ului, martor interesant al evoluției sale. Se gîndea la asta-n fiecare zi și era hotărît să plece-n căutare de pene de vultur și la pescuit de arici de mare cînd, într-o seară, Vineri îi puse dinainte un mănunchi de pene de albatros migălos tăiate și-o ulcică de vopsea albastră pe care-o obținuse pisînd frunze de drobiță.

— Acum, îi spuse el simplu, albatrosul e mai bun decît vulturul și albastrul mai bun decît roșul.

CAPITOLUL AL ZECELEA

Log-book. — **În dimineața asta, în picioare înainte de revărsatul zorilor, gonit din culcuș de-o mare neliniște, am rătăcit printre lucrurile-ntristate de prea lunga absență a soarelui. O lumină cenușie, căzînd egal dintr-un cer livid, ștergea reliefurile, descompunea culorile. Am urcat pînă-n vîrful stîncilor, luptînd cu toată puterea spiritului împotriva slăbiciunii cărnii. Trebuie să fiu atent ca, de-aici înainte, să mă deștept cît mai tîrziu cu putință înaintea răsăritului. Doar somnul îngăduie să-nduri lungul exil al nopții și fără-ndoială că asta e rațiunea lui de-a fi.**

Suspendat deasupra dunelor dinspre răsărit, un rug înroșea locul în care se pregătea misterios fastul heliofaniei. Am îngenuncheat și m-am recules, atent la metamorfoza greței pe care o simțeam, într-o așteptare mistică la care participau animalele, plantele și chiar și pietrele. Cînd am ridicat ochii, rugul izbucnise și devenise un mare altar ce-acoperea pe jumătate — cu massa lui, șiroind de aur și de purpură — cerul. Prima rază care-a țîșnit s-a așezat în părul meu roșu, ca mîna ocrotitoare și binecuvîntătoare-a unui tată. A doua rază mi-a purificat buzele, cum făcuse-odinioară un tăciune

aprins cu buzele profetului Isaia. Apoi, două spade de foc atingîndu-mi umerii, m-am ridicat cavaler solar. Îndată, o ploaie de săgeţi aprinse mi-a străpuns faţa, pieptul şi mîinile, şi grandioasa pompă a-ncoronării mele s-a sfîrşit în timp ce mii de diademe şi mii de sceptre de lumină îmi acopereau statuia supraomenească.

. . . .

Log-book. — Stînd pe-o stîncă, azvîrle răbdător o sfoară-n vîrtejul valurilor şi-ncearcă să prindă rîndunelele de mare. Labele picioarelor goale, care se sprijină de stîncă doar în călcîie, atîrnă spre valuri în prelungirea gambelor. Te gîndeşti la nişte-notătoare palmate, lungi şi fine, care s-ar potrivi perfect cu trupul lui de triton brun. Observ că, spre deosebire de indieni, care au piciorul mic şi pulpa proeminentă, Vineri are piciorul lung şi pulpa estompată, caracteristică a rasei negre. Există poate un raport invers proporţional între-aceste două organe ? Muşchii pulpei se prind de osul călcîiului, ca de-un braţ de pîrghie. Şi cu cît pîrghia e mai lungă, cu-atît pulpa lucrează mai puţin pentru a ridica piciorul. Aşa s-ar explica pulpa groasă şi piciorul mic la galbeni şi inversul la negri.

. . . .

Log-book. — Soare, scapă-mă de gravitate ! Spală-mi sîngele de umorile lui dense care mă feresc, desigur, de risipă şi de lipsă de prevedere, dar care-mi taie-avîntul tinereţii şi-mi omoară bucuria de-a trăi. Cînd îmi văd în oglindă faţa greoaie şi tristă de hiperboreean, înţeleg că cele două sensuri ale cuvîntului gra-

ţie — cel care se aplică dansatorului şi cel care-l priveşte pe sfînt — se pot uni sub un anumit cer al Pacificului. Învaţă-mă ironia. Învaţă-mă uşurătatea, acceptarea zîmbitoare a darurilor imediate-ale zilei de azi, fără calcule, fără gratitudine, fără teamă.

Soare, fă-mă asemenea lui Vineri ! Dă-mi chipul lui Vineri, înflorit de rîs, croit pe de-a-ntregul pentru rîs. Fruntea asta foarte-naltă, însă teşită şi-ncununată de-o ghirlandă de bucle negre. Acest ochi mereu aprins de zeflemea, străpuns de ironie, jucînd în cap de caraghioslîcul a tot ce vede. Această gură sinuoasă cu colţurile-n sus, lacomă şi animalică. Această clătinare-a capului pe umăr ca să rîdă mai bine, ca să molipsească şi mai bine de rîs toate lucrurile de pe lume, pentru a da şi mai bine-n vileag şi-a desface-aceste două legături, prostia şi răutatea...

Dar dacă tovarăşul meu eolian mă atrage astfel la el, nu e oare pentru a mă-ntoarce spre tine ? Soare, eşti mulţumit de mine ? Uită-te la mine. Metamorfoza mea se-ndreaptă oare destul în direcţia flăcării tale ? Barba mea — ale cărei fire vegetau în direcţia pămîntului, ca nişte rădăcini geotropice — a dispărut. În schimb, părul îşi întoarce buclele-nflăcărate, ca un jăratic îndreptat spre cer.

Sunt o săgeată ţintind spre rugul tău, un pendul al cărui profil perpendicular îţi defineşte suveranitatea pe pămînt, stîlpul cadranului solar asupra căruia o limbă de umbră înscrie mersul tău.

Sunt martorul tău în picioare pe-acest pămînt, ca o spadă călită-n flacăra ta.

. . . .

Log-book. — Ceea ce s-a schimbat cel mai mult în viața mea este scurgerea timpului, viteza și chiar orientarea lui. Odinioară, fiecare zi, fiecare oră, fiecare clipă era înclinată, într-un fel spre ziua, spre ora sau spre clipa următoare, și toate-mpreună erau aspirate de țelul momentului a cărui inexistență provizorie crea un fel de vacuum. Astfel, timpul trecea repede și util, cu-atît mai repede cu cît era mai util folosit, și lăsa-n urma lui o grămadă de monumente și de gunoaie care se chemau istoria mea. Poate că această cronică-n care eram îmbarcat ar fi sfîrșit după milenii de peripeții printr-o «cotitură» și prin a se-ntoarce la origine. Dar această circularitate a timpului rămînea secretul zeilor, iar scurta mea viață era pentru mine un segment rectiliniu ale cărui două capete se-ndreptau absurd spre infinit, așa cum într-o grădină de cîțiva stînjeni nimic nu arată sfericitatea pămîntului. Cu toate astea, anumite semne ne-nvață că există chei pentru eternitate: almanahul, de exemplu, ale cărui anotimpuri sunt o eternă întoarcere la scara umană, și chiar modestul dans al orelor.

Pentru mine, de-acum înainte, ciclul s-a micșorat pînă-ntr-atîta, încît se confundă cu clipa. Mișcarea circulară a devenit atît de rapidă că nu se mai deosebește de imobilitate. S-ar zice, prin urmare, că zilele mele s-au îndreptat în sus. Nu mai vin unele peste altele. Stau în picioare, verticale, și se-afirmă cu mîndrie, în valoarea lor intrinsecă. Și cum nu se mai deosebesc prin etapele succesive-ale unui plan pe cale de executare, seamănă-ntre ele-n asemenea măsură încît se suprapun exact în memoria mea și mi se pare că retrăiesc mereu aceeași zi. De cînd explozia a distrus catargul-calendar, n-am mai simțit nevoia să țin socoteala timpului. Amintirea acestui accident memorabil și-a tot ce l-a pregătit stăruie-n mintea mea cu-o intensitate și cu-o noutate inalterabile, dovadă suplimentară că timpul a-ncremenit în momentul în care clepsidra se făcea țăndări. Din acel moment, Vineri și cu mine nu suntem oare instalați în eternitate ?

Încă mai simt toate implicațiile acestei stranii descoperiri. Se cuvine să amintesc mai întîi că această revoluție — oricît de neașteptată ar fi fost, și de explozivă literalmente — fusese anunțată și poate anticipată de cîteva semne prevestitoare. De pildă, pentru-a scăpa de calendarul tiranic al insulei administrate, acel obicei pe care-l luasem de-a opri clepsidra. Mai întîi, pentru-a coborî în măruntaiele insulei, așa cum te cufunzi în atemporal. Dar, nu cumva această eternitate-ncolăcită-n adîncurile pămîntului a fost azvîrlită-n afară de explozie, iar acum își întinde binecuvîntarea pe toate țărmurile noastre ? Sau, mai degrabă, explozia nu

e, oare, desfăşurarea vulcanică a liniştii din adîncuri, prizonieră a stîncii mai întîi, ca o sămînţă-ngropată, iar acum stăpînă a-ntregii insule, ca un mare arbore care-şi întinde umbra pe-un spaţiu din ce în ce mai vast ? Cu cît mă gîndesc mai mult, cu-atît mi se pare că butoaiele cu praf de puşcă, pipa lui Van Deysell şi stîngăcia neascultătorului Vineri n-alcătuiesc decît învelişul de anecdote care-acoperă o necesitate fatidică-n mişcare, începînd cu naufragiul Virginiei.

Sau, de pildă, acele scurte iluminări pe care le-aveam uneori şi pe care le numeam — cu intuiţie divinatorie — «clipele mele de neprihănire». Mi se părea atunci că zăresc timp de-o clipă o altă insulă ascunsă dedesubtul şantierului de construcţie şi-a exploatării agricole cu care umplusem Speranza. De-acum înainte, sunt transportat în această altă Speranză, sunt stabilit într-o «clipă de neprihănire». Speranza nu mai este un pămînt nedesţelenit care trebuie să dea roade, Vineri nu mai este un sălbatic pe care e de datoria mea să-l dojenesc. Şi ea şi el îmi solicită-ntreaga atenţie, o atenţie contemplativă, o vigilenţă uimită, căci mi se pare — ba nu, am certitudinea — că-i descopăr în fiecare moment pentru-ntîia oară şi că nimic nu le-ntunecă niciodată magica noutate.

. . . .

Log-book. — În oglinda umedă a lagunei, îl văd pe Vineri venind spre mine, cu pasul lui calm şi regulat, iar deşertul de cer şi de apă din jurul lui este atît de mare încît nimic nu stabileşte o scară a proporţiilor, astfel că poate el este un Vineri de trei şchioape aflat la o zvîrlitură de băţ sau, dimpotrivă, un uriaş cît toate zilele, aflat la jumătate de milă...

Uite-l. Am să ştiu vreodată să merg cu-o maiestate-atît de firească ? Pot scrie fără să fiu ridicol că pare drapat în goliciunea lui ? Umblă, purtîndu-şi carnea cu-o ostentaţie suverană, înaintînd ca un potir de carne. Frumuseţe evidentă, brutală, care pare să facă neant în jurul ei.

Lasă-n urmă laguna şi se-apropie de mine care stau pe plajă. Îndată ce calcă pe nisipul presărat de cochilii sfărîmate, din clipa cînd trece-ntre stîncă şi tufa asta de alge mov, plasîndu-se astfel într-un peisaj familiar, frumuseţea lui îşi schimbă registrul: devine graţie. Îmi zîmbeşte şi face-un gest spre cer — ca unii îngeri în picturile religioase — ca să-mi arate, bine-nţeles, că briza de sud-vest împrăştie norii adunaţi de mai multe zile şi că are să-ntroneze pe multă vreme domnia absolută a soarelui. Schiţează un pas de dans care pune-n valoare echilibrul dintre rotunjimile şi subţirimile corpului său. Cînd ajunge lîngă mine, tovarăş tăcut, nu spune nimic. Se-ntoarce şi priveşte laguna prin care mergea mai adineauri. Sufletul îi pluteşte prin ceţurile care-nvăluie sfîrşitul unei zile tulburi, lăsîndu-i trupul proptit în nisip, cu picioarele depărtate. Stînd jos lîngă el, mă uit la partea asta a piciorului situată îndărătul genunchiului — exact încheietura piciorului — la paloarea ei sidefie, la acel H majuscul care se de-

senează-n locul acela. Umflată și cărnoasă cînd piciorul e-ncordat, această trecătoare de carne se-adîncește și se-nmoaie cînd piciorul este relaxat.

Îi acopăr cu mîinile genunchii. Fac din mîinile mele două genunchiere preocupate să le simtă forma și să le soarbă viața. Genunchiul, prin duritatea, prin uscăciunea lui — care contrastează cu moliciunea coapsei și-a-ncheieturii — este crucea edificiului de carne pe care-l poartă-n echilibru viu către cer. Nu există freamăt, impuls, șovăire care să nu pornească din aceste pietre călduțe și mișcătoare și să nu se-ntoarcă-n ele. Cîteva secunde, mîinile au știut că imobilitatea tovarășului meu nu este imobilitatea unei buturugi sau a unei pietre, ci dimpotrivă, rezultanta instabilă, mereu destrămată și re-creată mereu dintr-un întreg joc de acțiuni și de reacții ale tuturor mușchilor săi.

. . . .

Log-book. — Merg în amurg pe marginea mlaștinilor ale căror trestii se izbesc la nesfîrșit, cînd văd că-mi iese înainte un patruped care, de departe, mi-l amintește pe bietul Tenn. Îmi dau seama numaidecît că e o femelă mare de aguti [1]. Vîntul sufla spre mine și animalul — miop de felul lui — înaintează liniștit fără să-mi bănuiască prezența. Mă fac lemn, piatră, copac, sperînd că are să treacă pe lîngă mine și-are să-și vadă de drum. Dar nu. La cîțiva pași de mine, încremenește, cu urechile ciulite, cu capul într-o parte ca să-mi poată lua seama

[1] Rozător care trăiește în America de Sud.

cu ochii lui mari și-ncețoșați. Apoi, ca fulgerul, se-ntoarce-n loc și-o ia nebunește la sănătoasa, nu în păpuriș unde-ar fi putut dispărea numaidecît, ci pe poteca de unde venise, și, cînd încă-i mai aud ghearele hrîșcîind pe pietriș, nu-l mai văd decît ca pe-o umbră săltăreață.

Încerc să-mi închipui universul acestui animal al cărui miros nemaipomenit joacă rolul predominant ce revine la om văzului. Forța și direcția vîntului — care au atît de puțină importanță pentru om — joacă aici un rol fundamental. Animalul se găsește totdeauna la granița dintre două zone inegal cognoscibile — sau în limbaj uman, inegal «luminate». Una este cufundată într-un întuneric cu-atît mai profund cu cît cealaltă — cea dincotro suflă vîntul — este mai populată de mirosuri. În lipsa vîntului, aceste două jumătăți de lume se scaldă într-o-ntunecime confuză, dar la cea mai mică suflare, una din ele e luminată de-o dîră de lumină care devine dîră de cerneală îndată ce-a atins și-a depășit animalul. O formidabilă putere distinctivă — comparabilă cu puterea distinctivă a ochiului omenesc — identifică aceste mirosuri din zona luminoasă, la distanță de cîteva mile, ca pe cel al cutărui arbore, al cutărui mistreț sau papagal, al lui Vineri întorcîndu-se la arbuștii lui de piper, mestecînd o sămînță de araucaria, și toate astea cu incomparabila profunzime proprie cunoașterii olfactive. Parcă-l văd pe Tenn, săracul, cînd săpa Vineri gropi în pămînt. Cu nasul vîrît cît mai adînc în țărînă, era pur și simplu beat, învîrtin-

du-se şi-mpleticindu-se-n jurul tovarăşului meu, cu schelălăieli înfricoşate şi voluptuoase. Era atît de pătimaş absorbit de vînătoarea asta de mirosuri, încît părea că pentru el nu mai exista nimic altceva.

. . . .

Log-book. — Dacă stau să mă gîndesc, atenţia, maniacă aproape, cu care-l observ, nu mă miră deloc. De necrezut este c-am putut trăi atîta vreme lîngă el, fără să-l văd, ca să zic aşa. Cum să pricep această indiferenţă, această orbie cînd pentru mine el este-ntreaga umanitate-ntrunită într-un singur individ, copilul meu, tatăl meu, fratele, vecinul, aproapele meu, departele meu... Toate sentimentele pe care-un om le proiectează asupra celor care trăiesc în jurul lui eu sunt obligat să le fac să conveargă spre un singur «semen», altminteri ce s-ar întîmpla cu ele ? Ce-aş face eu cu mila mea, cu ura, cu admiraţia, cu teama, dacă Vineri nu mi-ar inspira-n acelaşi timp milă, ură, admiraţie şi teamă ? Această fascinaţie pe care-o exercită asupra mea este dealtfel în mare parte reciprocă, am avut de mai multe ori dovada. Mai ales alaltăieri, cînd dormitam întins pe plajă iar el s-a apropiat de mine. A stat în picioare şi m-a privit lung, siluetă flexibilă şi neagră pe cerul luminos. Apoi a-ngenuncheat şi s-a apucat să mă cerceteze cu-o intensitate extraordinară. Degetele i-au rătăcit pe faţa mea, palpîndu-mi obrajii, cercetîndu-mi linia bărbiei, încercîndu-mi elasticitatea nasului. Mi-a ridicat mîinile deasupra capului şi, aplecat asupra trupului meu, l-a studiat palmă cu palmă, cu atenţia unui anatomist care se pregăteşte să disece un cadavru. Părea să fi uitat că aveam şi eu ochi, respiraţie, că-mi puteau veni în minte anumite-ntrebări, că-mi puteam pierde răbdarea. Dar am înţeles prea bine setea de uman care-l împingea spre mine, şi nu i-am contrariat manejul. La urmă, a zîmbit, de parcă s-ar fi trezit dintr-un vis şi-ar fi băgat brusc de seamă prezenţa mea, şi luîndu-mi o mînă, a pus degetul pe-o vînă violetă care se vedea sub pielea sidefie şi mi-a spus pe-un ton de fals reproş : «O ! Ţi se vede sîngele !».

. . . .

Log-book. — Sunt oare pe punctul de-a mă-ntoarce la cultul soarelui căruia i se consacrau unii păgîni ? Nu cred şi dealtminteri nu ştiu nimic precis despre credinţele şi despre adevăratele rituri ale acestor legendari «păgîni» care poate n-au existat decît în imaginaţia pastorilor noştri. E sigur însă că plutind într-o singurătate intolerabilă, care nu-mi îngăduia să aleg decît între nebunie şi sinucidere, am căutat instinctiv punctul de sprijin pe care nu mi-l mai oferea corpul social. În acelaşi timp, structurile clădite şi-ntreţinute-n mine prin legăturile cu semenii se năruiau şi dispăreau. Astfel, ajunsesem, prin tatonări succesive, să-mi caut mîntuirea-n comuniunea cu elementele, devenind eu însumi elementar. Pămîntul Speranzei mi-a oferit o primă soluţie durabilă şi viabilă, deşi imperfectă şi nu lipsită de primejdie. Apoi, s-a ivit Vineri şi, supunîndu-se-n aparenţă domniei

mele telurice, a subliniat-o din toate puterile ființei lui. Oricum, exista o cale de mîntuire, căci dacă lui Vineri îi repugna în mod absolut pămîntul, nu era totuși mai puțin elementar din naștere pe cît devenisem eu din întîmplare. Sub influența lui, din loviturile succesive pe care mi le-a dat, am înaintat pe drumul unei lungi și dureroase metamorfoze. Omul pămîntului smuls gropii lui de geniul eolian n-a devenit el însuși geniu eolian. Există prea multă densitate în el, prea multe-ngreuieri și lente maturații. Dar soarele a atins cu bagheta lui de lumină această larvă mare, albă și moale ascunsă-n tenebre subterane, și ea s-a prefăcut în fluture cu torace metalic, cu aripi scînteind de pulbere de aur, o ființă solară, dură și inalterabilă, dar de o-nfricoșătoare slăbiciune cînd razele astrului-zeu nu-l mai hrănesc.

. . . .

Log-book. — Andoar eu eram. Masculul ăsta solitar și-ncăpățînat, cu barba lui de patriarh și cu mițele lui mirosind a lubricitate, acest faun teluric strașnic înrădăcinat în muntele pietros, cu cele patru copite-ale lui despicate, eu eram. Pe Vineri l-a apucat o stranie prietenie față de el și-ntre ei a-nceput un joc crud. «Am să-l fac pe Andoar să zboare și să cînte», repeta misterios araucanul. Dar ca să efectueze convertirea eoliană a bătrînului țap, prin cîte n-a făcut să-i treacă rămășițele !

Harfa eoliană. Închis mereu în prezentul clipei, absolut refractar față de lucrurile migăloase la care se-mbină succesiv piese, cu-o intuiție

infailibilă, Vineri a găsit singurul instrument muzical care să corespundă naturii lui. Căci harfa eoliană este nu numai un instrument elementar care face roza vînturilor să cînte. Este și singurul instrument a cărui muzică, în loc să se desfășoare-n timp, se-nscrie cu totul în clipa de față. Poți înmulți coardele și să le faci pe fiecare să scoată cutare sau cutare notă, după cum vrei. Procedînd astfel, compui o simfonie instantanee care izbucnește de la prima la ultima notă îndată ce vîntul atinge instrumentul.

. . . .

Log-book. — Mă uit la el cum se smulge rîzînd din spuma valurilor care-l scaldă, și-mi vine-n minte un cuvînt: venustate. Venustatea lui Vineri. Nu știu exact ce-nseamnă acest substantiv destul de rar, dar carnea asta lucioasă și tare, gesturile-astea de dans încetinite de-mbrățișarea apei, grația asta firească și veselă mi-l aduce irezistibil pe buze.

Ceea ce nu este altceva decît un fir dintr-un scul de semnificații cărora Vineri le este centru, și pe care-ncerc să-l descurc. Un alt indiciu este sensul etimologic al cuvîntului Vineri. Vinerea este, dacă nu mă-nșel, ziua Vénerei. Adaug că pentru creștini este ziua morții lui Cristos. Naș-terea Vénerei, moartea lui Cristos. Nu mă pot opri să nu atribui acestei întîlniri — întîmplătoare, desigur — o influență care mă depășește și care sperie ce mai rămîne-n mine din habotnicul puritan de altădată.

Un al treilea fir îmi este oferit de amintirea ultimelor cuvinte omenești pe care mi-a fost dat

să le-aud înainte ca Virginia să naufragieze. Aceste cuvinte — ce sunt într-un fel proviziile spirituale pe care mi le acorda umanitatea înainte de-a mă lăsa-n voia elementelor — ar fi trebuit să se-ntipărească-n mintea mea cu litere de foc. Dar, vai, nu-mi mai amintesc din ele decît crîmpeie fără cap şi fără coadă ! Erau, parcă, prevestirile pe care căpitanul Pieter Van Deyssel le descifra — sau pretindea că le descifrează — în cărţile de taroc. Or, numele Vénerei a revenit de mai multe ori în cuvintele lui atît de tulburătoare pentru un tînăr ca mine. Nu-mi prevestise el că, ajuns pustnic într-o peşteră, aveam să fiu smuls de-acolo de apariţia Vénerei ? Iar această fiinţă ieşită din valuri n-avea să se prefacă-n arcaş trăgînd cu săgeţile spre soare ? Dar nu asta mă interesează cel mai mult. Revăd neclar pe-o carte doi copii — nişte gemeni, nişte nevinovaţi — ţinîndu-se de mînă în faţa unui zid care simbolizează Cetatea solară. Van Deyssel comentase imaginea asta vorbind de sexualitate circulară, întoarsă asupra ei însăşi, şi pomenise de simbolul şarpelui care se muşcă de coadă.

Or, fiind vorba de sexualitatea mea, bag de seamă că Vineri n-a trezit în mine — o dată măcar — vreo tentaţie sodomită. Mai întîi, pentru că a sosit prea tîrziu: sexualitatea mea devenise de mult elementară, şi se-ndrepta către Speranza. Dar Venus n-a ieşit din ape şi nu mi-a călcat ţărmurile ca să mă seducă, ci spre a mă îndrepta cu forţa către Uranus, tatăl ei.

. . . .

Log-book. — Luna plină varsă o lumină atît de puternică, încît pot scrie rîndurile astea fără lampă. Vineri doarme, făcut ghem la picioarele mele. Atmosfera ireală, abolirea tuturor lucrurilor familiare din jurul meu, toată această lipsă dau ideilor mele o uşurinţă, o gratuitate pe care-o compensează prin caracterul lor fugitiv. Această meditaţie n-are să fie decît un supeu la lună. Ave spiritu, ideile muritoare te salută !

Pe cerul destelat prin strălucirea lui, Marele Astru Halucinat pluteşte ca o picătură vîscoasă, uriaşă. Forma sa geometrică este impecabilă, dar materia-i este agitată de-un vîrtej ce sugerează o creaţie intestină în plină desfăşurare. În albeaţa ei albuminoasă, vagi figuri se conturează pentru-a dispărea încet, membre disparate se unesc, chipuri zîmbesc o clipă, apoi totul se resoarbe-ntr-o-nvolburare lăptoasă. În curînd, vîrtejurile-şi accelerează rotaţia-n asemenea măsură încît par imobile. Piftia lunară pare că se coagulează, prin însuşi excesul tremurăturii sale. Încetul cu-ncetul, liniile-ncîlcite care se desenează-n ea devin mai precise. Două focare ocupă cei doi poli opuşi ai oului. Un joc de arabescuri aleargă de la unul la altul. Focarele devin capete, iar arabescul — punctul de unire a două corpuri. Nişte fiinţe asemănătoare, nişte gemeni sunt în gestaţie în lună, nişte gemeni se nasc din lună. Înnodaţi unul de altul, ei se mişcă-ncet, trezindu-se parcă dintr-un somn secular. Mişcările lor, care par la-nceput mîngîieri moi şi visătoare, capătă un sens cu totul opus : acum se străduiesc să se smulgă

unul de altul. Fiecare luptă cu umbra lui, densă şi obsedantă, ca un copil cu umedele tenebre materne. Îndată cad despărţiţi unul de altul, se ridică-n picioare-ncîntaţi şi solitari şi reiau pe dibuite drumul fraternei lor intimităţi. În oul Ledei fecundat de Lebăda jupiteriană, au luat fiinţă Dioscurii, gemeni ai Cetăţii solare. Ei sunt fraţi mai intim decît gemenii umani, fiindcă-mpart acelaşi suflet. Gemenii umani sunt pluranimi. Gemenii zodiacului sunt unanimi. De-aici rezultă o densitate nemaipomenită a cărnii lor — de două ori mai puţin pătrunsă de spirit, de două ori mai puţin poroasă, de două ori mai grea şi mai carne decît carnea gemenilor. De-aici se trage veşnica lor tinereţe, neomeneasca lor frumuseţe. Există-n ei sticlă, metal, suprafeţe lucii, lustruite, o strălucire care nu e vie. Fiindcă ei nu sunt mlădiţele unei viţe care se tîrăşte din generaţie-n generaţie prin vicisitudinile istoriei. Ei sunt Dioscuri, fiinţe pogorîte din cer, ca nişte meteori, ieşiţi dintr-o generaţie verticală, abruptă. Soarele, tatăl lor, îi binecuvîntează, iar flacăra lui îi învăluie şi le conferă veşnicia.

Un nouraş născut din apus întunecă oul Ledei. Vineri îndreaptă spre mine un chip rătăcit şi rosteşte cîteva fraze incoerente, cu-o repeziciune extraordinară, apoi recade-n somn, cu picioarele-ndoite fricos spre burtă, cu pumnii strînşi, aşezaţi de-o parte şi de alta a capului său negru. Venus, Lebăda, Leda, Dioscurii... bîjbîi în căutarea mea însumi într-o pădure de alegorii.

CAPITOLUL AL UNSPREZECELEA

Vineri culegea flori de mirt ca să facă apă aromată, cînd zări un punct alb la orizont, înspre răsărit. Îndată sări din creangă-n creangă pînă jos şi-alergă într-un suflet să-l anunţe pe Robinson care-şi termina bărbieritul. Deşi vestea-l tulbură, Robinson nu lăsă să se vadă nimic.

— O s-avem o vizită, spuse el simplu, motiv în plus să-mi termin toaleta.

În culmea agitaţiei, Vineri urcă-n vîrful stîncilor. Luase cu el ocheanul pe care-l potrivi pe-o corabie care se vedea clar acuma. Era o goeletă cu gabier, zveltă şi cu catarge înalte. Cu toate pînzele sus, mergea cu douăsprezece-treisprezece mile viteză, bătută de-o briză puternică de sud-est, care-o mîna hotărît spre coasta mlăştinoasă a Speranzei, Vineri se grăbi să-i dea amănunte lui Robinson, care-şi aranja coama aurie cu ajutorul unui pieptene mare de bagă. Apoi se-ntoarse la observatorul lui. Comandantul îşi dăduse desigur seama că pe această parte a insulei nu se putea acosta căci corabia schimba murele, ghiul mătură puntea şi vasul porni din nou cu mure la tribord. Apoi puse în pană şi porni cu velele strînse de-a lungul coastei.

Vineri se duse să-l înştiinţeze pe Robinson că vizitatorul trecea de dunele din Răsărit şi se

prea putea să ancoreze-n Golful Mîntuirii. Cel mai important era să-i recunoască naționalitatea. Robinson merse cu Vineri pînă la ultima perdea de copaci care mărginea plaja și fixă ocheanul asupra vasului care vira la babord și se oprea cu prova în vînt, la două cabluri de țărm. Peste cîteva clipe, se-auzea clar zornăitul lanțului de ancoră alunecînd prin nară.

Robinson nu cunoștea acest tip de vas, care era desigur recent, dar pavilionul britanic, arborat la picul de artimon, îl determină să-l identifice drept compatriot. Din acel moment, făcu vreo cîțiva pași pe plajă, cum se cade unui suveran care iese-n întîmpinarea unor străini în vizită pe pămîntul lui. Lîngă vas, o șalupă-ncărcată cu oameni se legăna la capătul gruielor, apoi atingea apa într-un evantai de irizări. Pe urmă, vîslele izbiră valul.

Robinson măsură deodată povara extraordinară a celor cîteva clipe cîte mai rămîneau pînă cînd omul de la prova să agațe cangea de stînci. Ca un muribund înainte de-a-și da sufletul, cuprindea cu-o privire panoramică toată viața lui în insulă, *Evadarea*, mocirla, organizarea frenetică a Speranzei, peștera, vîlceaua, apariția lui Vineri, explozia și, mai ales, această vastă plajă de timp, neatinsă de nici o măsură, în care, într-o fericire pașnică, se-mplinise metamorfoza lui solară.

În șalupă, se-ngrămădeau butoiașe destinate să-mprospăteze provizia de apă a corăbiei, și la pupa se vedea, în picioare, cu pălăria de pai trasă peste o barbă neagră, un bărbat cu cizme

și-narmat, desigur comandantul. El avea să fie primul din comunitatea umană care-avea să-l învăluie pe Robinson în plasa cuvintelor și-a gesturilor lui și care-avea să-l facă să intre din nou în marele sistem. Și-ntregul univers — răbdător elaborat și țesut de singurătate — avea să treacă printr-o redutabilă-ncercare în clipa cînd mîna lui avea s-atingă mîna plenipotențiarului umanității.

Se-auzi un scîrțîit și etrava ambarcațiunii se ridică înainte de-a rămîne imobilă. Oamenii săriră-n valuri și traseră șalupa la babetă, într-un loc unde să n-o ajungă fluxul. Barba neagră îi întinse lui Robinson mîna.

— William Hunter, din Blackpool, comandantul goeletei *Whitebird*[1].

— În cîte suntem astăzi ? îl întrebă Robinson.

Comandantul, surprins de-această-ntrebare, se-ntoarse către omul care-l urma și care era probabil secundul.

— În cîte suntem astăzi, Joseph ?

— Miercuri 19 decembrie 1787, sir, răspunse el.

— Miercuri 19 decembrie 1787, repetă comandantul adresîndu-se lui Robinson.

Mintea lui Robinson umblă în mare viteză. Naufragiul *Virginiei* avusese loc la 30 septembrie 1759. De-atunci, erau exact douăzeci și opt de ani, două luni și nouăsprezece zile. Oricare ar fi fost numărul evenimentelor și profunzi-

[1] *Pasărea albă* (engl.).

mea evoluţiei pe care-o suferise de cînd se afla pe insulă, lui Robinson durata asta i se păru fantastică. Totuşi, nu-ndrăzni să-i ceară secundului să-i confirme această dată, care pentru el continua să aparţină unui viitor depărtat. Dintr-un fel de pudoare, de teamă să nu pară-n ochii lor fie impostor, fie fenomen, se hotărî chiar să le ascundă nou-veniţilor data naufragiului *Virginiei*.

— Am fost azvîrlit pe ţărmul ăsta pe cînd călătoream la bordul galiotei *Virginia*, comandată de Pieter Van Deyssel, din Flessingue. Sunt singurul supravieţuitor al naufragiului. Din nefericire, şocul a şters o mulţime de amintiri din mintea mea şi, mai ales, n-am reuşit niciodată să-mi amintesc data catastrofei.

— N-am auzit vorbindu-se-n nici un port despre corabia asta şi nici despre dispariţia ei, remarcă Hunter, dar e drept că războiul cu America a tulburat toate legăturile maritime.

Robinson nu ştia despre ce război era vorba, dar înţelese că trebuia să fie foarte rezervat dacă voia să ascundă că nu cunoştea cursul evenimentelor.

În vremea asta, Vineri ajuta oamenii să descarce butoiaşele, şi se-ndrepta cu ei spre cel mai apropiat izvor. Robinson fu uluit de extrema uşurinţă cu care Vineri intrase-n legătură cu oamenii ăştia necunoscuţi, în timp ce el se simţea atît de străin de comandantul Hunter. E drept că Vineri îşi făcea de lucru pe lîngă mateloţi, evident, în speranţa că ei aveau să-l ducă, şi cît mai curînd posibil, pe *Whitebird*. Nici el nu putea ascunde că ardea de nerăbdare să viziteze această frumoasă corabie cu pînze, minunat alungită, croită să zboare peste valuri. De fapt, aceşti oameni şi universul pe care-l aduceau cu ei îi pricinuiau o stare insuportabilă, pe care se străduia s-o-nvingă. Nu murise. Înfrînsese nebunia-n cursul anilor săi de singurătate. Ajunsese la un echilibru — sau la o serie de echilibre — în care Speranza şi el însuşi, apoi Speranza, Vineri şi el însuşi formau o constelaţie vie şi chiar în mod suprem fericită. Suferise, trecuse prin crize ucigătoare, dar se simţea în stare de-aici înainte, să-nfrunte, cu Vineri alături, timpul şi — asemenea acelor meteori lansaţi într-un spaţiu fără frecare — să-şi urmeze traiectoria la infinit, fără să cunoască niciodată nici scăderi de tensiune şi nici oboseală. Totuşi, o confruntare cu alţi oameni rămînea o-ncercare supremă din care se puteau trage noi progrese. Cine ştie dacă, întorcîndu-se-n Anglia, Robinson n-avea să reuşească nu numai să-şi salveze fericirea solară pe care-o atinsese, dar chiar s-o ridice la o putere superioară în mijlocul cetăţii umane ? Astfel Zoroastru, după ce-şi călise-ndelung sufletul în pustiu, se cufundase din nou în impura colcăială a oamenilor pentru a le dărui înţelepciunea lui.

Pînă una alta, dialogul cu Hunter mergea greu şi ameninţa în fiecare clipă să se piardă într-o tăcere apăsătoare. Robinson se-apucase să-i prezinte resursele Speranzei, vînat şi alimente proaspete, cum ar fi fost cresonul şi iarba-grasă, în stare să-nlăture scorbutul. Oamenii

se cățărau pe trunchiurile solzoase ca să doboare cu sabia mugurii comestibili, și se-auzea rîsul celor care fugăreau caprele. Văzînd insula căzută astfel pe mîna unei șlehte grosolane și lacome, Robinson se gîndea, nu fără mîndrie, la suferințele pe care le-ndurase, pe vremea cînd ținea insula ca pe-o grădină-cetate. Căci dacă spectacolul oferit de-aceste brute dezlănțuite îi atrăgea întreaga atenție, nici arborii stupid mutilați și nici animalele masacrate la-ntîmplare nu-l rețineau, ci comportarea acestor oameni, *semenii lui*, atît de familiară și-atît de stranie-n același timp. În locul unde se-nălțase altădată Vistieria generală a Speranzei, niște ierburi înalte se mlădiau în bătaia vîntului cu un foșnet mătăsos. Un matelot găsi doi bani de aur, unul după altul. Își asmuți tovarășii răcnind și, după certuri neroade, hotărîră să ardă-ntreaga prerie ca să ușureze căutarea. Lui Robinson abia-i trecu prin minte că, de fapt, aurul ăsta era al lui, și că animalele aveau să fie lipsite de singura pășune din insulă care nu devenea niciodată mlăștinoasă-n anotimpul ploios. Certurile pe care le stîrnea fiecare nou ban găsit îl fascinau și-asculta cu-o ureche neatentă cuvintele comandantului care-i povestea cum scufundase un transport de trupe franceze trimise ca-ntăriri răsculaților americani. Pe de altă parte, secundul îl iniția în mecanismul atît de fructuos al negoțului cu sclavi africani, schimbați pe bumbac, pe zahăr, pe cafea și pe indigo, mărfuri care constituiau o-ncărcătură ideală pentru-ntoarcere, și care se vindeau

avantajos în trecerea prin porturile europene. Nici unul din oamenii ăștia, izolați în propriile preocupări, nu se gîndea să-l întrebe despre peripețiile prin care trecuse de la naufragiu încoace. Nici măcar prezența lui Vineri nu părea să ridice vreo problemă în ochii lor. Iar Robinson știa că fusese asemenea lor, animat de-aceleași imbolduri — lăcomie, orgoliu, violență — că era încă dintr-ai lor printr-o întreagă parte din el însuși. Dar în același timp îi privea cu detașarea interesată a unui entomolog aplecat asupra unei comunități de insecte — de albine sau de furnici — sau asupra acelor întruniri suspecte de cîrcîiagi peste care dai cînd ridici o piatră.

Fiecare dintre-acești oameni era o lume *posibilă*, destul de coerentă, cu valorile ei, cu focarele ei de atracție și de respingere, cu centrul ei de gravitate. Oricît de deosebiți erau unul față de altul, acești *posibili* aveau actualmente în comun o măruntă imagine a Speranzei — cît de sumară și de superficială ! — în jurul căreia se organizau, și-ntr-un colț al căreia se aflau un naufragiat pe nume Robinson și servitorul său metis. Dar deși centrală, această imagine era marcată pentru fiecare cu semnul provizoratului, al efemerului, condamnată să se-ntoarcă foarte curînd în neantul din care-o scosese ocolul accidental făcut de *Whitebird*. Și fiecare dintre-aceste lumi posibile își proclama naiv realitatea. Asta era aproapele : o posibilitate care se-nverșunează să treacă drept realitate. Toată educația îi inculcase lui Robinson ideea că era

crud, egoist, imoral să respingi această pretenţie, ceea ce el uitase în anii ăştia de singurătate, şi se-ntreba acum dacă avea să mai ajungă vreodată să recapete obiceiul pierdut. Pe deasupra, amesteca aspiraţia la existenţă a acestor lumi posibile şi imaginea unei Speranze menite să dispară, pe care-o cuprindea fiecare dintre ei, şi i se părea că acordîndu-le acestor oameni demnitatea pe care-o revendicau, destina totodată Speranza pieirii.

Şalupa se-ntorsese o dată la *Whitebird*, ca să care la bord o-ntreagă încărcătură de fructe, de legume şi de vînat în mijlocul cărora se zbăteau nişte iezi împiedicaţi, iar oamenii aşteptau ordinele comandantului înainte de-a porni spre navă cu-o altă-ncărcătură.

— Îmi veţi face onoarea să luaţi masa cu mine, îi spuse acesta lui Robinson, şi fără să-i aştepte răspunsul, ordonă oamenilor să-mbarce apa dulce şi să se-ntoarcă pe urmă şi să-l ducă la bord, cu invitatul lui. Apoi, renunţînd la reticenţele pe care le-avusese de la sosirea-n insulă, vorbi, cu-amărăciune, despre viaţa pe care-o ducea de patru ani încoace.

Tînăr ofiţer în *Royal Navy*[1], se avîntase-n Războiul de Independenţă cu tot elanul vîrstei. Făcea parte din echipajele flotei amiralului Howe, şi se distinsese în bătălia din Brooklyn şi la cucerirea New York-ului. Nu fusese deloc pregătit pentru eşecurile ce urmaseră după această campanie triumfală.

[1] Marina Regală (britanică).

— Tinerii ofiţeri sunt crescuţi în ideea certitudinii în victorii care-mbată dinainte, zise el. Ar fi mai cuminte să li se inculce convingerea că au să fie mai întîi învinşi, şi să fie-nvăţaţi arta nespus de grea de a-şi reveni şi de-a relua lupta cu elan înzecit. Să baţi în retragere, să aduni fugarii, să repari în plină mare arborada şi velatura unei corăbii pe jumătate prăpădită de artileria duşmană, asta e treaba cea mai grea şi pentru care se socoteşte ruşinos să-i pregătim pe viitorii noştri ofiţeri ! Cu toate astea, istoria ne-nvaţă destul de bine că cele mai mari victorii au ieşit din înfrîngeri depăşite şi orice rîndaş ştie că armăsarul care se află-n frunte la alergări este totdeauna depăşit la potou.

Înfrîngerile din Santo Domingo şi din Santa-Lucia, apoi pierderea insulelor Tobago îl surprinseră pe Hunter şi-i inspirară o ură definitivă împotriva francezilor. Capitularea oraşului Saratoga, apoi cea a Yorktown-ului, pregătind din partea metropolei laşa părăsire a celui mai frumos giuvaer al Coroanei Angliei, zdrobiră aspra pasiune a onoarei care fusese pînă atunci forţa vieţii lui. La puţin timp după tratatul de la Versailles, care desăvîrşea ruşinoasa renunţare a Angliei, Hunter dezbrăcase uniforma Corpului de ofiţeri regali şi se-ndreptase spre marina comercială.

Dar era prea marinar ca să se poată-nvăţa cu servituţile acestei meserii pe care o crezuse meserie de om liber. Să le ascunzi armatorilor dispreţul pe care-l ai faţă de ei, oameni de uscat lacomi şi fricoşi, să te cerţi pentru preţul

cursei, să semnezi frahturi, să întocmești facturi, să suporți vizitele vamale, să-ți vîri întreaga viață-n saci, în baloturi, în butoaie, asta era prea mult pentru el. La toate astea se mai adăuga și faptul că jurase să nu mai pună piciorul pe pămîntul englez și că ura deopotrivă Statele Unite și Franța. Era la capătul puterilor cînd avusese norocul — singurul de care-i făcuse vreodată parte soarta, sublinia el — să i se-ncredințeze comanda acestui *Whitebird*, pe care dimensiunile reduse ale calei și eminentele calități ale velaturii îl predestinau unor încărcături cu volum mic — ceai, mirodenii, metale rare, pietre prețioase și opiu — a căror vînzare, implica, pe deasupra, riscuri și mistere ce-i măguleau caracterul aventuros și romantic. Fără-ndoială că meseria de corsar și negoțul de sclavi s-ar fi potrivit mai mult cu situația lui, dar educația militară-i lăsase-o repulsie instinctivă pentru-aceste activități dubioase.

*

Cînd Robinson sări pe *Whitebird*, fu întîmpinat pe punte de-un Vineri radios pe care șalupa-l adusese cu-o cursă mai înainte. Araucanul fusese adoptat de echipaj și părea să cunoască vasul ca și cînd acolo s-ar fi născut. Robinson avusese ocazia să constate că primitivii admiră doar acele obiecte ale industriei umane, care se află, ca să spunem așa, la nivelul lor, un cuțit, o haină, hai să zicem o pirogă. Dar, dincolo de-acest nivel, totul le scapă și-ncetează să admire, considerînd desigur un palat sau o corabie ca pe niște produse ale naturii, nu

mai mult sau mai puțin surprinzătoare decît o peșteră sau un iceberg. Dar cu totul altfel se-ntîmpla cu Vineri, și Robinson puse pe seama influenței lui înțelegerea imediată pe care Vineri o dovedea pe bord. Apoi, îl văzu repezindu-se pe sarturi, cățărîndu-se pe gabie și pornind de-acolo pe treptele vergei, clătinîndu-se la cincizeci de picioare deasupra valurilor, și rîzînd tare și fericit. Se gîndi atunci la atributele aeriene cu care Vineri se-nconjurase, succesiv — săgeata, zmeul, harfa eoliană — și-nțelese că o mare corabie, zveltă și cu pînze-ndrăznețe, ca aceasta, era izbînda triumfală și ca un fel de apoteoză a acestei cuceriri a eterului. Simți un pic de tristețe, cu-atît mai mult cu cît simțea crescînd în el o mișcare de-mpotrivire față de-acest univers în care era antrenat, așa cum i se părea, împotriva voinței lui.

Indispoziția lui crescu în momentul cînd zări o măruntă formă omenească, pe jumătate goală și chircită, legată de arborele trinchet. Era un copil ca de vreo doisprezece ani, slab ca o mîță jigărită. Nu puteai să-i vezi fața, dar părul lui era o claie abundentă din cauza căreia umerii, omoplații ieșiți ca niște aripi de îngeraș și spatele — de-a lungul căruia se prelingea o dîră de pete roșcate și pe care-l striau urme de sînge — păreau și mai slabe și mai pricăjite.

— E Jaan, musul nostru, îi spuse lui Robinson comandantul. Apoi se-ntoarse către secund. — Ce-a mai făcut?

O mutră roșie ca focul, purtînd bonetă de bucătar, apăru numaidecît prin tambuchiul cambuzei, ca un spiriduș dintr-o cutie.

— Nu pot scoate nimic din el ! Azi dimineață mi-a stricat un pateu de pasăre sărindu-l, din zăpăceală, de trei ori. I-am tras de douășpe ori cu frînghia. Și-o să-i mai trag dacă nu se cuminţeşte.

Și mutra dispăru la fel de iute cum apăruse.

— Dezleagă-l, spuse comandantul către secund, avem nevoie de el în careu.

Robinson luă masa cu comandantul şi cu secundul. Nu mai auzi nimic despre Vineri, care mînca probabil cu echipajul. N-avu nevoie să se străduiască pentru a alimenta conversaţia. Gazdele lui păreau a fi acceptat definitiv că numai el avea ceva de-nvăţat de la ele şi că Robinson n-avea nimic de spus despre sine şi despre Vineri, iar lui Robinson îi convenea de minune convenţia asta care-i îngăduia să observe şi să mediteze în voie. La urma urmei, într-un fel era adevărat că trebuia să-nveţe totul, sau mai degrabă să asimileze totul, să digere totul, dar ceea ce-auzea era la fel de greu şi de indigest ca şi piftiile şi cărnurile-n sos care se perindau prin farfuria lui, şi te puteai teme că un reflex de-mpotrivire avea să-l facă să verse deodată şi cu totul şi lumea şi moravurile pe care le descoperea încetul cu-ncetul.

Cu toate astea, ceea ce-l respingea în mod deosebit nu erau atît brutalitatea, ura şi rapacitatea pe care oamenii ăştia civilizaţi şi foarte onorabili le etalau cu-o naivă linişte. Era totuşi uşor să-ţi închipui — şi fără-ndoială că era posibil să găseşti — alţi oameni în locul ăstora, blînzi, binevoitori şi generoşi aceia. Pentru Robinson, răul era mult mai adînc. Și-l dezvăluia faţă de el însuşi în iremediabila *relativitate* a scopurilor pe care-i vedea urmărindu-le febril cu toţii. Căci ţinta tuturor era cutare achiziţie, cutare bogăţie, cutare satisfacţie, dar de ce această achiziţie, această bogăţie, această satisfacţie ? Bine-nţeles, nici unul n-ar fi ştiut s-o spună. Și Robinson îşi imagina întruna dialogul care pînă la urmă avea să-l pună faţă-n faţă cu unul dintre oamenii ăştia, cu comandantul, de exemplu. «De ce trăieşti ?» l-ar fi-ntrebat. Hunter n-ar fi ştiut, desigur, ce să răspundă, şi-atunci unicul refugiu ar fi fost să-i întoarcă Singuraticului întrebarea. Atunci Robinson i-ar fi arătat cu stînga pămîntul Speranzei, în timp ce mîna dreaptă i-ar fi arătat soarele. După o clipă de stupoare, comandantul ar fi izbucnit desigur în rîs, în rîsul nebuniei în faţa înţelepciunii, căci cum ar putea el concepe că Astrul Major este altceva decît o flacără uriaşă, că-n el este spirit şi că are puterea să iradieze cu eternitate fiinţele care ştiu să se deschidă lui.

Masa o servea musul Jaan, acoperit pe jumătate de-un imens şorţ alb. Feţişoara lui osoasă, pătată de pistrui, se pierdea în claia părului roşcat, şi Robinson îi căuta zadarnic privirea ochilor albaştri şi limpezi de parcă i se vedea lumina zilei prin cap. El nu-i dădea nici o importanţă naufragiatului, absorbit de groaza de-a nu face vreo boroboaţă. După cîteva fraze rapide, în care se simţea o vehemenţă stăpînită, comandantul se-nchidea mereu într-o tăcere ce părea ostilă sau dispreţuitoare — şi Robinson se

gîndea la un asediat care, după ce-ndurase multă vreme fără să reacționeze hărțuiala dușmanului, se hotărăște-n sfîrșit să treacă la ofensivă și se-nchide repede-n fortăreața lui după ce i-a pricinuit adversarului pierderi grele. Tăcerile-acestea erau umplute de sporovăiala secundului, Joseph, interesat numai de viața practică și de progresele tehnice ale navigației, și care, vădit, avea pentru superiorul lui o admirație-ntărită de cea mai desăvîrșită lipsă de-nțelegere. După masă, Joseph îl luă pe Robinson pe pasarelă, în timp ce comandantul se retrăgea-n cabina lui. Joseph voia să-i facă lui Robinson onorurile unui instrument recent introdus în navigație, sextantul, grație căruia, printr-un sistem de dublă reflexie, puteai măsura înălțimea soarelui la meridian cu-o exactitate incomparabil mai mare decît cea de care era-n stare tradiționalul *octant*. Urmărind cu interes demonstrația entuziastă a lui Joseph, și mînuind cu satisfacție frumosul obiect de aramă, de acaju și de fildeș, scos din cutie, Robinson admira agerimea acestui om atît de mărginit în alte privințe. Își dădea seama că inteligența și prostia pot exista-n același cap fără să se influențeze cîtuși de puțin, așa cum apa și uleiul se suprapun fără să se-amestece. Vorbind despre alidade, limburi, verniere și oglinzi, Joseph sclipea de deșteptăciune. Cu toate astea, *el* îi explicase nițel mai înainte, făcîndu-i semn cu ochiul spre Jaan, că băiatul n-avea de ce se plînge că-l bătuseră cu corzi, maică-sa fiind coardă de marinari.

*

Soarele-ncepea să apună. Era ora la care Robinson obișnuia să se expună razelor lui ca să se-ncarce cu energie călduroasă pînă a nu se-ntinde umbra, înainte ca briza mării să facă eucalipții de pe plajă să șoptească-ntre ei. La invitația lui Joseph, se-ntinse pe coronamentul dunetei, la umbra giruetei, și privi-ndelung săgeata catargului de gabie cum scrie semne invizibile pe cerul albastru în care se rătăcise-o lună nouă de porțelan translucid. Întorcînd nițel capul, vedea Speranza, linie de nisip auriu la nivelul valurilor, învolburare de verdeață și de stînci. Acolo își dădu seama de hotărîrea care se-nfiripa inexorabil într-însul, de-a lăsa *Whitebird*-ul să plece iar el să rămînă pe insulă cu Vineri. Mai mult decît de tot ce-l despărțea de echipaj, era îndemnat de refuzul lui îngrozit față de vîrtejul de timp, degradant și ucigător, pe care-l secretau în jurul lor și-n care trăiau oamenii aceștia. 19 decembrie 1787. Douăzeci și opt de ani, două luni și nouăsprezece zile. Aceste date indiscutabile nu-ncetau să-l umple de uimire. Astfel, dacă n-ar fi naufragiat pe recifele Speranzei, ar fi aproape cincuagenar. Ar avea părul cărunt și i-ar scîrții-ncheieturile. Copiii lui ar fi mai bătrîni decît fusese el cînd îi lăsase, și poate c-ar fi chiar bunic. Dar nimic din toate astea nu se petrecuse. Speranza creștea la două cabluri de corabia asta plină de miasme, ca o luminoasă negare a acestei sinistre degradări. Era într-adevăr mai tînăr astăzi decît tînărul pios și avar care se-mbarcase

pe *Virginia*. Căci nu era tînăr de-o tinerețe biologică, putrescibilă și purtînd în ea un fel de elan spre decrepitudine. Era tînăr de-o tinerețe minerală, divină, solară. Fiecare dimineață era pentru el un prim început, începutul absolut al istoriei lumii. Sub soarele-zeu, Speranza vibra într-un prezent perpetuu, fără trecut și fără viitor. N-avea să se smulgă din această clipă eternă, aflată-n echilibru-n vîrful unui paroxism de perfecțiune, pentru a cădea într-o lume de uzură, de pulbere și de ruine !

Cînd le comunică hotărîrea lui de-a rămîne pe insulă, numai Joseph se arătă surprins. Hunter avu doar un zîmbet de gheață. Poate că de fapt era mulțumit să n-aibă de-mbarcat doi pasageri suplimentari pe-un vas, la urma urmei, modest, pe care locul era strict măsurat. Hunter avu curtoazia să considere tot ce se-mbarcase-n cursul zilei drept dovadă a generozității lui Robinson, stăpînul insulei. În schimb, îi oferi iola mică de recunoaștere amarată pe dunetă, care se-adăuga celor două șalupe de salvare obligatorii. Era o barcă ușoară și stabilă, pe timp liniștit și chiar nițel agitat, ideală pentru un om sau pentru doi, și care-avea să-nlocuiască din plin vechea pirogă a lui Vineri. În această ambarcațiune se-ntoarseră pe insulă Robinson și tovarășul lui.

Bucuria pe care-o simți Robinson reintrînd în stăpînirea acestui pămînt pe care-l crezuse pierdut pentru totdeauna era acordată luminilor roșii ale apusului. Ușurarea lui era desigur imensă, dar plutea ceva funebru-n pacea care-l înconjura. Se simțea mai mult decît rănit, se simțea-mbătrînit, ca și cînd vizita *Whitebird*-ului ar fi-nsemnat sfîrșitul unei tinereți lungi și fericite. Dar ce importanță avea ? La primele raze ale răsăritului, corabia englezească avea să ridice ancora și să-și reia drumul rătăcitor, dusă de fantezia tenebrosului ei comandant. Apele Golfului Mîntuirii aveau să se-nchidă peste urma singurei corăbii care se-apropiase de Speranza în douăzeci și opt de ani. Robinson dăduse de-nțeles, pe ocolite, că nu dorea ca existența și poziția insuliței să fie dezvăluite de echipajul *Whitebird*-ului. Dorința asta se potrivea prea mult cu caracterul lui misterios, pentru ca Hunter să n-o respecte. Astfel, avea să fie definitiv închisă această paranteză care introdusese douăzeci și patru de ore de tumult și de dezagregare în senina eternitate a Dioscurilor.

CAPITOLUL AL DOISPREZECELEA

Zorii erau încă palizi cînd Robinson se dădu jos din araucaria. Avea obiceiul să doarmă pînă-n ultimele minute care precedau răsăritul soarelui, pentru a micșora cît mai mult această perioadă atonă, cea mai săracă din zi, fiind cea mai depărtată de apus. Dar cărnurile neobișnuite, vinurile și, de-asemeni, o surdă neliniște îi dăduseră un somn febril, întrerupt de treziri bruște și de scurte însă acute insomnii. Culcat, învăluit de tenebre, fusese prada fără apărare a unor idei fixe și-a unor obsesii chinuitoare. Se grăbise să se scoale pentru a scăpa de-această haită imaginară.

Făcu doi-trei pași pe plajă. Așa cum se-așteptase, *Whitebird* dispăruse. Sub cerul decolorat apa era cenușie. O rouă abundentă îngreuia plantele-ncovoiate sub lumina asta palidă, fără luciu și fără umbră, de-o luciditate mîhnită. Păsările păstrau o tăcere de gheață. Robinson simți un gol de disperare săpîndu-se-n el, o fîntînă sonoră și neagră din care urca — asemeni unui duh răufăcător — o greață ce-i umplu gura de salivă amară. Pe plajă, un val se-ntindea molatic, se juca puțin cu un crab mort, și se retrăgea, dezamăgit. În cîteva minute, într-o oră cel mult, soarele-avea să răsară și să umple

iarăși de viață și de bucurie toate lucrurile și chiar și pe Robinson. N-avea decît să rabde pîn-atunci și să reziste ispitei de-a-l trezi pe Vineri.

Era indiscutabil că vizita vasului *Whitebird* zdruncinase grav echilibrul delicat al triunghiului Robinson-Vineri-Speranza. Speranza era acoperită de răni evidente dar, în definitiv, superficiale, ce-aveau să dispară-n cîteva luni. Dar de cîtă vreme avea nevoie Vineri pentru a uita acest frumos ogar al mărilor care se-nclina atît de grațios sub mîngîierea tuturor vînturilor ? Robinson se căia că luase hotărîrea să rămînă pe insulă fără să fi vorbit mai întîi cu tovarășul lui. Avea să-i povestească-n dimineața aceea chiar sinistrele detalii pe care le deținea de la Joseph cu privire la negoțul cu negri și la soarta lor în vechile colonii din America. În felul ăsta, regretele lui Vineri — dacă regreta — aveau să se-mpuțineze.

Gîndindu-se la Vineri, se-apropia mașinal de doi arbuști de piper între care metisul își întinsese hamacul și unde-și petrecea nopțile și-o parte din zi. Bine-nțeles că n-avea să-l trezească, dar avea să-l privească dormind, și prezența asta liniștită și inocentă avea să-i facă bine.

Hamacul era gol. Mai surprinzătoare era dispariția lucrurilor mărunte cu care Vineri își agrementa siestele — oglinzi, sarbacane, fluiere, pene etc. O spaimă bruscă-l apucă pe Robinson, de parcă l-ar fi izbit un pumn. O porni repede spre plajă: iola și piroga erau acolo, trase pe uscat. Dacă Vineri ar fi vrut s-ajungă

pe *Whitebird*, ar fi luat una din cele două ambarcații și-ar fi lăsat-o-n mare sau ar fi urcat-o pe corabie. Era puțin probabil că s-ar fi aventurat atît de departe înot.

Atunci, Robinson începu să bată toată insula strigînd numele tovarășului său. De la Golful Evadării pînă la dunele din Răsărit, de la peșteră la Vîlceaua Trandafirie, din pădurea de pe coasta occidentală pînă-n zona lagunelor orientale, alergă, împiedicîndu-se și strigînd, convins cu disperare, în adîncul sufletului, că umbletele lui erau zadarnice. Nu-nțelegea cum putuse Vineri să-l trădeze, dar nu putea să dea îndărăt în fața evidenței că se afla singur pe insulă, singur ca-n primele zile. Această căutare buimacă îl istovi pînă la urmă, aducîndu-l în locuri pline de amintiri, unde nu mai venise de ani și ani. Simți cum îi alunecă sub degete rumegușul roșu al Evadării și sub picioare nămolul călduț al mocirlei. Găsi în pădure legătura de piele scorojită a *Bibliei*. Toate foile arseseră, afară de-un fragment din cartea I, a Regilor, și,-ntr-o slăbiciune-ncețoșată, citi:

«Regele David era bătrîn, bătrîn de zile, și cu toate că-l înveleau cu velințe tot nu-i mai era cald. Atunci dregătorii i-au spus: „Să căutăm pentru stăpînul nostru rege o tînără fecioară care să-l slujească pe rege și să-i fie îngrijitoare, iar cînd se va culca la pieptul său, să-i fie cald domnului meu rege !“» [1].

Robinson înțelese că acești douăzeci și opt de ani care-n ajun încă nu existau căzuseră pe umerii lui. *Whitebird* îi adusese cu el — ca pe germenii unei boli mortale — iar el devenise dintr-o dată un om bătrîn. Înțelese de-asemenea că pentru un bătrîn nu există blestem mai rău decît singurătatea. *Iar cînd se va culca la pieptul său, să-i fie cald domnului meu rege.* Într-adevăr, tremura de frig în roua dimineții, dar nimeni, niciodată n-avea să-l mai încălzească. Dădu peste-o ultimă relicvă: zgarda lui Tenn, mîncată de mucigai. Toți acești ani trecuți care păreau definitiv șterși i se-nfățișau din nou prin vestigii sordide și sfîșietoare. Își rezimă capul de-un trunchi de chiparos. Fața i se crispă, dar bătrînii nu plîng. I se făcu greață și vărsă-n țărînă niște dejecțiuni acrii, tot prînzul acela infam pe care-l înghițise-n fața lui Hunter și-a lui Joseph. Cînd săltă capul, întîlni privirea unui areopag de vulturi, adunați la cîțiva metri mai încolo, care-l urmăreau cu ochii lor mici, trandafirii. Așadar veniseră și ei la această întîlnire cu trecutul !

Avea să ia totul de la capăt, plantațiile, creșterea animalelor, construcțiile, așteptînd sosirea unui nou araucan care să mături totul dintr-o flacără și care să-l silească să se ridice la un nivel superior ? Ce bătaie de joc ! În realitate, nu mai exista alternativă decît între timp și eternitate. Eterna întoarcere, copil din flori și-al unuia și-al celeilalte, era doar o tulburare a minții. Pentru el exista doar o singură salvare: să regăsească drumul acelor limburi atemporale și populate de inocenți, în care se-nălțase treptat și din care vizita *Whitebird*-ului îl fă-

[1] ***Biblia, Cartea întîi a regilor***, I, 2.

cuse să cadă. Dar, bătrîn şi fără puteri, cum avea să atingă din nou această stare de graţie atît de-ncet şi de greu cucerită ? Nu cumva murind, pur şi simplu ? Moartea în această insulă căreia nimeni n-avea să-i mai violeze desigur singurătatea zeci de ani de-aici înainte nu era oare singura formă de eternitate care i se potrivea de-aci încolo ? Dar trebuia să-nşele vigilenţa stîrvarilor misterios înştiinţaţi şi gata să-şi îndeplinească funcţia funebră. Scheletul lui trebuia să albească sub pietrele Speranzei, ca un joc de *marocco* al cărui edificiu nu trebuia stricat de nimeni. Astfel s-ar încheia povestea extraordinară şi necunoscută a marelui singuratic din Speranza.

Se-ndreptă spre grămada stîncoasă care se-nălţa în locul peşterii. Era sigur c-avea să reuşească, strecurîndu-se printre blocuri, să pătrundă destul de adînc între pietre pentru a se pune la adăpost de animale. Poate chiar, cu-o răbdare de insectă, avea să găsească un drum pînă la alveolă. Acolo i-ar fi fost de-ajuns să se aşeze-n poziţie de foetus şi să-nchidă ochii pentru ca viaţa să-l părăsească, atît de mare-i era epuizarea, atît de adîncă amărăciunea.

Găsi, într-adevăr, o cale, una singură, niţel mai largă decît o gaură pentru mîţe, dar se simţea atît de-mpuţinat, atît de adunat, că era sigur c-avea să se poată strecura prin ea. Îi măsura din ochi umbra pentru a-ncerca să-i aprecieze adîncimea, cînd i se păru că simte-o mişcare. O piatră se rostogoli-n interior şi-un corp astupă îngustul spaţiu-ntunecat. Cîteva contorsiuni îl

eliberară din orificiul strîmt şi iată că-n faţa lui Robinson se afla un copil cu mîna dreaptă îndoită peste ochi, ca să se apere de lumină sau aşteptînd o palmă. Robinson se dădu înapoi, uluit.

— Cine eşti ? Ce faci aici ? îl întrebă el.

— Sînt musul de pe *Whitebird*, răspunse copilul. Voiam să fug de pe vasul ăsta unde eram nefericit. Ieri, cînd serveam în careu, m-aţi privit cu bunătate. Atunci, cînd am auzit că nu plecaţi, m-am hotărît să mă ascund pe insulă şi să rămîn cu dumneavoastră. As'noapte, m-am strecurat pe punte şi voiam să mă arunc în apă şi să-ncerc să-not pînă la plajă, cînd am văzut că vine un om într-o pirogă. Era servitorul dumneavoastră metis. A-mpins piroga cu piciorul şi-a intrat la secund care părea că-l aşteaptă. Am înţeles c-avea să rămînă la bord. Şi-am vîslit pînă la plajă şi m-am ascuns printre stînci. Acum *Whitebird* a plecat fără mine, încheie el cu-o nuanţă de triumf în glas.

— Vino cu mine, îi spuse Robinson.

Luă copilul de mînă şi, ocolind blocurile de piatră, începu să urce panta care ducea spre vîrful stîncos ce domina conglomeratul. Se opri la jumătatea drumului. Ochii verzi cu gene albe de albinos se-ntoarseră spre el. Un zîmbet slab îi lumină. Robinson deschise mîna şi privi mîna care era cuibărită-n ea. I se strînse inima cînd o văzu atît de mică, de plăpîndă, şi totuşi însemnată de toate muncile de pe bord.

— Am să-ţi arăt ceva, spuse Robinson pentru a-şi învinge emoţia, fără să ştie nici el prea bine la ce făcea aluzie.

Insula se-ntindea la picioarele lor, în parte acoperită de ceață, dar înspre răsărit cerul cenușiu devenea incandescent. Pe plajă, iola și piroga-ncepeau să se miște, fiecare-n felul ei, din cauza fluxului. Spre nord, un punct alb se pierdea spre orizont.

Robinson întinse mîna în direcția lui.

— Uită-te bine, spuse el. Poate n-ai să mai vezi niciodată așa ceva: o corabie-n larg pe lîngă țărmul Speranzei.

Punctul se ștergea încetul cu-ncetul. În fine, depărtarea-l înghiți. În acel moment, soarele-ncepu s-arunce primele săgeți. Un greier cîntă. Un pescăruș se-nvîrti în aer și se lăsă pe oglinda apei. Sări apoi și se-nălță cu mari bătăi din aripi, cu un pește argintiu în cioc. Într-o clipă, cerul deveni albastru. Florile, care-și înclinau spre apus corolele-nchise, se răsuciră toate deodată pe lujere, deschizîndu-și petalele spre răsărit. Păsările și insectele umplură spațiul cu un concert general. Robinson uitase de copil. Îndreptîndu-și trupul înalt, primea în față extazul solar cu-o bucurie aproape dureroasă. Strălucirea care-l învăluia îl spăla de murdăria nefastă a zilei și-a nopții precedente. O spadă de foc pătrundea-n el și-i străpungea întreaga ființă. Speranza se desprindea din vălurile de ceață, virginală și intactă. De fapt, această lungă agonie, acel coșmar întunecat nu existaseră niciodată. Eternitatea, punînd din nou stăpînire pe el, ștergea acest interval de timp sinistru și derizoriu. Respirînd adînc, avu un sentiment de satisfacție totală. Pieptul îi era bombat ca o pavăză de oțel. Picioarele i se sprijineau de stîncă, masive și de neclintit ca niște coloane. Lumina roșiatică-l îmbrăca-ntr-o armură de tinerețe inalterabilă și-i turna o mască de aramă de-o regularitate nemiloasă în care scînteiau niște ochi de diamant. În sfîrșit, astrul-zeu își desfășură întreaga-i coroană de păr roșu în explozii de chimvale și-n stridențe de trompete. Capul copilului căpătă reflexe metalice.

— Cum te cheamă ? îl întrebă Robinson.

— Mă cheamă Jaan Neljapäev. M-am născut în Estonia, adăugă el ca spre a-și cere iertare pentru-acest nume dificil.

— De-acum înainte, îi spuse Robinson, are să te cheme Joi. Joia e ziua lui Joe, zeul Cerului. Joia este și duminica micuților, a copiilor.

Lector : ANGELA CISMAȘ
Tehnoredactor : VICTOR MAȘEK
Tiraj 40 130 ex. Bun de tipar : 10.10.1977.
Coli tipar 8,75

Comanda nr. 70 288
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii"
București — Piața Scînteii nr. 1
Republica Socialistă România